

**YAŞ DOSTU MEKÂNLARIN İÇ MEKÂN FİZİKSEL ÇEVRE FAKTÖRLERİ
KAPSAMINDA İNCELENMESİ VE BİRLİKTE YAŞAM İÇİN BİR MODEL
ÖNERİSİ**

DOKTORA TEZİ

Nedim ALİCİ

Anabilim Dalı: İç Mimarlık

Programı: İç Mimarlık

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Damla ALTUNCU

HAZİRAN 2024

**YAŞ DOSTU MEKÂNLARIN İÇ MEKÂN FİZİKSEL ÇEVRE FAKTÖRLERİ
KAPSAMINDA İNCELENMESİ VE BİRLİKTE YAŞAM İÇİN BİR MODEL
ÖNERİSİ**

DOKTORA TEZİ

Nedim ALİCİ

Anabilim Dalı: İç Mimarlık

Programı: İç Mimarlık

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Damla ALTUNCU

HAZİRAN 2024

Nedim ALİCİ tarafından hazırlanan *Yaş Dostu Mekânların İç Mekân Fiziksel Çevre Faktörleri Kapsamında İncelenmesi ve Birlikte Yaşam İçin Bir Model Önerisi* adlı bu tezin Doktora tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

.....
Tez Yöneticisi

Bu çalışma, jürimiz tarafından İç Mimarlık Anabilim Dalında Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : _____

Üye : _____

Üye : _____

Üye : _____

Üye : _____

Bu tez, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına uygundur.

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü tez yazım klavuzuna uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel etik kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi,
- kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- ücret karşılığı başka kişilere yazdırmadığımı (dikte etme dışında), uygulamalarımı yaptırmadığımı,
- ve bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversite veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

Aileme,

ÖNSÖZ

Tez çalışmam boyunca rehberliği, katkıları, ilgisi ve desteğiyle bana yön veren, hoşgörüsünü esirgemeyen değerli danışman hocam Prof. Dr. Damla Altuncu'ya en içten teşekkürlerimi sunarım.

Araştırma sürecimde tez izleme komitemde yer alarak değerli bilgi ve birikimleriyle yol gösteren Dr. Öğr. Üyesi Emel Başarık Aytekin ve Dr. Öğr. Üyesi Neşe Başak Yurttaş'a, ayrıca tez savunma jürimde yer alarak kıymetli görüş ve önerilerini benimle paylaşan Prof. Dr. İpek Fitoz, Dr. Öğr. Üyesi Anday Türkmen ve Dr. Öğr. Üyesi Gülşah Karyağdı'ya şükranlarımı ifade etmek isterim.

Manevi destekleriyle her zaman yanımda olan, bana inanan ve güvenen aileme; kıymetli annem, babam ve sevgili kardeşlerime sonsuz teşekkür ederim.

Ayrıca, eğitim hayatım boyunca ve sonrasında desteğini her zaman hissettiğim, bana kazandırdığı tüm değerler için kıymetli hocam Sayın Prof. Mualla Yıldız'a sonsuz teşekkür ederim. Hiçbir zaman yardımını esirgemeyen, desteğiyle bana güç veren ve cesaretlendiren, bilgi birikimini cömertçe paylaşan Dr. Öğr. Üyesi Anday Türkmen'e en içten teşekkürlerimi sunarım.

Ronahi Arşimet Alici'ye, her an yanımda olan, inancını, sabrını ve desteğini esirgemeyen sevgili eşime en derin şükranlarımı sunarım.

Anket çalışması sürecinde özveriyle destek sağlayan ve anket uygulamasında yer alarak bana büyük yardımlarda bulunan Hijan Arşimet'e içten teşekkürlerimi sunarım.

Nedim ALİCİ

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ	ix
İÇİNDEKİLER	xi
KISALTMALAR	xv
SEMBOLLER	xvii
ÇİZELGE LİSTESİ.....	xix
ŞEKİL LİSTESİ.....	xxiii
ÖZET	xxv
ABSTRACT	xxvii
1. GİRİŞ	1
1.1 Araştırmanın Problemi	4
1.2 Araştırmanın Amacı	5
1.3 Araştırmanın Soruları	6
1.4 Araştırmanın Hipotezi	7
1.5 Araştırmanın Önemi	7
1.6 Araştırmanın Varsayımları	9
1.7 Araştırmanın Sınırlılıkları	9
1.8 Literatür Araştırması	10
2. KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE	25
2.1 Yaşlılık ve Yaşlanma Kavramı.....	25
2.1.1 Yaşlılıkta yaş gruplaması	32
2.2 Yaşlı Kullanıcı Gereksinimleri.....	37
2.2.1 Fizyolojik gereksinimler	39
2.2.2 Psikolojik gereksinimler	39
2.2.3 Sosyo-Ekonomik gereksinimler	40

2.3 Yaşlı Kullanıcı Sorunları	41
2.3.1 Fizyolojik sorunlar	42
2.3.2 Psikolojik sorunlar.....	43
2.3.3 Sosyo-Ekonomik sorunlar	45
2.4 Yaşlı Nüfusun Demografik Gelişimi.....	46
2.4.1 Dünya’da yaşlı nüfus.....	47
2.4.2 Türkiye’de yaşlı nüfus.....	55
2.5 Mekân	59
2.5.1 Mekân Kullanıcı İlişkisi	61
2.5.2 Mekânda kullanıcı algısı	63
2.5.3 Mekânda algıyı etkileyen faktörler	66
2.5.3.1 Sosyal faktörler	68
2.5.3.2 Çevresel faktörler	69
2.5.3.3 Tasarıma yönelik faktörler	71
2.6 İç Mekân Fiziksel Çevre Faktörleri.....	75
2.6.1 Görsel faktörler	78
2.6.2 Termal faktörler.....	85
2.6.3 Akustik faktörler	88
2.6.4 Mekân organizasyonu	92
2.6.5 Diğer Faktörler (Vibrasyon ve Elektromanyetik alan).....	95
2.7 İhtiyaçlar Hiyerarşisi	99
2.8 Yaşlı Barınma Türleri.....	105
2.8.1 Geriatrik hastaneler ve yaşlı bakım evleri.....	110
2.8.2 Huzurevleri.....	112
2.8.3 Kendi evinde yaşam	115
2.8.4 Paylaşımlı ortak evler.....	118
2.8.5 Yaşlılara yönelik konut modelleri (Yaşlı Konut Kompleksler, Emeklilik Tesisleri).....	121
2.9 Cohousing (Ortak Barınma)	125
2.9.1 Cohousing (Ortak barınma) bileşenleri	131
2.9.1.1 Katılımcı süreç	132

2.9.1.2 Kasıtlı/Bilinçli mahalle tasarımı	132
2.9.1.3 Kapsamlı ortak tesisler	133
2.9.1.4 Yerleşim yönetimi	134
2.9.1.5 Hiyerarşik olmayan yapı	134
2.9.1.6 Gelir ayrılığı	135
2.9.2 Cohousing (Ortak barınma) avantajları	136
2.9.3 Topluluk mimarisi	138
2.9.4 Topluluk büyüklüğü	141
2.9.5 Konum	141
2.9.6 Tasarım	142
2.9.7 Yaşlılar için Cohousing	142
3. YÖNTEM	148
3.1 Araştırma Deseni	149
3.2 Araştırma Ortamı	151
3.3 Evren ve Örneklem	153
3.4 Veri Toplama Araçları	156
4. BULGULAR VE DEĞERLENDİRME	162
4.1 Sosyo-Demografik Bilgiler (SDB) anket bölümüne ilişkin sonuçlar	163
4.2 İhtiyaç Hiyerarşisi (İH) anket bölümüne ilişkin sonuçlar	163
4.3 Kullanım Sonrası Değerlendirme (KSD) anket bölümüne ilişkin sonuçlar ...	174
5. BİRLİKTE YAŞAM İÇİN BİR MODEL ÖNERİSİ	198
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	223
KAYNAKLAR	236
EKLER	274

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
BM	: Birleşmiş Milletler
BTk	: Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu
dB	: Desibel
dB(A)	: Desibel A: Ses basınç ölçümü seviyesi için kullanılan insan kulağının duyacağı ses seviyesidir.
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
EMA	: Elektromanyetik Alan
GY	: Genç Yaşlılık
Hz	: Hertz
İH	: İhtiyaç Hiyerarşisi
İY	: İleri Yaşlılık
Max	: Maximum
Min	: Minimum
mT	: Militesla
Ort	: Ortalama
OY	: Orta Yaşlılık
SDB	: Sosyo-Demografik Bilgiler
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
SS	: Standart Sapma
TDK	: Türk Dil Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
V/m	: Volt/metre

SEMBOLLER

N : Birey Sayısı

α : Cronbach alfa

P : Olasılık

% : Yüzde

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 1.1 : Huzurevi sayısı ve kapasitesi	3
Çizelge 2.1 : DSÖ yaşlılık yaş gruplaması	33
Çizelge 2.2 : Toplumsal yaş gruplaması.....	46
Çizelge 2.3 : Dünya nüfusu, seçilmiş bazı bölge ve ülke grupları, 2022, 2030 ve 2050'ye göre orta senaryo (United Nations, 2022, s. 5).....	50
Çizelge 2.4 : Orta senaryoya göre seçilmiş ülke grupları için 65 yaş ve üzeri nüfus yüzdesi, 2022, 2030 ve 2050 (United Nations, 2022, s. 8).	52
Çizelge 2.5 : Bireylerin kendine bakamayacak kadar yaşlandığındaki yaşam tercihi oranı, 2021 (TÜİK, 2023).	59
Çizelge 2.6 : Huzurevi sayısı ve kapasiteleri, 2023 (URL-15).....	59
Çizelge 2.7 : Gerekli Aydınlik Seviyesi ve Görsel Konfor Seviyesi (IES, 1989 akt. Güneşli, 2019)	81
Çizelge 2.8 : Farklı Eylemlerin Ses Basınç Değerleri (Akyol, 2015)	89
Çizelge 2.9 : Farklı Uzaklıktaki Elektrikli Aletlerin Manyetik Alan Değerleri (Çerezci, Kartal, Pala, & Türkan, 2012)	99
Çizelge 2.10 : Yaşlı mekânlarına yönelik genel sınıflandırma (Özer Baş, 2019, s. 52)	110
Çizelge 2.11: Kıdemliler sitesi kurmada izlenecek yol	146
Çizelge 3.1 : Anket hazırlama süreci	149
Çizelge 3.2 : Kullanılan Likert tipi derecelendirme ölçeği.....	150
Çizelge 3.3 : Evren, çalışma evreni ve örneklem.	154
Çizelge 3.4 : İhtiyaç Hiyerarşisi (İH) anket bölümü.....	157
Çizelge 3.5 : Kullanım Sonrası Değerlendirilme (KSD) anket bölümü	158

Çizelge 3.6 : İH anket formu uyum indeksleri.....	159
Çizelge 3.7: Cronbach Alfa katsayısı düzeyleri.....	159
Çizelge 3.8 : İH anket formunun güvenirlik analizi	160
Çizelge 3.9: KSD anket formunun uyum indeksleri.....	160
Çizelge 3.10 : KSD anket formunun güvenirlik analizi.....	161
Çizelge 4.1 : SDB bölümüne ilişkin sonuçlar (Sayı ve yüzdelik oran)	163
Çizelge 4.2 : P-değerleri ve ilgili katsayının tanımlaması	164
Çizelge 4.3 : İH anket formu faktör ve maddeler arasındaki bağıntı.....	164
Çizelge 4.4: İH anket formunun faktör bazında tanımlayıcı istatistiği.....	166
Çizelge 4.5: İH anket formunun faktör bazında katılım düzeylerinin cinsiyete göre skor ortalamaları.....	166
Çizelge 4.6 : İH anket formunun faktör bazında katılım düzeylerinin yaş gruplamasına göre skor ortalamaları.....	168
Çizelge 4.7 : İH anket formunun faktör bazında katılım düzeylerinin kuşak farkına göre skor ortalamaları.....	169
Çizelge 4.8 : İH anket formunun faktör bazında katılım düzeylerinin eğitim durumuna göre skor ortalamaları	170
Çizelge 4.9 : İH anket formunun faktör bazında katılım düzeylerinin kurumda kalma süresine göre skor ortalamaları	171
Çizelge 4.10 : İH anket formunun madde bazında tanımlayıcı istatistiği.....	173
Çizelge 4.11 : KSD anket formunun faktör ve alt boyutlar arasındaki bağıntı	175
Çizelge 4.12: KSD anket formunun faktör ve alt boyutlar bazında tanımlayıcı istatistiği	178
Çizelge 4.13: KSD anket formunun faktör ve alt boyutlar bazında katılım düzeylerinin cinsiyete göre skor ortalamaları	181
Çizelge 4.14 : KSD anket formunun faktör ve alt boyutlar bazında katılım düzeylerinin yaş gruplamasına göre skor ortalamaları.....	184

Çizelge 4.15 : KSD anket formunun faktör ve alt boyutlar bazında katılım düzeylerinin kuşak farkına göre skor ortalamaları.....	186
Çizelge 4.16 : KSD anket formunun faktör ve alt boyutlar bazında katılım düzeylerinin eğitim durumuna göre skor ortalamaları.....	188
Çizelge 4.17 : KSD anket formunun faktör ve alt boyutlar bazında katılım düzeylerinin kurumda kalma sürelerine göre skor ortalamaları.....	190
Çizelge 4.18 : KSD anket formunun madde bazında tanımlayıcı istatistiği.....	196
Çizelge 5.1 : Anket verilerine göre huzurevinde kalma nedenleri.	198
Çizelge 5.2 : Meltzer'in etki kategorileri (Meltzer, 2000)	203
Çizelge 5.3 : Ortak barınmanın fiziksel ve sosyal özellikleri.....	204

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1 : Yıllara göre kuşak değişimi tablosu (URL-12)	36
Şekil 2.2 : Küresel nüfus büyüklüğü ve yıllık büyüme oranı tahminler (United Nations, 2022, s. 3)	48
Şekil 2.3 : Küresel nüfus büyüklüğü ve toplam doğum ve ölüm sayısı (1950-2022) ve orta senaryo yüzde 95 tahmin aralıkları ile, 2022-2100 (United Nations, 2022, s. 27).....	49
Şekil 2.4 : Nüfus tahminleri, 1950-2022, ve yüzde 95 tahmin aralıklarıyla bölgesel bazda projeksiyonlar, 2022-2050 (United Nations, 2022, s. 4).	49
Şekil 2.5: Doğumda küresel yaşam beklentisi (Panel A) ve ölüm sayısı (Panel B) tahminleri, 1950-2021 ve yüzde 95 tahmin aralıkları ile orta senaryo, 2022-2050 (United Nations, 2022, s. 17).	53
Şekil 2.6 : 2023 yılı verilerine göre yaşlı nüfus oranının en yüksek ve en düşük olduğu 10 ülke (TÜİK, 2023)	53
Şekil 2.7 : Yaş grubuna göre nüfus oranı, 1935-2080 (TÜİK, 2023).....	56
Şekil 2.8 : Yaş grubuna göre yaşlı nüfus oranı, 2018, 2023 (TÜİK, 2023).....	56
Şekil 2.9 : Nüfus piramidi, 1935, 1975, 2023 (TÜİK, 2023)	57
Şekil 2.10 : Yaşlı nüfus oranının en yüksek ve en düşük olduğu 10 il, 2023 (TÜİK, 2023)	57
Şekil 2.11 : Yaşlı nüfusun cinsiyete göre okuma yazma oranı, 2018, 2022 (TÜİK, 2023)	58
Şekil 2.12 : Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi, Maslow'un üçgeni (Maslow,1943; Çizim: Nedim Alici).....	100

Şekil 2.13 : Tierra Vista Kaliforniya'daki 'Mingle Units' (Frank, 1991, s. 8, Akt. Ünsal Gülmez, 2008, s. 120). 1. Yaşama mekânı, 2. Yemek alanı, 3. Mutfak, 4. Ebeveyn yatak odası, 5. Banyo, 6. Yıkama/kurutma	119
Şekil 2.14 : Cohousing, farklı site planları, a. Yaya yolu, b. Avlu, c. Sokak ve avlu kombinasyonu, d. Tek bina (camla örtülmüş sokak), (Durrett, 2009, s. 156)..	140
Şekil 3.1 : Sinop Huzurevi ve Sinop Gerze Huzurevi	152
Şekil 3.2 : Etiler Dinlenme ve Bakımevi ve Darülaceze Huzurevi	153
Şekil 5.1 : Kıdemliler sitesi kuruluş süreci	215
Şekil 5.2 : Ortak ev'i oluşturan temel ihtiyaçlar	217
Şekil 5.3 : Özel konut oluşumunda ele alınan etmenler	222

YAŞ DOSTU MEKÂNLARIN İÇ MEKÂN FİZİKSEL ÇEVRE FAKTÖRLERİ KAPSAMINDA İNCELENMESİ VE BİRLİKTE YAŞAM İÇİN BİR MODEL ÖNERİSİ

ÖZET

Toplumların yaşlanmasıyla birlikte, yaşlı bireylerin yaşam kalitesini artırmaya yönelik çalışmalar giderek daha önemli hale gelmektedir. Yaşlı nüfusun artışı, onların yaşam alanlarının daha güvenli, konforlu ve erişilebilir olmasını gerektirmektedir. Bu bağlamda, iç mekân tasarımı ve fiziksel çevre faktörlerinin yaşlı bireylerin ihtiyaçlarına uygun şekilde düzenlenmesi büyük bir önem taşımaktadır. Bu tez çalışması, yaş dostu mekânların tasarımı ve yaşlı bireylerin bağımsız, sağlıklı ve sosyal bir yaşam sürmelerini destekleyecek iç mekân fiziksel çevre faktörlerinin belirlenmesi üzerine odaklanmaktadır.

Bu çalışmada, yaşlı bireylerin yaşam kalitesini artırmak amacıyla iç mekân fiziksel çevre faktörlerini değerlendirerek yaş dostu mekânlar için bir model önerisi geliştirmeyi hedeflemektedir. Tez, yaşlı bireylerin ihtiyaçlarına uygun, güvenli, erişilebilir ve sosyal etkileşimlerini destekleyici iç mekân standartlarının belirlenmesi üzerine odaklanmaktadır.

Araştırma, yaşlı bireylerin iç mekân fiziksel çevre faktörlerini kapsamlı bir şekilde inceleyerek, bu faktörlerin onların günlük yaşam kalitesine olan etkilerini değerlendirmektedir. Bu kapsamda; Görsel, Termal, Akustik, Mekân Organizasyonu faktörleri ve Vibrasyon, Manyetik Alan boyutları gibi unsurlar detaylı olarak analiz edilmiştir.

Tezin temel hipotezi; Değişen çağa göre aktif yaşlanma yaklaşımı dahilinde kurumsal bakım hizmetlerinin; kapsamının, kalitesinin, standardizasyonun iç mekân tasarımı ve fiziksel çevre faktörleri bakımından belirlenmesi, Türkiye için uygun bakım hizmetleri veren mekânların tasarlanması için gereklidir.

Araştırma, literatür taraması, anketler, görüşmeler ve gözlemler gibi çeşitli yöntemler kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Yaşlı bireylerin fiziksel ve psikolojik ihtiyaçlarını anlamak için anketler ve görüşmeler yapılmış, mevcut mekânların durumu gözlemlenerek analiz edilmiştir.

Araştırma bulguları, iç mekân fiziksel çevre faktörlerinin yaşlı bireylerin bağımsızlık, güvenlik, erişilebilirlik ve sosyal etkileşim ihtiyaçlarını karşılamada kritik rol oynadığını göstermektedir. Ergonomik tasarım, aydınlatma, malzeme, renk, akustik ve termal etmenlerin optimize edilmesi, yaşlı bireylerin yaşam kalitesini önemli ölçüde artırmaktadır.

Tez kapsamında önerilen model, yaşlı bireylerin fiziksel ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılayan, katılımcı ve esnek bir yaşam alanı tasarımını öngörmektedir. Model, yaşlı bireylerin sosyal etkileşimini artıracak ortak yaşam alanları ve bireysel ihtiyaçlarını karşılayacak özel alanların dengeli bir şekilde bir araya getirilmesini hedeflemektedir.

Araştırma sonuçları, yaşlı bireylerin yaşam kalitesini artırmak için iç mekân tasarımında dikkat edilmesi gereken fiziksel çevre faktörlerini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, yaş dostu mekânların tasarımında görsel, termal ve akustik konforun sağlanması, sosyal etkileşimi teşvik eden alanların oluşturulması ve bireysel ihtiyaçlara yönelik çözümler sunulması önerilmektedir. Ayrıca, gelecekteki çalışmalar için yaşlı bireylerin mekânsal ihtiyaçlarını daha iyi anlamak ve bu ihtiyaçlara yönelik yenilikçi çözümler geliştirmek amacıyla daha fazla araştırma yapılması gerektiği vurgulanmaktadır.

Anahtar Sözcükler: İç mimarlık, Fiziksel çevre faktörleri, Huzurevi, Cohousing, Kıdemliler sitesi.

INVESTIGATION OF INDOOR PHYSICAL ENVIRONMENTAL FACTORS IN AGE-FRIENDLY SPACES AND A MODEL PROPOSAL FOR COHOUSING

ABSTRACT

With the aging of societies, efforts to enhance the quality of life for elderly individuals are becoming increasingly significant. The rising elderly population necessitates living environments that are safer, more comfortable, and more accessible. In this context, interior design and physical environmental factors must be arranged to meet the needs of elderly individuals. This thesis focuses on the design of age-friendly spaces and the identification of indoor physical environmental factors that support independent, healthy, and social living for elderly individuals.

This study aims to develop a model proposal for age-friendly spaces by evaluating indoor physical environmental factors to enhance the quality of life for elderly individuals. The thesis focuses on identifying interior standards that are safe, accessible, and supportive of social interactions, tailored to the needs of elderly individuals.

The research comprehensively examines the physical environmental factors of indoor spaces that affect the daily life quality of elderly individuals. In this context, factors such as Visual, Thermal, Acoustic, Spatial Organization, Vibration, and Magnetic Field dimensions are analyzed in detail.

The central hypothesis of the thesis posits that, according to the active aging approach in the changing era, determining the scope, quality, and standardization of institutional care services in terms of interior design and physical environmental factors is essential for designing suitable care facilities in Turkey.

The research employs various methods, including literature review, surveys, interviews, and observations. Surveys and interviews were conducted to understand the physical and psychological needs of elderly individuals, and the current state of existing spaces was observed and analyzed.

The findings indicate that indoor physical environmental factors play a critical role in meeting the independence, safety, accessibility, and social interaction needs of elderly individuals. Optimizing ergonomic design, lighting, materials, colors, acoustic, and thermal elements significantly enhances the quality of life for elderly individuals.

The model proposed in the thesis envisions a participatory and flexible living space design that addresses the physical and psychological needs of elderly individuals.

The model aims to balance shared living areas that promote social interaction with private spaces that meet individual needs.

The research results highlight the physical environmental factors that must be considered in interior design to improve the quality of life for elderly individuals. In this context, it is recommended to ensure visual, thermal, and acoustic comfort, create spaces that encourage social interaction, and provide solutions tailored to individual needs in the design of age-friendly spaces. Additionally, the study emphasizes the need for further research to better understand the spatial needs of elderly individuals and to develop innovative solutions to address these needs.

Keywords: Interior architecture, Physical environmental factors, Nursing home, Cohousing, Senior cohousing

1. GİRİŞ

Tıp, bilim ve teknoloji üçgeninde yaşanan gelişmeler doğumda beklenen yaşam süresini arttırmakta ve insanlara daha uzun süre yaşama imkânı sağlamaktadır (Bouma vd., 2007, s. 191; Şenol ve Cansever, 2023, s. 270; Yilmazer, 2013, s. 1; WHO, 2022; Gökçe Kutsal, 2004, s. 1). Ayrıca bu gelişmeler ile yaşam sürecindeki rahatlık ve konfor düzeyi artmaktadır. Yaşam süresinin uzaması yaşlı bireylerin genel nüfus içindeki oranını yükselmektedir (Onat, 2002a; Tatar, 2002; Altuncu, 2023, s. 185). Bununla ilişkili olarak yaşlı bireylerin bakımı ve yaşam alanları için şartların daha uygun hale getirilmesi çözülmesi gereken bir sorun haline gelmektedir. Yaşlı bireylerin genel nüfus içindeki yoğunluğu sadece ülkemizde değil tüm dünyada yaşanan evrensel bir durumdur. Uluslararası anlamda bu noktaya değinmek, sorunları belirlemek ve çözüme kavuşturmak için ilk uluslararası girişimlerden biri 1982 yılında Birleşmiş Milletler (BM) tarafından gerçekleştirilmiş olan toplantıdır. Bu toplantının sonucunda Viyana Planı adı verilen bir bildiri oluşturulmuştur (Kahya vd., 2009, s. 840). Yaşlı bireylerin yaşadıkları sorun ve zorlukları tartışmak üzere düzenli olarak toplantılar yapılmaktadır. Bu konudaki hassasiyetini vurgulamak ve gündemdeki bu konunun önemine binaen BM 1999 yılını Uluslararası Yaşlılar Yılı ilan etmiştir (Görer ve Çamur, 2001).

Türkiye'de toplumun yaşça kıdemlileri olan yaşlı bireylerine sunulan hizmetler tarihsel süreç olarak ele alındığında gelenek, görenek ve dini inançlar doğrultusunda her zaman ön planda tutulduğu görülmektedir. Genel kapsamda Anadolu kültüründe ve Türk ailesinde aile büyüğü olan yaşlı insanların bakım sorumluluğu çocuklarında veya akrabalarında. Çocukları veya akrabası olmayan yalnız kalan yaşlı bireyler için 1000 yıl öncesine kadar uzanan kurumsal yapılar bulunmaktadır.

Sivas'ta Reha Oğulları tarafından 11. yüzyılda kurulan Darülrêha, cumhuriyet öncesi dönemde yaşlılara bakım hizmeti veren ilk kurumdur (URL-1, URL-2). Osmanlı döneminde hastaneler, aşevleri, imarethaneler, tekkeler, vakıf senedi ve Darülrêha gibi yaşlıların ihtiyaçlarını karşılayan kurumlar bulunmaktaydı. 19. yüzyıla kadar

vakıflar ile yürütülen hizmetler, daha sonra devlet kurumları ve hayır kurumları tarafından başlatılmıştır. 1930 tarihli, 1580 sayılı kanun cumhuriyetin kurulmasından sonra yaşlı bireylerle ilgili ilk kanun tasarısı olmuştur. Bu yasa ile yerel yönetimlere, yaşlı vatandaşlara hizmet götürme görevi verilmiştir. 1963 yılında Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı bünyesinde Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü kurularak yaşlı bireylerle ilgili hizmetlerin planlanması, programlanması ve yürütülmesi sorumluluğu doğrudan devlete verilmiş ve ilk huzurevi 1966 yılında Konya'da açılmıştır.

1982 Anayasası'nın 61. maddesi sosyal hizmetlerin hangi gruplara hizmet vereceğini açıkça belirtmektedir. Yaşlı vatandaşların devlet tarafından korunması, devlet yardımları ve sağlanacak diğer haklar için kanunlar çıkarmak, gerekli kurum ve tesisleri kurmak anayasaya konulmuştur (Kahya vd., 2009, s. 840). Bu çerçevede 1983 yılında 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) kanunu kabul edilmiştir. Böylece sosyal hizmetlerde bulunan gönüllü halk ve bazı devlet kurumları daha düzenli ve planlı olması için tek bir çatı altında toplanmıştır. Bu kanun, yaşlılara, çocuklara, engellilere, ailelere ve korunmaya veya bakıma muhtaç kişilere sunulan sosyal hizmetler ile diğer hizmetlerin oluşturulmasını ve koordinasyonunu amaçlamaktadır (URL-3).

21 Nisan 2021 Tarihli ve 31461 Sayılı Resmî Gazetede yayınlanan Bazı Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı kurulmuştur. Türkiye'de yaşlı bireylere yönelik hizmetler Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından; huzurevi ile huzurevi yaşlı bakım ve rehabilitasyon merkezleri aracılığıyla sağlanmaktadır.

Huzurevi yaşlı bakım ve rehabilitasyon merkezi, 60 yaş ve üzerindeki yaşlı kişileri huzurlu bir ortamda korumak, bakmak ve bu kişilerin sosyal ve psikolojik gereksinimlerini karşılamak amacıyla kurulan yatılı sosyal hizmet kuruluşudur. Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezinden faydalanmak isteyen bireyler; bulundukları ilin huzurevi veya Merkez Müdürlüğüne, İlçe Sosyal Hizmet Merkezlerine, İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğüne, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğüne başvuruda bulunabilir.

Bu kuruluşlara kabul durumu ise çeşitli kriterlere bağlanmıştır. Huzurevlerine kabul koşulları; 60 yaş ve üzeri yaşlarda olmak, kendi gereksinimlerini karşılamasını engelleyici bir rahatsızlığı bulunmamak yeme, içme, banyo, tuvalet ve bunun gibi günlük yaşam etkinliklerini bağımsız olarak yapabilecek durumda olmak, ruh sağlığı yerinde olmak, bulaşıcı hastalığı olmamak, uyuşturucu madde ya da alkol bağımlısı olmamak, sosyal ve/veya ekonomik yoksunluk içinde bulunduğu sosyal inceleme raporu ile saptanmış olmak.

Merkezlere kabul koşulları ise şu şekildedir; 60 yaş ve üzeri yaşlarda olmak, bedensel ve zihinsel gerilemeleri nedeniyle süreli ya da sürekli olarak özel ilgi, desteğe, korunmaya ve rehabilitasyona gereksinimi olmak, ruh sağlığı yerinde olmak, bulaşıcı hastalığı olmamak, uyuşturucu madde ya da alkol bağımlısı olmamak, sosyal ve/veya ekonomik yoksunluk içinde bulunduğu sosyal inceleme raporu ile saptanmış olmak (URL-4).

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının Mart 2024 tarihinde yayınlamış olduğu verilere göre Türkiye’de huzurevi sayısı ve kapasite bilgileri aşağıda verilmiştir (izelge 1.1). Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı huzurevi ve huzurevi yaşlı bakım merkezlerine ait kapasite bilgileri son veri paylaşımında bulunmamaktadır. Eylül 2023 tarihli veriler incelendiğinde kurum sayısı son verilerle aynı olduğu için toplam kapasite bilgileri bu tarihteki paylaşımdan alınmıştır (URL-5).

Çizelge 1.1 : Huzurevi sayısı ve kapasitesi

	Kurum Sayısı	Hizmet Alan Sağlıklı Yaşlı Sayısı	Kalan Yaşlı Sayısı	Kapasite
Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	168	8.107	13.687	17.499
Diğer Kamu Kurumları	23	-	-	3.092
Özel Huzurevleri	265	-	12.969	17.750
Toplam	456	-	-	38.341

Türkiye’de yaşlı bireylere yönelik yapılan kurum yapıları genel olarak bireylerin bir arada yaşayabileceği şekilde planlanmıştır (Türel, 2001a, Türel, 2001b). Ancak gelişmiş çoğu Avrupa ülkesinde yaşlı bireyler mümkün oldukça kendi evlerinde bakım hizmeti almaktadır. Bu yolla yerinde ve başarılı yaşlanma bakım modeli gerçekleştirilmiş olmaktadır. Yaşlı nüfus ülkemizde her geçen yıl artmaktadır. Yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranı 2015 yılında %8,2 iken 2020 yılında %9,5’e

yükselmiştir ve 2022 yılında Türkiye'de 8 milyon 451 bin 669 yaşlı birey bulunmaktadır bu sayı toplam nüfusun %9,9'unu oluşturmaktadır (URL-6). TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) verileri incelendiğinde yaşa bağlı demografik yapıda yaşlı nüfus oranının sürekli artacağı öngörülmektedir. TÜİK Nüfus projeksiyonlarına göre yaşlı nüfus oranının 2025 yılında %11,0, 2030 yılında %12,9, 2040 yılında %16,3, 2060 yılında %22,6 ve 2080 yılında %25,6 olacağı öngörülmektedir (URL-7).

Demografik yapıda yaşanan dönüşümün yanında iktisadi ve sosyolojik değişimler de yaşlı bakımı konusunun önemini artırmaktadır. Kentsel yerleşim bölgelerine göçün artması bununla bağlantılı olarak kadınların çalışma yaşamında aktif rol almaya başlaması ile geleneksel aile yapısındaki çözümler olmuştur. Yaşlı bireylerin bakımında etkin rol oynayan aile biriminin etkisinde yaşanan zayıflama, birçok yaşlı bireyin kurumsal bakıma yönlendirilmesine neden olmaktadır. Yüksek oranda yaşlı nüfusa sahip gelişmiş ülkelerde yaşanan toplumsal ve ekonomik dönüşümün olumsuz etkilerini en aza indirmek ve yaşlı bireylerin başarılı bir yaşlanma süreci geçirebilmelerini sağlamak için yerinde yaşlanma yöntemi sıklıkla kullanılan bir bakım modeli haline gelmiştir (Akbayrak ve Aysan, 2022, s. 401). Sonuç olarak yaşlılara uygun konutların tasarlanması zaman içinde çözülmesi gereken bir soruna dönüşmektedir.

1.1 Araştırmanın Problemi

Yaşlılıkla birlikte ortaya çıkan; hareket sınırlılıkları, algısal-zihinsel değişimler, duyu kayıpları gibi fizyolojik değişimlerden kaynaklı yaşlı bireylerin fiziksel çevreden beklentileri değişmekte ve bu beklentiler iç mekâna yönelik çözülmesi gereken problemleri ortaya çıkarmaktadır (Özer Baş, 2019, s. 40-44).

Bu sebeple; özellikle yaşlı bireylerin kullanımında olan Yatılı Sosyal Hizmet Kuruluşların, iç mekân fiziksel çevre faktörlerine dair standartların belirlenmesi, çözülmesi gereken sorunun temelini oluşturmaktadır.

Sanayileşme ile sosyal ve toplumsal yapıda yaşanan gelişmeler ve modernleşmenin de etkisi ile geniş aile yapısı, çekirdek aile yapısına evrilmiştir (Alkan, 2008, s. 1; Çevik, 2019, s. 1). Aile yapısındaki değişikliklerle geleneksel yapının getirdiği

bağlılık olgusu zayıflamıştır (Yazgaç, 1992). İnsanların bireysel hareket etmesi ve çalışma hayatının işin içine girmesiyle yalnızlaşan yaşlı bireyler topluluğunun ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir. Günümüz şartlarında yaşlı, yalnız ve bakıma muhtaç bireylerin nerede ve nasıl yaşayacağı çözülmesi gereken toplumsal ve hatta evrensel bir problemdir. Gelişmiş ülkelerde olduğu gibi Post Modern kültürün bir parçası olan ülkemizde de bu problem giderek büyümekte ve ön plana çıkmaktadır.

Gelecekte yaşlı bireylerin yaşam kalitesinin korunması hem toplum içinde hem de uzun süreli yaşlı bakım kurumlarında yaşayanlar için önemlidir. Ancak, yaşlı bakım kurumlarında yaşayan kişilerin toplum içinde yaşayanlara kıyasla yaşam kalitesinde düşüş olasılığı daha yüksektir (Kane, 2003).

Yaşanan değişim ve dönüşümlerden dolayı klasik huzurevi yapılarına alternatif olabilecek, toplumumuza uygun kolektif bir yaşam biçimi için yaşlı dostu mekânlar yaratabilir miyiz? Sorusu oluşmaktadır. Bu açıdan kıdemli bireylerin yaşam alanlarına yönelik; birlik, beraberlik ve dayanışma konusunda büyük öneme sahip geniş aile yapısı ve çekirdek aile yapısının sunduğu özel alan, zaman ve mahremiyet gibi avantajları aynı anda sunan alternatif bir yaşam biçimi önerisi getirilebilir. Türkiye’de yaşlılık ve yaşlanma dönemine ilişkin geniş kapsamlı araştırmaların sınırlı sayıda olduğu bilinmektedir. Günümüzde sürdürülebilirliği yüksek, sosyal adalete önem verilen, ortak bir maneviyatı teşvik eden yaş dostu mekânların tasarlanması gerekmektedir. Bu mekânların evrensel tasarım özelliklerinin ötesinde fiziksel çevre faktörleri bakımından da uyarlanabilir, katılımcı ve esnek olması gelecekte daha fazla önem taşıyacaktır.

1.2 Araştırmanın Amacı

Sanayinin gelişmesi ve modernleşmenin etkisiyle geniş aile yapısı, çekirdek aile yapısına evrilmiştir. Buna bağlı olarak bireyselliğin ön plana çıkması, yalnızlaşan yaşlı bireyler topluluğunu ortaya çıkarmıştır (Tezcan, 2010, s.135). Bu durum ailedeki yaşlı bireylerin yalnızlaşmasına sebep olmuştur. Modern çekirdek aile; anne, baba ve ergin yaşa gelmeyen çocuklardan oluşmaktadır. Kentleşme ile birlikte geniş ailede fertlerin her biri aile dışına itilmiş ve geniş aile yapısı dağılarak çekirdek aile yapısı ortaya çıkmıştır (Topçu, 2006, s. 111). Bunun sonucu olarak yalnızlaşan ve

bakıma muhtaç kalan yaşlı bireyler, toplum yapımıza uygunluğu hala tartışılan huzur evlerinde yaşamak zorunda kalmaktadır. Bu konuda yapılan çeşitli bilimsel çalışmalarda, yaşça kıdemli bireylerin huzur evlerinde yaşamaya karşı sıcak bakmadıkları, mecburi sebepler ile huzur evi yaşamını tercih ettikleri, huzur evi dışında başka seçeneklerinin olmadığı aktarılmaktadır (Karacan, 2010; Puplampu, vd., 2020, s. 417).

Huzurevlerinde yaşamaya karşı alternatif bir yol arayışında olan insanlar Cohousing (Ortak barınma, ortak konut) modelini ortaya çıkartmıştır. Bu harekette küçük topluluklar; kaynakları, mülkleri ve sosyal yaşamı paylaşarak hayatlarını sürdürmektedir (Lietaert, 2009). Bu çerçevede araştırma kapsamında günümüz toplumunda yaşça kıdemli bireyler nasıl mekânlarda yaşayacak ve yaş alacak? Probleminin çözümülenmesi amaçlanmaktadır.

Mevcutta kurumsal bakım mekânlarına yönelik uygulanan yönetmelikler bulunmakla birlikte, bunlar mekân düzenlenmesine yönelik genel kaideler dışına çıkmamaktadır (URL-8; URL-9; URL-10). Ancak iç mekân fiziksel çevre faktörlerinin ve standartlarının yaşça kıdemli kullanıcı profili göz önüne alınarak belirlenmesi gerekmektedir. Bu kaygı ile gerekli verilerin sağlanması, ele alınacak problemin çözümüne ulaştıracaktır.

Bu çalışmada; yaşlı bireylere hizmet veren uzun süreli yaşlı bakım kurumları iç mekân fiziksel çevre faktörleri kapsamında incelenecektir. Yaşlı bireyler özelinde ele alınan İç mekânlar teknik boyutlarıyla değerlendirilecek ve detaylı çözüm parametreleri oluşturulacaktır. Bu bağlamda, birlikte yaşam için bir model önerisi getirilmesi amaçlanmaktadır.

1.3 Araştırmanın Soruları

Çalışma kapsamında belirlenen sorunsal üzerinden aşağıda aktarılan üç araştırma sorusuna yanıt aranmıştır:

1. Aktif yaşlanma yaklaşımı kapsamında, yaşlı bireylere nasıl mekânlarda bakılacak? (*Aktif yaşlanma, insanların yaşlandıkça hayat kalitelerini iyileştirmek amacıyla bu kişilere yönelik sağlık, katılım ve güvenlik konusundaki fırsatların yükseltme sürecidir* (WHO, 2002, s.12).

2. Yaş dostu mekânlarda sunulan bakım hizmetlerinin kapsamı ne olacak?
3. Yaşlı bireylere bakım hizmeti verilecek mekânların iç mekân fiziksel çevre faktörleri standartları neler olacak?

1.4 Araştırmanın Hipotezi

Günümüzün yaşça kıdemlileri olan Sessiz (Silent) ve Bebek Patlaması (Baby Boomer) neslinin yaşamlarını geçirecekleri kurumsal mekânların iç mekân fiziksel çevre faktörleri kapsamında, ele alındığı araştırma kapsamında, İç mekânlar teknik boyutlarıyla değerlendirilecek ve detaylı çözüm parametreleri oluşturulacaktır. Bu parametreler doğrultusunda, yaşlı bireylerin yaşam alanlarına yönelik aktif ve yerinde yaşlanma hedefine göre birlikte yaşam için bir model önerisi getirilmesi amaçlanmaktadır. Mevcut mekânların, fiziksel çevre faktörleri kapsamında ele alınacağı ve yeni bir model önerisi ortaya koymayı amaçlayan araştırma doğrultusunda aşağıdaki hipotez oluşturulmuştur.

- Değişen çağa göre aktif yaşlanma yaklaşımı dahilinde kurumsal bakım hizmetlerinin; kapsamının, kalitesinin, standardizasyonun iç mekân tasarımı ve fiziksel çevre faktörleri bakımından belirlenmesi, Türkiye için uygun bakım hizmetleri veren mekânların tasarlanması için gereklidir.

1.5 Araştırmanın Önemi

Huzurevleri, yalnız kalan ya da kendine yetemeyen yaşlı bireylerin, hayatlarının geri kalanını akranlarıyla paylaşmak için yerleştikleri yaşam çevreleridir. Yaşlıların bir kısmı oraya kendi isteğiyle gelirken, bir kısmı da çeşitli sebeplerle mecburen orada yaşamak zorunda kalmaktadır. Yaşlıların bu yerlerde yaşamaya devam etmelerini sağlamak için buraların optimum standartlarda tasarlanması önemli bir sorumluluktur (Cloutier-Fisher ve Joseph, 2000; Kahya vd., 2005). Bu mekânların sağlıklı veya hasta yaşlıların fiziksel ve psikolojik ihtiyaçlarına en iyi biçimde cevap vermesi gerekmektedir.

Huzurevlerinin, iç mekân fiziksel çevre faktörleri kapsamında kullanıcı perspektifinde ele alınması ve bilimsel yöntemlerle araştırılması günümüzde önemli bir gereklilik haline gelmiştir. Ülkemizde huzurevi yapılarında mevcut koşulların

değerlendirilmesi, kurumsal bakım hizmetlerinin ve imkânlarının tartışılması, geliştirilmesi ancak bu bilimsel araştırmalar sonucu ile sağlanabilir. Sosyal, kültürel, bilimsel ve teknolojik gelişmelerin, yaşlılar ve huzurevlerindeki iç mekân tasarımı üzerinde önemli etkileri bulunmaktadır. Bu gelişmeler hem yaşlı kullanıcıların yaşam çevrelerini hem de kullanıcı beklentilerini etkileyerek algılama şekillerinde değişikliklere neden olabilmektedir. Yaşlıların özel ihtiyaçları ve huzurevlerinde sağlanması gereken konfor ve güvenlik koşulları, iç mimarlık mesleğinin gerekliliklerini değiştirmektedir. Bu durum, alan bazlı araştırmaların spesifik konulara odaklanmasını, mevcut mesleki verilerin zenginleştirilerek ihtiyaçlara göre düzenlenmesini zorunlu kılmaktadır. Yaşanan gelişmeler ve gereklilikler alanla ilgili yürütülecek bilimsel çalışmaların önemini artırmakta, yaşlıların yaşam kalitesini artıracak iç mekân tasarımlarının geliştirilmesi için inovasyonun önünü açmakta ve araştırma motivasyonunu güçlendirmektedir.

Bu araştırma; 21 yüzyılda evrensel bir problem olarak öne çıkan ve ülkemizde de artan yaşlı nüfusun yaşam çevreleri ve buralardaki yaşam kalitesiyle ilgili önemli konulara odaklanmaktadır. Dünya çapında yaşlanan nüfus, kronik hastalıkların artması ve buna bağlı olarak kendine yetemeyen, profesyonel bakıma ihtiyaç duyan bireylerin sayısındaki yükseliş gibi sorunlarla ortaya çıkmaktadır (Altuncu, 2023, s. 189). Konu bağlamına yönelik mevcut araştırmalar yeterli olmamakla birlikte aktif yaşlanma konusu üzerine yapılan sistemik incelemeler bulunmaktadır (Hodge, 2008; Walker ve Maltby, 2012; Foster ve Walker, 2015; Timonen, 2016). Mekân ve yaşlılık konularındaki çalışmaların ise oldukça sınırlı olduğu görülmektedir (Altuncu, 2023, s. 190).

Araştırmanın, alandaki mevcut literatüre katkıda bulunması, yaşlı nüfusun ihtiyaçlarına ve iç mekân şartlarına yönelik daha etkili stratejiler geliştirilmesine yardımcı olması hedeflenmektedir. Bu hem toplumsal hem de bireysel düzeyde yaşlıların yaşam kalitesini artırarak önemli etkiler yaratabilir. Bu bağlamda, yaşlı nüfusun artmasıyla birlikte, yaşlılara yönelik hizmetlerin ve politikaların yeniden değerlendirilmesi, bu konuda yapılan araştırmaların önemini daha da artmaktadır.

Ülkemizde huzurevlerine yönelik yönetmelikler bulunmakla birlikte bunlar genel olarak iç mekâna yönelik huzurevlerinin fiziki özellikleri ve kuruluşlarda bulunacak olan mekân bölümleri hakkında genel verilere değinmektedir. Bu araştırma

yönetmeliklerde eksik olan iç mekân fiziksel çevre faktörlerine yönelik olması gereken standardizasyon konusunda ve yeni bir birlikte yaşam modeli önerisi geliştirmesi bakımından önem arz etmektedir.

Huzurevlerinde yaşayan yaşlı bireylerin iç mekân fiziksel çevre faktörlerine ve Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi teorisini temel alarak, yaşlı bireylerin çeşitli ihtiyaçlarının nasıl karşılandığına odaklanmakta ve konuya dair derinlemesine bir inceleme sunmaktadır. Maslow (1943, s. 370-396), insan ihtiyaçlarının bir hiyerarşi içinde düzenlendiğini öne sürmüştü ve bu hiyerarşinin temelinde fizyolojik ihtiyaçlar yer almaktadır. Bu bağlamda araştırma, yaşlıların temel ve üst düzey ihtiyaçlarının nasıl etkilendiğini ve bu ihtiyaçların iç mekân tasarımı ile nasıl ilişkilendirilebileceğini analiz etmektedir.

Toplumsal olarak, yaşlanan nüfusun artmasıyla birlikte yaşlı bakımı giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Bu çalışma, yaşlı bireylerin günlük yaşamlarını etkileyen çevresel faktörlerin önemini vurgulamak ve bu konuda farkındalığı artırmayı hedeflemektedir. Araştırma, yaşlı bireylerin iç mekânlara yönelik tutumları ve memnuniyet düzeyleri hakkında önemli bilgiler sunarak, iç mekân tasarımının yaşlı bireylerin yaşam kalitesi üzerindeki etkisine dair veriler sağlamaktadır.

1.6 Araştırmanın Varsayımları

Bu araştırma kapsamında aşağıdaki varsayımlardan hareket edilmiştir.

- Kullanılan veri toplama araçlarına (anket formu) verilen yanıtların samimi, objektif olduğu,
- Yaşlı bireylerin bağımsız olarak kendi görüş ve düşüncelerini yansıttığı,
- Araştırmacının, veri toplama aşamalarında yaşlı bireylerin duygu ve/veya düşüncelerini etkilemekten kaçınmış olduğu varsayılmıştır.

1.7 Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma konusu ile ilgili kapsamlı literatür taraması yapılmasına karşın, İç mimari fiziksel çevre faktörleri ve Maslow ihtiyaç düzeyleri kapsamında huzurevi mekânları üzerinden bağlantı kurmaya hedefleyen bilimsel çalışmaların oldukça yetersiz ve

sınırlı olması, araştırma probleminin kapsamlı biçimde açıklanması noktasında karşılaşılan zorluklardan biri olmuştur. Öte yandan, ülkemizde üretilmiş olan mevcut bilimsel çalışmaların, tüm araştırmacıların kolaylıkla ulaşabileceği biçimde arşivlenememesi ve merkezi düzeyde yeterli bir veri tabanı oluşturulamaması bu araştırmanın kuramsal sınırlılıklarından biri olarak kabul edilmiştir.

Saha çalışmasının doğal ortamında yapılması kurumlardan izin alma ve ulaşım gibi zorluklar yaşanmasına sebep olmuştur. Örneklem kapsamına alınan fakat talep edilen araştırma iznini vermedikleri için örneklem grubundan çıkarılan özel kurumlar çalışma sınırlılığını olumsuz etkilemiştir.

1.8 Literatür Araştırması

Yatılı sosyal hizmet kurumlarını iç mekân fiziksel çevre faktörleri kapsamında inceleyen geniş kapsamlı çalışma sayısı çok olmamakla birlikte, konuyu kendi sınırları içerisinde inceleyen ve yakın disiplinlerde benzer noktaları irdeleyen çok değerli araştırmalar bulunmaktadır.

Damla Altuncu'nun 2023 tarihli “Toplumsal Bütünleşme Modeli Olarak Yeni Mekânsal Örgütlenmeler: Çağdaş Yaşlı Yaşam Merkezleri” başlıklı araştırma makalesinde, yaşlı bireylerin aktif yaşamlarını devam ettirebilmeleri amacıyla kurulan çağdaş yaşlı yaşam merkezlerini konu almıştır. Araştırma, sosyopolitik gelişme için toplumsal bütünleşme modeli olarak önerilen çağdaş yaşlı yaşam merkezlerinin sosyoloji-mimarlık ara kesitinde bir değerlendirme yapmayı hedeflemektedir. Danimarka, İsveç, Hollanda, Finlandiya ve Birleşik Krallık gibi gelişmiş ülkelerdeki “bağımsız yaşam alanları” olarak tanımlanan “Çağdaş Yaşlı Yaşam Merkezleri” araştırmanın odak noktasını oluşturmaktadır. Altuncu, demografik verilere yansıyan yaşlı nüfus artışının çağdaş toplumlarda bir sorun olarak öne çıktığını, çözüm olarak aktif yaşlanmayı destekleyen birlikte yaşantı modelleri önerildiğini aktarmaktadır. Huzurevlerine alternatif olma potansiyeli taşıyan ve aktif yaşlanma düşüncesi paralelinde birlikte yaşantı modelleri hızla gelişmekte olup, yaşlı bireylerin aktif yaşamlarını sürdürmeleri hedefi ile ortaya çıkan bu yaşam merkezlerinin bulundukları bölgelerin toplumsal aktörleri için de bir entegrasyon modeli oluşturduğu düşünülebileceği aktarılmıştır. Mimari mekân

niteliği olarak optimum şartları sağlaması hedeflenerek geliştirilen konseptin sosyal içerikli olmasına dikkat edildiği, mimari tasarımda biçim ve form kaygısından ziyade işlevsellik, erişilebilirlik, yeniden kullanım, sosyalleşme imkânı sağlayan çevre düzeni, yüksek güvenlik gibi unsurların temel ilke olarak kabul edildiği vurgulanmıştır.

Araştırmada, birlikte yaşam modellerinin huzurevi, yaşlı bakımevi veya hastane gibi mekânların alternatifi olmadığı ancak sosyolojik bir problemin çözümü olarak ortaya çıkan bu yaşam merkezlerinin yeni bir toplumsal örgütlenme modeli olduğu aktarılmıştır. Ayrıca yaşlı mekânlarına ait tanım ve terimlerin revize edilmesi ve kolektif bir yaşantının aktörlerinin sadece yaşlı bireylerle sınırlandırılmaması gerektiği dile getirilmiştir. Bu durumun aktif yaşlanma unsurunun toplum geneline yayılmasına ön ayak olacağı ve ayrıca çağdaş yaşam modelinin ekonomik olarak ulaşılabilir olması gerekliliği savunulmaktadır.

Altuncu'ya göre, bu tip birlikte yaşam modellerine yönelik sosyal, kültürel, ekonomik ve mimari gibi farklı boyutlarıyla tartışılması ve geliştirilmesi gerekmektedir. Ayrıca kültürel farklılıklar, etnografik temelli araştırmalar ile zenginleştirilerek bu modellerin tasarımları elde edilecek bulgular ışığında geliştirilmelidir. Yaşlı mekânları konusunun farklı boyutlar çerçevesinde araştırılmaya açık olduğu ve araştırılması gerekmektedir (Altuncu, 2023). Araştırma; yaşlı bireylere yönelik yeni yaşam çevreleri oluşturmak, toplumsal ve kültürel altyapı paralelinde örgütlü, aktif ve sosyal yaşamı desteklemesi bakımından önemli görülmektedir.

Taomei Zhang ve arkadaşları “Quality indicators for the care of older adults with disabilities in long-term care facilities based on Maslow's hierarchy of needs” başlıklı, 2022 tarihli makale çalışmalarında: Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisini temel olarak uzun süreli yaşlı bakım tesislerinde engelli yaşlı yetişkinlerin bakımına yönelik kalite göstergeleri geliştirmeyi amaçlamışlardır. Araştırmada literatür taraması ve uzman görüşleri alınarak kalite göstergelerinin taslağı hazırlanmıştır. Uzun süreli yaşlı bakım kuruluşlarında engelli yaşlı yetişkinlerin bakımına ilişkin kalite göstergeleri güvenilir, bilimsel, kapsamlı ve kişi merkezli bakım ihtiyaçlarının içeriğini belirlemektedir. Bu çalışma, yaşlı bakım kurumlarında bakım kalitesinin değerlendirilmesi ve iyileştirilmesi için bir referans sağlayabilir. Zhang vd. (2022)

araştırmalarında, hazırlamış oldukları Maslow ihtiyaç hiyerarşisi odaklı bakım kalitesi göstergeleri kapsamlı bir çerçeveye sahiptir. Günlük yaşamda bağımsızlıklarının tamamını veya bir kısmını kaybetmiş sakinler için kişi merkezli düşünceyi desteklemektedir. Bu çalışmada geliştirilen üç seviyeli kalite göstergeleri, uzun süreli yaşlı bakım tesislerine göre uyarlanmıştır, bu nedenle konu bağlamında daha odaklı ve ayrıntılıdır. Özellikle Maslow ihtiyaç hiyerarşisini referans alması ve bu çerçevede bir bakış açısı geliştirmesi önemli görülmektedir.

Jingyi Mu ve arkadaşları 2021 tarihinde gerçekleştirdikleri “Acoustic environment of comprehensive activity spaces in nursing homes: A case study in Harbin, China” başlıklı makalesinde, in'in Harbin kentindeki bulunan bir huzurevi etkinlik salonunun akustik ortamını araştırmaktadır. Çalışma yaşlı sakinlerin seslere yönelik algılarını ve tercihlerini yerinde gözlem, ses ölçümleri ve bir anket kullanarak değerlendirmektedir. Yapılan ölçümlere göre mekândaki en yüksek ses düzeyine, gün içinde öğlen ve akşam yemeği saatlerinde ulaşıldığı ölçülmüştür. Bu ses düzeyi iki tepe noktasında da bir saat sürdüğü gözlemlenmiştir. Ses türlerinden bağımsız olarak, yaşlı sakinlerin akustik ortamdan memnuniyet düzeyleri ortamın ses düzeyi arttıkaa, azalmıştır; ancak müzik seslerinden memnuniyetleri ve tercihleri diğer ses türlerine göre daha yüksek olmuştur. Anket verileri, konuşma sesinin yaşlılar üzerinde en yüksek negatif etkiye sahip olduğunu ortaya koymuştur. Sonuçlar, salondaki mekanik seslere karşı yaşlı bireylerin daha az hassas oldukları ve düşük frekansın onları etkilemediği için bu seslerden rahatsız olmadıklarını göstermektedir. Verilere göre uygun müzik sunumunun yaşlıların akustik bir ortamı değerlendirmesini iyileştirmeye yardımcı olabileceği görülmektedir.

Bu çalışmaya göre yaşlı erkeklerin kadınlardan, aynı biçimde ge yaşlıların (60-70 yaş) da nispeten yaşlı bireylere göre akustik konfor skor ortalamaları daha yüksektir. Eğitim durumuna göre sonuçlar incelendiğinde ortaokul eğitimine sahip katılımcılar sesleri en yüksek oranda olumlu değerlendiren grup olmuştur. Huzurevinde kalma süresi uzadıkaa akustik memnuniyet azalmakta ve etkinlik salonunu kullanma süresi uzadıkaa memnuniyet düzeyi yükselmektedir. Araştırmanın sonunda, huzurevi etkinlik salonunun akustik ortamın ideal olmadığı sonucuna varılmıştır. Lobide dinlenme ve bekleme alanları gibi belirlenmiş alanlarda oluşan sesler gürültüye sebep olarak diğer alanları etkilemektedir. Çalışmaya katılan yaşlı bireyler büyük

ortak kullanım alanlarında akustik gürültü nedeniyle kendilerini gergin ve sinirli hissettikleri aktarılmıştır. Araştırmacı çalışmasında; sakinler genel olarak ankete katılmaya istekliydi ancak anlama ve geri bildirimleri zayıftı; anketin tasarımı daha kısa, etkili ve yaşlı insanların özelliklerine uygun olmalı, teknik veya kafa karıştırıcı kelimelerden kaçınılmalıdır demiştir (Mu, Kang, & Wu, 2021, s.17). Bu araştırma, yaşlı tesislerinin tasarımıda akustik özelinde referans sağlayacak veriler sunmuştur. Ayrıca, iç mekân fiziksel çevre etmenlerinden olan akustik faktörüne odaklanması, kullanıcı görüşleri dışında teknik anlamda da ölçümler yapması ve sonuçları elde edilen iki veri bağlamında sunması huzurevlerindeki yaşlıların yaşam kalitesinin iyileştirilmesine yardımcı olabilmesi bağlamında önemli görülmektedir.

Ayşen Çerşil, “Social Sustainability and Co-housing: A Reading Over Sedat Hakkı Eldem’s Studies On Traditional Turkish House Typologies (Sosyal Sürdürülebilirlik ve Ortak Barınma: Sedat Hakkı Eldem’in Geleneksel Türkiye Tipoloji Çalışmaları Üzerinden Bir İnceleme)” başlıklı yüksek lisans tezini 2021 yılında yazmıştır. Bu çalışmada, geleneksel Türk konut kültürünün, ortak barınma topluluklarının sosyal olarak sürdürülebilir yaşam biçimleri ve mimari tasarımlarıyla karşılaştırıldığında yeni bir söylem oluşturmadığı tartışılmaktadır. Geleneksel Türk aile yapıları, kolektif yaşam biçimlerini, sosyal etkileşimi ve topluluk oluşturmayı uzun süredir benimsediğini dile getirmektedir. Geleneksel Türk evlerinin mekânsal organizasyonları, çağdaş ortak barınma tasarımlarıyla benzer planlama ilkelerine sahiptir, özellikle mekânların ve kaynakların etkin paylaşımı ve kullanımı bakımından aynı işleyiş mantığında ilerlediğini savunmaktadır. Bu benzerlikler, her iki yaşam biçiminin de sosyal bağlılık ve etkileşim üzerine kurulu olduğunu gösterdiğini aktarmaktadır (Çerşil, 2021).

Khadijah Elqassas ve arkadaşları tarafından yapılan 2020 tarihli ve “Senior Complex” başlıklı çalışmaları, yaşlı bireylerin barınmasına yönelik teorik bir tasarım projesidir. Çalışmada, bir yaşlı tesisi ve gelişimine ilişkin kapsamlı bir bakış açısı kazanmak amacıyla, yaşlı neslin ihtiyaçları ve bu ihtiyaçların nasıl karşılanacağı konusunda bir araştırma yapılmıştır. Elqassas vd., bebek patlaması kuşağında doğan insanların sayısı nedeniyle yakın gelecekte yaşlı nüfus daha fazla artacak, yaşlı nüfus topluluğu geçmişe göre günümüzde çok daha büyük olduğundan, daha fazla hizmet gerekeceğini aktarmaktadır. Diğer yaş grupları gibi yaşlıların da sağlıklı bir yaşam

tarzı sürdürmek ve yaşlanırken karşılaştıkları kısıtlamaları en aza indirmek için özel ihtiyaçları bulunmaktadır. Bu ihtiyaçlardan biri de gerekli barınma imkanlarının sağlanması için yaşlı konutlarıdır. Yaşlı nüfusun büyük bir kısmı düşük gelire sahiptir ve faaliyetleri sınırlıdır, ayrıca gençlerin yaşadığı hanelere kıyasla yalnız yaşama sıklığı daha fazladır. Bir konut tesisinde yapılacak düzenlemeler bu ihtiyaçları karşılamalı ve sakinlere rahat bir ortamda yaşayacakları kalıcı bir yer sunmalıdır. Bu nedenle bu çalışma, güvenli bir yaşam ortamında bir yaşlılar kulübü ile sağlık merkezinin geliştirilmesini önermiştir. Çalışma kapsamında önerilen yapı ve tesise ait detaylı öneriler mevcuttur; mimari yapı bireylerin yaşamlarını güvenli ve özenli bir ortamda yeniden inşa etmelerine yardımcı olmalıdır. Kurulacak olan tesisler; spor salonu, spor alanı, kütüphane, multimedya odası, sanat stüdyosu, kafe ve terapi seansları için odalar gibi son teknoloji ürünü olanaklar sunmalı ve ayrıca sürdürülebilir olmalıdır. Bu araştırmada önerilen tesis tasarımının temeli olarak, üç benzer vaka çalışması ele alınmıştır. Önerilen mekân programı, vaka çalışmalarından elde edilen bilgilere dayanılarak önerilmiş ve saha değerlendirmesi erişilebilirlik ve çevre olmak üzere iki temel kriter üzerinden yapılmıştır (Elqassas, 2020). Çalışmada; artan yaşlı nüfus oranının gelecekte daha da yükseleceği, mekânsal ihtiyaçların artacağı, odaklanılan yaşlı kullanıcı için uygun, çağdaş, modern yapı komplekslerinin gerekliliği konularına vurgu yapılmakta ve önemli görülmektedir.

Arzu Cılasun Kunduracı vd. tarafından 2020 yılında yayımlanan “Yaşlı dostu iç mekânlar yaratmak: Kullanıcı gözünden bakış” başlıklı çalışmada, yaşlılığa bağlı duyu kayıplarının bir sonucu olarak gündeme gelen mekânsal algıdaki değişimlerin incelenmektedir. Örnek olarak seçilen huzurevinde bulunan 250 yaşlı birey ile gerçekleşen; psikolojik konfor, görsel konfor, ısı konfor ve yönlendirme konularını kapsayan anket sonuçları değerlendirilmiştir. Katılımcıların hem bulundukları kurumu değerlendirdiği hem de beklentilerini ifade ettikleri anket çalışmasına göre ele alınan tesisten memnuniyet oranı %76 olarak ortaya çıkmıştır. Araştırma sonuçları literatürden edinilen bilgilerle birlikte irdelenmiş ve öneriler geliştirilmiştir. Araştırmanın yapıldığı kurumda kullanıcı memnuniyet düzeyine yüksek görünmesine rağmen görsel konforu arttırmak için; kullanıcıların güneş ışığından etkin biçimde faydalanabilmesi için odaların doğu ve/veya güney yönüne konumlandırılması ve güneş ışığına direkt maruz kalmamak için ışık kırıcı elemanların kullanılması

gerekmektedir. Yapay aydınlatmada ılık (3000-5000K) renkli aydınlatma elemanlarının tercih edilmesi gerekmektedir. Isıl konfor açısından iklimlendirme sisteminin mekanik havalandırma ile desteklenmesi ve odalarda bölgelere ayırma yapılmasının önemine vurgu yapılmaktadır. İşaret ve yönlendirmelerin okunabilir, erişilebilir ve görme duyusuna hitap edecek biçimde olmasının önemli olduğu aktarılmaktadır. Bu mekânlar tasarlanırken tasarımcıların mutlaka kullanıcı deneyimi ve etkileşiminden faydalanması gerektiği vurgulanmaktadır (Cılasun vd., 2020). Mekân ve kullanıcı ilişkisine odaklanan bu tip çalışmalarla elde edilen bulguların, kullanıcı deneyimlerinin ve beklentilerinin anlaşılması yaşlı dostu mekânların tasarlanması açısından önemli görünmektedir.

Esmacil Zarghami ve arkadaşları tarafından yapılan 2019 tarihli “An investigation into the relationship between quality of life of the elderly in relation to physical spaces in order to select an ideal residence” başlıklı araştırma, fiziksel konut alanlarında yaşlıların yaşam kalitesinin artırılmasıyla ilişkili tasarım faktörlerini keşfetmeye odaklanmaktadır. Bu doğrultuda, İran'daki yaşlıların ihtiyaçlarını karşılayabilecek en iyi konut seçeneğinin (huzurevi, özel ev, yaşlı köyü) değerlendirmesi ve belirlenmesi amaçlanmaktadır. Fiziksel alanlarla ilgili yaşam kalitesi göstergelerini belirlemek için 150 yaşlı bireyden anket yolu ile veri toplanmıştır. Daha sonra, yaşlı konut seçenekleri ile ilgili her bir göstergenin göreceli önemi, farklı alanlardan uzman görüşleri alınarak belirlenmiştir. Bu aşamada kullanılan yöntem, rastgele olmayan amaçlı bir şekilde seçilen mimarlık, rehabilitasyon, tıp ve hemşirelik alanında 35 uzmanı kapsamaktadır. Araştırmada yaşlıların yaşam kalitesini artırmaya yönelik fiziksel mekânların tasarımıyla ilgili olarak; eğitici ve teşvik edici mekânlar, çevresel arzu edilirlilik ve konfor, kişisel huzur ve sessizlik, sahiplik algısı, eve benzerlik olmak üzere beş ana faktör belirlenmiştir (Zarghami vd., 2019). Çalışmanın bölgesel olması, bir coğrafyaya ve kültüre ait bireylerin görüşlerini yansıtmaları bakımından önemlidir. Ayrıca araştırma sonucunda yaşlı bireyin yapma fiziksel çevreye yönelik memnuniyetlerine etkileyen parametrelerin tespit edilmiş olması, bu kullanıcı profiline hizmet edecek yapıların tasarımlarına yol gösterici olması adına önem arz etmektedir. Ayrıca araştırma sonucunda belirlenen faktörlerin özellikle günümüzde kurumsal yaşlı bakım mekânlarında bulunmayan özellikler olması, bu mekânların kullanıcı memnuniyeti

için üzerinde düşünülmesi gereken ve geliştirmeye muhtaç alanlar olduğunu yansıtmaya adına önemli görülmektedir.

Rana Kutlu tarafından 2018 yılında yayımlanan ve planlama, akustik, iç hava koşulları, aydınlatma-renk olarak kategorize edilen iç mekân çevresel faktörün mekân kalitesi ve insan sağlığını nasıl etkilediği üzerine literatür araştırmasına dayanan “Çevresel Faktörlerin Mekân Kalitesi ve İnsan Sağlığına etkisi” başlıklı makale çalışmasında, iç mekânların kullanıcıda strese ve çeşitli rahatsızlıklara neden olabileceği aktarılmaktadır. Zihinsel performansın önemli olduğu eğitim ve ofis mekânları, fiziksel ve psikolojik sağlık hizmeti sunan mekânlar ile dikkat ve iş güvenliğinin önemli olduğu mekânlarda planlama, donatı elemanları, renk, malzeme, aydınlatma ile işitsel ve iklimsel parametrelerin önemi ve kullanıcı sağlığı üzerindeki etkileri araştırmalar üzerinden aktarılmıştır. Yapma çevrede konfor koşullarının kullanıcı memnuniyeti açısından gerçekleştirilmesi mekânın niteliği açısından önem arz etmektedir. Tasarım süreçlerinde çevresel faktörlerin kullanıcı potansiyeli dikkate alınarak değerlendirildiği mekânlarda, kullanıcının fizyolojik sağlığı, biyolojik reaksiyonları, psikolojik durumu hatta davranışları üzerinde pozitif etki edeceği aktarılmaktadır. Çevresel parametrelerin doğru biçimde değerlendirilmediği durumlarda kullanıcılar için uygun olmayan fiziksel koşullar; iç hava kalitesi, gürültü düzeyi, yetersiz doğal ve yapay aydınlatma insanlar üzerinde negatif etki yaparak farklı sağlık sorunlarının doğmasına, kullanıcıların bulundukları ortamdan mutsuz olmalarına neden olacağı vurgulanmaktadır (Kutlu, 2018). Çevresel faktörlerin mekân kalitesi ile kullanıcıya olan etkilerine odaklanan ve bu etkinin kullanıcı üzerinde oluşturacağı negatif veya pozitif sonuçlar göz önünde bulundurularak tasarım süreçlerin ilerletilmesi gerektiğine vurgu yapması bakımından önemli görülmektedir.

Ali Sharghi ve arkadaşları tarafından 2018 tarihinde gerçekleştirilen “A Systematic Analytical Study about the Effective Criteria on the Life Quality in Nursing Homes” başlıklı çalışma, huzurevlerinde yaşlıların yaşam kalitesini etkileyen faktörleri ve boyutlarını, daha önce yapılmış çalışmaları gözden geçirerek belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu çalışmada, web tabanlı bilimsel veri kaynakları ile basılı kitap ve dergilerden faydalanılmıştır. Son on beş yıllık araştırma ve çalışmalar; huzurevi, yaşlıların yaşam kalitesi, yaşlıların ikametgâhı, yaşlıların çevresel özellikleri, yaşam

kalitesi ve huzurevi gibi anahtar kelimeler belirlenerek incelenmiştir. Kaynak taraması sonucunda ulaşılan değişkenlerin içerik analizi ve yaşlı mimarisi alanındaki uzmanlara danışılarak konu ile ilgili 58 makaleden çıkarılan değişkenler, 12 faktör içeren dört gruba ayrılmıştır: Fiziksel değişkenler (güvenlik, fiziksel destek ve rehabilitasyon), yapısal-fonksiyonel değişkenler (çevresel ve fiziksel uygunluk, erişilebilirlik ve konfor), bilişsel faktörler (çevreye aşinalık, algısal güvenlik, duyuşsal uyarım, yeterlilik hissi ve psikolojik destek) ve sosyo-kültürel değişkenler (sosyal koruma ve gizlilik). Dört değişken grubu arasında araştırmacılar sırasıyla şu faktörlere vurgu yapmaktadır; bilişsel değişkenler (%48,8 frekansla), sosyo-kültürel değişkenler (%21,4), fiziksel değişkenler (%20,8) ve yapısal-işlevsel değişkenler (%9). Araştırma sonucu, huzurevindeki yaşlıların yaşam kalitesini birçok faktörün etkilediğini göstermiştir. Huzurevi yapısı ile ilgili faktörler 12 küçük grup ve dört genel değişken olarak sınıflandırılmıştır. Ayrıca araştırmacılar için bilişsel değişkenlerin büyüklüğü, sosyo-kültürel, fiziksel ve yapısal-fonksiyonel değişkenlerin sıralaması vurgulanmıştır. Buna göre huzurevleri ile ilgili çalışmalarda, planlamalarda ve tasarımlarda fiziksel ve yapısal değişkenlerin yanı sıra bilişsel ve sosyo-kültürel boyutların da özel olarak ele alınması önerilmektedir (Sharghi vd., 2018). Çalışmada özellikle belirlenen faktörlerin gelecek çalışmalarda odaklanması gereken etmenler olması ve bu noktada yol gösterici olması önemli görülmektedir.

Susanna Nordin vd. tarafından 2017 yılında yayımlanan ve yatılı bakım tesislerinde yaşayan yaşlıların fiziksel çevre kalitesi ile psikolojik ve sosyal refahı arasındaki ilişkileri araştırmayı amaçlamaktadır. “The Association Between the Physical Environment and the Well-being of Older People in Residential Care Facilities: A Multilevel Analysis” başlıklı makale, İsveç’te her birinden 10 sakinin örneklendiği 20 yaşlı bakım tesisinde yapılan kesitsel anketle, bireysel veriler tesislerle iç içe geçtiğinden, çok düzeyli bir analiz gerçekleştirilmiştir. Bakım tesislerinin fiziksel özelliklerinde yüksek düzeyde çeşitlilik sağlamak amacıyla kasıtlı/bilinçli olarak örneklenmiştir. Sakinlerin demografik ve sağlık verileri tıbbi kayıtlar ve görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Sakinlerin refahı ve algılanan bakım kalitesi anketler ve görüşmeler yoluyla, çevre kalitesi yapılandırılmış bir gözlem aracıyla değerlendirilmiştir. Araştırmada, bağımsızlık ve algılanan bakım kalitesi kontrol edildikten sonra, fiziksel ortamdaki bilişsel desteğin sakinlerin sosyal iyi oluşları ile

ilişkili olduğunu, fiziksel çevrenin yaşlı bireylerin sosyal refahını artırmadaki rolünü ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, yaşlı mekânlarının planlanması ve tasarımında yer alan profesyoneller, sağlık durumu zayıf olan yaşlı insanlar için gerekli olan çevresel konuların dikkate alınmasında büyük bir sorumluluğa sahiptir. Sakinlerin bilişsel işleyişini destekleyen fiziksel çevre unsurlarının tasarım sürecinde dikkate alınması ve mevcut tesislerde de özel dikkat gösterilmesi gerekmektedir. Fiziksel çevrenin yaşlı insanların bilişsel işleyişini nasıl destekleyebileceğine ilişkin bilgi, bakım personelinin yatılı bakım tesislerindeki bakım uygulamalarını iyileştirmesine olanak tanıyacaktır. (Nordin vd., 2017). Çalışma, fiziksel çevre ile yatılı bakım tesislerinde yaşayan yaşlı bireylerin refahı arasındaki ilişkiye odaklanması ve ilişkinin kullanıcıda etkin sonuçlar doğurduğunu, tasarımcıların bu ilişkiyi gözeterek hareket etmesi gerektiğini savunması bakımından önemlidir.

Tülay Zorlu'nun 2017 tarihli “Yaşlılar İçin Konutta İç Mekân Tasarımı ve Ergonomi” başlıklı makale çalışmasında, konutta yaşlı bireylerin gereksinmelerine uygun ergonomik tasarım prensiplerini belirlemeyi hedeflemektedir. Çalışma kapsamında konutta ergonomik tasarım ilkeleri; fiziksel çevre faktörleri, mekânsal organizasyon prensipleri ve donatı tasarımı olmak üzere üç temel başlıkta ele alınmaktadır. Zorlu çalışmasında “yaşlı bireylere yönelik tasarlanan mekânların temel kaygısı, kullanıcıların kendi kendine yetebilme ve bağımlılıktan kurtulması olmalıdır” fikrini savunmaktadır. Mevcut konutlarda yaşlı kullanıcıların kullanımına uygun olmayan hatta kullanımı zorlaştıran etmenler bulunmaktadır. Yaşlı kullanıcı profili gereksinim ve kapasitelerinin net biçimde belirlenerek mekân tasarımlarının bu veriler ışığında gerçekleştirilmesi gerektiği aktarılmaktadır. Ayrıca Zorlu çalışması kapsamında çeşitli önerilerde bulunmaktadır: Mekânsal organizasyon bağlamında mekân birimlerinin hem birbiri ile ilişkisi hem de bir mekânın işlevine bağlı olarak doğru örgütlenmesi önem arz eder. Mekânların konut içindeki konumları işlev ve diğer mekânlarla olan ilişkisi çerçevesinde ele alınmalıdır. Bir mekânın kendi içindeki kurgusu ise toplam kullanım alanı, gerçekleştirilecek eylem, kullanıcısının antropometrik özellikleri (beden biçimleri, hareket sınırlılıkları, duyuşsal, algısal boyutlar), uygun donatı-ekipman ve sirkülasyon gibi etmenler göz önünde bulundurularak gerçekleştirilmelidir.

Fiziksel çevre faktörleri; görsel, işitsel ve ısısal konfor olarak ele alınabilir. Görsel etmenler; doğal ve yapay aydınlatmaya yönelik tasarım kararlarıyla birlikte mekândaki malzeme, renk, doku özellikleriyle ilişkili tüm estetik unsurları kapsamalıdır. Yaşlı kullanıcıların görme duyusundaki zayıflamayla ilişkili olarak aydınlık seviyesi, renk seçimi vb. unsurlar dikkate alınmalıdır. İşitsel etmenler; hem mekânlardaki işitsel mahremiyeti sağlamak üzere yalıtım önlemleri hem de akustik detaylar ile ilişkilidir. Yaşlı bireylerde ortaya çıkan işitme duyusundaki kayıplara bağlı olarak, mekânda ses seviyesinin yüksek olacağı düşünülmeli ve buna karşın ses yalıtımı için önlemler alınmalıdır. Isıl etmenler, mekânda işleve bağlı olarak ihtiyaç duyulan uygun ısı düzeyi, nem, havalandırma gibi değişkenlerin kontrolünü sağlamaya yönelik sistemlerin doğru seçimi ve tasarıma adapte edilmesini kapsamaktadır. Mekânlardaki ısı düzeyi belirlenirken yaşlı bireylerin gençlere nazaran daha fazla ısıya ihtiyaç duydukları bilinmelidir (Zorlu, 2017). Çalışmanın; iç mekân, fiziksel çevre faktörleri ve yaşlı kavramlarına odaklanması, bu konuda önerilerde bulunması bakımından önemli görülmektedir.

Fatma Arpacı vd. tarafından yapılan “Huzurevinde Yaşayan Yaşlı Bireylerde Yaşam Kalitesi” başlıklı, basım tarihi 2015 olan makale huzurevinde yaşayan yaşlı bireylerde yaşam kalitesini ele almaktadır. Araştırmada Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından geliştirilen WHOQOL-OLD Yaşam Kalitesi ölçeği kullanılmıştır. WHOQOL-OLD yaşam kalitesi ölçeğinin Türkçe geçerlik ve güvenirlik çalışması Eser vd. (2004) tarafından yapılmış olup, ölçek 24 Likert tipi madde ve 6 alt boyuttan oluşmaktadır. Bu alanlar duyuşal işlevler, özerklik, geçmiş, bugün ve geleceğe ait aktiviteler, sosyal katılım, ölüm ve ölmek ve yakınlık başlığı ile yer almaktadır. Çalışma; Ankara’da iki farklı huzurevinde gönüllü 111 yaşlı birey ile gerçekleştirilmiştir. Demografik veriler WHOQOL-OLD temel alanları ile karşılaştırıldığında; duyuşal fonksiyonlar, sosyal katılım, ölüm ve ölmek alanlarında cinsiyete göre anlamlı farklılık gözlemlenmiştir ($p<0.01$). Sosyal katılım, ölüm ve ölmek ile yakınlık alanlarında medeni duruma göre anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0.05$). Yakınlık alt boyutunda okuryazar olmayan, okuryazar yaşlı bireylerle ilkökul mezunu yaşlı bireyler arasında ilişki saptanmıştır ($p<0.05$). Araştırmaya göre; yaşlı bireylere psikolojik destek sağlanarak umutlu bir yaşam sürmeleri, psikolojik, fiziksel ve sosyal özellikler gözetilerek çeşitli destek girişimlerin uygulanması, yaşlı

bireylere sorumluluk verilerek yapabilecekleri ölçüsünde süreçlere dahil edilmeleri, kurumsal bakım hizmetleri kalitenin artırılması amacı ile yaşlı bireylerin belli aralıklarla öz bakım gücünün değerlendirilmesi önerilmiştir (Arpacı vd., 2015). Araştırma; demografik özelliklerin yaşam çevresine yönelik memnuniyet düzeyine olan etkiyi, sosyal destek ve ilişkilerin yaşlı bireylerin yaşam kalitesine sunacağı pozitif katkıyı doğrulaması bakımından önemli görülmüştür.

Sennur Yılmaz'ın 2010 yılında yazdığı “Geleceğin Yaşlıları İçin İdeal Mekân Tasarımı” başlıklı yüksek lisans tezi; gelecekte yaşlı bireylere yönelik en uygun mekân tasarımlarının nasıl olması gerektiği konusuna odaklanmaktadır. Çalışmada; ideal mekânlar kullanılarak oluşturulmuş bir yaşam çevresinde yaşlıların ideal yaşantılarını sürebileceklerini kanıtlamak, mekânsal sorunları belirlemek buna yönelik çözüm yolları sunmak, yetişkinlerin yaşlılık dönemine bakış açılarını saptamak ve beklentileri öğrenmek, geleceğin yaşlıları olan günümüz yetişkinleri için ideal mekân tasarımı için ilkeler belirlemek hedeflenmektedir. Çalışmada, araştırmaya ait temel kabulü ve alt hipotezlerin sınanması için anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Anket çalışması, yabancı uyruklu katılımcılar kapsam dışında tutularak, İstanbul'da çalışan ve yaşayan, uzmanlık anabilim dalı mimarlık üzerine olan akademisyenler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Mimari bakış açısına sahip uzman kişilerin fikirleriyle ilgili veri toplamak amacı ile katılımcılar; yaşlılık kavramını bilen, 30-65 yaş aralığında olan, yaşlılık dönemini ekonomik olarak planlayabilecek durumdaki, mimarlık alanında eğitilmiş kişiler seçilmiştir. Anket, Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi temel alınarak hazırlanmıştır. Çalışma kapsamı, sosyal çevre, fiziksel çevre, temel ihtiyaçlar, mekân vb. konular ile sınırlandırılmıştır. Katılımcıların objektif fikirlerine yönelik veri toplamak için konfor, estetik gibi kişisel görüş ve düşünceleri içeren konular sorgulanmamıştır. Araştırma anketi 33 kişiye uygulanmış, araştırma sonucunda elde edilen bulgular değerlendirilmiş ve geleceğin yaşlılarına ideal mekân tasarlanabilmesi için önerilerde bulunulmuştur. Yaşlı mekânları; sağlık, psikoloji, aktivite gibi ihtiyaçlara cevap verebilmesi açısından değerlendirilmiştir. Yılmaz sonuç olarak tasarlanacak yaşlı mekânlarının; yaratıcılığı, üretkenliği, sosyalleşmeyi ve nesiller arası iletişimi destekler nitelikte, esnek, konforlu, güvenilir, teknolojik alt yapıya sahip çağdaş yaşam çevreleri sunması gerekliliğinin önemine vurgulamıştır (Yılmaz, 2010). Araştırma; mimari

yapı, kullanıcı profili ve yaşlılık kavramı üçgeninde oluşan ilişkiyi sentezleyebilecek yetiye sahip katılımcılar ile yapılmış olması ve alınan verilerin uzman görüşü olarak kıymetli veriler sunması bakımından çok önemlidir. Ayrıca yapmakta olduğum araştırma paralelinde bir konunun; mimarlık, yaşlılık, Maslow İhtiyaçlar Hiyerarşisi, çevresel faktörler gibi etmenler çerçevesinde ele alınmış olması bu konunun önemini vurgulamaktadır.

Charles Durrett'in 2009 yılında yayımladığı "The Senior Cohousing Handbook" kitabı, yaşlılar için bağımsız yaşam alanları oluşturmanın yenilikçi bir yaklaşımını sunmaktadır. Kitap, geleneksel yardımlı yaşam tesislerine alternatif olarak yaşlı kooperatif konutlarını ele almaktadır. Durrett, yaşlılar tarafından organize edilen, onların gerçek ihtiyaçlarına, isteklerine, sağlık, uzun ömür ve yaşam kalitesi beklentilerine uygun olarak özel olarak inşa edilen mahallelerin önemini vurgulamaktadır. Kooperatif yaşamın fiziksel, zihinsel ve duygusal sağlık üzerindeki olumlu etkilerini, artan sosyal bağlantıları, güvenlik ve paylaşılan kaynaklar gibi pozitif etkilerini vurgulamaktadır. Genel olarak, kitap yaşlıların yaşamı için daha bağımsız ve daha yüksek kaliteli bir gelecek vizyonu sunmaktadır. Sağlık, güvenlik ve toplulukta yaşam deneyimi arayan aktif, sağlıklı ve eğitilmiş yaşlılar için kooperatif projeler oluşturmak veya katılmak isteyen herkes için kapsamlı bir rehberdir.

Bu kaynak, Cohousing (Ortak Barınma) topluluklarındaki ortamının fiziksel özellikleri ve yaşlı sakinlerin davranışsal tepkileri üzerindeki etkilerini inceler ve bu ortamı ev kavramı ile karşılaştırır. Ortak barınma modelinin ne kadar ev gibi olduğu ve bireyin hayatına anlam veren kişisel ritüellerin devamına ne kadar izin verdiği sorularına odaklanmaktadır. Ortak barınma modelinde topluluklar nasıl oluşur, hangi safhalardan meydana gelir tüm bu süreçler örnek oluşumlar üzerinden anlatılmaktadır. Kitapta, tesis tasarımlarının hem işlevsel hem de estetik özellikleri üzerinde durulmuştur. Topluluk ortamının "ev gibi" olma niteliği, yaşlılar tarafından kabul edilmesinde anahtar vazifesi görmektedir. Başarılı bir tesis için, tasarım sürecinin planlamasında kullanıcı girdisinin önemli bir araç olduğu belirtilmiş, bu bakımdan çok önemli bir noktaya vurgu yapılmıştır (Durrett, 2009). Kitabın; yaşlı yönelik yeni alternatif yaşam modeli üzerinde durması, yeni oluşum süreci aşamalarını detaylı şekilde aktarması ile mevcut toplulukların kullanıcı görüşlerine

yer vermesi, bu konuda yeni çalışmaların gerçekleştirilebilmesine ve literatüre katkısı bakımından oldukça kıymetlidir. Ayrıca, farklı coğrafiyalarda ve kültürlerde bu yaşam modeline benzer özgün topluluk oluşumlarının gerçekleştirilmesine imkân sağlayacak biçimde yol gösterici ve tanıtıcı olması çok önemlidir.

Mine Alkan tarafından 2008 yılında yazılan “Kullanıcı Faktörlerinin Huzurevi Tasarımına Etkisinin İncelenmesi” başlıklı doktora tezi, artan yaşlı nüfusun gelecekte büyük bir sorun teşkil edeceğini vurgulamaktadır. Bu nedenle huzurevlerinin çok önemli birer tasarım alanı olacağını savunmaktadır. Çalışma kapsamında; saha analizi aşamasında ilk olarak bir huzurevinde sakinlerle mülakatlar yapılmış ve önceden hazırlanan mülakat sorularına cevap vermeleri beklenmiştir. İkinici aşamada ise genç bireylerden yaşlılıkla ilgili görüş ve düşüncelerine yönelik veri toplamak için mülakatlar yapılmıştır. Bu alışma sonucunda ileri yaşta olan huzurevinde kalan yaşlı bireylerin burada yaşamaktan mutluluk duydukları genç yaşta olan bireylerin ise huzurevi fikrini hala benimsemedikleri ortaya çıkmıştır. Araştırma sonucunda geleceğe yönelik şu öneride bulunulmuştur; yaşlı nüfusundaki hızlı artışla birlikte huzurevi tasarımları daha da önem kazanmaktadır. Huzurevi tasarımlarında kullanıcı faktörünün üzerinde durulması gereken çok önemli bir etmen olduğu belirtilmiştir (Alkan, 2008). Kullanıcı zellikleri çerçevesinde mimari tasarımın ele alınması gerekliliği, gelecekte daha önemli ve yoğun bir yaşam çevresine dönüşme potansiyeli olan huzurevlerine karşı farklı yaş aralıklarının farklı görüş ve düşüncelere sahip olduğu fikrini ortaya çıkarması bakımından önemli grlmştir.

Derya akır tarafından yapılan 2004 tarihli “65 Yaş ve zeri Kullanıcıların Fizyolojik, Psikolojik ve Sosyo-Ekonomik Gereksinimlerine Göre Yaşlı Yurtları Tasarlama Kriterlerinin Belirlenmesi ve Diyarbakır Merkez Huzurevinin İrdelenmesi” başlıklı yüksek lisans tezi, farklı huzurevlerinde yapılan görüşme ve gözlemler ışığında huzurevlerinde mimari boyutta problemlerin belirlenip, çözüm önerilerinin geliştirilmesi hedeflemektedir. Çalışmada; Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Huzurevi, Diyarbakır Merkez Huzurevi, Ankara 75. Yıl Dinlenme ve Bakımevi ele alınmıştır. Yaşlı bireylere uygulanan anket formu; fizyolojik, psikolojik ve sosyo-ekonomik gereksinimler olarak üç bölümden oluşmuştur. Araştırmacı; artan huzurevi ihtiyaı, çoğu zaman başka amaçla yapılan mimari yapıların huzurevi olarak kullanılması ile giderilmeye çalışılmaktadır, bu durumda huzurevi yapısının

işlevini tam olarak yerine getiremediğini, bu mekânların kullanıcı için yetersiz kalarak yeterli konfor düzeyine ulaşamadığını aktarmaktadır. Araştırmada ulaşılan verilere göre detaylı analizler bulunmakla birlikte, mekânların kullanım amacına göre kullanıcı profili özelinde tasarlanması ve mobilyaların; ölçü, renk, malzeme, doku kapsamında ele alınması, sosyal ilişki ve aktivitelere yönelik mekânsal organizasyonun düşünülmesi ve geliştirilmesi, iç mekânda olduğu gibi dış mekân kullanımına yönelik de gerekli açık alan düzenlemelerinin yapılması önerilmektedir. Yaşlı bireylere hizmet eden mekânların bölgesel temelde ele alınarak incelenmesi, bu kapsamda ortak veya farklı ihtiyaçların belirlenerek tasarım önerilerinin teknolojik gelişmeler ile adaptasyonu sağlanarak gerçekleştirilmesi, yaşa bağlı ortaya çıkan kayıpların araştırılarak fiziksel çevre faktörleri ile ilişkili olanların gerekli iyileştirmeler ile minimize edilmesi önerilmektedir (Çakır, 2004). Bu çerçevede araştırmanın ele aldığı konu, kapsam ve veri sonuçlarına göre geliştirilen önerilerin güncelliğini koruması ve yapmakta olduğum çalışmanın gerekliliğini desteklemesi açısından önemlidir.

Editörlüğü Benyamin Schwarz ve Ruth Brent tarafından yapılan 1999 tarihinde yayımlanan "Aging, Autonomy and Architecture: Advances in Assisted Living," kitabı; yaşlanma süreci, bağımsız yaşama arayışı ve destekli yaşam ortamları arasındaki etkileşimi incelemektedir. Nüfusun yaşlanmasıyla birlikte, yüksek sayıda yaşlı birey bağımsızlığını korumak için bir tür yardıma ihtiyaç duyacaktır. Uzun süreli yaşlı bakımda en hızlı büyüyen seçeneklerden biri, daha az kurumsal bir tesiste barınma ve destekleyici hizmetleri birleştirmeye çalışan bir konut modeli olan destekli yaşamdır. Destekli yaşam düzenlemeleri genellikle bireylere veya çiftlere banyo olanakları ve küçük bir yemek pişirme alanı bulunan bir yatak odasından oluşan özel birimler sunmaktadır. Sakinlerin ayrıca tam hizmet veren bir yemek salonuna, bir sağlık kliniğine ve eğlence ve sosyal faaliyetler için çeşitli diğer alanlara erişimi bulunmaktadır.

Kitap, destekli yaşam tesislerinin tasarım ve işlevlerinin çeşitli yönlerini incelemek üzere alanın önde gelen araştırmacı ve uygulayıcılarını bir araya getirmektedir. Özerkliği teşvik eden özelliklere odaklanan yazarlar, teori ve pratik arasındaki boşluğu dolduran vaka örnekleri sunmaktadır. Sağlık hizmetleri, demans hastaları için destekli yaşamın özel ihtiyaçları, pazarlama ve yönetimin önemi, kültürel açıdan

duyarlı tesislerin tasarımı gibi konular üzerine yorumlarda bulunmaktadır (Schwarz ve Brent, 1999). Kitap, araştırmacılar, tasarımcılar ve politika yapıcılar için olduğu kadar gerontoloji ve mimarlık alanı için de değerli bir kaynaktır. Destekli yaşam kavramına yeni bir bakış açısı getirerek yeni yaşam modeli üzerinde durması, uzman ve profesyonellerin görüşleri ile vaka örneklerini bir arada sunması bakımından önemlidir.

2. KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1 Yaşlılık ve Yaşlanma Kavramı

Yaşlılık olgusu, 20. yüzyıl öncesinde bilimsel bir konu olarak ele alınmaktan ziyade felsefe ve edebiyat alanlarında işlenmiştir. Bu dönemde, Aristoteles gibi yaşlılığa olumsuz yaklaşan düşünürler bulunurken, Homeros, Cicero, Goethe gibi yaşlılığı olumlu bir süreç olarak değerlendirenler de mevcuttur (Kökenek, 2012, s. 13). Aristoteles yaşlıları şüpheli ve memnuniyetsiz olarak tanımlarken (Tufan, 2016, s. 42), Cicero yaşlılığı psikolojik ve sosyolojik değişimler içeren bir süreç olarak görmüş, Roma ve Yunan tarihinden örneklerle yaşlıların toplumdaki etkinliklerini vurgulamıştır (Kalınkara, 2016a, s. 5).

Yaşlılık olgusu, günümüzde bilimsel bir kimlik kazanmış, toplumsal inşa sürecine bağlı olarak hem olumlu hem de olumsuz yaklaşımlar barındırmaktadır. Toplumların sosyo-kültürel çeşitliliği, yaşlılık algısının farklılaşmasına yol açmaktadır (Duyar, 2008, s. 13-14; Durgun ve Tümerdem 1999, s. 116; Kökenek, 2012, s. 13-14). Bu algı, bireysel ve toplumsal deneyimlere bağlı olarak ya olumlu (bilgelik, tecrübe, rehberlik, huzur gibi) ya da olumsuz (ölüm, hastalık, yoksunluk, yalnızlaşma gibi) anlamlar kazanabilmektedir. Dolayısıyla, yaşlılık kavramının anlamı, temelde toplumsal kurgu ve deneyimlere dayanmaktadır (Duben, 2018, s. 9).

Yaşlanma ve yaşlılık, benzer kavramlar olsalar da literatürde farklı biçimlerde tanımlanmaktadır. Gündelik yaşantıda iki kavram arasındaki sınırların silikleştiği pratikler nedeniyle yaşlı, yaşlanma ve yaşlılık kavramlarını açık biçimde tanımlamak önemlidir fakat bu tanımlamaları net biçimde belirten kriterler bulunmamaktadır. Bu nedenle yapılan tanımlamalar döneme, kişiye ve topluma göre değişebilmekte ve yaşlılık göreceli bir kavram olarak değerlendirilmektedir (Yıldız, 2012, s. 335). Yaşlanma ve yaşlılık kavramları birbirlerinden farklılaştıkları temel nokta başlangıçlarıdır.

Yaşlanma, yaşlılıktan çok daha önce; canlının hayata geldiği andan itibaren yaş alması ile başlamaktadır (Kalinkara, 2016a). İnsanın doğumundan ölümüne kadar süren, yaş alma olarak da tanımlanabilen, kronolojik, biyolojik, fizyolojik, sosyal ve psikolojik boyutları kapsayan bir gelişim sürecidir (Arpacı, 2016, s. 2; Green vd., 1975, s. 10; Kalkınma Bakanlığı, 2018, s. 5; Tatal, 2016, s. 490). Bu süreç, her birey için farklı şekilde ilerler ve yaşlılığı homojen bir olgu olarak değerlendirmek yanıltıcı olabilir (Mackinley, 2001; Yağcıoğlu, 2013, s. 3; Bilir, 2018, s. 13).

Yaşlılık ise, fiziksel ve zihinsel yeteneklerde azalma, yaşın etkilerini gösterme hali olarak tanımlanmaktadır (Şentürk, 2018; Beğzer & Yavuzer, 2012, s. 1). Yetişkinliğin devamı olarak görülür ve yaşamın son döneminde fiziksel ve psikolojik değişimlerin yaşandığı bir evredir (Demirbilek, 2007, s. 131-146; Taneli, 1997). Yaşlılığı sadece biyolojik açıdan değil, psikolojik, sosyolojik ve ekonomik özellikleriyle de değerlendirmek, çok boyutlu bir perspektif sunar. Yaşlılık, belirli bir yaşın üstündeki yaşlı olma durumu, bir olguyu ifade eder. (Görgün Baran, 1996, s. 19; Şentürk, 2018; URL-11). Yaşlanma ve yaşlılık, iki kavram da bireyin hayatındaki süreçler ve toplumdaki yerleri açısından önemlidir ve bu sebeple tanımlarının netleştirilmesi gerekmektedir. Yaşlı; biyolojik yaşa özgü özelliklere sahip, sosyal statü ve rolleri değişen bir varlık olarak tanımlanmaktadır. Aynı zamanda belli bir yaş grubunu temsil etmektedir (Akçay, 2011, s. 2).

Kalinkara (2016a) yaşlılığı, yaşamın farklı alanlarında kayıpların yaşandığı ve fiziksel, psikolojik, toplumsal açıdan bağımlılığın arttığı bir dönem olarak tanımlamaktadır. Yaşlanmayı ise doğal ve kaçınılmaz, yaşamın başından sonuna devam eden bir süreç olarak ifade eder. İnsan yaşamında ilk yirmi yıl sürekli gelişmeyle geçerken, ardından durağanlık ve sonrasında bir gerileme sürecinin olduğunu savunur. Bu tanımlama, yaşlanmanın ve yaşlılığın doğal evrelerini ve bu süreçlerin yaşamın farklı dönemlerinde nasıl değiştiğini vurgulamaktadır. Yaşlılık, yaşlanmış olma durumunu belirtirken; yaşlanma bireyin kronolojik, biyolojik, ekonomik, patolojik, psikolojik ve sosyal statüde meydana gelen değişiklikleri içeren karmaşık bir süreçtir (Ceylan, 2015, s. 31-32; Gökçe Kutsal, 2004, s. 2; Abay, 2007, s. 269; Abay, 2011, s. 10; Bayraktar, 2004, s. 99'ten akt. Akçay, 2011, s. 11). Bu değişimler düzenlilik göstermediği gibi değişim hızı bireysel düzeyde farklılıklar gösterebilir.

Yaşlılık döneminde, özellikle emeklilik sonrası, bireyler toplumsal ve ailevi saygınlıklarının azaldığını hissedebilir ve kendilerini işlevsiz olarak algılayabilirler. Bu durum, uyum sağlamada zorlanma ve davranışsal değişikliklere yol açabilir, hatta bazı ruhsal sorunlara neden olabilir (Büyükcoşkun, 1990, s. 12). Yaşlılık, bireyin toplumsal rolünde ve ilişkilerinde önemli değişikliklerin yaşandığı, fiziksel ve zihinsel becerilerde azalmaların görüldüğü bir evredir (Tereci vd., 2016, s. 95). Bu süreç, yaşlıların öz benlik algılarını etkileyerek bağımsızlık hissini azaltabilir ve kendilerini yetersiz hissetmelerine sebep olabilir. Bu durum, onların toplum içindeki yerlerini yeniden değerlendirmelerine ve farklı destek ihtiyaçlarını ortaya çıkarmalarına neden olmaktadır (Saygılı, 2010, s. 20; Karacan, 2010).

Yaşlı bireylerin yaşlanma süreçleri, kişilik özellikleri ve yaşam koşullarının çeşitliliği nedeniyle tek bir tanımla sınırlanamaz. Bu çeşitlilik, yaşlanma üzerine çalışmalar yapan Tufan (2016) tarafından da dile getirilmiş, yaşlı bireyler için belirli kategoriler oluşturulmuş olmasına rağmen, bu kategorizasyonun her bireyin benzersiz ihtiyaçlarını ve durumlarını yeterince yansıtmadığı vurgulanmaktadır.

Yaşlılıkta bireysel farklılıklar, kişilerin her birinin özgün talep ve tercihlerine sahip olmasına neden olmaktadır. Bu, yaşam alanlarına yönelik gereksinimlerinin de bireye özgü olarak farklılaşabileceği anlamına gelir. Bu çeşitlilik, yaşlı bireylerle ilgili politika ve uygulamaların tasarlanması ve uygulanması sırasında dikkate alınması gereken temel bir unsurdur.

Yaşlanma süreci, çeşitli disiplinler tarafından farklı yönleriyle incelenmiş ve genel olarak kronolojik (tarihsel olarak), biyolojik (anatomik ve fizyolojik etkiler), sosyal (bireyin hayattaki rolü) ve psikolojik olmak üzere dört ana tipoloji altında sınıflandırılmıştır (Öksüzokyar vd., 2016). Kronolojik yaşlanma, zamanın geçişiyle ilişkilendirilirken; biyolojik yaşlanma, bireyin anatomik ve fizyolojik değişikliklerini ifade eder. Sosyal yaşlanma, bireyin toplumdaki rol ve konumundaki değişikliklerle alakalıdır; psikolojik yaşlanma ise bireyin zihinsel ve duygusal adaptasyon süreçlerini kapsar.

Kronolojik yaşlılık

Kronolojik yaş, bireyin doğum tarihinden itibaren içinde bulunduğu yaşı temsil eder (Emiroğlu, 1995; Akçay, 2011: 13). Başka deyişle takvimsel yaşlanma olarak da

tanımlanmaktadır (Tufan, 2016; Karadakovan, 2014, s. 3-4). Kronolojik yaşlılıkta geçen zaman, bir yıllık birimler esas alınarak yapılan yaşlılık tanımını belirtir, toplumda buna ‘yaş’ denir (Kaptan, 2013; Güler, 1998, s. 105). Modern çağda nüfus kayıtların tutulması ile yaşlılık kronolojik olarak tanımlanmıştır (Yazıcı, 2014).

Kronolojik olarak yaşlılık pek çok kaynakta 65 ve üzeri yaş olarak kabul görmektedir, bu yaştan seçimi genellikle emeklilik ve bazı kamu hizmetlerinden yararlanma haklarıyla ilişkilidir (Onur, 1991, s. 166; Kalkınma Bakanlığı, 2018, s. 5; Yılmaz, 2013, s. 1; Onat, 2000, s. 102). DSÖ 65 yaş ve sonrasını yaşı olarak tanımlarken, BM 60 yaşını yaşı olarak kabul etmektedir. Kronolojik anlamda yaşlılık bir yıllık zaman dilimleri esas alınarak yapılan bir tanımlamadır (Güler, 1998, s. 105). Ancak yaşlılığın tanımlanmasında yaş kriterinin kullanılmasının yetersiz kaldığı düşüncesi de yoğun bir kabul görmektedir ve doğum tarihinin yalnızca bir etiket olduğu ifade edilmektedir (Tufan, 2001, s. 38).

Biyolojik ve fizyolojik yaşlılık

Biyolojik yaşlanma; bireyde kronolojik yaştan ilerlemesi ile ortaya çıkan (Er, 2009), fizyolojik olarak karmaşık değişimlerin yaşadığı bir süreçtir (Pekcan, 2000, s. 51; Arpacı, 2005, s. 17; Tümerdem, 2006, s. 195). Bu süreç, genetik faktörler, hücreler arası etkileşimler, serbest radikaller, dokuların ve organların işlevlerindeki değişiklikler gibi birçok biyokimyasal süreci içermektedir. Bu değişimler, genellikle kayıp olarak algılanır ve yaşlanmanın biyolojik yönünü oluşturur (Tufan, 2016, s. 6; Güler, 1998). Biyolojik yaş, bir bireyin beden ve organ işleyişinin sağlık durumunu ifade eder. Kronolojik yaşlanma herkes için aynı iken biyolojik yaşlanma kişiden kişiye farklılık göstermektedir (Yertutan, 1991, s. 63-64). Ayrıca kronolojik yaşla kıyasla, bazı bireylerde biyolojik yaşlanma daha hızlı gerçekleşebilir. Kişinin yaşayış tarzına göre bazı organlar erken yaşlanabilmektedir (Emiroğlu, 1995, s. 16; Akçay, 2011, s. 13-14; Gökçe Kutsal, 2004, s. 7). Yaşlılıkla ilişkili fiziksel değişimler; saçların beyazlaması, cildin kırılganlığı, vücut duruşu ve yürüme bozuklukları gibi görünür değişimler ortaya çıkmaktadır (Karadakovan, 2014). Aynı zamanda; vücudun fizyolojik işlevlerinde, duylarda, dokularda, organlarda hasar ve kayıplar da yaşlılığın biyolojik yönünü oluşturmaktadır.

Biyolojik yaşılanma, vücutta hücrelerden organlara kadar genişleyen fizyolojik değışiklikler ve işleyişe göre sağlık durumunu gösterir (Akçay, 2011, s. 13). Gözün görme kalitesinde düşüş, kulağın duyma sorunları, tat ve koku duyularında zayıflama, deri yapısında incelme, kemik yoğunluğunda düşüş, beyin hücre sayısında azalma ve kalp fonksiyonlarındaki değışimler yaşılanma sürecinin parçasıdır. Bu nedenle biyolojik yaş tıbbi testlerle belirlenebilen ve insan vücudunun yıpranma düzeyinin tespit edildiğı yaşıdır. Fizyolojik kapasitede meydana gelen gerileme ve bedensel niteliklerde oluşan zayıflama biyolojik yaşılanmanın sonuçlarıdır. Bu sebepler kronik hastalıkları artırmakta ve kronik hastalıklar da yaşılanma sürecini hızlandırmaktadır (Biçer, 1996'den akt. Aksüllü, 2002, s. 11; Emiroğlu, 1995, s. 15).

Bağıışıklık sisteminin zayıflaması enfeksiyon riskini artırır. Hormonal aktivitelerdeki azalma ve sindirim, solunum, üriner sistemlerdeki değışiklikler yaşılanmanın doğal bir sürecidir (Nalbant, 2008, s. 4-11). Biyolojik yaşılanma ilerlemesi ile beraber fiziksel olduğu gibi mental, psikolojik olarak da çeşitli kayıplar yaşanır ve buna bağlı yaşanan sorunlar ortaya çıkar (Görgün Baran, 2000: 68). Yaşlı birey genç hali düşünülerek sadece yaşılanan kimse olarak düşünülmemelidir. Çünkü yaşlı önceki özelliklerinden psikolojik, duygusal ve sosyal bakımdan tamamen değışmiş kişidir (Akın, 2006, s. 6).

Yaşılanma ilerlemesi fonksiyonel yetersizlikler için en büyük risk faktörüdür (Moritz 1995, s. 41-49, Grundy ve Glaser 2000, Murtagh 2004, Rodrigues vd., 2009). Fonksiyonel yetersizlik fiziksel, duygusal ve zihinsel olarak 3 boyutta ele alınabilir. Fiziksel performans vücudun ilgili duyu ve motor fonksiyonları ile yürüme, çömelme ve koşma gibi aktivitelerini gösterir. Duygusal performans kişilerin yaşadıkları çeşitli olaylara karşı gösterdikleri tepkileri belirtir. Zihinsel performans bireylerin entelektüel ve rasyonel kapasitesini yansıtır (Rodrigues vd., 2009). Yaşılanmadaki süreç ilerledikçe ortaya çıkan yetersizlikler ve sınırlamalar; yaşlı bireylerin günlük aktivite, sosyal ilişki ve gündelik yaşantılarını etkilemektedir (Akyıldız, 2017).

Psikolojik yaşılanma

Psikolojik yaşılanma, bireyin yaşılanma kişisel bakış açısına bağlı olarak şekillenir. İçsel olarak tatmin edici bir yaşam sürmüş kişiler yaşılanma dönemini daha rahat kabul

edebilirken, hedeflerine ulaşamamış bireyler bu dönemde zorlanabilir. Maddi güvencesizlik, sosyal desteğin azalması veya ailevi kayıplar gibi faktörler yaşlılığın psikolojik yükünü artırabilir. Yaşlılıkta değişen koşullara uyum sağlama yeteneği, yaşlı bireylerin psikolojik durumunu önemli ölçüde etkileyebilir ve depresyon gibi ruhsal sorunlara yol açabilir (Arpacı, 2016, s. 18-20).

Fizyolojik gerileme olarak kabul edilen yaşlılıkta psiko-sosyal gelişim her zaman devam eder (Öz, 2002, s. 18). Bu yönüyle yaşlılık kronolojik yaştan ziyade bireyin kendini yaşlı hissetmesi ile ilgilidir. Kişi kendini yaşlı hissetmeyebilir veya kendini kaç yaşında hissediyorsa o yaştadır. Bu anlamda yaşlılık göreceli bir kavramdır denebilir (Arpacı, 2005, s. 16; Duyan, 2000, s. 119). Bu nedenle elli yaşında kendini yaşlı hissedenler olduğu gibi, yetmiş yaşında genç hissedenler de olabilir (Onat, 2000, s. 102).

Eurobarometer tarafından Avrupa Birliği (AB) ülkeleri ve Türkiye kapsamında 2011 tarihinde gerçekleştirilen aktif yaşlanma (Active Ageing) araştırmasının 2012 tarihinde yayınlanan raporuna göre Türkiye halkı kendini 58,4 yaşında yaşlı hissederken, AB ülkeleri ortalaması 63,9 yaş olarak gözlemlenmiştir. Buna benzer bir araştırmada Türkiye’de insanlar gençliğin bittiği yaşı 37,6 olarak belirtirken, AB ülkeleri ortalaması 41,8 yaş olarak sonuçlara yansımıştır (Eurobarometer, 2012’den akt. Ceylan, 2013, s. 20).

Yaşlılık sürecinde, fiziksel kayıplar ve davranışsal uyum yeteneklerindeki değişiklikler, psikolojik yaşlanmanın ana unsurlarını oluşturur. Bu dönemde bilişsel becerilerde (zeka, dikkat, öğrenme, bellek, dil gibi) ve ruhsal davranışlarda (duygu durumu, motivasyon, baş etme becerileri gibi) önemli değişiklikler yaşanır. Bu değişiklikler, yaşlanmanın doğal bir parçası olarak kabul edilir ve yaşlı bireylerin günlük yaşamını etkiler (Er, 2009, s. 135). Yaşlılıkta bilişsel işlevlerdeki gerileme ve sorunlar, uzun süreli hafızanın verimliğinde yaşanan azalma fizyolojik yaşlanmanın doğal bir sonucudur (Cangöz, t.y., s. 1). Karmaşık zihinsel işlemlerde performans kaybı yaşanırken, otomatikleşmiş bilgileri içeren prosedürel hafıza genellikle etkilenmez (Tufan, 2016, s. 83; Pınar, Bölüktaş, t.y., s. 9). Bilgi işleme hızının yavaşlamasına rağmen, bilişsel üretimin her yönü hıza dayalı işlemediğinden günlük yaşam aktiviteleri ve üretkenlik, bağlantılar kurulabildiği sürece devam edebilir

(Duben, 2018, s. 10). Bu, yaşıllıkta bilişsel üretimin hızdan bağımsız olduğunu göstermektedir.

Thome ve arkadaşları (1987'den akt. Tufan, 2001, s. 39); yaşıllıkta sahip olunan becerilerin korunabilmesi açısından psikolojik yaşlanmanın, biyolojik yaşlanmadan daha önemli olduğunu aktarmışlardır. Yaşıllıkta psikolojik yaşıllığın daha baskın olmasının ana sebebi kişinin yaşı gibi davranması ve yaşı gibi hissetmesidir (Abay, 2007, s. 269). İnsanların daha iyi bir yaşam sürdürebilmesi ve zekâ fonksiyonlarını koruyabilmesinde, kişinin yaşıllığı benimsemesi ve kabullenmesiyle ona uyum sağlaması büyük pay sahibidir (Adasal, 1977'den akt. Emiroğlu, 1995, s. 20).

Sağlıklı yaşamında işi ile özdeşleşen bireyler emekli olduklarında boşluk hissi yaşamaktadırlar. Bu sebeple bireylerde işe yaramama, kendini yük olarak görme ve yetersizlik hisse oluşmaktadır. Ayrıca yaşı insanlar sürekli kendini düşünme ve gelecek kaygısı yaşamaya başlamaktadır (Arpacı, 2005, s. 18). Bu düşüncelerden dolayı geçmişe büyük bir özlem, anılarda yaşama, geçmişten kopamama, gelecek kaygısından dolayı korku, stres, üzüntü duygu durumları kişide psikolojik tahribata sebep olmaktadır (Er, 2009, s. 135; Tümerdem, 2006, s. 195). Bu duygu durumları psikolojik yaşıllığı hızlandırmakta ve gün yüzüne çıkarmaktadır. Yaşı insanlarda mental sağlık ve bellek fonksiyonlarının korunması için belirli uyaranlara ihtiyaç duyar. Bu bakımdan kişilerin sürekli bir uğraş içinde olması, sosyal etkinliklerle aktif tutulması, hobi çalışmaları ile hoş vakit geçirmesi psikolojik ve duygusal sorunlarla baş edebilmesine destek olacaktır (Arpacı, 2005, s. 20).

Sosyolojik yaşıllık

Sosyolojik yaşlanma, bireyin yaşıllık döneminde toplumsal ve kültürel faktörlerle etkileşimini ifade eder. Bu süreç, eş, yakınların kaybı, yalnızlık, toplumsal rol, sosyal ve ekonomik statü değişimi gibi önemli sosyal değişiklikleri içerir (Altay vd., 2016; Pınar & Sert, 2009). Yaşı bireylerin bu sorunlarla başa çıkabilmeleri ve toplum içinde aktif kalmaları, yaşıllık dönemini başarılı bir şekilde geçirmeleri için kritik öneme sahiptir. Bu bağlamda, sosyolojik yaşlanma, yaşı bireylerin sosyal ilişkileri ve toplumla etkileşimleri açısından incelenmektedir (Dağ, 2016, s. 56; Şentürk, 2018). Tüm organizmalar yaşlanır fakat sosyal yaşlanmayı sadece insanlar

yaşamaktadır. Bu bakımdan insani yaşlanmayı kronolojik veya biyolojik yaşlanmadan çok sosyolojik yaşlanma tanımlamaktadır. Yaşanan sosyal, kültürel, ekonomik, teknolojik ve demografik değişimlerle yaşlılık toplumda ayrı bir anlam kazanmıştır (Koşar, 1996, s. 1).

Endüstriyel ve ekonomik gelişmeler, sosyal yapıda önemli değişikliklere yol açmış, özellikle aile kurumunu etkilemiştir. Geleneksel geniş aile yapısında yaşlılar bilgi ve tecrübesi ile saygı görüp desteklenirken, hızlı kentleşme ve modernleşme ile aileler küçülmüş ve yaşlılara yönelik destek azalmıştır. Çocukların eğitim ya da iş nedeniyle evden ayrılması ve kadınların çalışma hayatına katılımı, yaşlıların bakımında aile desteğinin azalmasına neden olmuştur (Bulduk, 2014, s. 56-57; Maeda, 1991, s. 298; Akal, 2005). Ayrıca, modernleşme süreci eğitim-öğretimi teşvik ederek çocukların ebeveynlerinden daha eğitilmiş ve yüksek statüde olmalarını sağlamıştır. Böylece kuşaklar arası kültürel farklılıklar artmış, yaşlıların aile ve toplumdaki liderlik rolleri azalmıştır (Kalınkara, 2016b, s. 35; Bulduk, 2014, s. 56).

Toplumdan topluma farklılık gösteren sosyal yaşlanma tanımında sosyo-kültürel etkenler belirleyici rol oynar (Güler, 1998, s. 105; Abay, 2007, s. 274; Beğen & Yavuzer, 2012, s. 1). Sosyal yaşlılık; bireyin içinde bulunduğu toplumdaki yaşla ilgili değer ve normlarla, toplumda belirli bir yaş grubundan beklenen davranışlarla ve toplumun yaşlılara verdiği değerlerle, açıklanmaktadır (Arpacı, 2005: 21). Sosyolojik yaşlanma, toplum ve kişinin kendisi açısından yaşa bağlı olarak ortaya çıkan rol ve beklentiler olarak tanımlanabilir (Kılavuz, 2003, s. 7; İçli, 2008, s. 31). Sahip olunan sosyal roller hayatın belli bir aşaması için geçerlidir, yaşlılıkla birlikte toplumdaki rol, statü ve beklentiler değişmektedir (Arpacı, 2005, s. 21; Er, 2009, s. 135). Sosyal yaşlanma birey ve toplum özelinde gerçekleşen etkileşim sürecinde ortaya çıkar, yaşlılık ve yaşlanma bu çerçevede ele alınabilir (Canatan, 2008, s. 16).

2.1.1 Yaşlılıkta yaş gruplaması

Yaşlılık, DSÖ tarafından belirlenen yaş gruplamaları bağlamında ele alındığında, yaşın sadece bir sayıdan çok daha fazlasını temsil ettiği görülür. DSÖ, yaşlılık kavramını genellikle 65 yaş ve üzeri olarak tanımlar, ancak bu, yaşlılığın salt bir yaş sınırıyla sınırlanamayacağını da altını çizerek. Yaşlılık, fiziksel, mental ve sosyal açıdan çeşitli değişim ve uyum süreçlerini içerir. DSÖ'nün bu yaş gruplaması, yaşlı

bireylerin toplumda nasıl algılandığı, onlara sunulan hizmetlerin nasıl şekillendirildiği ve yaşlılıkla ilişkili politikaların nasıl oluşturulduğu konularında önemli bir rol oynar. Bu şekilde, yaşlılık ve DSÖ'nün yaş gruplamaları, yaşlı bireylerin ihtiyaçlarını ve haklarını anlamak için kritik bir temel oluşturmaktadır.

DSÖ yaşlanmayı, biyolojik düzeyde kümülatif olarak oluşan hücresel hasarlar ve fizyolojik rezervlerin azalması, hastalık riskinin artması, birey kapasitesinde görülen genel bir düşüş şeklinde tanımlamaktadır (Bilir, 2018). Yaşlanma süreci her birey için farklılık gösterir ve genetik, psikolojik, sosyal ve fiziksel çevre koşulları etkileyici faktörlerdir (Lawton, Windley, & Byerts, 1982; Scheidt, & Windley, 1998'den akt. Weithington, & Krout, 2002, s. 5-6; WHO, 2022). DSÖ, yaşlılık başlangıcını 60 yaş ve üzeri olarak kabul ederken (WHO, 2011, s. 25), 65 yaş ve üzerini bağımlı yaş sınıflaması olarak kullanır (WHO, 2018a). Gelişmiş ülkelerin çoğu 65 kronolojik yaşı çoğunlukla emeklilik başlangıç yaşı olarak belirlemekte ve bunu yaşlılık yaş sınırı olarak kabul etmektedir (EUROSTAT, 2017, İçli, 2010; Yılmaz, 2010, s. 5; Lewis, & Bottomley, 2002). BM ise yaşlı nüfus için 60 yaş sınırını kullanmaktadır (WHO, 2002; Görgün Baran ve diğerleri, 2005, s. 28). Türkiye İstatistik Kurumu'na (TÜİK) göre ise 65 yaş, yaşlılık sınırı olarak kabul edilmektedir (2023). Toplumlar arasında yaşlılık için ortak bir yaş sınırı belirlemek mümkün değildir. Farklı kültürel, sosyal ve ekonomik koşullar nedeniyle her toplum yaşlılık kavramını farklı yaş gruplarına atfetmektedir (Kılıç, 2019, s. 6). Bu nedenle, yaşlılıkla ilgili genel bir uzlaşma sağlamak zordur.

Günümüzde yaşlı nüfus sayısında yaşanan artış ile yaşlı nüfus grubunun alt gruplara ayrılması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu amaç doğrultusunda DSÖ tarafından yaşlı olarak kabul edilen 65 ve üzeri yaş grubunu kendi içinde üç gruba ayırmıştır (Sinav, 2020, s. 116; Kalkınma Bakanlığı, 2018, s. 5; Yılmaz, 2010, s. 5; Bilir, 2018, s. 16; Multani ve Verma 2007, s. 3; Tümerdem, 2006, s. 195; Onat, 2002b; Mackinlay, 2001, s. 14; Çizelge 2.1).

Çizelge 2.1 : DSÖ yaşlılık yaş gruplaması

Yaş Aralığı	Gruplama Tanımı
65-74	Genç Yaşlı
75-84	Orta Yaşlı
85 ve üzeri	İleri Yaşlı

Yapılan çeşitli araştırmalara göre, genç yaşlılar (65-74) grubundaki bireylerde genel olarak fonksiyonel kayıplar çok gözlenmemektedir. Buna bağlı olarak bağımlılık durumları düşüktür, başkalarının yardımına ihtiyaç duymadan yaşamlarını sürdürebilmektedirler. Orta yaşlı (75-84) grubu kesiminde fonksiyonel olarak kayıplar görülmekle birlikte başkasını bağımlı olmadan yaşamlarını sürdürebilmektedirler. İleri yaşlı grubu (85 ve üzeri) bireyleri genel olarak özel bakıma ve yardımcıya ihtiyaç duymaktadırlar (Susman, & Riley, 1985).

Yaşlı bireyler fiziksel yeterlilik durumlarına göre 3 grupta ele alınmaktadır (Karataş, 1992'den akt. Çakır, 2004, s. 8):

- Bağımsız yaşlılar: Kendi kendine yetebilen sağlıklı bireyler.
- Yarı bağımlı yaşlılar: Profesyonel yardıma ihtiyacı olan bireyler.
- Bağımlı yaşlılar: Sürek bakıma ihtiyacı olan bireyler.

Yaş gruplaması; genç, yetişkin ve yaşlı olmak üzere üç ana gruba ayrılarak incelenmektedir. Bu gruplamanın belirlenmesinde farklı kriterler bulunmakla birlikte genellikle kronolojik yaşa göre belirlenir. Buna göre; genç nüfus 0-14 yaş, yetişkin nüfus 15-64 yaş, yaşlı nüfus ise 65 ve üzeri yaş olarak belirtilmektedir (Arpacı, 2005, s. 26). Fakat yaşam evrelerinin bu kadar kesin hatlarla belirlenmesinin mümkün olmayacağı da ifade edilmektedir (Altan ve Şişman, 2003, s. 5).

Yaşlılıkta yaş gruplandırmasının ortaya çıkmasında sağlık durumuna bağlı etmenler etkili olduğu gibi sosyolojik faktörler de toplumlar arasında farklı kuşak oluşumlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Tarihsel ve kültürel olayların etkisiyle kuşaklar arası farklılıklar şekillenmiş, çoklu kuşak kuramı ile farklı dönemlere ayrılan kuşaklar ortaya çıkmıştır.

Çoklu kuşak kuramı, ilk kez Karl Mannheim tarafından 1952 yılında ortaya atılmış, daha sonra Ronald Inglehart'ın (1977) çalışmaları ve William Strauss ile Neil Howe'un (1991) eserleri ile popülerlik kazanmıştır. Bu teori, aynı dönemde yaşanan zorlukları ve heyecanları birlikte deneyimleyen belirli bir yaş grubundaki bireyleri tanımlamaktadır (Akt. Gürbüz, 2015, s. 41). Kuşak kavramını, belirli doğum yılları sürecini ve gelişim yıllarında sosyal ve tarihi dönüm noktası olaylarını paylaşan bir grup olarak tanımlamaktadır (Mannheim, 1952; Adıgüzel vd., 2014, s. 169). Kuşak

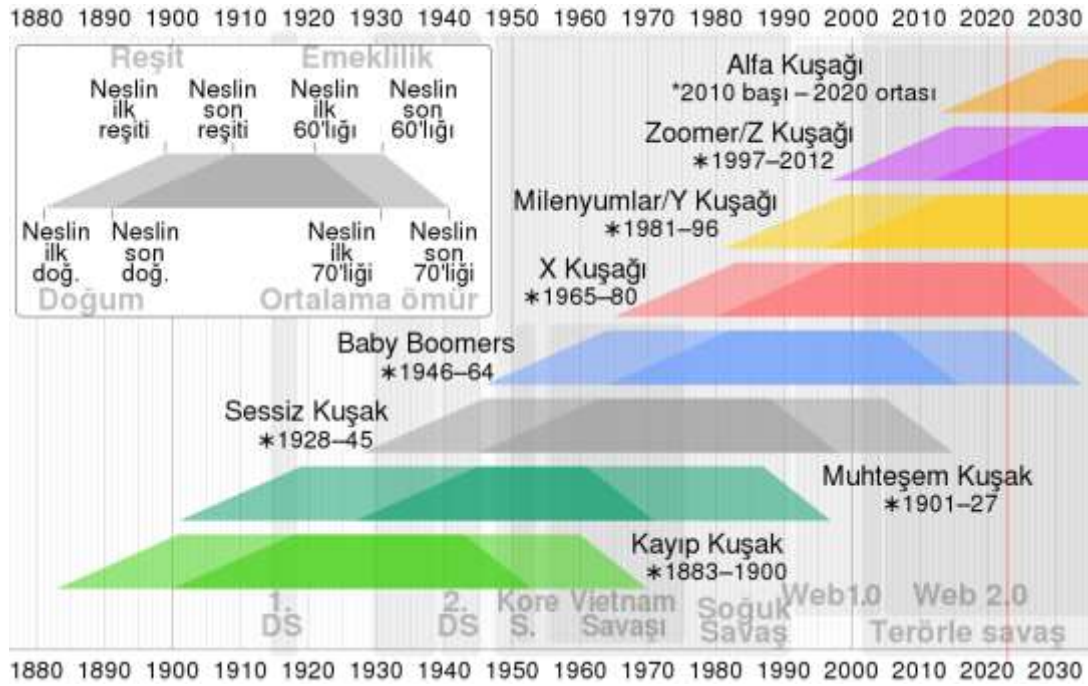
grupları, sosyal etkileşimlerin sonucu olarak belirli olaylara ve olgulara karşı ortak bir bilinç, düşünce, dünya görüşü ve deneyim geliştirir.

Çoklu kuşak kuramı; farklı zamanlarda büyüyen bireylerin sosyal, tarihi, kültürel ve siyasi olaylardan etkilenecek farklı inanç, değer, tutum ve beklentilere sahip olduğunu ve bu farklılıkların çalışma ortamındaki davranışları etkilediğini öne sürmektedir (Glass, 2007; Inglehart, 1997). Bu teoriyi destekleyen araştırmalar, savaş ve toplumsal kriz dönemlerinde büyüyen bireylerin modern yaşam değerlerini; sosyo-ekonomik istikrar dönemlerinde büyüyen kuşakların ise post-modern değerleri benimsediğini göstermektedir (Egri, & Ralston, 2004). Bireyler, yaşamın ilerleyen evrelerinde dahi, erken yaşlarda edindikleri deneyimlerin etkisiyle şekillenen tutum ve davranışlarını sürdürme eğilimindedir (Inglehart, 1997; Smith & Clurman, 1997). Bu bakış açısından, kuşaklar toplumsal kültürün bir alt kültürü olarak değerlendirilir. Farklı kuşakların değerleri ve davranış kalıpları, toplumsal değişim ve sürekliliğin anlaşılmasında önemli bir araçtır (Gürbüz, 2015, s. 41), (Şekil 2.1).

Bu bağlamda çalışma kapsamında ele alınan "Sessiz Kuşak" ve "Bebek Patlaması Kuşağı" gibi terimler, belirli dönemlerde doğan bireylerin ortak deneyimlerini ve toplumsal etkilerini ifade eder. Sessiz Kuşak, genellikle 1928 ile 1945 yılları arasında doğan bireyleri tanımlar. Bu dönem, ekonomik buhranlar, savaşlar ve toplumsal değişimlerle dolu bir dönemi kapsar. Sessiz Kuşak mensupları, genellikle disiplinli, çalışkan ve otoriteye saygılı olarak tanımlanır. Sosyal ve politik alanda daha az aktif olmaları ve genellikle geleneksel değerlere bağlı kalmalarıyla bilinirler. Bu kuşağın bireyleri, zorluklarla dolu bir dönemde yetişmiş olmanın getirdiği pragmatik ve kendine yeten yaklaşımları benimsemişlerdir. Öte yandan, Bebek Patlaması Kuşağı yaklaşık 1946-1964 yılları arasında doğan bireyleri ifade eder. Bu kuşak, İkinci Dünya Savaşı sonrasında yaşanan doğum oranlarındaki artış sebebiyle bu adı kazanmıştır. İşkolik olarak tanımlanan, çok çalışan, pragmatik, özverili ve kurumsal menfaatleri kendi çıkarlarından önce tutan itaatkâr bir karaktere sahiptirler (Haeberle vd., 2009; Smola, & Sutton, 2002). Uzun çalışma saatleri, iyimserlik, idealizm, rekabetçilik, yüksek başarı arzusu ve otoriteye saygı gibi özellikler bu kuşağın belirgin nitelikleridir (Wallace, 2006). Yüz yüze iletişimi ve geleneksel iletişim yöntemlerini tercih eden bu kuşak (Reynolds vd., 2008), özellikle ömür boyu istihdam ve kuruma olan bağlılıklarıyla dikkat çeker (Elsdon, & Lyer 1999).

Ekonomik büyüme ve refahın arttığı bir dönemde doğan bu kuşak, genellikle daha özgür, bireysel haklara ve ifade özgürlüğüne önem veren bir yapıya sahiptir.

Bebek Patlaması Kuşağının mensupları, 1960'lar ve 1970'lerde gerçekleşen sosyal ve kültürel devrimlerin aktif katılımcıları olmuşlardır. Bu dönemde ortaya çıkan toplumsal hareketler, cinsiyet eşitliği, sivil haklar ve çevre konularında önemli değişimlere yol açmıştır. Bu kuşak ayrıca, teknolojinin gelişmesi ve küreselleşme süreçlerinin başlamasıyla birlikte yeni iş ve kariyer olanaklarına erişim sağlamıştır.

Şekil 2.1 : Yıllara göre kuşak değişimi tablosu (URL-12)

Her iki kuşak da yaşadıkları dönemin sosyo-ekonomik ve kültürel koşullarından derinden etkilenmiş ve bu koşulların şekillendirdiği farklı değerler, inançlar ve yaşam tarzlarına sahip olmuşlardır. Sessiz Kuşak'ın daha muhafazakâr ve kurallara bağlı tutumu ile Bebek Patlaması Kuşağı'nın daha liberal ve değişime açık yaklaşımı, bu kuşaklar arasındaki farklılıkların en belirgin yönleridir. Bu kuşakların yaşadıkları toplumsal dönüşümler, bugün hâlâ toplumların yapısını ve dinamiklerini etkilemeye devam etmektedir.

2.2 Yaşlı Kullanıcı Gereksinimleri

Günümüzde, yaşlı bireyler, sınırlı dış destekle bağımsız bir yaşam sürdürme eğilimindedirler. Bu, günlük yaşam aktivitelerinin, sürekli bir yardım olmaksızın yürütülmesini zorunlu kılar. Ancak yaşın ilerlemesiyle organ ve fonksiyonlarda görülen bozulmalar, fiziksel, psikomotor, duyuşsal ve algısal kapasitelerde azalmaya neden olmaktadır. Bu durum, yaşlı bireylerin ihtiyaçlarına özel olarak tasarlanmış bir yaşam çevresi ve ekipmanların önemini artırmaktadır. Tasarımcıların, yaşlı kullanıcıların özelliklerini dikkate alarak, onların günlük yaşam aktivitelerini kolay, güvenli ve konforlu bir şekilde gerçekleştirebilmelerine olanak tanıyacak tasarımlar yapmaları gerekmektedir (Octavia & Widjaja, 2013).

Ne yazık ki, birçok ülkede yaşam ortamları, yaşlı bireylerin günlük yaşamlarını kolaylaştıracak ve bağımsız yaşamlarını sürdürebilmelerine imkan verecek düzenlemelerle donatılmamıştır. Evler çoğunlukla "ortalama yetişkin" için tasarlandığından, yaşlı bireylerin mevcut donanımları kullanmaları güçleşmektedir. Örneğin, oturma araçları oturup kalkmayı zorlaştırabilir, yataklar çok yüksek olabilir, mutfak dolaplarına ulaşım güçleşebilir (Kalınkara, 2015, s. 100). Ayrıca, mekânlar yürüme veya ayakta durma gibi aktiviteler sırasında denge kabiliyeti azalan yaşlı bireyler için uygun özelliklere sahip değildir. Bu durum, yaşlı bireylerin günlük yaşam aktivitelerinde başkalarına bağımlı hale gelmelerine yol açmaktadır. Bu nedenle, donanım ve mekân tasarımında, aktivitelerin kolay, konforlu ve güvenli bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için gerekli özelliklerin göz önünde bulundurulması şarttır.

Yaşlanma ile beraber yaşanan fiziksel ve psikolojik değişimler insanlarda sosyal ve ekonomik ihtiyaçları da değiştirmektedir. Bu ihtiyaçlar yaşlı bireyler için aşılması gereken birer sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Örneğin; geniş aileden çekirdek aileye geçiş gibi aile yapısında oluşan değişiklikler nedeni ile yaşlıların aile bireylerinden aldığı sosyal ve ekonomik desteğin azalması, yaşlı bireyin emekli olması ile azalan gelir düzeyi, yaşlı kullanıcılara uygun olmayan konut tasarımları, toplumsal ve teknolojik gelişmelerde yaşanan hızlı değişime yaşlı bireylerin ayak uyduramaması gibi çeşitli sorunlar oluşmaktadır (Terzioğlu vd., 2004, s. 115- 116; Arpacı, 2005, s. 119-120; Atila, 2006, s. 59).

Abraham Maslow'un 1943'te geliştirdiği teoride insan ihtiyaçlarının hiyerarşik bir yapıda olduğu ve bu yapı içerisinde fizyolojik ihtiyaçların sabit kalırken, diğer ihtiyaçların duruma göre değişkenlik gösterebileceği vurgulanmıştır. Özellikle hastalık, stres ve kriz gibi durumlar, temel ihtiyaçların karşılanamaması sonucu ortaya çıkabilir ve bireyin ihtiyaç hiyerarşisinde değişikliklere neden olabilir. Tehlike anlarında fizyolojik ihtiyaçlar öncelik kazanırken, tehlike bertaraf edildikten sonra diğer ihtiyaçlar ön plana çıkar (Tekinsoy 2005).

Maslow'un modeline göre, insanın ilk ve en temel ihtiyaı, fizyolojik gereksinimlerin karşılanmasıdır. Bu gereksinimler karşlandıktan sonra, güvenlik, sevgi/ait olma, saygı ve nihayetinde kendini gerçekleştirme ihtiyaçları sırasıyla gündeme gelir. Kendini gerçekleştirme aşamasına ulaşan bireyler, hayatlarında tüm temel ihtiyaçlarını karşılamış kabul edilir. Maslow hiyerarşisi, temel insan ihtiyaçlarının yaşamın sürdürülebilirliği için zorunlu olduğunu belirtir ve bu ihtiyaçlar yaşamsal önem sırasına göre dizilir. İlk sırada yaşamı destekleyen temel ihtiyaçlar yer alırken, bunu duygusal ve psikolojik ihtiyaçlar izlemektedir (Sayın, 2006).

Yaşlı bireylerin ihtiyaçları, yaş ilerledikçe çeşitlenir ve artar. Fiziksel kapasitenin azalması, yakınların kaybı, rol değişiklikleri ve sosyal çevrenin daralması gibi faktörler, yaşlıların günlük yaşam aktivitelerinde zorluklar yaşamasına ve yalnızlık hissetmesine yol açar. Bu durum, yaşlı bireyler için temel gereksinimlerin ötesinde, özel dikkat ve yaklaşımlar gerektiren ek ihtiyaçların varlığını ortaya koyar (Tel ve Sabancıoğulları, 2006).

Mimari yapı çerçevesinde çözülmesi gereken, her yaş grubunun kendine has gereksinimleri bulunmaktadır. 65 ve üzeri yaş grubu bireylerin ihtiyaçları da kendi içinde çeşitlilik göstererek mimari ve iç mimari anlamda mekânsal sorunlar barındırmaktadır (Munro, 1996). Tasarlanan mekânların yaşlı kullanıcı profili dikkate alınarak, bu kullanıcı grubuna uygun mekânlar tasarlanmalıdır (Boysan ve Bingöl, 1992).

Dünya Sağlık rgt'nün sağlık tanımına göre sağlık; fiziksel, ruhsal ve sosyal açıdan iyilik hali olarak kabul edilmektedir. Bu üç alandaki iyilik haline "tam iyilik hali" denilmektedir. Dolayısıyla bireylerin yapılı çevreye karşı da fiziksel, psikolojik ve sosyal anlamda ihtiyaç sahibi olduğu göz önünde bulundurulmalıdır (Bayık Temel

vd., 2009, s. 101). Yaşlı kullanıcılara yönelik hizmetlerde bu üç boyutun daha detaylı biçimde ele alınması önem arz etmektedir.

2.2.1 Fizyolojik gereksinimler

Fizyolojik gereksinimler, kullanıcının yaratılış itibari ile sahip olduğu özelliklere göre şekillenen ihtiyaçlardır (Çetin, 2001). Yaş, cinsiyet, anatomik yapı, sağlık durumu gibi özellikler fizyolojik gereksinimleri etkilemektedir. İnsanların gelişim sürecinde yaş alma devam ettikçe fiziksel deformasyon artmakta ve organlarda yenilenme yavaşlamaktadır (Emiroğlu, 1995). Bu değişim süreci ile fiziksel işlevlerde kayıplar ve yavaşlama olduğu gibi zihinsel yavaşlamada oluşur, uyum yeteneği zayıflar, boy kısalması oluşur buna bağlı olarak uzanma mesafesinde azalma durumları ortaya çıkar (Akbaş, 1998). Fiziksel durumda yaşanan değişimlere göre antropometrik ölçülerde değişiklikler yaşanabilmektedir. Buna bağlı olarak kullanıcıların gereksinimleri farklılık gösterebilmektedir. Kullanıcıların yaşam çevresinde fizyolojik gereksinimleri en iyi biçimde tespit edilerek maksimum ergonomik koşullar sağlanmalıdır.

2.2.2 Psikolojik gereksinimler

Yaşlı bireylerin zihinsel ve duygusal gelişmeleri ile değer yargıları ve sosyal ilişki düzeyleri psikolojik ihtiyaçlarını etkiler (Göncü, 1981'den akt. Çakır, 2004, s. 15). Bu ihtiyaçlar kullanıcının duygu durumuna yönelik gereksinimleri içerir (Çetin, 2001). Yaşlı bireylerin yakın çevresinden; eş, aile ve arkadaşlarından oluşan sosyal destek sisteminin varlığı, bireyin fiziksel ve psikolojik sağlığını olumlu yönde etkilemektedir (Torres vd., 2001; Bugdaycı vd., 2011). Fakat yaşanan kayıplar sonucunda, kişi yaşlılığa uyum sağlamada zorluk çekerek beklentilerinde değişimler yaşanmaktadır (Tereci vd., 2010, s. 98; Emiroğlu, 1995). Yaşlı bireyler tamamen pasif halde yaşamaya karşı direnerek işe yarama iç güdüsü ile hareket edebilmektedir. Bu durumda yaşlı bireylere yönelik belli bir düzeyde üretkenliğe kavuşmaları için uygun uğraşlar tespit edilerek imkânlar ve fırsatlar sunulmalıdır (Emiroğlu, 1995; Sürmen, 2000). Fiziksel olarak yaşanan aktif veya pasif durum psikolojik yapıyı da yoğun biçimde etkilemektedir.

Çeşitli uğraşları olan, okuyan ve bir şeyler öğrenmeye çabalayan, sosyalleşen yaşlı bireylerin gerçekleştirdiği aktiviteler zihinsel gücüne önemli düzeyde katkı sağlamaktadır (Cüceloğlu, 1998). Yaşlı bireylerin sahip olduğu uğraş ve aktivitelere ek olarak, yaşlılara görsel ve işitsel anlamda mahremiyet sağlayabilen ortamlar da sağlanmalıdır. Bu tür ortamlar, mekân kullanıcısının psikolojik korunma ihtiyacına katkı sağlamakta ve bağımsız bir alan edinmesine imkân tanımaktadır (Karataş, 1992'den akt. Çakır, 2004, s. 15; Emiroğlu, 1995;). Tüm yaş gruplarındaki insanların alıştıkları ve benimsedikleri sosyal çevrede yaşamayı sürdürme istekleri, doğal ve beklenen bir tutum olmakla birlikte sağlıklı bir toplum göstergesidir (Sürmen, 1995, s. 166). Bu tutum her yaş grubu için psikolojik iyi olma hali için önemlidir. Yaşlı kullanıcıların da psikolojik gereksinimleri göz önünde tutularak mekân tasarımları yapılmalı ve bu yolla yaşantılarına pozitif katkı sağlanmalıdır.

2.2.3 Sosyo-Ekonomik gereksinimler

Yaşlı bireylere yönelik çevre düzenlemesi yapılırken dikkat edilmesi gereken bir başka nokta sosyo-ekonomik gereksinimleridir. Bu ihtiyaç grubunu bireyin; aile yapısı, eğitim düzeyi, dini inancı, gelenek ve görenekler, yaşam biçimi ve ekonomik düzeyi gibi faktörler etki etmektedir (Göncü, 1981'den akt. Çakır, 2004, s. 15). Yaşlı bireylerin sosyo-kültürel yapısı, kullanıcısı olduğu mekânı organize etme ve şekillendirmede önemli rol oynamaktadır. Toplumun kırsal kesiminde yaşayan bireyler iç mekân planlamasında çalışma alanı, dinlenme alanı, yemek yeme alanı gibi özel alanlar tercih etmezken, kent yaşamında hayatını geçirmiş bireyler iç mekâna yönelik bu özel alanları tercih edebilmektedir (Kaya, 1994)

Türk toplumunda yaşlı bireylerin sosyal ihtiyaçlarını etkileyen önemli etmenlerden biride din olgusudur. Yaşlının, ibadet ederken gösterdiği irade ve çaba hem fiziksel hem de mental olarak kendisini daha dinç hale getirmektedir. Ayrıca çevresiyle kurduğu sosyal bağ gelişmekte ve günlük rutinler boş zaman kavramını minimuma çekebilmektedir. Dini hayat bazı yaşlı bireyler için rehabilitasyon görevi görebilmektedir (Sürmen, 2000).

Yaşlı bireylerin sosyal yaşantılarını etkileyen önemli bir faktör de emeklilik yaşantısıdır. Bu sürecin başlaması ile çalışma hayatının temposu birdenbire kesildiğinden, alışla gelen çoğu döngü durmakta, yeni bir yaşam biçimi ve yeni bir

düzen başlamaktadır. Ülkemizde genel anlamda emeklilik hayatına başlayan yaşlılar düşük ekonomik şartlarda yaşamlarını sürdürmektedirler. Bu koşullar yaşlı bireylerin sosyal yaşama dahil olmasının önündeki en büyük engel olarak görülmektedir (Akbay, 1998). Yaşlı insanların sosyal hayattan kopmadan, gençliklerinde topluma harcadıkları emek ve yılların karşılığı olarak sosyo-ekonomik gereksinimlerinin karşılanması gerekmektedir. Ayrıca bu ihtiyaçların tam anlamıyla karşılandığı ve uygun düzeyde imkanlar sağlayacak yaşam çevreleri sunulmalıdır.

Yaşlılık döneminde işsizliğin artması, sağlık sorunlarından kaynaklı çalışma yaşamına girememe, çalışan yaşlı bireylerin ise düşük ücretli çalıştırılması, hayat pahalılığından kaynaklı yaşlı bireyler gelir kaybına uğramakta ve ekonomik sorunlar yaşamaktadır (Hazer ve Aslan, 2010, s. 146; Emiroğlu, 1995, s. 40-41).

Ekonomik sıkıntılar, özellikle kadın yaşlı bireyleri daha fazla etkilemektedir. Sosyal güvence konusunda genellikle eşlerine bağlı olmaları sorun yaşamalarına yol açmaktadır. Kadınların yetişkinlik döneminde ücretsiz aile işçisi olarak çalışmaları, sigortalı bir işte çalışmamaları veya çalışsalar bile düşük statü ve ücretle karşılaşmaları, yaşlılık dönemlerinde ekonomik zorluklarla karşılaşma olasılıklarını artırmaktadır. Ayrıca, ekonomik zorlukların yaşlı bireyler üzerindeki bir diğer etkisi de sağlık alanındadır. Yaşlanmanın etkisiyle artan sağlık sorunları ve bu sorunların tedavisi için gerekli harcamaların artması, ekonomik sorun yaşayan yaşlı bireylerin bu masrafları karşılamasını zorlaştırmaktadır (Tereci vd., 2016, s. 91).

2.3 Yaşlı Kullanıcı Sorunları

Sosyo-ekonomik, demografik, kültürel ve coğrafik özellikler ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Bu farklılıklara rağmen yaşlıların yaşadıkları sorunlar incelendiğinde pek çok ülkede bu sorunların temelde birbirine benzediği, özelde özgün farklılıklar barındırdığı gözlemlenmektedir (Pakdil & Pakdil, 1996). Yaşlılık sürecinde sağlık hizmetlerine duyulan ihtiyaç artmakta ve çeşitli sorunlar yaşlıların yaşam kalitesini olumsuz etkileyen, onları bağımlı duruma getiren sorunlar haline gelmektedir. Yaşlı bireyler; fizyolojik, psikolojik, toplumsal ve ekonomik gibi pek çok açıdan kayıp yaşamları sebebi ile kendi yaşamları hakkında karar vermekte güçlük çekmektedirler (Kurt vd., 2010, s. 34; Emiroğlu, 1995, s. 36).

Yaşlanmayla birlikte ekonomik sıkıntılar, bedensel ve ruhsal sağlık sorunları ile barınma gibi konular ön plana çıkmaktadır. Bunlar, yaşamın farklı dönemlerinde bireylerin karşılaştığı zorlukların çeşitliliğini yansıtır ve hayat kalitesi üzerinde önemli etkilere sahip olabilir (Işıkhani, 2001, s. 184). Yaşlılığın sorun olarak görülmeye başlandığı modern dönemde (Kalaycıoğlu vd., 2003, s. 9), uzun yaşamayı başaran insanın yaşlılık süreçlerine ait sorunları çözme başaramamıştır (Koşar, 1996, s. 6).

Yaşlı bireyler toplumun özel bakıma ihtiyaç duyan bir grubunu ifade eder; bu nedenle ihtiyaçların karşılanması için uygun ekonomik, sosyal, politik, kültürel ve sağlık kriterlerine yönelik mekanizmalar geliştirilmelidir. Geçmişte toplumsal ahlak, yaşlılara çok daha fazla saygı gösterilmesi gerektiğine hükmediyordu, buna bağlı olarak, genç nesil yaşlılara daha fazla önem vermekte ve çocuklar ebeveynlerine daha fazla ilgi göstermekteydi. Ancak günümüzde yaşlıların çoğu hayatlarını evde tek başlarına geçirmekte, iyi durumda olsalar bile duygusal ilgi ve toplumsal önlemlerden yoksun kalmaktadırlar (Memarian, 1999, akt. Ordoukhani & Khoshnevis, 2022, s. 1455).

2.3.1 Fizyolojik sorunlar

Yaşlılıkla birlikte yaşanan boy kısalması, yaşlı kullanıcıların antropometrik verilerine göre tasarlanmayan mekânlarda fiziksel anlamda büyük sorunlara neden olabilmektedir. Yaşlılıkta karşılaşılan düşme riski de başka bir sorundur; yaşa bağlı tansiyon rahatsızlığı, görme problemi, baygınlık, denge sorunu düşme riskine neden olduğu gibi uygun olmayan ölçülerdeki merdiven tasarımları, ayak takılmasına sebep olan zemin kaplama malzemeleri gibi risk yaratan donatı elemanları, yetersiz aydınlatma benzeri dış etkenler bulunmaktadır (Taneli, 1997). Yaşlılıkta yaşanması muhtemel kemik kırığı gibi problemler iyileşmesi zor ve uzun zaman alması sebebi ile çok ciddi sorunlar yaratabilmektedir (Taneli, 1997; Blank, 1988). Bu nedenle mekânla ilişkili düşmeye bağlı yaralanmaların en aza indirgenmesi gerekmektedir. Mekânlarda yapılabilecek; iyi ve doğru aydınlatma, renk ve dokuda kontrast görünüm, kaymaz zemin malzemesi kullanımı, ayak takılmasına sebep olan halı gibi kaplama malzemelerinin doğru kullanımı, kullanıcı antropometrik verilerine uygun

ölçü kullanımı gibi temel önlemler ile yaşanabilecek risklerin önüne geçilerek önlenabilir.

Yaşlılıkla birlikte fonksiyonel bağımsızlıkta kısıtlanma, fiziksel kapasitede azalma ve çeşitli kayıplardan olan görme ve işitme sorunu gibi duyu kayıpları yaşanmaktadır (Telatar ve Özcebe, 2004, s. 163; Bilgin, 1989). Görmede %90, işitmede %29'a kadar görülebilen kayıplar, yaşlı kullanıcıların algısını etkilemekte ve mekânsal sınırların yeterince algılanabilmesinin önüne geçmektedir. Ayrıca; mobilyalar arası mesafelerin, tek basamaklı yükseklik farklarının, benzer renk farklılıklarının, tanıtıcı ve uyarıcı yazıların fark edilmesini zorlaştırmaktadır (Göncü, 1981'den akt. Çakır, 2004, s. 17; Ishihara vd., 2001). Bu duyu kayıpları kişilerin algılama kapasitesini sınırlamakta, yapılabilecek uğraş ve becerilerin yapılmasına engelleyerek çevreye olan ilginin azalmasına neden olmaktadır. İnsanlarda duyu kayıpları güven problemine sebep olmaktadır. Duyularına güvenmeyen birey, kendisi hakkında konuşulduğunu, kendisine gülündüğünü düşünerek çevresine olan güvenini yitirmekte ve şüpheli olabilmektedir (Taneli, 1997).

60 yaş civarında görülebilen kısa süreli hafıza kayıpları, unutkanlık gibi rahatsızlıklar 70 yaşlarında daha belirgin ve uzun süreli kayıplara dönüşebilmektedir. Bu tür rahatsızlıklar yeni bilgilerin hafızada tutulma süresini kısaltarak etrafında olup bitenleri algılamada zorlanma, eşyaların yerini unutma ve karıştırma gibi sorunlar yaşamaktadır. İleri safhada bellek kayıpları Alzheimer gibi bazı sağlık sorunlarının göstergesi olmaktadır (Güler, 2001). Bu tür kayıplar tek başına büyük sorunlara yol açtığı gibi, yapıyı çevreye bağlı eksik veya aksaklıklarla birleştiğinde daha büyük problemlere yol açma potansiyeli taşımaktadır.

2.3.2 Psikolojik sorunlar

Yaşanan hızlı şehirleşme ve aile yapısında gerçekleşen değişim, yaşlı bireylere yönelik ilgi ve bakım düzeyinin azalmasına neden olmaktadır (Arpacı, 2005, s. 119-120). Yalnızlaşma, başkalarına yük olma ve işe yaramama düşüncesi, ruhsal çöküntü, çaresizlik, kötümserlik, yaşama karşı isteksizlik, bunama gibi psikolojik rahatsızlıklar yaşlı bireyleri sosyolojik olarak toplumdan uzaklaştırmakta ve bu bireylerde depresyon riskini arttırmaktadır (Öz, 2002, s. 21; Sürmen, 2000; Yüksel, 1991). Yanlış mekânsal çözümlemeler yaşlı kullanıcıları negatif etkileyerek bu

rahatsızlıkları arttırabilir ve bu durum daha çok depresyona sebep olabilmektedir (Taneli, 1997).

Nüfusun yaşlanma eğiliminde olduğu ülkelerde, sağlık hizmetlerinin planlanmasında yaşlı bireylerin öncelikli olduğu gözlenmektedir. Bu durumun temel sebebi, yaşlanmanın sağlık sorunlarında artışa neden olması ve bu sorunların giderilmesiyle yaşlıların yaşam kalitesinin artabileceği düşüncesidir. Ancak, yaşlılara sunulan fiziksel sağlık hizmetlerinin, onların ihtiyaçlarını karşılamada yeterli olmasına rağmen, özellikle psikolojik açıdan yalnızlık ve mutluluk eksikliği gibi sorunlarla başa çıkmada yetersiz olduğu belirtilmektedir (Özcebe vd., 2003'ten akt. Bayık Temel vd., 2009, s. 96).

Yaşlı bireylerin psikolojik profili, gençlere kıyasla belirgin farklılıklar göstermektedir. Algılama ve kavrama yeteneklerindeki azalma, çevresel adaptasyon zorlukları ve dış görünüşe atfedilen değerin değişimi, yaşlıların kendilik algısını ve toplumsal kimliklerini etkilemektedir. Gençlik, güzellik ve çekicilik gibi niteliklerin kaybı, kırışıklıkların oluşumu, saç dökülmesi, görme ve işitme fonksiyonlarının gerilemesi gibi fiziksel değişiklikler, bireyin kendini değerlendirme sürecini negatif yönde etkilemektedir (Koşar, 1996, s. 8). Bu durum, yaşlı bireyin kendi benlik algısını ve diğerleri tarafından nasıl algılandığını derinden etkileyerek, sosyal izolasyon eğilimini artırabilmektedir.

Yaşlılık döneminde meydana gelen bu adaptasyon zorlukları ve fiziksel değişiklikler, bireyin ruhsal durumunda çöküşlere ve içe kapanmaya yol açabilir. Bireyler bu süreçte, sosyal etkileşimden kaçınma ve hayatın sonunu bekler bir duruma gelebilmektedir. Bu nedenle, yaşlı bireylere, onların kültürel ve bireysel özelliklerine saygı duyarak, stres ve baskıdan uzak bir yaşam alanı sağlamak; sıcak, anlayışlı ve destekleyici ilişkiler kurmak, onların psikolojik sağlığını korumak açısından hayati öneme sahiptir (Tereci vd., 2010, s. 98). Yaşlıların sosyal ve psikolojik gereksinimlerine duyarlı bir yaklaşım, onların yaşam kalitesini artırma ve toplumsal entegrasyonunu sağlama konusunda kritik rol oynamaktadır. Bu bağlamda, yaşlı bireylerin toplum içinde aktif ve değerli hissetmelerini sağlamak, onlara yönelik sosyal politikaların ve yaşam alanlarının tasarımıyla öncelikli hedef olmalıdır.

2.3.3 Sosyo-Ekonomik sorunlar

Yaşlanma ile birlikte oluşan hareket etmede zorlanma, bedensel engeller gibi sağlık sorunları; yaşlı bireyler için toplumdan soyutlanma, çevresinden ve ailesinden ayrı düşme, sosyal ilişkilerinde zayıflama, işe yaramama duygusu, sosyal yaşamda yetersizlik gibi önemli sosyal sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Demircioğlu, 2000; Akbay, 1998).

Toplumumuzda yaşlı bireylerin memnuniyet düzeyi için önemli bir parametre olan sosyal ilişki düzeyi çeşitli çalışmalar ile ortaya konmuştur. Yaşlılık sürecindeki bireylerin sosyal çevreleri ile olan ilişkileri arttıkça yaşamlarına ve kendilerine yönelik memnuniyet düzeylerinin arttığı, ilişkileri azaldıkça da memnuniyetlerinde düşüş yaşandığı gözlemlenmiştir (İmamoğlu, & İmamoğlu, 1996).

Yaşlanma süreci, emeklilik ile iş hayatından ayrılma ve özellikle ülkemizdeki alt gelir grubunda çalışan bireyler için ekonomik sıkıntıların başlaması olarak görülebilmektedir. Gelir kaybı bu bireylerin ekonomik olanaklarını negatif etkilemekle beraber kişinin aile ve toplum nezdindeki rolünü sarsmakta, ekonomik düzeyde statü kaybı yaşamasına neden olabilmektedir (Saygılı, 2010; Seyyar, 2006, s. 201; Emiroğlu, 1995; Büyükcoşkun, 1990, s. 12). Yaşanan kayıplar ile yaşlı bireylerin kendilerini çaresiz, aciz, bağımlı görmesi, değersiz ve mutsuz hissetmelerine, özgüvenlerini kaybetmelerine neden olabilmektedir (Arpacı, 2005, s. 121). Üretkenlikten pasif bir sürece giren yaşlılar hem psikolojik hem de sosyolojik olarak toplumdan uzaklaşmaya ve bunalıma girmeye meyilli olabilmektedirler.

Normal yaşantısında yalnız, sosyal çevresi dar ve etrafı ile etkileşimi yoğun olmayan bireyler ile yaşlılığa karşı olumsuz düşüncelere sahip ve yaşantısında tatmin edici doyum seviyesine ulaşmamış bireylerin kurumsal yaşama genel olarak olumlu yaklaştığı görülmektedir (İmamoğlu, & İmamoğlu, 1996). Yakın bir gelecekte yaşlı bireylere yönelik sorunların hızla büyüyeceği net olarak görülmekle beraber alternatifsiz tek çözüm yolu ile farklı toplum kesimlerinden yaşlı bireylerin sorunlarını doğru tanımlamadan çözüm yollarının bulunması mümkün değildir (Pakdil & Pakdil, 1996).

Yeterli sosyal destek alamayan yaşlılar, genellikle yalnız yaşamayı tercih etmekte ve bu nedenle toplumdan uzaklaşmaktadır. Bu durumda, yaşlılar arasında özellikle

yalnızlık sorunu önemli bir sorun olarak öne çıkmaktadır. Yalnız kalan yaşlı bireyler temel ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanmakta ve bazen mecburiyetten kurumlarda kalmaktadır. Bu da yaşlıların psikolojik sorunlar yaşamasına, yaşam kalitelerinin düşmesine ve yaşama isteklerinin azalmasına neden olmaktadır. Özellikle kurumlarda kalan yaşlılar, yeterli sosyal ve kurumsal destek olmadığında kendilerini çaresiz, değersiz, mutsuz ve yalnız hissetmektedirler (Ceylan, 2013, s. 38).

2.4 Yaşlı Nüfusun Demografik Gelişimi

Endüstrileşme ve bilimsel-teknolojik gelişmelerin yaşandığı 20. yüzyılda toplumsal yapıda önemli dönüşümlerin yaşandığı bir dönem olmuştur. Bu dönemde nüfus yaşlanması başlamış, kırsal alanlardan kente göçler hız kazanmış, kadınların iş gücüne katılımı artmış ve geleneksel geniş aile yapısı yerini çekirdek aileye bırakmıştır. Doğum oranları düşmüş, tıbbi ilerlemeler yaşam süresini uzatmıştır (Tufan, 2016, s. 117-123; Samancı Tekin & Kara, 2018, s. 222, Pakdil & Pakdil, 1996). Endüstrileşmiş toplumlarda biyolojik yaşlanma oranı yükselmiştir fakat bu durum genel nüfus içinde yüksek oranlara çıkması sebebi ile yaşlılığın çözüm aranılan bir problem olarak ortaya çıkmasına neden olmuştur (Arpacı, 2016, s. 9) 20. yüzyılın modernleşen dünyasında başlayan bu demografik değişim, 21. yüzyılda global bir olgu haline gelmiştir.

Nüfusun yaşlanması; ülkelerin çocuk ve genç nüfusunda azalma, yaşlı nüfusunda artış yaşanması ile gerçekleşir (Devlet Planlama Teşkilatı, 2007; Kalınkara, 2009, s.84). BM yaşlı nüfus oranı kriterine göre; 65 yaş ve üstünün yaşlılık sınırı olarak kabul edildiği sınıflamaya göre toplumlar; Genç, Erişkin, Yaşlı ve Çok Yaşlı olarak dört kategoriye ayrılmaktadır (Kumtepe, 2018; Tümerdem, 2006, s. 196; Brink, 1996, akt. Çakır, 2004, s. 8; Akgün, Bakar & Budakoğlu, 2004, s. 106; Anderson, 1979, akt. Güleç & Tekbaş, 1997, s. 369; Çizelge 2.2).

Çizelge 2.2 : Toplumsal yaş gruplaması

Tanımlama	65 ve üstü yaş oranı
Genç Toplumlar	%4'ten az.
Erişkin Toplumlar	%4-7 arası.
Yaşlı Toplumlar	%7-10 arası
Çok Yaşlı Toplumlar	%10 üzeri

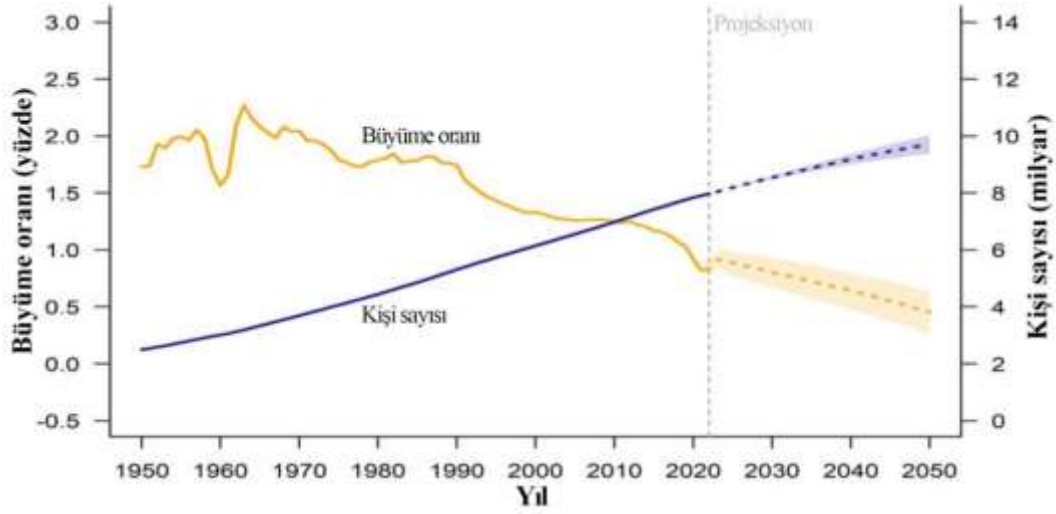
2.4.1 Dünya’da yaşı nüfus

Sosyal ve ekonomik alanlarda kaydedilen ilerlemeler, sağlık standartları, teknolojinin gelişmesi ve bu ilerlemelerin yaşam koşullarına yansması tüm dünyada yaşı nüfusun artmasına neden olmaktadır (Brink, 1996; Akgün, Bakar ve Budakoğlu, 2004, Bağdoğan, 2015; Mandıracıoğlu, 2010). Endüstrileşmiş ülkelerdeki nüfus yapısındaki değişimlere bağlı olarak, toplumlar sosyal ve politik zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu değişimler, sağlık hizmetlerinde ve sosyal güvenlik hakları gibi birçok konuda hızla ortaya çıkan sorunları beraberinde getirmektedir. Günümüzde yaşı nüfustaki artış hızı toplam popülasyondaki artış oranından çok daha yüksek bir büyüme ivmesi göstermekle birlikte, gerekli sosyal destek sistemlerinin yeterli düzeyde olmaması, gelecekte toplumsal sorunlarda artış yaşanmasına sebep olacaktır (Gökçe Kutsal, 2004, s. 1).

Dünya genelinde 2022 yılı itibariyle toplam nüfusun yüzde 10'u 65 yaş ve üzerindedir (URL-13). Bu oranın 2050 yılına kadar yüzde 16'nın üzerine çıkması beklenmektedir. Gelişmiş ülkelerde, 65 yaş ve üzeri nüfusun 2030'da 1,4 milyara ulaşması öngörülmektedir. Bu durum, toplumların yaşlanma süreciyle başa çıkabilmesi için etkili politika ve sosyal destek önlemlerinin hayata geçirilmesini zorunlu kılmaktadır.

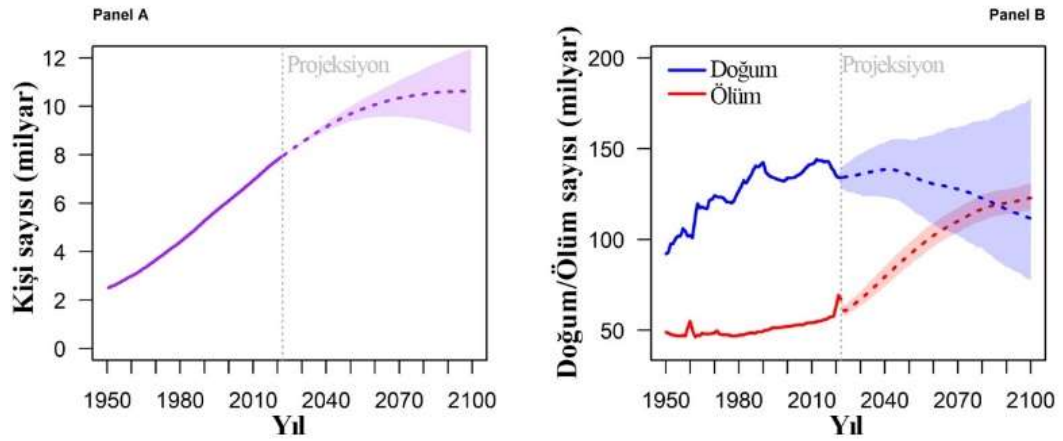
Yaşlanan nüfus artışına dikkat çeken kurumlardan biri olan DSÖ'ye göre dünyadaki her ülke nüfusunda, yaşlıların hem sayısında hem de oranında artış yaşanmaktadır. Dünya genelinde 65 yaş ve üzeri insan sayısının iki katına çıkarak, 2021 yılında 761 milyon olan sayı 2050 yılında 1,6 milyara yükseleceği öngörülmektedir. 80 yaş ve üzeri kişilerin 2050 yılında 2020 yılına göre üç katına çıkacağı öngörülmektedir (United Nations, 2022, s. 3; United Nations, 2023, s. 1). Nüfusun yaşlanması geri dönüşü olmayan küresel bir eğilimdir. 2021 yılında dünya genelinde her 10 kişiden 1'i 65 yaş ve üzerindeydi, bu yaş grubunun 2050 yılında dünya genelinde her 6 kişiden 1'ini oluşturacağı tahmin edilmektedir (WHO, 2022). Küresel insan nüfusu 1950'deki tahmini 2,5 milyar kişiden Kasım 2022 ortasında 8 milyara ulaşmıştır. 2010'dan 2022 yılına kadar 1 milyar, 1998'den bu yana da 2 milyar kişi daha artmıştır. Dünya genelinde insan sayısının ikiye katlanması 1950'den bu yana yaklaşık 37 yıl sürmüş ve 1987'de 5 milyar nüfusu aşmıştır. Bundan sonra, küresel nüfusun tekrar ikiye katlanarak 2059 yılında 10 milyarın üzerine çıkacağı tahmin

edilmektedir. 1950'den 2050'ye kadar geçen yüz yıl içinde dünya nüfusu en hızlı 1962-1965 döneminde, yılda ortalama yüzde 2,1 oranında artmıştır (Şekil 2.2).

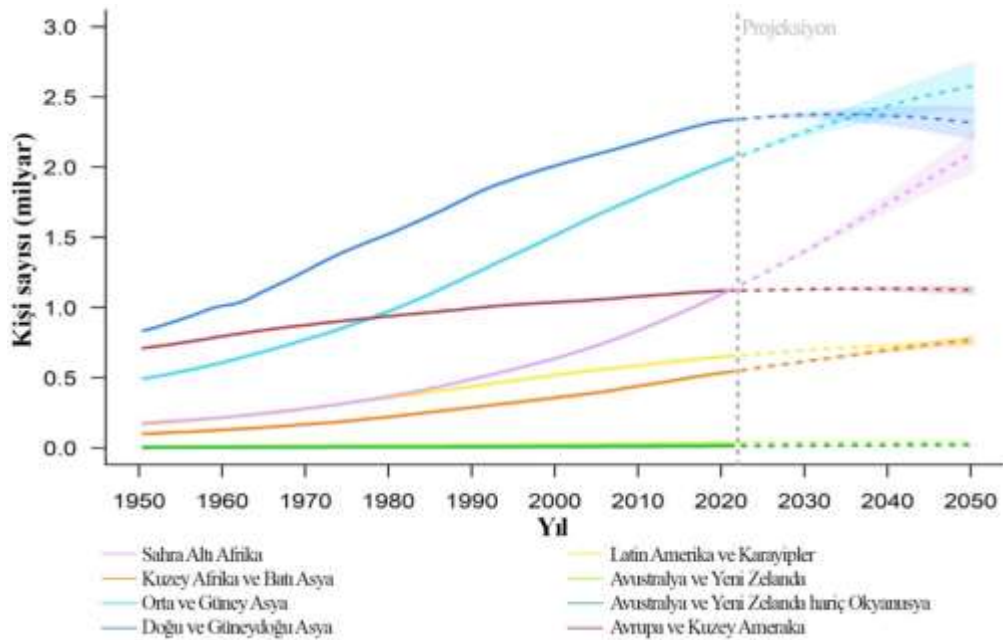
Şekil 2.2 : Küresel nüfus büyüklüğü ve yıllık büyüme oranı tahminler (United Nations, 2022, s. 3)

1965 yılı sonrasında doğurganlık seviyelerinin düşmesi nedeniyle nüfus artış hızı yüzde 50'den fazla yavaşlamıştır. 1950 yılından bu yana ilk kez 2020 yılında nüfus artış hızı yılda yüzde 1'in altına düşmüştür ve önümüzdeki birkaç on yıl dahil olmak üzere bu yüzyılın sonuna kadar yavaşlamaya devam edeceği tahmin edilmektedir. Küresel nüfus 2030 yılında yaklaşık 8,5 milyara ulaşabilir ve sonraki yirmi yılda 1,18 milyar daha artarak 2050 yılında 9,7 milyara ulaşabilir. Küresel nüfusun iki bileşeni hakkında ülke düzeyinde yapılan varsayımlar göz önüne alındığında büyüme-doğurganlık-ölümlülük küresel nüfus projeksiyonu doğası gereği belirsizdir ve tipik olarak zaman içinde daha belirsiz hale gelmektedir (Şekil 2.3). Bununla birlikte, dünya nüfusunun büyüklüğü yakın gelecekte nispeten kesindir çünkü önümüzdeki birkaç on yıl içinde nüfusun büyüklüğü ve yaş yapısı büyük ölçüde yakın geçmişte gerçekleşmiş olan demografik süreçlerin sonucudur.

Şekil 2.3 : Küresel nüfus büyüklüğü ve toplam doğum ve ölüm sayısı (1950-2022) ve orta senaryo yüzde 95 tahmin aralıkları ile, 2022-2100 (United Nations, 2022, s. 27).

Küresel nüfus küçük bir oranda da olsa artmaya devam etmektedir. Bazı ülkeler ve bölgeler daha fazla nüfus artışı yaşamaya devam ederken, diğerleri nüfus büyüklüğünde bir stabilizasyona tanık olmuş veya azalmaya başlamıştır. 2022'de dünyanın en kalabalık iki bölgesi, küresel nüfusun yüzde 29'unu temsil eden 2,3 milyar kişiyle Doğu ve Güneydoğu Asya ile 2,1 milyar kişiyle (yüzde 26) Orta ve Güney Asya olmuştur (Şekil 2.4 ve Çizelge 2.3). Çin ve Hindistan, 2022 yılında her biri 1,4 milyarı aşan nüfuslarıyla bu bölgelerdeki en büyük nüfusu oluşturmaktadır.

Şekil 2.4 : Nüfus tahminleri, 1950-2022, ve yüzde 95 tahmin aralıklarıyla bölgesel bazda projeksiyonlar, 2022-2050 (United Nations, 2022, s. 4).

Avrupa ve Kuzey Amerika'nın toplam nüfusu ile Sahra-altı Afrika'nın nüfusu 2022 yılında sırasıyla 1,1 ve 1,2 milyardan fazla kişi ile karşılaştırılabilir büyüklüktedir. Ancak bu iki bölge, 20. yüzyılın ortalarından bu yana çok farklı büyüme yörüngelerinin bir sonucu olarak bu nüfus büyüklüğüne ulaşmıştır. Avrupa ve Kuzey Amerika 1960'ların ortalarından bu yana yıllık yüzde 1'in altında bir hızla büyüyerek 2020 ve 2021'de sıfıra yakın bir büyüme oranına sahipken, Sahra-altı Afrika nüfusunun yıllık büyüme oranı 1978'de yüzde 3 ile zirve yapmış ve 1980'ler boyunca yüzde 2,8'in üzerinde kalmıştır. 1980'lerden bu yana Sahra-altı Afrika nüfusu en hızlı artan bölge olmuştur. 2022'de Okyanusya'nın iki bölgesinde yaklaşık 44,8 milyon insan yaşamaktaydı. 1950 yılında 2,5 milyon nüfusa sahip olan Okyanusya'nın (Avustralya ve Yeni Zelanda hariç) nüfusu 2022 yılında 13,6 milyona yaklaşırken, Avustralya ve Yeni Zelanda'nın toplam nüfusu 1950'den 2022'ye 9,9 milyondan 31,2 milyona yükselmiştir (Çizelge 2.3).

Çizelge 2.3 : Dünya nüfusu, seçilmiş bazı bölge ve ülke grupları, 2022, 2030 ve 2050'ye göre orta senaryo (United Nations, 2022, s. 5)

Bölge	Nüfus (Milyon Cinsinden)		
	2022	2030	2050
Dünya	7,942	8,512	9,687
Sahra Altı Afrika	1,152	1,401	2,094
Kuzey Afrika ve Batı Asya	549	617	771
Orta ve Güney Asya	2,075	2,248	2,575
Doğu ve Güneydoğu Asya	2,342	2,372	2,317
Latin Amerika ve Karayipler	658	695	749
Avustralya/Yeni Zelanda	31	34	38
Okyanusya*	14	15	20
Avrupa ve Kuzey Amerika	1,120	1,129	1,125
En az gelişmiş ülkeler	1,112	1,328	1,914
Denize kıyısı olmayan gelişmekte olan ülkeler (LLDC)	557	664	947
Gelişmekte olan küçük ada devletleri (SIDS)	74	79	87

Küresel olarak, 2022 yılında dünyada erkeklerin sayısı (yüzde 50,3) kadınlardan (yüzde 49,7) biraz daha fazlaydı. Bu rakamın yüzyıl boyunca yavaş yavaş tersine döneceği tahmin edilmektedir. 2050 yılına kadar kadın sayısının erkek sayısına eşit olması beklenmektedir. Tarihsel olarak, bir ülkenin nüfus büyüklüğündeki değişiklikler, demografik geçiş olarak bilinen ve giderek azalan ölümlülük ve doğurganlık seviyelerinin daha uzun yaşamlara ve kadın başına ortalama doğum sayısının düşmesine yol açtığı bir sürecin doğrudan sonucu olmuştur (Kalkınma Bakanlığı, 2018, s. 10-11). Bu geçiş genellikle nüfus artışının önce hızlanıp sonra

yavaşladığı bir dizi aşamada gerçekleşmektedir. Bu geçişe nüfusun yaşa göre dağılımındaki değişiklikler eşlik etmekte ve yaşlı nüfusun payında kademeli bir artış görülmektedir. Geçişin ara aşamasında doğurganlığın azalması nedeniyle, birbirini izleyen doğum grupları göreceli büyüklüğü azalmaya başlar (Kalkınma Bakanlığı, 2018, s.2). Genç yaşlardaki düşüş, ileri yaşlardaki artışlarla hemen dengelenemediğinden, çalışma çağındaki nüfusun payı, genç ve ileri yaşlardaki toplam paylara göre geçici olarak artmaktadır (Lee ve Mason, 2006).

Dünya genelinde 65 yaş ve üzeri kişiler, 2018 yılında ilk kez beş yaş altı çocuklardan fazla olmuştur. 2022 yılında dünya genelinde 65 yaş ve üzeri 771 milyon kişi bulunmaktadır ve bu sayı 1980 yılındaki sayının (258 milyon) 3 katıdır. Yaşlı nüfusun 2030 yılında 994 milyona, 2050 yılında ise 1,6 milyara ulaşacağı tahmin edilmektedir. 2050 yılına gelindiğinde 65 yaş ve üzeri kişilerin sayısı küresel olarak 5 yaş altı çocukların sayısının iki katından fazla, 12 yaş altı çocukların sayısı ile neredeyse eşitlenecektir (Samancı Tekin ve Kara, 2018, s. 222; Suzman vd., 2015).

Dünya nüfusunda 65 yaş ve üzeri kişilerin oranının 2022 ve 2050 yılları arasında küresel olarak artacağı öngörülmekte ve 2022 yılında bu oran yüzde 10'u aşmıştır. Dünyadaki yaşlı nüfus oranının 2030 yılında yaklaşık yüzde 12'ye, 2050 yılında ise yüzde 16'ya ulaşacağı tahmin edilmektedir (Çizelge 2.4). Avrupa ve Kuzey Amerika, 2022 yılında 65 yaş ve üzeri nüfusun yaklaşık yüzde 19'u ile en büyük yaşlı nüfus oranına sahipken, bu bölgeyi Avustralya ve Yeni Zelanda (yüzde 16,6) takip etmektedir. Her iki bölge de süreç içinde daha fazla yaşlanmaya devam etmektedir. Projeksiyonlar, 2050 yılına kadar Avrupa ve Kuzey Amerika'daki her dört kişiden birinin 65 yaş ve üzerinde olabileceğini göstermektedir (United Nations, 2022, s. 8). Diğer bölgelerdeki nüfusun da önümüzdeki birkaç on yıl içinde önemli ölçüde yaşlanacağı öngörülmektedir (Kalkınma Bakanlığı, 2018, s. 13). Latin Amerika ve Karayipler'de 65 yaş ve üzeri nüfusun payı 2022'de yüzde 9 iken 2050'de yüzde 19'a yükselebilir. Benzer şekilde, Doğu ve Güneydoğu Asya'da 65 yaş ve üzeri nüfus oranının 2022'de yaklaşık yüzde 13 iken 2050'de iki katına çıkarak yüzde 26'ya ulaşması beklenmektedir. En genç yaş dağılımına sahip olan Sahra Altı Afrika'da da önümüzdeki on yıllarda nüfusun yaşlanacağı ve 65 yaş ve üzeri nüfus oranının 2022'de yüzde 3'ten 2050'de neredeyse yüzde 5'e çıkacağı tahmin edilmektedir.

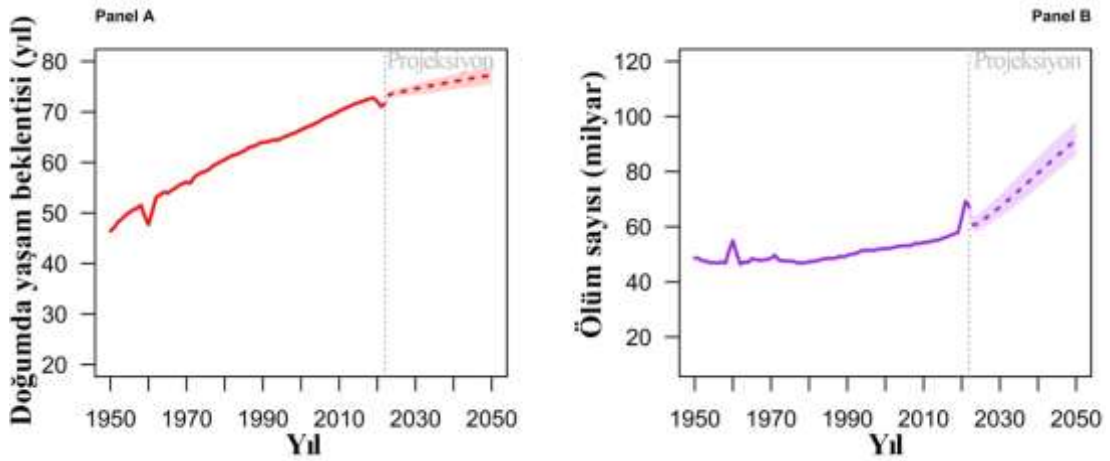
Çizelge 2.4 : Orta senaryoya göre seçilmiş ülke grupları için 65 yaş ve üzeri nüfus yüzdesi, 2022, 2030 ve 2050 (United Nations, 2022, s. 8).

Bölge	2022	2030	2050
Dünya	9.7	11.7	16.4
Sahra Altı Afrika	3.0	3.3	4.7
Kuzey Afrika ve Batı Asya	5.5	7.0	12.5
Orta ve Güney Asya	6.4	8.1	13.4
Doğu ve Güneydoğu Asya	12.7	16.3	25.7
Latin Amerika ve Karayipler	9.1	11.5	18.8
Avustralya/Yeni Zelanda	16.6	19.4	23.7
Okyanusya*	3.9	5.1	8.2
Avrupa ve Kuzey Amerika	18.7	22.0	26.9
En az gelişmiş ülkeler	3.6	4.1	6.1
Denize kıyısı olmayan gelişmekte olan ülkeler (LLDC)	3.6	4.1	5.8
Gelişmekte olan küçük ada devletleri (SIDS)	8.9	11.3	16.0

Yaşlanan nüfusa sahip ülkeler, sağlam sosyal güvenlik ve emeklilik sistemleri, evrensel sağlık hizmetleri ve uzun vadeli bakım sistemlerinin kurulması dahil olmak üzere kamu programlarını artan yaşlı nüfus oranına göre düzenlemek ve geliştirmek için adımlar atmalıdır (United Nations, 2022, s. 8).

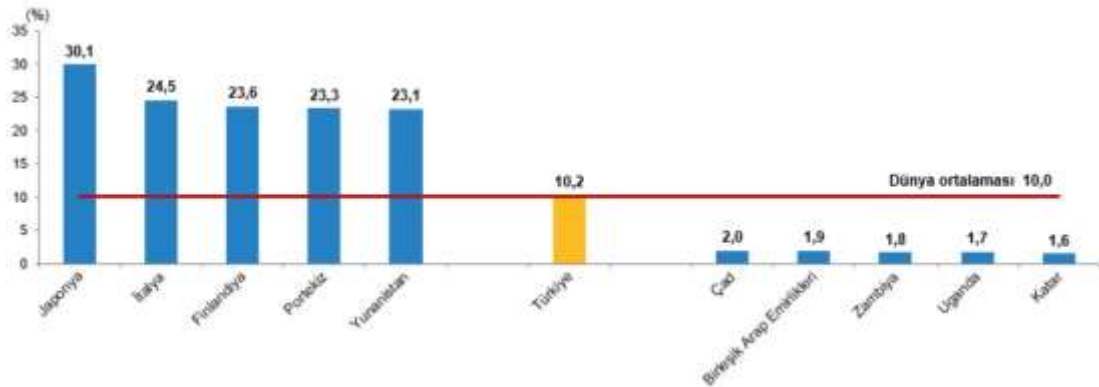
2022 yılında 65 yaş ve üzeri kişilerin yüzde 55,7'sini kadınlar oluşturmaktadır. Bu oranın küresel düzeyde 2050 yılına kadar yüzde 54,5'e düşeceği tahmin edilmektedir. Dünya nüfusunda 2022 ile 2050 yılları arasında beklenen artışın yaklaşık üçte ikisi, küresel nüfusun mevcut yaş dağılımından kaynaklanacaktır (United Nations, 2021). Ancak daha uzun bir zaman diliminde, bugünkü yaş yapısının etkisi azalacak ve nüfus artışı giderek artan bir şekilde ölüm oranlarının ve özellikle de doğurganlığın gelecekteki seyrine bağlı olacaktır. Doğurganlık seviyelerinin birkaç on yıldır nispeten düşük olduğu ve yaş dağılımının ileri yaşlara doğru kaydığı toplumlarda, üreme çağındaki kadınların sayısı azalıyor olabilir. Bu gibi durumlarda, nüfus ivmesi daha yavaş büyümeye veya aşırı durumlarda nüfusun azalmasına sebep olur.

Doğuştaki beklenen küresel yaşam süresi 2019 yılında 72,8 yıla ulaşarak 1990 yılından bu yana neredeyse 9 yıllık bir iyileşme göstermiştir. Mevcut projeksiyonlara göre dünya genelinde ortalama yaşam süresinin 2050 yılında yaklaşık 77,2 yıl olması beklenmektedir. Küresel nüfus artmakta ve aynı zamanda hızla yaşlanmakta olduğundan, dünya genelinde ölüm sayısının önümüzdeki on yıllarda artması, 2022'de 67 milyondan 2050'de 92 milyona çıkması beklenmektedir (Şekil 2.5, Panel B).

Şekil 2.5: Doğumda küresel yaşam beklentisi (Panel A) ve ölüm sayısı (Panel B) tahminleri, 1950-2021 ve yüzde 95 tahmin aralıkları ile orta senaryo, 2022-2050 (United Nations, 2022, s. 17).

BM dünya nüfus tahminlerine göre 2023 yılı için dünya nüfusunun 8 milyar 45 milyon 311 bin 448 kişi, yaşlı nüfusun ise 807 milyon 790 bin 294 kişi olduğu tahmin edilmiştir. Bu tahminlere göre dünya nüfusunun %10,0'ını yaşlı nüfus oluşturmaktadır (URL-14). En yüksek yaşlı nüfus oranına sahip ilk üç ülke sırasıyla %30,1 ile Japonya, %24,5 ile İtalya ve %23,6 ile Finlandiya oldu. Türkiye, 184 ülke arasında 67. sırada yer aldı (Şekil 2.6).

Şekil 2.6 : 2023 yılı verilerine göre yaşlı nüfus oranının en yüksek ve en düşük olduğu 10 ülke (TÜİK, 2023)

Kadınların erkeklerden daha uzun yaşama eğiliminde olması, ileri yaş gruplarında onların çoğunluğu oluşturduğunu göstermektedir. Ancak, erkeklerin ortalama yaşam süresinin kadınlara yaklaşması beklenmekte, bu da önümüzdeki on yıllarda yaşam beklentisindeki cinsiyet farklarının azalacağı ve ileri yaş nüfus içinde kadınların oranının belirgin bir şekilde düşeceği anlamına gelmektedir.

İnsan ömrünün küresel olarak uzaması, daha uzun süre sağlıklı yaşamak giderek daha yaygın hale gelmektedir. Bu trend, genel olarak sağlık durumunun iyileştiğini yansıtmaktadır; sağlıklı yaşam yıllarının artışı birçok bölgede gözlemlenmektedir. Ancak sağlık durumu, gelir, eğitim ve yaşam standartları gibi faktörlere bağlı olarak ulusal ve uluslararası düzeyde önemli farklılıklar göstermektedir. Kaliteli ve uygun maliyetli sağlık hizmetlerine eşit erişimin olmaması, yaşam beklentisindeki eşitsizlikleri artırabilir.

Bu kapsamda, yaşamın erken dönemlerinde yaşanan şartların, ileri yaşlardaki sağlık ve refah üzerindeki etkisinin belirgin olabileceği dikkate alındığında, yaşam boyu sürecek sağlık desteklenmesi, hastalıkların önlenmesi ve tedavi edilmesi büyük bir önem arz etmektedir. Bu yaklaşım hem bireysel hem de toplumsal refahın artırılmasına önemli katkılar sunarak genel yaşam kalitesini yükseltecektir. Ayrıca, "sağlıklı yaşlanma" kavramı, insanların yaşlandıkça topluma aktif katılımlarını sürdürebilmeleri için işlevsel kapasitelerini korumanın önemini vurgular (Bilir, 2018, s. 23).

Toplumlar, yaşlanan nüfuslarına uyum sağlamak için giderek artan ve çeşitlilik gösteren işlevsel becerilere sahip yaşlı bireylerin ihtiyaçlarını karşılamalıdır. Yaşlıların kritik işlevleri yerine getirme kapasiteleri ve günlük faaliyetlere aktif katılımları, sadece bireysel yeteneklerine değil, aynı zamanda yaşadıkları sosyal ve fiziksel çevrelere de bağlıdır. Destekleyici ortamlar, yaşlıların bağımsız ve aktif kalmalarını sağlayarak yaşam kalitelerini artırabilir (United Nations, 2023, s. 2). Yaşlılık aylıkları ve sağlık hizmetlerine erişim gibi destekler, yaşlılar arasında yoksulluk ve eşitsizliği azaltmada kritik rol oynar. Bununla birlikte, yaşlıların ihtiyaçlarını tam anlamıyla karşılamak için bu desteklerin yanı sıra, ekonomik güvenlik ve sağlık hizmetlerine evrensel erişim ile insana yakışır iş fırsatları da dahil olmak üzere, doğumdan itibaren sürekli fırsat eşitliğinin teşvik edilmesi gerekmektedir.

Hızla yaşlanmakta olan dünya nüfusunun sürekli değişen ihtiyaçlarını karşılamak için, konut ve hizmet alternatifleri zamanla geliştirilmelidir. Tıp ve teknolojiye ilerlemeler, daha sağlıklı yaşam tarzlarını mümkün kılmakta ve yaşlı nüfusun, toplam nüfus içindeki oranının gelecekte daha da artmasına yol açmaktadır. Bu bağlamda, yaşlılar için konut tasarımı üzerine düşünceler giderek karmaşılaşmakta ve

yaşlanmanın ihtiyaç ve koşullarının daha iyi anlaşılmasını zorunlu kılmaktadır. Carstens (1985, s. 5) yaşlı insanların sağlığı ve genel yaşam memnuniyetinin, yaşadıkları konut çevresinin tasarımı ve yönetimiyle doğrudan ilişkili olduğunu belirtmiştir. Bu perspektif, yaşlılar için konut çevrelerinin tasarımına yönelik kriterleri daha derinlemesine ele almanın önemini vurgulamaktadır (Erbaş, 2006, s. 24).

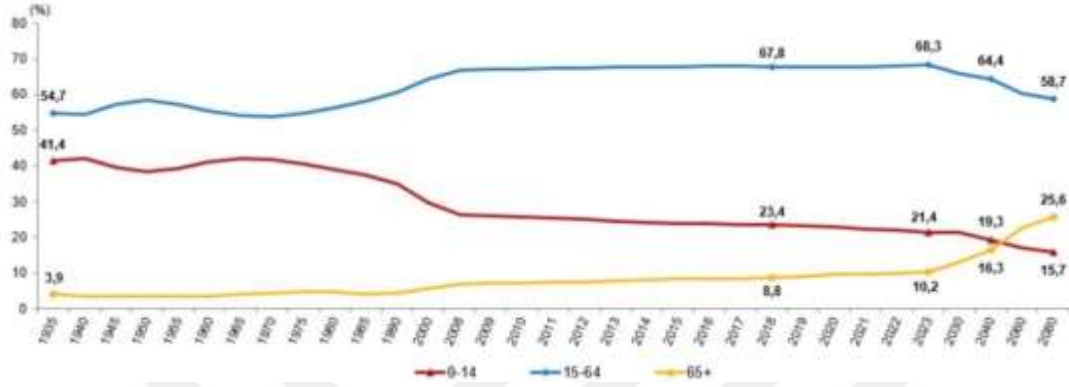
2.4.2 Türkiye’de yaşlı nüfus

Değişen doğum ve ölüm oranlarının genel nüfus yapısını etkilemesine dayanan bir teori olan demografik geçiş, Warren Thompson tarafından 1929’da öne sürülmüştür (Thompson, 1929’dan akt. Samancı Tekin ve Kara, 2018, s. 223). Demografik geçiş sürecinin sonucu olarak nüfusun yaşlanması kaçınılmaz bir sonuçtur. Doğurganlık ve ölüm oranlarında yaşanan azalma ile doğru orantılı biçimde yaşam süreleri de uzamıştır. Yaşlı nüfus oranının yükselmesinde en temel etken doğurganlıktaki azalmadır (URL-14). Ayrıca bu durum genç yaş gruplarından, ileri yaş gruplarına doğru bir geçişe sebep olmuştur. Doğurganlık hızı, geçtiğimiz 50 yıl içinde dünya genelinde neredeyse yarı yarıya azalmış; 5 çocuktan 2,7 çocuca gerilemiştir. Dünyada toplam doğurganlık hızının gelecekte 2,1 çocuk olacağı öngörülmektedir. Bu durum genç nüfusun azalmasına neden olmaktadır (Devlet Planlama Teşkilatı, 2007, HÜNEE 2009, Koç vd., 2010; Kalkınma Bakanlığı, 2018, s. 22).

Demografik eğilimlerin mevcut durumu sürdüreceği ön görüşüne dayalı yapılan hesaplamalar, 21. Yüzyılda Türkiye’de de yaşlı nüfusun artacağına işaret etmektedir, bu da dünya genelindeki beklentilere paralel bir durumu ifade etmektedir. Değişen yaş yapısı ile birlikte, özellikle bu yüzyılın ikinci yarısında, yaşlı nüfusun Türkiye’de sosyal, demografik ve ekonomik açıdan önem kazanması beklenmektedir. Genç nüfus grubu ile yaşlı nüfus arasındaki yüzdesel farkın kapanacak olması, Türkiye’nin demografik yapısının dönüşüm geçirdiğini ve yaşlanan bir nüfusa doğru ilerlediğini göstermektedir. Böylesi bir durum hedeflenen ve yürütülen ulusal plan ve programlar açısından büyük önem taşımaktadır (Gökçe Kutsal, 2004, s. 1).

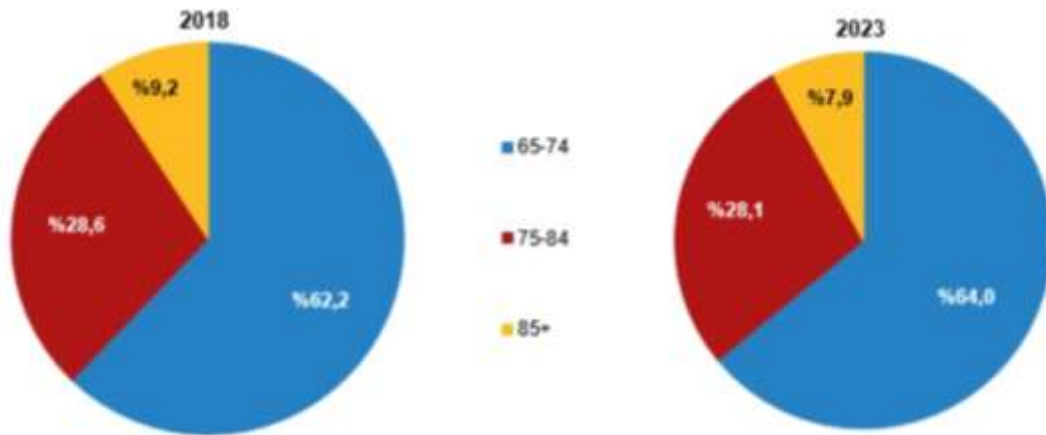
Türkiye’de 65 yaş ve üzeri olan bireyler yaşlı nüfus grubunu oluşturmaktadır. 2018 yılında 7 milyon 186 bin 204 kişi olarak kayda geçen yaşlı birey sayısı, son beş yılda %21,4 artarak 2023 yılında 8 milyon 722 bin 806 kişi olmuştur. Yaşlı nüfusun

toplam nüfus içindeki oranı ise 2018 yılında %8,8 iken, 2023 yılında %10,2'ye yükselmiştir. Yaşlı nüfusun 2023 yılı verilerine göre %44,5'i erkek, %55,5'i kadın bireylerden oluşmaktadır. Nüfus projeksiyonları incelendiğinde Türkiye'de toplam nüfus içindeki yaşlı nüfus oranı 2030 yılında %12,9, 2040 yılında %16,3, 2060 yılında %22,6 ve 2080 yılında %25,6 olacağı öngörülmektedir (Şekil 2.7).

Şekil 2.7 : Yaş grubuna göre nüfus oranı, 1935-2080 (TÜİK, 2023)

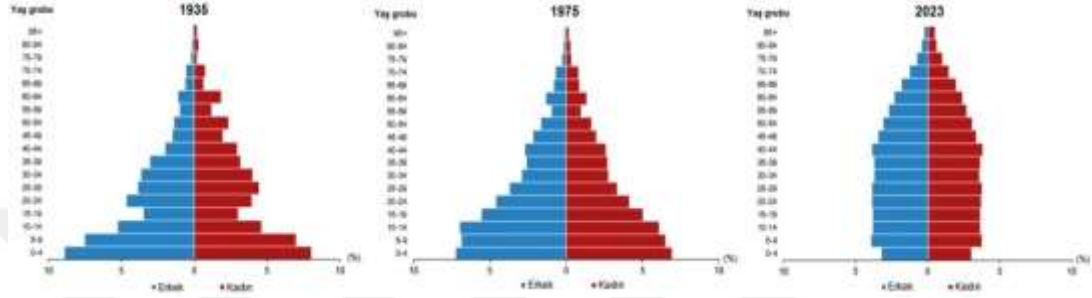
DSÖ tarafından oluşturulan yaşlı nüfus yaş gruplaması olan; Genç Yaşlı (65-74 yaş arası), Orta Yaşlı (75-84 yaş arası) ve İleri Yaşlı (85 ve üzeri) kategorilerine göre Türkiye'deki yaşlı nüfus incelendiğinde, 2018 yılında yaşlı nüfusun %62,2'sinin genç yaşlı, %28,6'sinin orta yaşlı ve %9,2'sinin ileri yaşlı yaş grubunda yer aldığı görülürken, 2023 yılında %64,0 genç yaşlı, %28,1'i orta yaşlı ve %7,9'unun ileri yaşlı yaş grubunda yer aldığı görülmektedir (TÜİK, 2023), (Şekil, 2.8).

Şekil 2.8 : Yaş grubuna göre yaşlı nüfus oranı, 2018, 2023 (TÜİK, 2023)

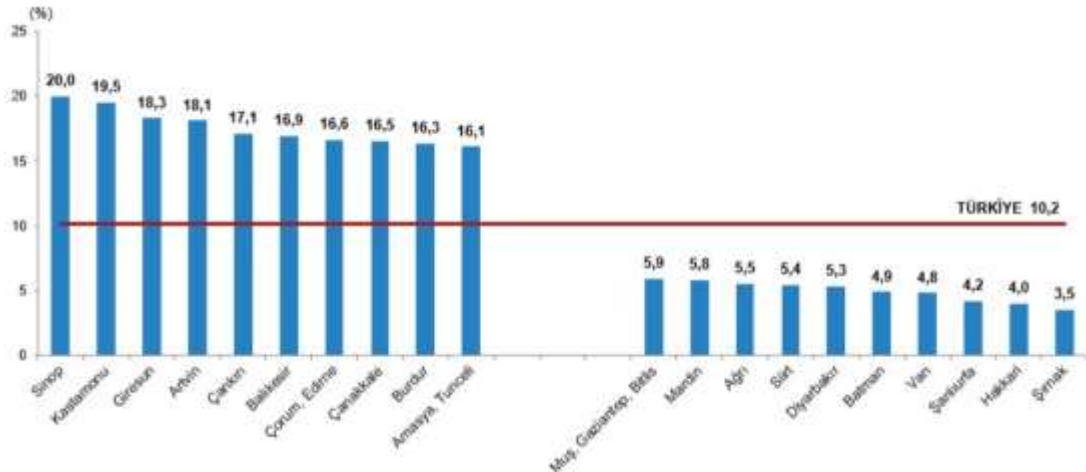
Türkiye'de yaşlı nüfusun artış hızı, diğer yaş gruplarındaki nüfusa göre daha yüksek bir ivmeye sahiptir. Yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranının %10,0'u geçmesi nüfus yaşlanmasının bir göstergesidir. Küresel yaşlanma süreci olarak adlandırılan

"demografik dönüşüm" sürecinde olan Türkiye'de, doğurganlık ve ölümlülük hızlarındaki azalma ile birlikte sağlık alanında yaşanan gelişmeler, yaşam standardının, refah düzeyinin ve doğuştan beklenen yaşam süresinin artması ile nüfusun yaş yapısı şekil değiştirmiştir. Çocuk ve gençlerin toplam nüfus içindeki oranı azalırken yaşlıların toplam nüfus içindeki oranı artış göstermiştir. Türkiye, oransal olarak yaşlı nüfus yapısına sahip ülkelere göre hala genç bir nüfus yapısına sahip olsa da yaşlı nüfus sayısal olarak oldukça fazladır (TÜİK, 2023), (Şekil 2.9).

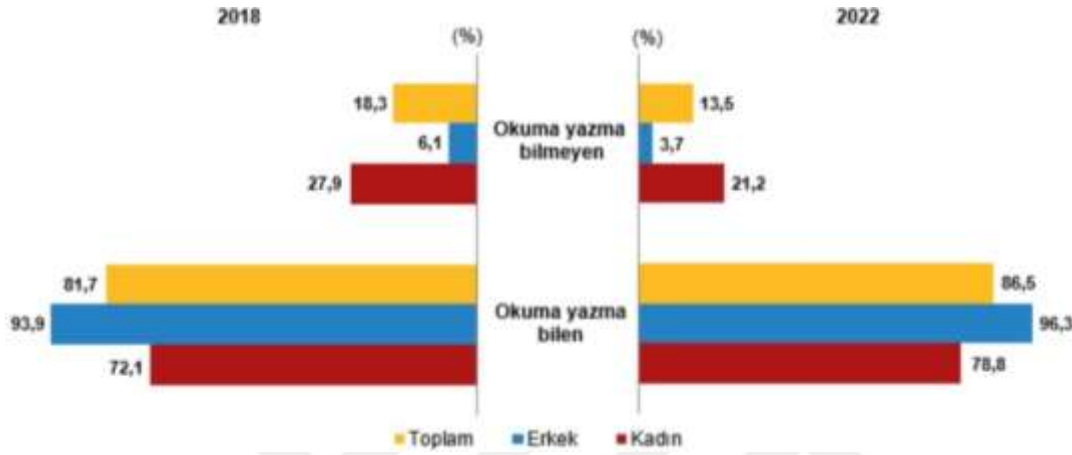
Şekil 2.9 : Nüfus piramidi, 1935, 1975, 2023 (TÜİK, 2023)

Yaşlı nüfus oranının en yüksek olduğu il, 2023 yılında %20,0 ile Sinop olmuştur. Bu ili %19,5 ile Kastamonu, %18,3 ile Giresun izlemektedir. Yaşlı nüfus oranının en düşük olduğu iller ise sırasıyla %3,5 ile Şırnak, %4,0 ile Hakkâri ve %4,2 ile Şanlıurfa izlemektedir. Yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranının %10,0 ve üzerinde olduğu il sayısı 2023 yılında 54 olarak kayıtlara geçmiştir. Yaşlı nüfus oranının en yüksek ve en düşük olduğu 10 il aşağıda Şekil 2.10'de verilmiştir.

Şekil 2.10 : Yaşlı nüfus oranının en yüksek ve en düşük olduğu 10 il, 2023 (TÜİK, 2023)

Yaşlı nüfus içinde okuma yazma bilenlerin oranı 2018 yılında %81,7 iken 2022 yılında %86,5'e yükselmiştir. Okuma yazma bilmeyen yaşlı nüfus oranı 2018 yılında %18,3 iken 2022 yılında %13,5 olarak hesaplanmıştır. Okuma yazma bilmeyen yaşlı kadınların oranının, 2022 yılında yaşlı erkeklerin oranından 5,7 kat fazla olduğu görülmektedir. Okuma yazma bilmeyen yaşlı kadınların oranı %21,2 iken yaşlı erkeklerin oranı %3,7 olduğu görülmektedir (Şekil 2.11).

Şekil 2.11 : Yaşlı nüfusun cinsiyete göre okuma yazma oranı, 2018, 2022 (TÜİK, 2023)

Yaşlı nüfus eğitim durumuna göre incelendiğinde, 2018 yılında yaşlı nüfusun %45,0'ı ilkokul mezunu, %6,5'i ortaokul veya dengi okul/ilköğretim mezunu, %6,8'i lise veya dengi okul mezunu, %6,6'sı yükseköğretim mezunu olmuştur. 2022 yılı verilerine göre ilkokul mezunu olanların oranı %46,', ortaokul veya dengi okul/ilköğretim mezunu olanların oranı %9,1, lise veya dengi okul mezunu olanların oranı %9,1, yükseköğretim mezunu olanların oranı ise %8,3 olmuştur. Yaşlı nüfusun eğitim durumu cinsiyete göre incelendiğinde, cinsiyetler arasında önemli farklılıklar olduğu görülmektedir. Bitirilen tüm eğitim düzeylerinde yaşlı erkek nüfus oranının yaşlı kadın nüfus oranından daha yüksek olduğu görüldü. (TÜİK, 2023).

Aile yapısı araştırması sonuçlarına göre; 15 ve daha yukarı yaştaki bireylerin kendilerine bakamayacak kadar yaşlandıklarındaki yaşam tercihleri incelendiğinde, %30,7'si evde bakım hizmeti almayı, %27,5'i çocuklarının evinde, %15,0'i ise huzurevi/bakımevinde kalmak istediğini belirtmektedir. Araştırmada; yaşlı bireylerin kendilerine bakamayacak kadar yaşlandıklarındaki yaşam tercihleri incelendiğinde, %46,0'sı çocuklarının yanında kalmayı, %31,6'sı evde bakım hizmeti almayı, %10,3'ü ise huzurevi/bakımevine gitmeyi istediğini belirtmektedir (Çizelge 2.5).

Bu araştırma verileri toplumumuzda huzurevinde kalma fikrine sıcak bakılmadığı ve orayı tercih etmekten ziyade mecbur kalındığı durumda orada yaşamaya başlanacağı sonucu çıkmaktadır. Bu çerçevede yaşlı yaşam alanları için çağdaş ve özgün fikirler ile geliştirilen, toplumumuza uygun mekânlar oluşturulmalıdır.

Çizelge 2.5 : Bireylerin kendine bakamayacak kadar yaşlandığındaki yaşam tercihi oranı, 2021 (TÜİK, 2023).

	15+ Yaş	65+ Yaş
Huzurevine/Bakımevine giderim	%15	%10,3
Oğlumun yanında kalırım	%19,8	%34
Kızımın yanında kalırım	%7,7	%12
Evimde bakım hizmeti alırım	%30,7	%31,6
Fikri yok	%25,6	%11,4
Diğer	%1,1	%0,6

İstatistiki veriler ışığında Türkiye'nin nüfusunda yaşanan hızlı yaşlanma çeşitli sorunların ortaya çıkacağına işaret edebilir. Gelecekte yaşlı nüfus grubu için yeterli tesislerin ve uygun şartların sağlanamaması yaşanacak temel sorunlardır. Yaşlanan nüfus için çözümler geliştirmek için konut araştırmalarını teşvik etmek ve incelemek için birçok neden bulunmaktadır. Yaşlı nüfus artışı, aile yapısındaki değişimler, yaşlı nüfusun yaşam tarzlarındaki farklılaşma, değişen beklentiler, kaygılar ve ilgi alanları bunlardan bazılarıdır. Türkiye'de yaşlılara yönelik verilen hizmetler genelde kurumsal bakım hizmetleri olarak organize edilmiştir. Bunlar; Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı resmi huzurevleri, çeşitli kamu kurumlarına bağlı kamu huzurevleri ve şahıs veya kuruluşlara bağlı olarak hizmet veren özel huzurevleri olarak ayrılmaktadır (Çizelge 2.6). Türkiye'de kurumsal bakım hizmeti veren tüm kurumların toplam kapasitesi, toplam yaşlı nüfusun sadece %0,45'ine denk geldiği ve yetersiz olduğu görülmektedir.

Çizelge 2.6 : Huzurevi sayısı ve kapasiteleri, 2023 (URL-15).

	Kurum Sayısı	Kurum Kapasitesi
Resmi Huzurevleri	168	17.499
Kamu Huzurevleri	22	2.928
Özel Huzurevleri	268	17.897
Toplam	458	38.324

2.5 Mekân

Mekân, çevremizdeki nesnelerin düzenli ve sistemli bir şekilde bir araya gelmesi veya getirilmesi ile şekillenen bir yapıdır. Bu yapılanma, tasarımcının veya

kullanıcının tasarım eylemine ilişkin düşüncelerinin gerçekleştiği anlam, zaman ve deneyim gibi unsurlarla zenginleşmektedir. Başlangıçta belirlenen sınırlar içinde tanımlanan mekân, kullanımı sırasında her yeni deneyim ve değişen ihtiyaçlar doğrultusunda yeniden şekillenebilir. Dolayısıyla, mekânın oluşumu, zamanın ve kullanıcıların etkileşimiyle sürekli bir dönüşüm içindedir ve mekânın varlığı süresince bu süreç devam etmektedir. Frank Lloyd Wright'ın mimarlığın özü olarak tariflediği mekân, farklı bakış açıları ile ele alındığında çeşitli biçimlerde ifade edilebilmektedir. Bu bağlamda; mekân fiziksel olduğu gibi algısal, kavramsal ve davranışsal olarak da tanımlanmaktadır (Roth, 2019, s. 75-76).

Fiziksel mekân, somut özelliklere sahip, insanların içinde bulunabileceği, hareket edebileceği ve duyularıyla algılayabileceği üç boyutlu alanı ifade eder. Fiziksel mekân boyutları, şekli, sınırları ve içinde yer alan nesnelerle tanımlanır ve insan etkileşimleri için fiziksel bir çerçeve sağlar.

Algısal mekân, bir bireyin çevresini duyuları aracılığıyla nasıl algıladığına dair kişisel deneyimi ifade eder. Bu kavram, fiziksel mekânın objektif özelliklerinin ötesine geçerek, bireyin mekânı görme, işitme, dokunma, koku alma gibi duysal süreçlerle nasıl deneyimlediğine odaklanır. Algısal mekân, kişinin mekânın boyutları, şekli, rengi veya sesi gibi unsurları kişisel yorumları, geçmiş deneyimleri ve duygusal durumları ile birleştirerek oluşturduğu subjektif bir algıdır. Bu nedenle, aynı fiziksel mekân farklı bireyler tarafından farklı şekillerde algılanabilir ve deneyimlenebilir.

Kavramsal mekân, fiziksel özelliklerden bağımsız olarak, fikirler, düşünceler ve kavramlar aracılığıyla oluşturulan soyut bir alanı ifade eder. Zihinsel harita ve/veya belleğimizde depolanmış olan plan olarak da tanımlanabilir.

Davranışsal mekân, insanların etkileşimleri, davranışları ve aktiviteleri ile şekillenen mekânsal alanı ifade eder. Bu tür mekânlar, kullanıcılarının davranışlarına ve mekânda gerçekleştirdikleri eylemlere göre anlam kazanır ve bu eylemler tarafından sürekli olarak yeniden yapılandırılır.

Davranışsal mekân, fiziksel çevrenin ötesinde bireylerin veya grupların mekânı nasıl kullandıkları, mekânda nasıl hareket ettikleri ve mekânla nasıl etkileşime girdiklerini kapsar.

2.5.1 Mekân Kullanıcı İlişkisi

Mekânın oluşumu, çevreyi kuşatan nesnelerin sistematik bir düzen içerisinde birleştirilmesiyle başlar. Bu birleşim, tasarımcının veya kullanıcının tasarım faaliyetine dair zihinsel kurgularının, zaman, anlam ve deneyim gibi unsurların tasarım sürecine entegrasyonu ile somut bir forma bürünür. Başlangıçta belirlenen sınırlar ve çerçeveler içinde tanımlanan mekân, kullanımı boyunca edinilen deneyimler ve zaman içinde evrilen kullanıcı ihtiyaçlarına bağlı olarak dinamik bir dönüşüm geçirir. Dolayısıyla, mekânın oluşturulma ve gelişim süreci, onun var olduğu sürece kullanıcılarının etkileşimi ve zamanın akışı ile sürekli bir evrim içindedir (Altuncu, 2016, s. 11).

Mekânı Zevi ve Rasmussen şu sözlerle tanımlamıştır; “bizi çeviren üç boyutlu bir boşluk”, “mimari olarak biçimlendirilmiş boşluk” (Zevi, 1990; Rasmussen, 2016). Gür (1996) mekânı; bireyler arasındaki ilişkiler ve bu ilişkilerden kaynaklanan ihtiyaçlara yönelik donatıların bulunduğu, sınırlarının ve içerdiği düzenin, yapı ve karakteristiklerine göre şekillenen bir boşluk olarak tanımlamaktadır. Bu tanım, mekânın sadece fiziksel bir varlık olmanın ötesinde, içinde yer alan insan etkileşimleri ve sosyal dinamiklerle şekillenen bir yapıya sahip olduğunu vurgular. Dolayısıyla, mekânın anlamı ve işlevi, onu çevreleyen yapısal özellikler kadar, içerisinde gerçekleşen insan faaliyetleri ve ilişkileri tarafından da belirlenir.

Mekânın varoluşu, boşluğun yaratılmasıyla başlar ve mekânsal anlamda boşluk, yalnızca 'hiçlik' veya 'yokluk' değil, aynı zamanda bir 'varlık' niteliği olarak da ele alınabilir. Bu varlık, hava, ışık, ses, koku ve nem gibi görünmeyen ancak varlığını hissettiren fiziksel çevre öğeleri ile kendini kullanıcıya kanıtlar. Fiziksel mekân, form, doku, malzeme ve renk gibi özelliklerin birleşimiyle tanımlanır ve çevresel faktörlerle zenginleştirilerek, zaman, anlam, işlev ve deneyim boyutlarıyla daha da derinleşir.

Bireyin iç mekânda karşılaştığı formlar ve mekânın genel biçimi, onun hareketleri ve algıları üzerinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Mekân algısı, öncelikle kullanım ve işlevsellik açısından kullanıcı ile mekân arasındaki etkileşimle başlar. Bu etkileşim, zamanla mekânın tasarım özelliklerinin birey üzerinde uyandırdığı çeşitli duygusal tepkilerle derinleşir. Dolayısıyla, mekânın biçimi ve düzeni, bireyin mekânı nasıl

deneyimlediğini ve algıladığını önemli ölçüde etkiler (Kavut, & Alici, 2021, s. 631). Bu süreçte, mekânın estetik ve fonksiyonel özellikleri, kullanıcının mekâna yönelik algısını ve duygusal tepkilerini şekillendirir.

Fiziksel mekânın oluşturulması, kullanıcının sürekli etkileşimde olduğu, sıcaklık, ışık, ses ve nem gibi çevresel faktörlerle doldurulmuş ve katmanlandırılmış bir süreçtir. Mekân, iç içe geçmiş çeşitli özellik örüntülerinden oluşur ve dengeli, memnuniyet verici bir mekân yaratmak için bu özellik örüntülerine hakim olmak esastır (Altuncu, 2016, s. 12). Mekân, kullanıcıyla birlikte var olur ve kullanıcı, mekânla içgüdüsel olarak sürekli etkileşim halindedir. Bu karşılıklı etkileşim, sadece kullanıcıyı değil, kullanıcının bulunduğu fiziksel çevreyi de şekillendirir. Kullanıcı, mekânsal öğelerin tasarımında belirleyici bir rol oynar.

Tasarım süreci, yüksek düzeyde bilişsel düşünce gerektiren karmaşık bir eylemdir (Alexiou, 2009). Bu nedenle, tasarımın bilişsel yönlerini irdeleyen, kullanıcı ve mekân arasındaki etkileşime odaklanan deneysel ve hesaplamalı araştırmalar önem kazanmaktadır. Bu araştırmalar çevresel ergonomi, çevresel psikoloji, davranış psikolojisi ve nörobilim gibi disiplinlerde gerçekleştirilir. Özellikle, kullanıcı memnuniyeti ve fiziksel çevrenin insan üzerindeki etkilerini inceleyen nörobilimsel çalışmalar, iç mimarlık alanında giderek daha fazla önem arz eden araştırma konuları haline gelmiştir.

Fiziksel çevre faktörlerinin, iç mekândaki kullanıcı memnuniyeti ve davranışları üzerindeki etkileri, iç mekânın çevre kalitesini doğrudan etkiler. Bu bağlamda, mekân kavramının doğru bir şekilde anlaşılması ve tasarım sürecinde yer alan profesyoneller tarafından mekânın etkin bir şekilde üretilmesi, temel kavramların kapsamlı bir şekilde kavranmasını ve mekânla ilgili tüm öğelerin insan-mekân-algı ilişkisi çerçevesinde analiz edilmesini gerektirir. Bu analizler sırasında, çevresel faktörlerin kullanıcı memnuniyetini maksimize edecek şekilde dikkate alınması esastır (Altuncu, 2016, s. 11). Mimari mekânlar insan davranışlarını pek çok biçimde şekillendirir. Winston Churchill'in aktardığı gibi, “önce biz yapılarımızı şekillendiririz, daha sonra da onlar bizi şekillendiriyor” (Roth, 2019, s. 137)

Bu doğrultuda, mekân tasarımı ve davranış psikolojisi ile ilgili ulusal ve uluslararası standartlar, kullanıcıların fiziksel ve psikolojik ihtiyaçlarını, konforunu ve

güvenliğini temin etmek amacıyla geliştirilmiştir (Story, Mueller, & Mace, 1998; Panero, & Zelnik, 1979). Bu standartlar, kullanıcıların mekân algısını daha iyi anlamamıza yardımcı olur ve mekânın çevresel faktörlerinin kullanıcı algısı üzerindeki etkilerini araştırmak, fiziksel çevrenin tasarımını iyileştirmek için eksik olan girdileri tamamlamamıza olanak tanır.

2.5.2 Mekânda kullanıcı algısı

Joedicke'ye (1986) göre, mekân tanımı, algılanabilir sınırlayıcı öğelerin varlığı ya da yokluğuna göre değişkenlik gösterir. Bir alanda sınırlayıcı öğelerin olmaması durumunda mekânı 'boşluk', sınırlayıcı öğelerin aralıkları algılanamayacak kadar dar ise, bu alan bir 'cisim' olarak kabul edilir. Joedicke bu bakış açısıyla, boşluk ve cisim kavramlarının mekânın algısal sınırlarını çizdiğini vurgular. Bu düşünce tarzı, mekânı tanımlarken, sadece fiziksel varlıkların ötesinde, algı ve deneyimin de önemli bir rol oynadığını gösterir; mekânın nasıl algılandığına göre şekillenen bir kavramsal çerçeveyi ortaya koyar.

Zalejska-Jonsson, Wilhelmsson (2013), çalışmalarında iç ortam kalitesinin kullanıcılar tarafından algılanma düzeyinde yaş, cinsiyet, ırk, yaşam tarzları gibi farklılıklarının belirleyici olduğunu ifade etmektedir. Bununla birlikte kullanıcı ihtiyaçlarının doğru belirlenmesi ve buna yönelik tasarım ve uygulama çalışmalarının gerçekleştirilmesinde tasarımcılar, mühendisler, ilgili kanun ve yönetmelikleri belirleyenler olmak üzere tüm aktörlere önemli sorumluluklar düşmektedir.

Tasarım sürecinde tasarımcının zihinsel olarak oluşturduğu mekâna ilişkin ön kabuller, kullanıcıların mekân algısı ve mekânla kuracakları ilişki üzerinde belirleyici bir rol oynar. Kullanıcının mekân algısı, onun davranışlarını şekillendirir ve bu sebeple, tasarım eylemi, kullanıcının mekândaki eylemleri ve bu eylemlere bağlı davranış biçimlerini öngörerek planlanmalıdır. Tasarımcının, insan psikolojisi ve davranışı üzerine bilgi sahibi olması, kullanıcı memnuniyetinin, çevresel kalitenin ve iç mekân dengesinin sağlanmasında önemlidir.

Kullanıcıların mekâna uyum sağlayabilmesi için ilk adım olarak mekânı algılamaları gerekmektedir. Mekânın algılanabilir, duyuşal ve zihinsel olarak tanımlanabilir bir yapıya sahip olması, fiziksel varlığının ötesinde bir anlam taşır. Kullanıcılar için mekânın algılanması, zihinsel sınırların oluşumu ile ilişkilidir ve bu, kullanıcının

mekânın içinde fiziksel olarak bulunmasını gerektirmez; ancak mekânın varlığının kabul edilmesi esastır.

Mekân tasarımında, kullanıcıların erişim alanları ve mekân içindeki konfor şartları önemlidir. Dengeli ve memnuniyet verici bir mekân, kullanıcının çevresiyle uyum içinde olduğu, belirli bir iç çevre kalitesine ve fiziksel konfora ulaştığı bir hacim yaratmayı amaçlar. Bu, sadece mekânın yer belirleme işlevini yerine getirmesinin ötesinde, kullanıcının ihtiyaç ve özelliklerine uygun bir iç mekân oluşturulmasını gerektirir. Ergonomi, bu süreçte kullanıcının çevreyle olan ilişkilerinin düzenlenmesi açısından kritik bir kavram olarak öne çıkar. Ergonomi terimi, kullanıcı ve onun çevresine ilişkin bilgi birikimini, tasarım ve uygulama süreçlerinden elde edilen verilerle bütünleştirerek, kullanıcının ihtiyaçlarına uygun özelliklerin belirlenmesi amacıyla kullanılır (Altuncu, 2016, s. 20).

Kullanıcıların çevresel etkilere verdiği tepkileri inceleyen çalışmalar literatürde geniş yer bulmuş olmasına karşın, çevresel ergonominin bir disiplin olarak ortaya çıkışı, araştırmacıların fiziksel çevrenin kullanıcılar üzerindeki etkilerine dair farkındalıklarının artmasıyla gerçekleşmiştir. Bu, ergonominin sadece işlevsel ve fiziksel uyumu değil, aynı zamanda kullanıcıların çevresel faktörlere tepkilerini ve bu faktörlerin kullanıcı üzerindeki psikolojik ve fizyolojik etkilerini de kapsayan geniş bir alan olduğunu gösterir.

İnsan vücudu, çevresel uyaranlara karşı monoton ve pasif tepkiler vermekten ziyade, duyuşsal organlar aracılığıyla alınan çeşitli çevresel bilgileri algılayarak ve bu bilgileri anlamlandırarak dinamik tepkiler üretir. Bu tepkiler, göz, kulak, deri, burun ve dil gibi sensörlerin fiziksel uyaranları algılama biçimlerine ve bu uyaranları anlamlandırma kapasitelerine bağlı olarak değişiklik gösterir. Dolayısıyla, her bir tepkinin altında yatan bir neden bulunmaktadır. Vücudun çevresel sinyalleri algılama ve bu sinyalleri anlamlı verilere dönüştürme süreci, sensörlerin yapısal özelliklerine göre farklılık gösteren özgül niteliklere sahiptir. Bu süreç, insan vücudunun çevresel uyaranlara karşı gösterdiği karmaşık ve etkileşimli tepkilerin temelini oluşturur.

Kullanıcılar, organizmadan organizmaya değişen ve kendine özgü özelliklere sahip çevresel veri dönüştürücü sensör sistemleri aracılığıyla bulundukları çevreyi algılar ve çevresel uyaranlara anlık ve dinamik tepkiler verir. Bu durum, sadece insan

kullanıcılar için değil, tüm canlı organizmalar için geçerlidir. Her bir organizma, çevresel uyarınları işlerken, yapısal farklılıklarına bağlı olarak farklı veriler elde eder. Örneğin, çoğu canlı için çevreyi algılamanın birincil yolu görme duyusudur, bu sayede çevrelerindeki nesnelerin renk ve biçim özelliklerini anlarlar; ancak, aynı renkleri aynı şekilde görmezler, bu, görme organlarının fizyolojisine bağlıdır.

Duyular; uzak algılayıcılar ve anlık algılayıcılar olarak iki ana kategoriye ayrılmaktadır. Uzak algılayıcılar (alıcılar), uzaktaki nesnelerin algılanmasını sağlar; gözler, kulaklar ve burun bu kategoriye girer. Anlık algılayıcıları (alıcıları) ise daha yakın ve doğrudan algılamalarla ilgilidir (Hall, 1990). Anlık algılayıcılar, nispeten daha yakın çevremizde bulunan nesnelerin algılanmasında kullanılan duyu organlarıdır. Dokunma duyusu aracılığıyla, sıcaklık, doku ve çıplak gözle görülemeyen nesnelerin şekilleri gibi özellikler algılanabilir. Bu, insanların çevresel etkileşimlerinde dokunma duyusunun kritik bir rol oynadığını ve fiziksel dünyayla olan bağlantımızda temel bir algılama yöntemi olduğunu gösterir. Bu ayrım, çevresel algılamanın ve tepkilerin karmaşıklığını ve organizmalar arasındaki işleme farklılıklarını vurgular.

Mekân algısı, kullanıcının geçmiş deneyimleri ve duygusal durumu gibi çok sayıda faktörden etkilenir. Tschumi ve Grosz'un çalışmaları, mekânın fiziksel özelliklerinin ötesinde, fizikötesi niteliklerine odaklanır ve bu özelliklerin paradoksal etkiler yaratabileceğini ortaya koyar. Tschumi, mekânın kullanıcı deneyimleriyle zenginleştiğini, ancak büyük ölçekli mekânlarda deneyimlerin sınırlı kalabileceğini belirtir (Tschumi, 1990, s. 35). Grosz ise, zamanın mekân algısındaki rolünü ve deneyimlerin zamanla nasıl değişebileceğini vurgular (Grosz, 2001, s. 76), mekânla ilgili hatıraların mekân algısını güçlendirdiğini savunur. Her iki görüş de deneyimin mekân algısındaki merkezi rolüne işaret eder, kullanıcı davranışlarının geçmiş deneyimlerle şekillenebileceğini belirtir.

Kullanıcılar arasındaki fizyolojik farklılıklar, yapısal çevre faktörlerinin algılanmasında da ortaya çıkabilmektedir. Bu farklılıklar, kullanıcıların öznel istek ve ihtiyaçlarının yanı sıra, sosyal mekânlar ve kamusal alanlar gibi kolektif yaşam alanlarında ortaya çıkabilecek sorunların önlenmesine yönelik asgari müştereklerde birleşen alt ve üst sınır değerlerin belirlenmesini gerektirir. Uluslararası standartlar, tasarımcılara bireysel farklılıklar kaynaklı problemleri minimuma indirmeye olanağı

sağlar ve kullanıcı konforunu sağlama amacıyla geliştirilmektedir. Kullanıcı memnuniyetinin ölçümünde fiziksel çevre koşullarının da göz önünde bulundurulması önemlidir.

Bireysel farklılıklar, duyum ve algı düzeyinde, duyu organlarının fizyolojik özelliklerinden kaynaklanan çeşitliliklerle belirginleşir. Kullanıcıların deneyimleri, duyumları ve algıları gibi öznel faktörler, mekân algısını etkileyen önemli unsurlardır. Bu nedenle, kullanıcıların mekân algısı değişkenlik gösterir ve yönlendirilmeye açıktır. Algı mekanizmalarının işleyişini anlamak, mekân algısına müdahalede kritik bir öneme sahiptir. Bu yaklaşım, tasarım sürecinde kullanıcı odaklı bir perspektifi benimsemeyi ve mekânı herkes için daha erişilebilir ve tatmin edici hale getirmeyi amaçlar.

2.5.3 Mekânda algıyı etkileyen faktörler

Mekân algısının başlaması için var olması gereken çevresel uyaranlar, mekânsal öğeler tarafından sağlanır ve bu uyaranlar fizyolojik verileri de barındırır. Bu sebeple, uyaranların türü ve miktarı hem mekân algısını hem de bireyin fizyolojik tepkilerini doğrudan etkileyen önemli faktörlerdir. Bu ilişki, mekânın algılanış şeklinin yalnızca psikolojik bir süreç olmadığını, aynı zamanda fizyolojik unsurların da etkileşimde olduğunu gösterir.

Mekânın algılanışı, kullanıcıya sunulan çevresel uyaranların nitelikleri üzerinden şekillenmekte, bu uyaranlar mekânın estetik değerinin yanı sıra algısal etkinliğin düzeyini de tanımlar. Çevresel uyaranların yeniden yapılandırılması, kullanıcıların mekânı özgün bir perspektifle algılamalarına olanak tanır, bu süreç mekân algısının çeşitlenmesine katkıda bulunur. Kullanıcıların mekânı algılaması, alınan duyuusal verilerin örgütlenmesi, anlamlandırılması ve yorumlanmasına dayanır; bu süreç, alıcı konumundaki duyu organların farklı fizyolojik yapısı göz önüne alındığında, çevresel uyaranlara verilen tepkilerin kişiden kişiye değişkenlik göstermesine neden olur. Algılama süreci, dikkati yoğunlaştırma, seçim yapma, elde edilen bilgileri organize etme, bu bilgileri mevcut bilgilerle ilişkilendirerek yorumlama ve hatırlama gibi evrelerden meydana gelir. Bu süreçte, hareket unsuru, mekânsal algının farklılaşmasında belirleyici bir faktördür. Altman ve Chemers'in (1980) kinestetik algıyı vurguladıkları çalışmalarında, duyuusal algının yanı sıra mekân algısında

hareketin algısal boyutunu ön plana çıkarır. Mekânların statik yapısına rağmen, kullanıcıların hareketi, mekânla olan etkileşimi ve mekânsal elemanların birbiri ile olan ilişkileri dinamizm kaynağı olmaktadır. Kullanıcıların mekân içindeki hareketleri sonucunda yaşanan perspektif değişikliği ve mekânsal detayların bütünleşmesi, zihinde kapsamlı bir mekân izlenimi oluşturur ve bu izlenim, bazı araştırmacılar tarafından "mekân imgesi" olarak adlandırılır.

Demirel'in (2004) aktarımına göre; Arnheim mekânları görsel olarak dinamik ve statik olmak üzere iki ana gruba ayırır. Bu sınıflandırmaya göre, koridorlar statik bir etkiye sahiptir çünkü kullanıcılar sadece belirli bir yönde hareket eder ve bu, mekânsal algının sabit kalmasına neden olur. Buna karşın, bir oda gibi farklı bakış açılarından algılanabilen mekânlar görsel olarak dinamik bir etkiye sahiptir. Arnheim'a göre, kullanıcının mekândaki hareketi ve algılama noktası, mekân algısını önemli ölçüde etkiler (Arnheim, 1977).

Kullanıcıların algısı; kişisel özellikler, ilgi alanları, deneyimler, beklentiler ve davranış modelleri gibi öznel faktörlerden etkilenir. Ayrıca, hareket, büyüklük, yakınlık ve ön-arka plan gibi uyaran özellikleriyle de şekillenir. Zaman, çevresel fiziksel ve sosyal koşullar, bireysel farklılıklar ve sağlık durumu gibi faktörler de kullanıcının mekân algısını etkilemektedir. Bu algı kullanıcının mekâna karşı aidiyet ve bağlılık duygusu üzerinde de etkilidir. Maslow mekâna bağlılık duygusunu, İhtiyaçlar Hiyerarşisinde vurgulandığı üzere, temel bir insan ihtiyacı olduğunu öne sürer (Ordoukhani, & Khoshnevis, 2022, s.1456). Aynı zamanda bu yaklaşımın teorisyenlerinden Canter'a göre, mekân üç bileşenle açıklanabilir: yapısal özellikler, aktiviteler ve algılar (Canter, 1977).

Mekân algısında, duyumsal ve zihinsel olmak üzere iki süreç vardır. Duyumsal süreç, mekânla ilk karşılaşma veya kısa süreli deneyimler sırasında gerçekleşirken, zihinsel süreç, kullanıcının mekân hakkındaki bilgileri hatırlayarak mekânı zihinsel olarak yeniden yaşamasıyla ilgilidir. Bu süreçler, kullanıcı ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik mekân algısının, dolayısıyla bilişin ve sonuç olarak davranışın şekillenmesinde merkezi bir rol oynar.

Gereksinim, mekân algısını ve sonuçta davranışı etkileyen bir zihinsel güç olarak görülebilir, bu da mevcut durumun iyileştirilmesine katkıda bulunur. Kullanıcıların

mekânsal ihtiyaçları, fizyolojik, psikolojik veya sosyal boyutlarda olabilir ve kullanıcının "iyilik hali" bu ihtiyaçların tümünün karşılanması ile sağlanır. Bu ihtiyaçlar, mekân algısını şekillendiren sosyal faktörler, tasarım özellikleri ve fiziksel çevre faktörlerini doğurur. Bu üç faktör, kullanıcının mekânı nasıl deneyimlediğini ve mekândan aldığı tatmini doğrudan etkiler, dolayısıyla mekân tasarımı ve düzenlemesi bu gereksinimler doğrultusunda ele alınmalıdır.

2.5.3.1 Sosyal faktörler

Henri Lefebvre'e göre mekân, toplumsal bir ürün olarak değerlendirilir ve her kültür ile kullanıcı, kendine özgü mekânları üretir. Mekânın üretimi sürecinde, mevcut durumun iyileştirilmesi veya değiştirilmesine yönelik olarak tasarlanan yeni mekânlar, yeni toplumsal ilişkilerin kurulmasına da zemin hazırlar. Bu bağlamda, mekân sadece fiziksel bir alan değil, aynı zamanda toplumsal yapıları ve ilişkileri şekillendirme gücüne sahip bir araç olarak görülür (Lefebvre, 1981).

Rapaport, Proshansky, Rieger ve Lavarocs gibi araştırmacılar, yapısal çevrenin sosyal etkileşime olanak tanıyan bir platform olarak hem sosyal çevresel semboller hem de insan ihtiyaçlarını karşılayıp genişleten çevresel yeteneklerle karakterize edildiğini belirlemişlerdir. Yapılan çalışmalarda insanların çevresel ve yapısal öğeleri kolektif bir şekilde çözümlediği, çevrenin sosyal katmanlarının ise kültürel verilere dayalı, her bir katmanın kendine has anlamlar içerdiği ve bu yolla kullanıcılarla etkileşime girdiği vurgulanmaktadır (Motalebi & Forouzandeh, 2011'den akt. Ordoukhani & Khoshnevis, 2022, 1457).

Toplumsal yapı ve toplumun zaman-mekân algıları arasındaki ilişki, karmaşık ve çok yönlüdür. Toplumsal yapı ve ilişkiler, bireylerin mekân ve zaman algısını ve toplumsal davranışlara dair görüşlerini şekillendirir. Bu durum, mekânın toplumsal yapıya ve toplumun da mekâna uyum sağladığı bir dinamik olarak değerlendirilebilir (Altuncu, 2016, s. 48). Sosyal eylemler ve toplumsal ilişkiler, mekânsal ifadeler bulabilir veya bir mekân, sosyal etkileşimlerin ve iletişimin tetikleyicisi olabilir. Bu çerçevede, tasarlanan her mekân, o mekânın bulunduğu toplumun özelliklerini yansıtır ve toplumsal ilişkilerin mekânsal dağılımı zamanla değişim gösterebilir. Dolayısıyla, mekân tasarımı, sadece fiziksel özelliklerin ötesinde, toplumsal dinamikleri ve zamanın ruhunu da barındıran bir süreçtir (Işık, 1994).

Günümüzde, mekânın insan yaşamındaki rolü ve onun toplumsal, siyasal ve ekonomik yapılarla olan karmaşık etkileşimi, multidisipliner araştırma alanlarında yoğun bir şekilde incelenmektedir. Mekân, zamanın ötesine geçerek gündelik yaşamımızı, ruhsal deneyimlerimizi ve kültürel pratiklerimizi şekillendiren bir katalizör olarak ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda, Fredric Jameson'un yüksek modernizm dönemine ilişkin gözlemleri, yaşamımızın ve deneyimlerimizin artık mekânsal kategoriler tarafından belirlendiğini vurgular. John Urry ise, mekânın, zamana kıyasla, deneyimlerimiz ve sonuçları üzerinde daha belirgin bir etkiye sahip olduğunu belirtir. Fernand Braudel'in sosyal bilimlerdeki çağrısı, insanın mekân içerisindeki varoluşunu ve etkileşimlerini derinlemesine kavramsallaştırma gerekliliğine işaret eder (Altuncu, 2016, s. 48).

Bilimsel literatürde mekânın algılanışı ve deneyimlenişi üzerine yapılan çağdaş çalışmalar, mekânsal düzenlemelerin bireylerin psikolojik durumları ve sosyal davranışları üzerindeki etkilerini daha detaylı bir şekilde ele almaktadır. Örneğin, mekânsal düzenlemelerin bireylerin stres seviyelerini, sosyal etkileşimlerini ve hatta yaratıcılık kapasitelerini nasıl etkileyebileceğine dair ampirik bulgular, mekânın sadece fiziksel bir çerçeve olmadığını, aynı zamanda bireylerin zihinsel ve sosyal yaşamlarını da şekillendiren dinamik bir alan olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu çerçevede, mekânın multidisipliner bir perspektiften ele alınması, mekânsal kategorilerin insan deneyimi ve toplumsal yapılar üzerindeki etkilerini daha geniş bir bağlamda anlamamızı sağlar. Mekânın kültürel, psikolojik ve sosyal boyutları arasındaki etkileşim, bireylerin ve toplumların mekânı nasıl algıladığı, ona nasıl anlam yüklediği ve mekânın sosyal ilişkileri nasıl şekillendirdiği konusunda yeni içgörüler sunmaktadır.

2.5.3.2 Çevresel faktörler

Bir mekânda bulunan kullanıcı, çevresel faktörler aracılığıyla içinde bulunduğu ortamdan bilgi toplar. Kullanıcı, mekânın içindeki çevrenin bir imgesini zihninde oluşturabilmek adına, mekânı tüm duyuları kullanarak deneyimlemeye çalışır. Bu süreç; görme, işitme, dokunma, koku ve hatta tat gibi duyuların bütünsel kullanımını içerir. Bu kullanıcının mekânı daha kapsamlı ve çok boyutlu bir şekilde algılamasına olanak tanır.

Altuncu'nun (2016) aktardığına göre; Muzafer Sherif fiziksel çevrenin bireylere atfedilen anlamlar aracılığıyla kullanıcıların çevresel kalite ve yaşam algıları üzerinde etkili olabileceğini öne sürmüştür. Sherif, bu tezini deneysel bir çalışmayla desteklemiştir. Deneyde, katılımcılar karanlık bir odada, iğne ucu büyüklüğünde bir delikten sızan ışığın hareketini izlemeleri istenmiştir. Katılımcılar, ışığın hareket ettiği konusunda hemfikir olmalarına rağmen, aslında ışık hiç hareket ettirilmemiştir. Bu fenomen "otokinetik etki" olarak adlandırılır ve gerçekte hareketsiz olan bir ışığın algısal bir yanılsama sonucu hareket ediyor gibi algılanmasını ifade eder. Sherif'in çalışması, fiziksel çevre ve ona yüklenen anlamların insan algısı üzerindeki güçlü etkisini göstermektedir.

Fiziksel çevre faktörleri, görsel, işitsel, termal ve kokusal özellikler ile iç hava kalitesi, radyasyon düzeyi ve titreşim gibi unsurlar üzerinden değerlendirilebilir. Bu faktörler, iç çevre kalitesini, konforu ve kullanıcı memnuniyetini doğrudan etkiler. Bu nedenle, mekân tasarımı ve yönetiminde bu unsurların dikkate alınması esastır.

İç mekân koşullarında belirgin bir değişiklik olduğunda, özellikle rahatsız edici seviyelere ulaştığında, kullanıcılar korunmak amacıyla yaşamsal tepkiler sergileyebilirler. Bu istemsiz tepkiler, kullanıcının mekânı beklenenden farklı şekilde algılamasına neden olabilir. İç mekânda termal konfor koşullarının sağlanabilmesi için dikkate alınması gereken temel; hava sıcaklığı, hava hareketliliği, nem, hava kalitesi ve termal radyasyon (radyan sıcaklık) faktörleridir. Bu faktörler, çevresel termal konfor koşullarını oluşturur ve iç mekânda istenilen termal konfor seviyesine ulaşmak için bir arada ele alınmaları gerekmektedir. Termal konfor koşullarının sağlanmasında bu çevresel değişkenlerin farklı kombinasyonları, kullanıcının fiziksel aktivitesi ve metabolizma hızı gibi değiştirilemeyen bireysel faktörlerle birlikte değerlendirilmelidir. Böylece hem çevresel hem de bireysel faktörler göz önünde bulundurularak iç mekânda optimal termal konfor koşullarının sağlanması hedeflenir.

İç ortamda termal konforsuzluk durumlarının belirlenmesi ve termal ortamların analizi için Fanger (1970), termal rahatsızlığın derecesini ısı yükleriyle ilişkilendiren bir metodoloji geliştirmiştir. Bu yöntem, bireyin iç ısı üretimi ile mevcut ortamdaki ısı kaybı arasındaki farkı, kişinin varsayımsal ortalama deri sıcaklığı ve gerçek aktivite seviyesindeki terleme miktarıyla ilişkilendirerek termal rahatsızlığı değerlendirmektedir. Bu bağlamda, termal konfor veya konforsuzluk durumlarının

anlaşılması, insan vücudunun ısı dengesi ve bu dengenin çevresel koşullarla olan etkileşimi üzerinden yapılan bir değerlendirme sürecini içermektedir.

Mekân algısında, fiziksel sıcaklık artışının yanı sıra, kullanılan renkler de önemli bir etkiye sahiptir. Ateş ve sıcaklıkla ilişkilendirilen sıcak renkler (kırmızı, sarı, turuncu gibi), mekânın daha sıcak algılanmasına sebep olurken, soğuk renkler (mavi, yeşil gibi) mekânın daha soğuk olarak algılanmasına neden olur. Yapılan bazı deneylerde, malzemelerin dokularının da mekânın sıcak veya soğuk olarak algılanmasına etki ettiğini göstermiştir; düz dokulu yüzeyler soğuk bir his uyandırırken, pürüzlü dokulu yüzeyler sıcak bir his uyandırır. Ayrıca renkler, mekânda geçirilen zamanın algılanışını da etkilemektedir, sıcak renkler mekânda geçirilen zamanın kısa, soğuk renkler ise uzun algılanmasını tetiklemektedir (Porter, 1979; Alici, & Göker Paktaş, 2020, s. 97).

Mekân algısını etkileyen bir diğer önemli faktör de mekâna özgü seslerdir. Bu etki, mekânın akustik özellikleriyle doğrudan ilişkilidir ve özellikle reverberasyon (yankılanma) süresi, mekân algısında kritik bir rol oynar. Farklı mekân biçimleri ve özelliklerine bağlı olarak ortaya çıkan uzun reverberasyon süreleri, bulunan mekânın gerçekte olduğundan daha küçük algılanmasına neden olabilir. Ayrıca, mekânın oluşturulmasında kullanılan malzemelerin dokunsal özellikleri ve farklı ses yutma kapasiteleri, işitsel algıyı etkileyen önemli faktörlerdendir. Bu özellikler, sesin mekân içinde nasıl yayıldığını ve algılandığını doğrudan etkilemektedir.

2.5.3.3 Tasarıma yönelik faktörler

Görüş alanımız, form, büyüklük, renk ve yönelim açısından çeşitlilik gösteren heterojen unsurları kapsar. Görüş alanımızın yapısını anlamak adına, algıladığımız elemanları iki karşıt kutup etrafında düzenleme eğilimindeyiz: pozitif olarak algılanan figürler ve bu figürlere arka plan oluşturan negatif unsurlar (Ching, 2019, s. 102). Bu yaklaşıma dayanarak, mekânın oluşumunda etkili olan tasarım faktörleri biçim, boyut, renk ve doku olarak belirlenebilir. Bu faktörler, mekân algısında figür ve arka plan ilişkisini belirginleştirerek, mekânın nasıl algılandığını ve anlamlandırıldığını doğrudan etkiler.

İç mekânda görsel algı üzerinde etkili olan temel unsurlardan biri biçimdir. Türk Dil Kurumu Felsefe Terimleri Sözlüğünde biçim; madde ve içeriğin zıddı olarak, "ne"

olana değil, "nasıl" olana işaret eder, kaotik ve belirlenmemiş durumlarla karşıtlık oluşturarak sınırlı, düzenlenmiş ve belirginleştirilmiş olmayı ifade eder. Bu tanıma göre biçim, bir nesnenin biçim almamış madde ve içeriğinden ayrılarak, dış hatlarını ve aynı zamanda iç yapısını, kuruluşunu ve düzenini tanımlayan, belirli bir düzene sokulmuş halidir. Bu tanım, biçimin, mekân tasarımında nasıl bir rol oynadığını ve görsel algı üzerindeki önemini vurgular.

Platon, bilginin kaynağının duyu organları olamayacağını savunur, zira duyu verileri kişiden kişiye değişiklik gösterirken, matematik gibi disiplinlerin sunduğu bilgiler kesindir. Bu bağlamda Platon için biçim, 'ide' ile özdeşleşir ve tamamen soyut bir fikri ifade eder. Aristoteles ise her somut nesnenin bir öz ve biçimden meydana geldiğini öne sürer, böylece biçimin tamamen soyut olmadığını, somut nesnelerin yapı taşlarından biri olduğunu belirtir. Bu iki felsefî yaklaşım, biçimin doğası ve anlamı üzerine derin bir kontrast sunar: Platon'un idealler dünyasındaki soyut anlayışı ile Aristoteles'in somut varlıklar içinde biçimi somutlaştırma görüşü arasında bir ayrım yapar (Altuncu, 2016, s. 49).

Estetik felsefesinde, biçim kavramı, bir estetik nesnenin duyular aracılığıyla algılanan dış görünüşü ve içerikle olan zıtlığı açısından ele alınır. Nesnelere özgü biçimler, mekânın nasıl algılandığı üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Ayrıca, biçim, nesnelerin çevrelerinden ayırt edilmelerini sağlayan kritik özelliklerden biri olarak işlev görür. Bu, biçimin sadece estetik bir değer taşımakla kalmayıp, aynı zamanda nesnelerin tanınmasında ve mekânsal algının şekillenmesinde temel bir rol oynadığını gösterir.

İç mekânda biçimin algılanması, mekânda bulunan üç boyutlu formların varlığı ile mümkündür. İç mekânın kendisi de bir üç boyutlu form olarak kabul edilir. Bu üç boyutlu biçimin, içerisindeki öğeler aracılığıyla algılanması, mekânın derinlik, genişlik ve yükseklik gibi boyutsal etmenlerin fark edilmesini sağlar. Mekânın hacminin algılanması, yatay ve düşey çizgilerin gözlemi ile elde edilen en, boy ve yükseklik bilgileri üzerinden gerçekleşir. Bu süreç, boyutsal bir algının oluşumuna yol açar ve bireyin mekânı üç boyutlu olarak deneyimlemesini sağlar. Dünya üzerindeki her nesne gibi, her mekânın da kendine özgü bir boyutu bulunur. Bu boyut, sayısal değerlerle ifade edilebilir; ancak, kullanıcı mekân içerisindeyken, boyutun psikolojik etkisi sayısal değerlerden çok daha belirgin hale gelir. Mekânın

biçiminden kaynaklanan oransal yapı, mekân algısını pekiştirerek boyutsal algıyı güçlendirir. Örneğin, mekânda bulunan pencerelerin duvarı düşey bir biçimde kesmesi, kullanıcılara tavanın gerçekte olduğundan daha yüksek algılanmasına neden olabilir. Mekân algısı ve biçimin oluşturulmasında sosyolojik, psikolojik, antropolojik, dini, politik gibi çeşitli etkenler önemli bir rol oynar. Bu faktörler, mekânın nasıl algılandığı ve tasarlandığı üzerinde derin bir etkiye sahiptir, kullanıcıların mekâna dair deneyimlerini ve algılarını şekillendirir.

Çeşitli teorisyenler, farklı zamanlarda ortaya çıkan biçimlerin, hakim olan politik yapıların bir yansıması olduğunu öne sürerler. Bu görüşe göre, kare biçimi demokrasiyi temsil ederken, piramit biçimi oligarşi gibi hiyerarşik yönetim şekillerini; merkezi plan ise merkezi idareyi simgeler (Turan, 2011, s. 165). Bu bağlamda, mekânsal biçimlerin ve yapıların, toplumsal ve politik yapılarla iç içe geçmiş anlamlar taşıdığı ve bu yapıların ideolojilerini mekânsal dil aracılığıyla ifade edebildiği kabul edilir.

Mekânın formu ve hacmi algılandığında, insan beyni, gözlerin sezgisel denge algısını temel alarak dengeli bir kompozisyon arayışına girer. Dolayısıyla, mekân algısında biçimin tek başına yeterli olmadığı anlaşılır. Francis D.K. Ching'in ifade ettiği gibi, "Mekân, ahşap ve taş gibi maddi özlerden oluşur; ancak temelde biçimsizdir. Mekânın görsel formu, ışığın kalitesi, boyutları ve ölçeği, onu tanımlayan toplam formun unsurlarıyla belirlenir" (Ching, 2019, s. 100). Bu perspektif, mekânın algılanmasının, maddi özlerin ötesinde, bu özleri çevreleyen sınırlar ve bu sınırlar içindeki ilişkiler tarafından derinlemesine şekillendirildiğini ortaya koyar.

İç mekân algısında biçimden sonraki önemli unsurlardan biri de renktir. Mekân içerisinde uyumlu bir şekilde kullanılan çeşitli renkler, estetik bir bütünlük ve birlik hissi yaratırken, bütünsel algının oluşumunda kritik bir rol üstlenir (Hesseltgen, 1969). Bu bağlamda, Gestalt psikolojisi prensipleri ışığında seçilen renklerin, mekân algısı üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olduğu söylenebilir. Renklerin uyumlu kombinasyonu, mekânın algılanışını ve içerisindeki atmosferin deneyimlenme şeklini doğrudan etkilemektedir (Altuncu, 2016, s. 50).

Mimarlıkta renk, bir yapının karakterini ön plana çıkarmak, form ve malzemesine odaklanmak ve yapının bölümlerini daha net bir şekilde ayırt edilebilir kılmak

amacıyla kullanılır (Rasmussen, 2016, s. 180). Carl Petersen, Faaborg Müzesi'nde renk kullanımının kullanıcı algısı üzerinde nasıl belirgin bir etki yaratabileceğini başarıyla göstermiştir. Petersen, mimari mekânda rengi yalnızca malzemeleri ve yapıyı vurgulamak amacıyla değil, aynı zamanda mekânları ve mekânsal elemanları tanımlamak için stratejik bir araç olarak kullanmıştır (Altuncu, 2016, s. 50). Bu yaklaşım, renk kullanımının mimari tasarımda sadece estetik bir unsur olmanın ötesinde, mekânın işlevselliği ve algılanışı üzerinde derinlemesine bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

Çevremizdeki objeler, üretildikleri malzemelerin özelliklerine göre genellikle sabit bir renge sahiptir, bu da obje ile rengi arasında yapısal bir ilişki bulunduğuna işaret eder. Bir objenin algılanan rengi, mekânın aydınlatma seviyesine veya üzerine düşen ışığın dalga boyuna göre değişiklik gösterebilirken, objenin renk özellikleri sabit kalır. Bu durum, tasarım sürecinde rengin, diğer öğelerden bağımsız bir unsur olarak değil, malzemenin doğal özelliklerinden biri olarak değerlendirilmesi gerektiğini gösterir. Renk kullanımı, bu nedenle, sadece estetik bir tercih değil, aynı zamanda malzemenin ve objenin yapısal niteliklerini vurgulayan önemli bir tasarım aracıdır.

Görme duyumuz aracılığıyla renklerin algılanması, renklerin fiziksel olarak tecrübe edilmesini ifade eder. Bununla birlikte, renklerin öznel algılanması da mümkündür. Örneğin, gözlerimizi kapattığımızda "kırmızı" kelimesi düşünüldüğünde, zihnimizde kırmızı bir renk canlanır. Bu, beyin tarafından kırmızı rengin tanımlanmış olması ve bu rengin fiziksel olarak görülmesinin zorunlu olmadığı anlamına gelir. Rengin bu şekilde algılanması, geçmiş deneyimlerle ilişkilendirilmesi ve bellekte saklanan bir bilgi olarak çağrılmasıyla ilgilidir. Bu, renk algısının yalnızca dışsal uyaranlara değil, aynı zamanda kişisel tecrübe ve anılarla da şekillendiğini gösterir.

İç mekânın algılanışında, mekânda kullanılan malzemeler ve bu malzemelere özgü doku özellikleri de önemli bir rol oynar. Doku, dokunma duyusuna hitap eden özellikler olarak tanımlanır ve mekân algısını derinden etkileyebilir. Görme duyusuyla birlikte, koku, işitme ve dokunma duyuları da mekânın deneyimlenmesinde önemlidir. Mekân tasarımında seçilen malzemelerin dokuları, kullanıcıların mekânı algılamalarında çeşitli etkiler yaratabilir. Örneğin, işlenmiş ve düzgün yüzeyli malzemeler ile işlenmemiş ve kaba dokulu malzemeler, kullanıcılarda farklı duyuşsal etkiler ve psikolojik yanıtlar oluşturacaktır (Altuncu,

2016, s. 51). Bu, malzeme seçiminin ve dokunun, mekânın algılanışı ve kullanıcı deneyimi üzerindeki önemini vurgular.

Malzemelerin tasarıma katkıları, biçimsel ifadeleri ve kavramsal bağları, malzemenin kendine has nitelikleriyle doğrudan ilişkilidir. Malzemenin özelliklerine dair derinlemesine bir anlayış olmaksızın, malzemenin karakterine ve özüne ulaşmak mümkün değildir. Bu nedenle, soyut düşünceler malzeme sayesinde somut bir varlık kazanır ve ortaya çıkar. Bu perspektiften hareketle, malzemenin tasarım sürecindeki rolünün öncelikli olduğunu söylemek doğru olacaktır (Yener, 2000, s. 4). Malzeme, tasarımın sadece estetik bir yönünü değil, aynı zamanda anlam ve mesajını da şekillendiren temel bir etmendir.

Mekân tasarımında seçilen malzeme ve doku, rastlantısal bir seçim olmamalı, tasarımcının iletmek istediği kavramsal düşüncelerle derin bir bağ kurmalıdır. Malzeme ve dokunun seçimi, tasarlanan mekânın anlamını ve kullanıcı üzerindeki etkisini doğrudan etkilemektedir. Farklı malzemelerin ve dokuların, insanlarda çeşitli duyguları ve deneyimleri tetikleyebileceği düşünüldüğünde, tasarımcının bu seçimleri bilinçli bir şekilde yapması gerekmektedir. Bu, mekânın sadece fiziksel bir varlık olmanın ötesinde, belli bir duygusal ve deneyimsel etki yaratma kapasitesine sahip olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla, tasarım sürecinde malzeme ve doku seçimi, mekânın kavramsal ve duygusal boyutunu zenginleştirme fırsatı olarak görülmelidir.

2.6 İç Mekân Fiziksel Çevre Faktörleri

Fiziksel çevre, kullanıcılarının fizyolojik gereksinimlerine ve mekânsal işlevlere uygun olarak belirli eylemleri gerçekleştirebilmeleri için gerekli alanı sağlar. Aynı zamanda, bu çevre, kullanıcıların psiko-sosyal ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde tasarlanır. Fiziksel çevreler, doğal süreçler sonucunda kendiliğinden oluşabileceği gibi, insan müdahalesiyle veya bir tasarımcının eliyle de şekillendirilebilir. Özellikle tasarımcının planlı müdahalesiyle oluşturulan fiziksel çevreler genelde mimari alanlar olarak kabul edilir. Doğal olarak meydana gelen çevreler "doğal çevre" olarak adlandırılırken, tasarımcının önceden belirlenmiş bir plan dahilinde oluşturduğu

evreler "yapay evre" olarak adlandırılır. Literatürde, yapay çevrelere "mimari evre" terimiyle de atıfta bulunduğu görülmektedir (Altuncu, 2016, s. 59).

Mimari mekân tasarımının temel amacı, kullanıcıların ihtiyaç ve davranışlarına uygun bir fiziksel evre yaratmaktır. Kullanıcılar, bu çevrede farklı tutum ve davranışlar sergileyerek tasarlanmış mekânın sunduğu olanaklardan yararlanırlar. Bu nedenle, bir tasarımcı tarafından şekillendirilen mekânlar, kullanıcı memnuniyetini artırarak onların davranışlarında belirleyici rol oynar. Çeşitli eylemler için tasarlanmış mekânlar, kullanıcı gereksinimlerine göre zamanla geliştirilir ve evrimleşir.

Mekân içinde eylem, kullanıcılar, nesneler, donatılar, duygular ve algıların yer değiştirmesiyle oluşur ve mekân, bu eylemlerle evrimleşip gelişir. Zamanla mekânda hareket algısı artar, bu da mekânı dinamik bir hale getirir ve kullanıcı ile mekân arasındaki etkileşimi güçlendirir. Gaston Bachelard, 'Mekânın Poetikası' eserinde, mekânın zamanı tuttuğunu ve mekânda geçirilen zamanla doğru orantılı biçimde yaşanmışlıkların arttığını belirtmiştir (Bachelard, 2008, s.35).

Eylemlerin zamanla gerçekleşmesi, mekânın hem zamansal hem de mekânsal boyutta anlam kazanmasına yol açar. Böylece, zihnimizde tanımladığımız mekân, gerçekleştirilen eylemlere bağlı olarak ev, iş yeri veya hastane gibi farklı işlevlere bürünebilir. Bu süreç, mekânın sadece fiziksel bir alan olmadığını, aynı zamanda içinde gerçekleşen eylemlerle şekillenen dinamik bir yapı olduğunu göstermektedir.

Fiziksel evre faktörlerinin olası etkileşimleri üzerine yapılan çalışmalar, bu koşulların iyileştirilmesi açısından büyük bir öneme sahiptir. Bu çalışmaların sonuçlarının, yapma fiziksel çevreye somut katkılar sunması ve sahada uygulanabilir veriler olarak kullanılabilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, fiziksel evre faktörlerini detaylı bir şekilde analiz etmek ve bu faktörleri çeşitli parametrelere göre sınıflandırmak faydalı bir yaklaşımdır. Böyle bir analiz, yaşam çevrelerinin daha etkili ve verimli hale getirilmesine yardımcı olacak bilgiler sağlayabilir.

Yaşlı bireylerin yaşam kalitelerini artırmak ve onlara konforlu bir yaşam ortamı sunmak amacıyla huzurevlerindeki fiziksel evre faktörlerinin önemli bir yere sahip olduğu bilinmektedir. Bu faktörler, yaşlıların sağlık ve fiziksel durumları üzerinde doğrudan etkili olabilmekte, dolayısıyla yaşam standartlarını doğrudan

etkilemektedir. Yaşlı bireylerin zihinsel ve fiziksel olarak daha hassas olmaları, yaşadıkları ortamlardan daha fazla etkilenmelerine neden olmaktadır. Fiziksel ortamın iyileştirilmesi, sakinlerin normallığı sürdürmelerine ve rutin oluşturmalarına yardımcı olabilir (Harrison vd., 2022, s. 3). Bu nedenle, huzurevlerinin tasarımında görsel faktörler, termal faktörler, akustik faktörler, mekân organizasyonu, vibrasyon ve elektromanyetik alanlar gibi iç mekân fiziksel çevre faktörlerinin özenle ele alınması gerekmektedir.

Bir mekânda fiziksel konfor koşullarının sağlanması, mekânın niteliği ile doğrudan ilişkilidir. Isı ve ses düzeyi, gün ışığı, yapay aydınlatma, havalandırma, mekân boyutları, kullanılan malzemeler, konfor, emniyet, ergonomi ve manzara gibi faktörler, kullanıcı memnuniyetini önemli ölçüde etkiler (Üresin, 2005, s. 63). Bu koşulların sağlanması, özellikle yaşlı bireylerin yaşam alanlarında, onların kendilerine olan güvenlerini artırmakta ve yaşam kalitelerini yükseltmektedir. Yaşlı bireylerin fiziksel aktivitelerinin ve sosyal etkileşimlerinin artması, mekân tasarımının bu ihtiyaçlara uygun şekilde düzenlenmesi ile mümkündür. Mekânın fiziksel ve sosyal koşullarının bütüncül bir tasarım anlayışı içerisinde ele alınması, bireylerin zihinsel ve fiziksel sağlığı üzerinde olumlu etkiler yaratır.

Görsel faktörler, yaşlıların mekânı algılayış biçimini ve dolayısıyla ruh halini etkileyebilir. Doğal ve yapay aydınlatmanın yeterli ve doğru kullanımı, renk, malzeme ve doku seçimleri ile görsel uyaranların düzenlenmesi, yaşlı bireylerin mekânda daha pozitif hissetmelerine katkıda bulunabilir.

Termal faktörler ise yaşlıların konfor hissini doğrudan etkileyen önemli bir diğer unsurdur. Yaşlı bireylerin vücut ısılarını düzenleme kapasiteleri gençlere göre daha düşük olduğundan, huzurevlerinde sıcaklık ve nem oranlarının dikkatle ayarlanması gerekmektedir. Bu faktörlerin doğru şekilde yönetilmesi, yaşlı bireylerin fiziksel konforunu artırarak yaşam kalitelerini olumlu yönde etkiler.

Akustik faktörler, özellikle işitme kaybı yaşayan yaşlı bireyler için büyük önem taşır. Gürültü seviyelerinin düşürülmesi ve ses yalıtımının sağlanması, yaşlıların daha rahat ve sakin bir ortamda yaşamalarına katkı sağlar. Mekân organizasyonu ise yaşlı bireylerin günlük yaşamlarını kolaylaştıracak şekilde tasarlanmalıdır. Engelsiz

erişim, açık ve anlaşılır mekân düzeni, yaşlıların mekânda bağımsız hareket edebilmelerini ve sosyal etkileşim içinde olmalarını destekler.

Vibrasyon ve elektromanyetik alanlar gibi daha az gözlemlenen faktörler de yaşlıların sağlığı üzerinde dolaylı etkiler yaratabilir. Bu tür faktörlerin kontrol altında tutulması ve olası olumsuz etkilerinin en aza indirilmesi, yaşlı bireylerin sağlığı açısından önemlidir.

Sonuç olarak, huzurevlerindeki iç mekân fiziksel çevre faktörlerinin, yaşlı bireylerin sağlık, mutluluk ve genel refahı üzerinde doğrudan etkili olduğu açıktır. Bu faktörlerin, yaşlı kullanıcıların özel ihtiyaçları göz önünde bulundurularak özenle tasarlanması ve uygulanması, onların yaşam kalitelerini önemli ölçüde artırabilir (Zorlu, 2017). Bu nedenle, yaşlı kullanıcılara hizmet eden iç mekân tasarımlarında bu faktörlere öncelik verilmesi, yaşlı bireylerin yaşam standartlarına pozitif katkı sağlaması açısından kritik öneme sahiptir.

2.6.1 Görsel faktörler

Fiziksel çevrenin oluşturulmasında temel alınan parametreler arasında ışık, renk, malzeme ve doku gibi görsel algıyla doğrudan ilişkili unsurlar öne çıkmaktadır. Bu bağlamda, görsel algıyı temel alan parametrelerin fiziksel çevre üzerine yapılan çalışmalarda yoğun bir şekilde incelendiği görülmektedir. Görsel parametreler arasında aydınlatma, görsel algı üzerindeki etkisi ölçülebilir ve düzenlenebilir olması sayesinde öne çıkmakta ve bu alandaki araştırmalarda diğer faktörlere kıyasla daha detaylı bir şekilde ele alınmaktadır.

Aydınlatma, ışığın kaynağına göre iki temel kategoride değerlendirilir: doğal ışık kaynaklarından elde edilen doğal aydınlatma ve yapay ışık kaynakları ile sağlanan yapay aydınlatma. Bu ayrım, aydınlatma stratejilerinin belirlenmesi ve mekânın işlevselliğine katkıda bulunması açısından kritik öneme sahiptir.

Doğal ve yapay aydınlatma konuları; gün ışığından yapay ışığın farklı türlerine kadar geniş bir yelpazeyi kapsar. Pek çok araştırma bulunmasına rağmen, yaşlı bireylerin kullanımında olan mekânlar için ideal aydınlatma hakkında kesin bir fikir birliği bulunmamaktadır. Doğal ışığın her mekâna özgü değişkenler nedeniyle farklılık göstermesi bu duruma neden olmaktadır. Gün ışığının biyolojik etkileri nedeniyle,

bazı araştırmacılar doğal aydınlatmayı yapay ışığa tercih etmektedir. Doğal ışık almayan veya yetersiz alan mekânlarda, yapının fiziksel durumu göz önüne alınarak çatıda açılan boşluklar ile doğal ışığın mekâna alınması ve kullanılması yoluna gidilebilmektedir (Gül, 2018, s. 88). Bu yöntem, mekânın doğal aydınlatma ihtiyacını karşılayarak, kullanıcıların biyolojik ritimlerini destekleyebilir ve genel yaşam kalitelerini artırabilir. Ancak, her mekânın kendine özgü ışık ihtiyaçları ve kullanıcı profilleri göz önünde bulundurularak aydınlatma stratejileri belirlenmeli ve uygulanmalıdır.

Günümüzde, doğal aydınlatma kullanımı için gün ışığını yönlendirme, yansıtma veya taşıma özelliklerine sahip sistemlerin kullanımı artmaktadır (URL-18). Ancak, yalnızca doğal ışıkla aydınlatmak pratikte zor olabilmektedir. Bu bağlamda, doğal ışığın yapay aydınlatma ile desteklenmesi ve bütünsel aydınlatma yönteminin kullanılması gerekmektedir (Benya, 2011). Barnitt (2003), başarılı bir aydınlatmanın direkt ve endirekt aydınlatmanın birleşimiyle sağlanabileceğini ve sadece doğal veya yapay ışık kombinasyonunun yetersiz kalacağını vurgulamaktadır (Özer Baş, 2019, s. 89). Aydınlatma elemanları, mekânın her bölgesinde amacına uygun bir şekilde dağılacak biçimde tasarlanmalıdır. Göz yorgunluğuna neden olmayan, yumuşak tonlardaki ışıklar tercih edilmelidir (Gupta & Mitra, 2015).

Doğal ve yapay aydınlatmanın birleşimi, mekânın işlevselliğini artırmakla kalmaz, aynı zamanda kullanıcıların görsel konforunu ve genel memnuniyetini de yükseltir. Bu nedenle, iç mekân tasarımlarında, gün ışığını en verimli şekilde kullanacak çözümler üretilmeli ve bu doğal aydınlatma, stratejik olarak yerleştirilmiş yapay aydınlatma elemanları ile desteklenmelidir. Özellikle yaşlı bireylerin bulunduğu mekânlarda, görsel konforun sağlanması ve göz yorgunluğunun önlenmesi adına, aydınlatma tasarımına ekstra özen gösterilmelidir.

Bütünsel aydınlatma stratejileri, doğal ve yapay ışığın dengeli bir şekilde kullanılmasını sağlayarak, mekânın her köşesinde homojen bir aydınlatma sunar. Bu yaklaşım, sadece görsel konforu artırmakla kalmaz, aynı zamanda enerji verimliliğini de destekler. Dolayısıyla, iç mekân tasarımında aydınlatma elemanlarının doğru bir şekilde seçilmesi ve yerleştirilmesi, kullanıcıların mekân algısını ve kullanım deneyimini olumlu yönde etkiler.

Boyce (2003, s. 165) ve Figueiro (2001) yaşlanmanın, odaklanma mesafesi aralığı ve retinaya ulaşan ışık miktarını azalttığını belirtmektedir. Min ve Lee (2020, s. 171), yaşlanmaya bağlı olarak görme yeteneğinde meydana gelen zayıflamanın üç ana nedeni olduğunu ifade etmektedir: optik yaşlanma, görsel sistemin nörobiyolojik yaşlanması ve patolojik nedenler. Chung, Lim, Lee & Park (2003), görme yaşlanmasının optik yönlerini şu şekilde sıralamaktadır:

- Göz bebeği ve irisin elastikiyetindeki azalmaya bağlı olarak ışık yoğunluğunu kontrol etme yeteneğinde azalma,
- Vitrozün bulanıklaşması ve astigmatizma,
- Şekil kaslarının ve lensin elastikiyetindeki azalmaya bağlı olarak odaklanma yeteneğinde azalma,
- Lensin sararmasına bağlı kronolojik değişiklikler.

Bu problemlerden dolayı, yaşlı bireyler gençlere göre daha yüksek aydınlatmaya ihtiyaç duyarlar. Ancak, ışıklı ortamlardaki değişikliklere hızlı adapte olamazlar, bu nedenle parlaklığa karşı hassasiyetleri artar ve odaklanmada güçlük yaşarlar, bu da görsel algı ve doğruluğun azalmasına yol açar. Yaşlı yetişkinlerde 70 yaşından sonra görme sistemindeki nörobiyolojik değişiklikler, katarakt, maküler dejenerasyon, glokom, diyabetik retinopati gibi durumların veya bu durumların komplikasyonlarının gelişmesi nedeniyle görme sorunlarının artma olasılığı yüksektir (Sinoos vd., 2011, s. 1917; Jee, 2016). Çevresel bilginin %87'sinin görsel bilgi yoluyla elde edildiği göz önünde bulundurulduğunda, fiziksel görüşe odaklanmanın önemi daha da belirgin hale gelmektedir.

Yaşlılık döneminde göz sağlığında meydana gelen değişiklikler, ışık algılaması üzerinde önemli etkiler yaratmaktadır (Cilasun Kunduracı, vd., 2020, s. 37). Özellikle katarakt gibi yaygın göz rahatsızlıkları, kısa dalga boyuna sahip ışıkların, özellikle mavi tonların algılanmasında zorluklara yol açmaktadır. Bu durum, yaşlı bireylerin sarı ve turuncu gibi daha sıcak renkleri daha baskın şekilde algılamalarına neden olmaktadır. Dalke vd. (2004) çalışmasında, yaşlıların mavi ve ona yakın renklere karşı hassasiyetlerinin azaldığını ortaya koymuştur. Yaş ilerledikçe bu değişiklikler yaygınlaşmakta ve patolojik değişiklik olasılığı da artmaktadır (Özer

Baş, 2019, s. 89). Bu patolojik değişiklikler kısmi görme kaybına ve nihayetinde körlüğe yol açabilmektedir.

Yaşlanmayla birlikte görme sisteminde meydana gelen değişiklikler; görme keskinliğinin, kontrast duyarlılığının ve renk ayırımının azalması (Heiting, 2017), parlaklıktaki büyük ve ani değişikliklere uyum sağlama süresinin uzaması ve kamaşmaya karşı duyarlılığın artması gibi sonuçlar doğurmaktadır (Engineer vd., 2018, s. 616). Bu değişiklikler, aydınlatma ve görsel faktörlere bağlı diğer etmenlerle bir dereceye kadar telafi edilebilir ve dolayısıyla yaşlıların bağımsızlığını ve yaşam kalitesini desteklemek için kullanılabilir. Azalan görme yeteneği, iç mekânlarda yeterli doğal ve yapay aydınlatmanın sağlanmasını zorunlu kılmaktadır (Tremblay ve Bamford, 1988'den akt. Aydıner Boylu, 2013, s. 153). Bu gereksinimler, yaşlı bireylerin konforu, güvenliği ve yaşam kalitesi için temel öneme sahiptir ve yaşlılara yönelik konut tasarımında dikkate alınması gereken önemli faktörlerdendir.

Aydınlatma düzenleri, ışık kaynağının mekândaki konumuna ve tercih edilen ışık kaynağının renk sıcaklığı ile renk geriverim değerlerine bağlı olarak farklılık gösterir. Bu faktörler, görsel algı üzerinde önemli etkilere sahip olup, aydınlatmanın mekân içerisindeki etkinliğini ve atmosferi doğrudan etkilemektedir.

İç mekân aydınlatması, bir mekânın işlevsel gereksinimlerine, mimari karakteristiklerine ve coğrafi konumuna bağlı olarak değişkenlik gösterir. Aydınlatma seviyeleri, mekânın kullanım amacını destekleyecek, estetik değerini yükseltecek ve kullanıcıların görsel konforunu maksimize edecek şekilde dikkatlice düzenlenmelidir. Çizelge 2.7 önerilen aydınlık düzeylerini ve bu düzeylerin sağladığı görsel konfor seviyelerini özetlemektedir.

Çizelge 2.7 : Gerekli Aydınlık Seviyesi ve Görsel Konfor Seviyesi (IES, 1989 akt. Güneyli, 2019)

Görsel Konfor Seviyesi	Gerekli Aydınlık Düzeyi (lux)
Yetersiz	10-20
Sıradan	20-100
Makul	100-200
Güçlü	200-400
Şiddetli	400 ve üzeri

Aydınlatma ve sağlık üzerine yapılan çalışmalara bakıldığında, genellikle aydınlatmanın kullanıcı sağlığı üzerindeki olumsuz etkilerine odaklanmış ve bu

bağlamda uygun olmayan aydınlatma koşullarının baş ağrısı, göz yorgunluğu ve görme bulanıklığı gibi şikayetlere neden olduğu konusunda ortak bir görüş birliğine varmıştır (Altuncu, 2016, s. 66). Yapay aydınlatma kaynaklarının bu tür sağlık sorunlarının ana sebebi olduğu genel olarak kabul edilmektedir.

Çeşitli araştırmalar ışığın fizyolojik, psikolojik, biyolojik açılardan insanlara derinden temas ettiği ve kalp atış hızını, vücut ısısını, hormon salgılanmasını, uyanıklığı ve uyku eğilimini etkilediği göstermektedir (Sagha Zadeh, 2018, s. 14; Wetzels et al, 2010; Cajochen vd., 2005; Scheer, 1999; Czeisler, 1986). Işığa verilen biyolojik tepkiler görsel ve görsel olmayan tepkiler olarak gruplandırılabilir. Görsel tepkiler ışığın algılanması ile gerçekleşen tutum ve davranışlarken, görsel olmayan tepkiler farklılık göstermekte ve düzenlenmesi hayati önem taşımaktadır (St-Jean vd., 2022, s. 2). Araştırmalar görsel olmayan tepkilere karşılık, ışığın yaşlı yetişkinlerde uyku verimliliğini iyileştirebildiğini (Fetveit vd., 2003; Murphy, & Campbell, 1996), mevsimsel duygusal bozuklukların belirtilerini hafifletebildiğini göstermektedir (Terman vd., 2001).

Gün ışığı görme işlevinin ötesinde, hormon salgılanmasını foto-biyolojik olarak etkileyerek bireylerin sirkadiyen ritimlerini, yani biyolojik saatlerini senkronize etmelerine yardımcı olur (Postolache & Oren, 2005; Vondrasova vd., 1997; Crepeau vd., 2006). Bu durum, zaman algısını iyileştirmenin yanı sıra uyku düzenini de etkiler (Engineer vd., 2018, s. 616; Brawley, 2009; Noell-Waggoner, 2006; White, Israel & Wilson, 2013). Sirkadiyen ritmin bozulması Alzheimer, Parkinson ve Huntington gibi nörodejeneratif hastalıkların yanı sıra kronik iltihaplanma, kanser ve metabolik hastalıkların görülme sıklığının artmasıyla ilişkilendirilmektedir (Duffy vd., 2016; Hood & Amir, 2017). Bu bağlamda, özellikle yaşlı bireylerin bulunduğu mekânlarda gün ışığının sağlanması, sağlık ve yaşam kaliteleri üzerinde doğrudan olumlu etkilere sahip olabileceğinden büyük önem taşımaktadır.

Renk araştırmalarına ilişkin birçok inceleme, temel araştırmaların eksikliğine işaret etmektedir, ancak 2010 yılından bu yana, renk ve aydınlatma ortamlarının psikolojik yönleri (memnuniyet/tercih, biliş/duygu/duygulanım) ve işlevsel yönleri (yaşlılarda renk algısı üzerine çalışmalar, yaşlı mekânlarında uygun aydınlatma parlaklığı) üzerine temel araştırmalarda bir artış olmuştur (Son, Park & Lee, 2014). Görsel algısal yaşlanma; görme keskinliğinde azalma, kamaşmada artış, görüş alanında ve

renk ayrımında azalma olarak özetlenebilir. Görme yetisinde yaşanan zayıflama, mekânlarda aydınlatma ve renk konusunda yapılacak uygun ayarlamalar gerektirmektedir.

Yaşlı kullanıcılarda görsel algının yaşlanma özellikleri göz önüne alındığında, yaşlılar için fiziksel çevrenin aydınlatma, renk, malzeme ve doku gibi etmenlerle ortamının iyileştirilmesi, görsel konforun iyileştirilmesi ve işlev açısından doğru çevresel bilgilerin iletilmesi üzerinde büyük bir etkiye sahiptir (Pollock & Fuggle, 2013). Bununla birlikte, yaşlı kullanıcıların duygusal depresyonunu iyileştirebileceği, olumlu bir psikolojik ve fizyolojik etkiye sahip olabileceği de göz ardı edilmemelidir.

Işığın rengi ve parlaklığı kadar, iç mekânlarda kullanılan renklerin kullanıcı üzerindeki etkileri de önemli bir araştırma konusudur. Aydınlatma çalışmaları içerisinde renk faktörüne de değinilmiş olup, iç mekânda kullanılan parlak renklerin, kullanıcılar üzerinde genellikle uyarıcı bir etki yarattığı ve dikkati daha fazla çekebildiği vurgulanmaktadır. Bu bağlamda, bir kullanıcının algıladığı renk, sadece objenin kendi rengi ile sınırlı değil, aynı zamanda objeyi aydınlatan ışığın niteliği tarafından da belirlenir. Dolayısıyla, iç mekânlarda renk ve aydınlatma kombinasyonunun, kullanıcıların duygusal ve bilişsel tepkilerini şekillendirmede önemli bir rol oynadığı söylenebilir.

Renkler arasındaki farkları ayırt etme yeteneği yaşla birlikte azaldığından, birçok yaşlı insan renkler arasındaki farkları algılamak için daha yüksek derecede kontrasta ihtiyaç duyar. Bir çalışmada, 75 yaşına gelen bir bireyin genç bir bireye göre iki kat daha fazla kontrasta ihtiyaç duyduğu ve 90 yaşına geldiğinde aynı kişinin 3 kat daha fazla kontrasta ihtiyaç duyduğu bulunmuştur (Brabyn, vd., 2000). Bu nedenle, spektrumun daha soğuk ucundaki maviler, yeşiller ve morlar gibi renkleri yaşlı bir yetişkinin ayırt etmesi çok zordur ve birçoğu için bu renklerin hepsi gri görünür. Bu, tasarımcılar için, özellikle de düşme olasılığı olan yükseklik değişikliklerini planlarken önemli bir bilgidir. Bir miktar kontrast sağlamak iyi olsa da siyah ve beyaz veya siyah ve sarı kombinasyonları gibi çok fazla kontrast yaşlılar için optik bir yanılsama yaratabilir ve bundan kaçınılmalıdır (Kopec, 2012, s. 133–150.).

Yaşlı yetişkinler yürürken ayaklarının yerleşimini ayarlamak için genellikle aşağıya bakarlar. Açık desenlerin ortasında daha koyu bir renk veya desen, mekânda bir değişiklik adımı gibi görünebilir. Bu nedenle genelde zemindeki renk kontrastlarının azaltılması tavsiye edilmektedir (Stichler, 2013). Araştırmacılar ayrıca, yaşlı iç mekânlarında düşük ışık ve aydınlatma seviyelerindeki ani değişikliklerden kaçınılması gerektiğini aktarmaktadır (Brabyn, vd., 2000).

Yaşlanma süreciyle birlikte, yaşlılar sıcak renk tonlarını (kırmızı, sarı, turuncu gibi) soğuk tonlara (mavi, yeşil gibi) kıyasla daha net algılamaktadır. Özellikle mavi ve yeşil tonlarının ayırımında güçlük yaşanırken, karışık desenlerin kullanımı da yaşlılar için algı karmaşasına yol açabilmektedir (Henderson, 2013, s. 9). Bu sebeple, yaşlıların yaşam alanlarında sıcak renklerin tercih edilmesi ve karışık desenlerden uzak durulması önerilmektedir. Bu yaklaşım, yaşlıların mekân algısını ve konforunu artırmaya yardımcı olacaktır. Yaşlı bireylerin, benzer tonlardaki renkleri birbirinden ayırt etme yetenekleri kısıtlı olduğundan, bu tür renklerin yan yana kullanımından kaçınılmalıdır. Pastel renklerin kullanımı da görme kabiliyetini zorlaştırabileceği için önerilmemektedir (Parke, 2007)

Yaşlı mekânlarında vurgulanmak istenen bir yüzey olması durumunda, bu yüzey veya yapı elemanlarını çevreleyen duvarın rengine zıt renkler kullanarak yaşlı bireylerin dikkatini çekebilir ve böylece bu alanların fark edilmesi kolaylaştırılabilir. Tersine, bir kapı veya pencerenin göze çarpmaması tercih ediliyorsa, bu elemanların duvarla aynı renge boyanarak görsel olarak gizlenmesi sağlanabilir (Gupta & Mitra, 2015). Tutunma bantlarının seçiminde, bantların bulunduğu duvardan farklı bir renkte olmasına özen gösterilmelidir, böylece yaşlı bireylerin tutunma bantlarını kolayca ayırt etmesi ve kullanması mümkün olur. Döşeme ve duvarlar için düz renkler tercih edilmeli, görsel algılamayı zorlaştıracak karışık desenlerden ve parlak yüzeylerden kaçınılmalıdır (Parke, 2007).

Renk, fiziksel çevrenin incelenmesi gereken önemli etmenlerinden biridir. Renk, moral ve verimlilik üzerindeki potansiyel etkileriyle umut vaat eden bir alan olmasına rağmen, bu konuda kesin ve genel geçer standartlar belirlemek için yeterli araştırma verisi henüz mevcut değildir. Aydınlatma ile birlikte değerlendirildiğinde, renk ve ışığın fiziksel çevre üzerindeki etkileri, mekânın kullanıcıları üzerindeki psikolojik ve fizyolojik tepkileri açısından önem taşımaktadır. Bu nedenle, çeşitli

mekân tipleri için renk ve aydınlatmanın etkilerini detaylıca inceleyen araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Yaşlı kullanıcı profili göz önüne alındığında bu mekânlarda malzeme seçimi de büyük önem taşımaktadır. Zemin kaplama malzemesi olarak ayak takılması ve düşme riskine sebep olmayan, tekerlekli sandalye kullanımında zorluk çıkartmayan PVC veya epoksi gibi derzsiz, anti bakteriyel özelliklere sahip ve kolayca temizlenebilen zemin kaplama malzemeleri kullanılabilir. Bekleme alanları gibi yerlerde, gürültü ve yansımayı azaltma amacıyla, tekerlekli sandalye geçişine engel olmayacak şekilde, 13 mm kalınlığını aşmayan halılar tercih edilebilir (Gupta & Mitra, 2015).

Duvar yüzeylerinin sert köşeleri olmamalı, köşeler yumuşatılmalı veya köşe koruma aparatları ile güvenli hale getirilmelidir. Zemin ile duvar birleşim yerlerinde, temizliği kolaylaştırmak amacıyla süpürgelikler zemin malzemesi duvara döndürülerek oluşturulmalıdır. Elektrik direncinin yüksek olduğu, statik elektriğin insan ve cihazlara zarar verebileceği yoğun bakım ve ameliyathane gibi alanlarda kondaktif PVC kullanılmalıdır. Bu tür ortamlarda duvar ve tavanlar için özel anti bakteriyel boyalar tercih edilmelidir (Gül, 2018, s. 85).

2.6.2 Termal faktörler

Sıcaklık, hava hareketliliği, Nem, Hava kalitesi, termal radyasyon gibi etmenler huzurevlerinin fiziksel çevresindeki en kritik faktörler arasındadır. Bu faktörler, yaşlı bireylerin konforu, sağlığı ve genel yaşam kalitesi üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Termal konforu sağlayan bu parametreler, birbirleriyle etkileşim içinde olup, yaşlıların yaşam alanlarının fiziksel koşullarını belirleyici rol oynarlar. Huzurevlerinin bu unsurlara yönelik durumu, yaşlıların sağlığına direkt etki edebilecek önemli faktörler olarak ele alınmalıdır. Bu bağlamda, huzurevlerindeki termal ortamın, yaşlı bireylerin fizyolojik ihtiyaçlarına uygun olarak düzenlenmesi gerekmektedir. Bu faktörlerin optimal seviyelerde tutulması, yaşlıların konforunu artırarak, yaşam kalitelerini iyileştirecektir.

Yaşlı bireyler, vücutlarının ısı düzenleme mekanizmasındaki bozulmalara bağlı olarak, hava akımı ve ısı değişimlerine karşı daha hassastır (Hoof & Hensen, 2006). Bazı araştırmacılar, yaşlı yetişkinlerin gençlere göre daha düşük aktivite seviyesine

ve metabolizma hızına sahip olduğunu ve bu nedenle daha yüksek ortam sıcaklıklarına ihtiyaç duyduklarını tespit etmiştir (Havenith, 2001; Tsuzuki ve Iwata, 2002). Bu hassasiyet, iç ortam sıcaklığının sağlıklı yetişkinlere göre 2–3°C daha yüksek olmasını gerektirir (Tsuzuki & Ohfuku, 2002). Özellikle, yaşlı bireylerin ayak ve bacaklarının üşümemesi için, ısıtma sistemlerinin yerden tavana doğru etkili bir şekilde dağılmasına özen gösterilmelidir (Bilgin, 1989, s. 9). Enomoto-Koshimizu ve diğerleri (1997) 20-24°C konfor bölgesinin yaşlı yetişkinler için yeterince sıcak olmadığını öne sürmüş ve hareketsiz yaşlı yetişkinler için 25,3°C'lik bir optimum sıcaklık belirlemiştir.

Sanders ve McCormick (1993) tarafından yürütülen deneysel çalışmalarda, mekân içerisindeki sıcaklık seviyesinin aşırı yüksek veya düşük olması, solunum problemlerinden mekânda meydana gelebilecek kazalara, yorgunluk hissine kadar bir dizi olumsuz etkiyi beraberinde getirdiği tespit edilmiştir. Bu durum, çalışma verimliliğinde ve iş başarısında gözle görülür bir azalmaya neden olmakta; sıcaklığın hem çok yükselmesi hem de aşırı düşmesi benzer sağlık sorunlarına yol açabilmektedir. Dolayısıyla, optimal sıcaklık koşullarının sağlanması hem sağlık hem de performans açısından büyük önem taşımaktadır.

Termal parametreler üzerindeki araştırmalar, aydınlatma parametrelerinde olduğu gibi, birbirinden farklı sonuçlar ortaya koymaktadır. Bu durum, birçok çevresel ve bireysel faktörün termal konfor algısını etkilemesinden kaynaklanmaktadır. İklim ve mikroklimatik özellikler, yapı tipi ve coğrafi konum gibi çevresel faktörlerin yanı sıra, bireyin yaşı, metabolik hızı, giyim tercihleri ve cinsiyeti gibi bireysel faktörler de termal konfor algısında önemli rol oynamaktadır. Bu çeşitlilik, termal konforun kişiden kişiye ve mekândan mekâna değişkenlik göstermesine neden olur, bu yüzden termal parametreler üzerine yapılan araştırmalarda ortak bir sonuca varmak zorlaşmaktadır. Bu nedenle, huzurevleri gibi özel kullanım alanlarında termal konfor sağlarken, bu çeşitli faktörlerin dikkate alınması gerekmektedir.

İç hava kalitesi, ASHRAE 62-1989 standardına göre, bilinen kirleticilerin yetkili kurumlar tarafından belirlenen zararlı konsantrasyon düzeylerinin altında olduğu ve bu havayı soluyan insanların %80 veya daha fazlasının havanın kalitesiyle ilgili memnuniyetsizlik duymadığı bir hava olarak ifade edilmektedir. Sağlıklı bir iç mekân atmosferi oluşturulabilmesi için; sıcaklık, hava hareketi, nem oranı, hava

kalitesi, taze hava alımı gibi unsurların ideal değerler aralığında tutulması gerekmektedir (Kutlu, 2018, s. 71).

Fanger (1970), ısı konforu kişisel ve iç mekânla ilgili olmak üzere iki ana gruba ayırmıştır. İç mekânla ilgili parametreler; iç ortamın hava sıcaklığı, ortalama radyan sıcaklık, bağıl hava hızı ve hava nemini kapsar. Kişisel faktörler, bireyin giyim tarzı ve aktivite seviyesi ile ilgilidir; giyim, çevreyle ısı değişiminde bir direnç oluştururken, hareketlilik düzeyi, gıda dönüşümünden kaynaklanan ve birim zamanda üretilen enerji miktarını (metabolizma düzeyini) belirler. Bu kişisel faktörler, iç mekân parametreleriyle bir arada değerlendirildiğinde, iç mekânın iklimsel konfor koşulları saptamaktadır.

Özbalta ve Çakmanus (2008) termal anlamda binalarda üstün bir iç çevre kalitesi elde etmek için dikkate alınması gereken temel unsurları şu şekilde aktarmaktadır:

- Dış hava kalitesinin iyileştirilmesi ve iç mekânlara sağlıklı taze hava akışının sağlanması,
- İnşaat malzemeleri ve boyaların seçiminde sağlığa zararlı olmayan ürünlerin tercih edilmesi,
- İç mekânlardaki kimyasal ve diğer kirleticilerin etkin bir şekilde kontrol altında tutulması,
- İç mekânlarda kombi, şöfben gibi gaz emisyonu yapabilecek cihazların kullanımından kaçınılması,
- Nem kontrolü yaparak mantar ve küf oluşumunun engellenmesi,
- Sıcaklık, nem, ortam hava hızı ve ortalama radyan sıcaklık gibi termal konfor parametrelerinin uygun düzeylerde tutulması,
- Yeterli gün ışığına erişim sağlanması ve olumlu manzara özelliklerinden yararlanılması,
- Gürültü seviyelerinin düşürülmesi ve kontrol altında tutulması.

Huzurevleri için iç mekân hava kalitesi, yaşlı bireylerin sağlığı ve konforu açısından önemli bir parametredir. Steril alanlar dışında kalan mekânların doğal havalandırma imkanına sahip olması tercih edilmelidir. Doğal havalandırmanın mümkün olmadığı

durumlarda, yapay havalandırma sistemleri devreye girmelidir. Kapalı ortam kirliliği, yaşlı bireyler için ciddi bir risk oluşturduğundan, pencerelerin güvenlikten ödün vermeden kolayca açılabilir olması gerekmektedir. Yaşlı bireylerin yaşam alanlarında sağlıklı bir hava sirkülasyonu sağlamak amacıyla en az 1,5 m/sn hava akımı olması önerilmektedir (Güner & Güler, 2002).

Değişken hava koşullarına uyum sağlayabilmek için, ısıtma ve soğutma sistemlerinin her mekânda bulunması ve bu sistemlerin kullanıcılar tarafından kolayca kontrol edilebilir olması önemlidir. Yaşlılıkla birlikte azalan otonom sinir sistemi fonksiyonları nedeniyle yaşlı bireylerin soğuk algılamaları zayıflayabilir, bu da soğuk hava şartlarında gereken önlemlerin alınmamasına neden olabilir. Bu nedenle, ortam sıcaklığının 19 derece ve altında tutulmaması önerilmektedir (Kaptanoğlu, 2012, s. 43). Tsuzuki ve Ohfuku (2002), yaşlı yetişkinlerin soğuk mevsimlerde sıcaklık hassasiyetinin azaldığını ve sıcak mevsimlerde de benzer şekilde soğuk hassasiyetinin azaldığını tespit etmişlerdir (Mendes vd., 2013).

Yaşlı yetişkinlerin termal ortamları üzerinde kişisel kontrol sahibi olmalarını sağlayan çalışmalar yapılması gerekmektedir (Hoof & Hensen, 2006). Bu bağlamda, yaşlı bireylerin yaşam kalitelerini artırmak ve sağlıklı bir ortam sağlamak amacıyla huzurevlerinin iç mekân hava kalitesinin ve termal konforun dikkatle düzenlenmesi kritik bir öneme sahiptir.

2.6.3 Akustik faktörler

Akustik bilimi, sesin oluşumu, yayılımı, algılanması ve diğer karakteristik özellikleriyle ilgilenir. Kullanıcı memnuniyeti açısından, akustik değerlendirme, mekânda uygun işitsel konfor koşullarının sağlanmasını içerir. İşitsel konfor, kullanıcıların mekândaki en ideal çevreyi deneyimlemeleri amacıyla, iklimsel ve görsel konforla birlikte göz önünde bulundurulması gereken önemli bir kriterdir. Navai ve Veitch (2003), akustik koşullardan duyulan memnuniyet olarak tanımladıkları işitsel konforun, yalnızca iyi bir akustik ortam sağlanmasını değil, aynı zamanda işitsel konforu olumsuz etkileyebilecek tüm faktörlerin belirlenip ele alınmasını gerektirdiğini ifade etmektedir.

Dünya nüfusunun giderek yaşlanması, yaşlı bireylerin yaşam alanlarına ilişkin araştırmaları önemli hale getirmektedir. Özellikle yaşlılar ve engelliler gibi hassas

grupların barındığı yatılı bakım merkezleri, huzurevleri ve hastaneler gibi yerlerde akustik ortam büyük bir önem taşır. Rahatsız edici gürültü seviyeleri, bu hassas bireylerin yaşam kalitesini düşürebilir ve sağlıklarını olumsuz yönde etkileyebilir.

Herhangi bir ses kaynağından yayılan titreşimler, havada basınç değişiklikleri yaratarak kulak zarının titreşmesine neden olur. Bu seslerin yoğunluğu, logaritmik bir ölçekle ölçülerek desibel (dB: ses ölçüm birimi) birimi ile ifade edilir. Bu yöntem, sesin algılanma seviyesini objektif bir şekilde ölçer ve farklı ses kaynaklarının oluşturduğu ses basınç seviyelerini karşılaştırma imkanı sunar (Sarp, 2000). Çizelge 2.8'de, farklı eylemlerden kaynaklanan seslerin basınç değerleri verilmekte olup, çeşitli ses kaynaklarının ürettiği ses seviyeleri hakkında ayrıntılı bilgi sağlamaktadır.

Çizelge 2.8 : Farklı Eylemlerin Ses Basınç Değerleri (Akyol, 2015)

Ortam	Ses Basınç Değeri (dB)
Duyuma sınırı	0
Yalıtım yapılmış özel mekânlar	20
Sessiz ofisler	30
Gürültüden uzak evlerin oturma odası	35
Ortalama bir ofis	50
Yüksek sesle konuşulan kapalı mekânlar	60
Ortalama bir fabrika	70
Metro (pencereler açıkken)	80
Gürültülü fabrika	90
Çelik perçin makinesi (5m uzakta)	100
Jet motoru yakınında	140

Bazı araştırmalar, 65 dB(A) (A: insan kulağının duyacağı ses seviyesi) üzerindeki ortamlarda uzun süre bulunmanın kalp, işitme ve bilişsel sorunlar gibi ciddi sağlık problemlerine yol açabileceğini ortaya koymaktadır (Kerns vd., 2018; Berglund vd., 1999; WHO, 2018b). Yüksek ses seviyelerine uzun süre maruz kalmanın uyku bozuklukları, işitme kaybı, kulak çınlaması, hipertansiyon ve kardiyovasküler hastalık gibi ciddi sağlık sorunlarına neden olabileceği çeşitli araştırmalarda belirtilmiştir (Aletta vd., 2017; Peris & Fenech, 2020; Devos vd., 2019; Xie, Zhong, Liu, 2020; Wang, Kang, 2020). Yaşlı bireylerin ses toleransının gençlere göre daha yüksek olduğu, ancak konuşma iletişimini engelleyen seslere karşı daha hassas oldukları belirlenmiştir. Birçok çalışma peyzaj tasarımı, mimari düzen ve müzikle ilgili binalara odaklanırken, iç mekânlarda sesin yaşlılar üzerindeki etkileri üzerine yapılan araştırmalar sınırlıdır (Du, 2020; Sharaf, 2014).

Bir mekânın akustiği, mekânın fiziksel özelliklerinin yanı sıra sesin fiziksel özelliklerinin bir kombinasyonudur. Ses, ses basıncının süresi ve frekansı ile karakterize edilir. Bir mekânın akustiğini etkileyen fiziksel özellikler arasında akustik yalıtım seviyeleri, emilim ve yankılanma süresi yer almaktadır (Frontczak & Wargocki, 2011). Ancak, akustik seviyeler ve spektrum, insanların sesi nasıl deneyimlediği konusunda yalnızca küçük bir rol oynar. Araştırmalar, bir sesle ilişkili rahatsızlık varyantının yaklaşık %25'inin akustik seviyelere atfedilebileceğini, geri kalan rahatsızlık dengesinin ise bağlam ve tutum, görev ve iş aktivitesi, algılanan kontrol ve öngörülebilirlik ile kişilik ve ruh haline bağlı olduğunu göstermiştir (Oseland & Hodsman, 2015).

Akustik konfor, istenmeyen seslerin bulunmadığı ve uygun akustik aktivite fırsatlarının sağlandığı bir ortam olarak tanımlanabilir (Thomas vd., 2020; Xiao, Aletta, 2016). Literatürde, sesler genellikle iç ve dış mekânlarda üretilen sesler olarak ikiye ayrılmaktadır. İç mekân ses kaynakları arasında fan gürültüsü, müzik, televizyon ve insanlar arasındaki diyalogdan kaynaklanan sesler yer alır. Bu ses kaynakları, akustik konforun önemli bir bileşenidir (Torresin vd., 2020; Guski, 1997; Lercher, 2003). Çeşitli araştırmalar, insanların çoğunun akan su, yağmur ve kuş sesleri gibi doğal sesleri sevdiğini ve mekanik seslerden hoşlanmadığını tespit etmiştir (Tamura, 1998; Alvarsson vd., 2010). Haapakangas ve arkadaşları (2011) da su sesinin, yaratıcılığı teşvik etmeyi veya stresi azaltmayı amaçlayan mekânlarda olumlu etkileri olabileceğini belirtmişlerdir. Mekânda mekanik seslerin baskın olması, kişinin rahatlama derecesini azaltarak akustik konforu olumsuz etkiler (Yang & Kang, 2005a).

Araştırmalar, kadınların akustik konfor ve ses duyarlılığı düzeylerinin erkeklere göre daha yüksek olduğunu göstermiştir (Yang & Kang, 2005b). Ancak, bazı çalışmalarda tersine bulgular da mevcuttur. Mu vd. (2021, s. 17) çalışmasında, yaşlı erkeklerin akustik konforunun genellikle kadınlardan daha yüksek olduğunu ve genç yaşlıların (60-70 yaş) akustik konforunun daha yaşlı bireylere göre yüksek olduğunu bildirmiştir. Ayrıca, huzurevinde kalma süresi uzadıkça memnuniyetin azaldığı gözlemlenmiştir. Kang (2006) ise, yaşın akustik konfor üzerindeki etkisini araştırmış ve yaşlı insanların ağırlıklı olarak kuş seslerini tercih ettiğini ortaya koymuştur.

Çeşitli ses kaynakları akustik konforu etkilerken, kişiler arası iletişim ve insan faaliyetlerine ait sesler, iç mekân akustik ortamını etkileyen ana faktörler olarak kabul edilmektedir (Wu vd., 2020; Peng vd., 2018). Akustik ortamın insanların algıları ve davranışları üzerindeki etkisini inceleyen bilimsel çalışmalar, kapalı alanlardaki seslerin çeşitli olumsuz etkilerini keşfetmiş ve bu etkilerin konuşma iletişimindeki zorluklar, özgüvenin azalması ve yalnızlık gibi psikolojik sorunlar ile sağlık sorunlarına yol açabileceğini göstermiştir (Janus vd., 2021).

Yaşlı bireylerde sıkça karşılaşılan işitme zorlukları, yüksek sesle konuşma veya radyo ve televizyon gibi cihazların sesini artırma gereksinimini beraberinde getirir (Bilgin, 1989, s. 9). Bu durum, yaşam alanlarında etkili ses izolasyonunun önemini vurgulamaktadır. Bu bağlamda, Roth şu şekilde ifade etmiştir: "Önce biz yapılarımızı şekillendiririz, sonra da yapılarımız bizim akustik deneyimimizi belirler, çünkü mimari biçimler eşsiz niteliklere sahip akustik mekânlardır" (Roth, 2019, s. 137).

Çevresel gürültü, insanlarda stres, uyku düzeninde bozulma ve algı-davranış performansında düşüş gibi çeşitli sağlık sorunlarına yol açabilir. Huzurevlerinde yapılan bir dizi akustik konfor seviyesi belirleme çalışmasında, gürültü seviyelerinin azaltılmasının sakinleri daha rahat ve daha az tedirgin hale getirdiği bulunmuştur (Thomas vd., 2018; Aletta vd., 2018). ABD, İngiltere ve Belçika'da gerçekleştirilen deneysel çalışmalarda, beyaz gürültü ve müzik gibi kasıtlı pozitif ses müdahalelerinin yaşlı bireylerde genel olarak sakinleştirici bir etki yarattığı ve yorgunluk ile kaygının azalmasına katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır (Choi, 2010; Burgio vd., 1996; Goddaer & Abraham, 1994).

Huzurevlerinde, lobi, dinlenme salonu ve kafeterya gibi gürültünün yoğun olduğu alanlar ile sakinlerin yatak odası ve dinlenme odaları gibi sessizlik ve sakinliğin önemli olduğu alanlarda duvarlara ses yalıtımı yapılmalıdır. Geniş mekânlarda yankılanmayı azaltmak amacıyla duvar ve zeminlerde ses yutucu malzemelerin kullanılması önerilmektedir (Parke, 2007). Ayrıca, mekanik sistemlerden kaynaklanan gürültüleri minimize etmek için bu sistemlerin etrafında yalıtım malzemeleri ile çevreleme yapılmalıdır. Bu şekilde yaşlı bireylerin konforu artırılırken, gürültüden kaynaklanan olası rahatsızlıkların önüne geçilir.

Sesin mekânda algılamaya etkisi büyük önem taşır; görme duyusuna destek olarak mekânın anlamlandırılmasında kritik bir rol oynamaktadır (Ittelson, Proshansky & Rivlin, 1970). Mekân içindeki ses seviyesi, mekânın algılanış biçimini önemli ölçüde değiştirebilir. İşitsel konfor koşullarının sağlanamaması ve gürültü seviyelerinin kabul edilebilir limitleri aşması durumunda, işitme kaybı, solunum sistemi problemleri, kan basıncında artış, cilt direncinde düşüş, reflekslerde zayıflama, göz bebeklerinin genişlemesi ve hormonal dengesizlikler gibi çeşitli fizyolojik yanı sıra yorgunluk, stres, uykusuzluk, agresif davranışlar, dikkat dağınıklığı, iş ve öğrenme performansında düşüş ve hafıza zayıflığı gibi psikolojik etkiler yaşanabilmektedir.

Kapalı alanlarda işitsel konforun sağlanması için iç ve dış gürültünün kontrol altına alınması büyük önem taşımaktadır. Bu amaçla, yerleşimden malzemeye kadar çok çeşitli parametrelerde çözümler üretilmelidir. Örneğin; yerleşim ölçeğinde, gürültü kaynaklarından uzaklaşmak ya da doğal ve yapay engellerle gürültü bariyerleri oluşturmak, bina biçimlendirilmesi ve yönlendirilmesinde gürültüye hassas alanların sessiz bölgelere konumlandırılması, mekân organizasyonunda servis alanlarının tampon bölge olarak kullanılması, yapı bileşenleri ve alt sistemlerinde ses geçirgenliğini azaltacak malzeme ve yöntemlerin tercih edilmesi gibi önlemler alınabilir. Gürültü kontrolü stresin azalmasına, eğitim alanlarında öğrenme performansının ve ofis ortamlarında çalışanların verimliliğinin artmasına, konsantrasyon ve dikkat sorunlarının azalmasına katkıda bulunur. Bu durum, çeşitli araştırmalarla kanıtlanmıştır (Evan, 2001; Fleming, Baum & Weiss, 1987; Rodin, 1976).

2.6.4 Mekân organizasyonu

İç mekânlar, bireylerin yapılarla doğrudan etkileşimde bulunduğu, yaşamı derinden etkileyen alanlardır. Bu mekânlar, görsel ve fiziksel etkileşimin sürekli yaşandığı yerler olarak, insan hayatını zenginleştirip-çirkinleştirme veya kolaylaştırıp-zorlaştırma etkisine sahiptir. Bu bağlamda, iç mekân tasarımının insan yaşamı üzerindeki önemi göz ardı edilemez (Zöngür, 2008). Mekânın kullanıcı davranışlarına uyum sağlayacak şekilde düzenlenmesi, mekânı anlamlandıran ve tamamlayan öğelerle zenginleştirilmesi gerekmektedir. Donanımlar ve mekânın

kendisi, bireylerin davranışlarını yönlendirir ve mekânın kimliğini, bütüncül bir tasarım perspektifiyle belirginleştirir.

Mekânın algılanmasını, anlamlandırılmasını ve kullanıcıların mekâna adaptasyonunu destekleyen üç temel unsur bulunmaktadır (Kutlu, 2018, s. 69). Bu unsurlar, tasarım sürecinde doğru bir şekilde entegre edildiğinde, kullanıcıların mekânı daha etkin ve verimli bir şekilde kullanmalarını imkan sağlar.

- Sınırlayıcı unsurlar, mekânın fiziksel sınırlarını oluşturan duvarlar, kolonlar, kirişler, çatı ve tavan gibi yapısal öğelerdir. Bu unsurlar, mekânın fiziksel çerçevesini belirleyerek, içinde bulunan alanın boyutlarını ve sınırlarını netleştirmektedir.
- Yönlendirici unsurlar, yatay ve düşey sirkülasyon hatları gibi, kullanıcıları mekân içerisinde yönlendiren ve dolaşımı kolaylaştıran yapılandırmalardır. Işınsal veya çizgisel biçimler, bu unsurların yönlendirici özelliklerini güçlendirir ve kullanıcıların mekânlar arası geçişlerde yönlendirilmesine yardımcı olur.
- Odaklayıcı unsurlar, rengi, dokusu veya formu ile çevresinden ve genel kompozisyondan ayrılan, mekânın merkezi niteliğindeki elemanlar ve bileşenlerdir. Bu unsurlar, mekân içindeki dikkat çekici noktaları belirleyerek, kullanıcıların ilgisini odaklamalarını sağlar.

Araştırmalar, insanların fiziksel çevrelerini kontrol edebildiklerinde zihinsel olarak daha sağlıklı ve mutlu olduklarını göstermektedir (Taylor ve Brown, 1988, s. 212). İnsanların çevreleriyle kurdukları uzamsal ilişkiler ve bu ilişkiler üzerinden gerçekleşen sözsüz iletişim, proksemik alanlar aracılığıyla şekillenir. Bu alanlar mahrem, kişisel, sosyal ve kamusal alanlar olarak sınıflandırılabilir. Fiziksel çevrenin tasarımı, kişisel alanın kontrol edilmesi ve düzenlenmesine olanak tanır. Kişisel alan algısının bozulması, aşırı büyük ve geniş yapılar, uzun koridorlar ve küçük toplanma alanlarının eksikliği gibi unsurlarla tetiklenebilir. Bu durum, kişisel alan algısında hakimiyet, sahiplik ve aidiyet hissinin azalmasına ve güvensizlik duygusunun artmasına yol açar (Nasar & Fisher, 1993; Taylor, 2002). İç mekânların boyutu, mekân organizasyonu, donatı yerleşimi ve bölücü yüzeylerin geçirgenliği, kullanıcıların sosyal açıdan birbirleriyle konforlu iletişim kurmalarına yardımcı olur

(Evans vd., 1996; Peponis & Wineman, 2002). Fiziksel ve sosyal koşulların yetersizliği, bireylerin zihinsel sağlığı üzerinde, çevresel stres faktörlerinin tek başına yarattığı etkilerden daha büyük negatif etkilere sahiptir.

Çeşitli araştırmalar, doğal öğelerin ve dış çevrenin iç mekândan görülebilirliğinin, doğa resimlerinin tasarım unsuru olarak kullanımının ve mekân düzenlemesinde doğal öğelerin entegrasyonunun stres ve buna bağlı bilişsel rahatsızlıkları azalttığını göstermektedir. Doğa ile etkileşim, kullanıcıların stres seviyelerini düşürerek genel refahlarını artırmaktadır (Evans ve ark., 2002; Hassan, 1976; Mitchell, 1971; Ruback ve Pandey, 1992; Maxwell, 1996; Gomez-Jacinto ve Hombrados-Mendieta, 2002). Bu bulgular, doğa ile iç içe mekânların tasarımının insan psikolojisi üzerinde olumlu etkiler yaratabileceğini ve bilişsel rahatsızlıkları hafifletebileceğini vurgulamaktadır.

İç mekân planlamasında çevresel uyaranların fazlalığı, planlı eylemlerin kesintiye uğramasından dikkat dağınıklığına kadar geniş bir yelpazede etkiler yaratabilir (Wohlwill, 1974). Bu uyaranların yoğunluğu ve karmaşıklığı, iç mekânın planlama özellikleriyle doğrudan ilişkilidir. Yüksek gürültü seviyeleri, yoğun ışıklandırma, alışılmadık güçlü kokular ve spektrumun kırmızı ucuna yakın parlak renkler, uyaranların etkisini artırabilir (Berlyne, 1971; Mehrabian & Russell, 1974). Ayrıca, kalabalık ortamlar ve yetersiz kişisel alan da uyaranların birey üzerindeki etkisini artıran faktörler arasındadır (Aiello, 1987; Baum & Paulus, 1987).

İşitsel ve görsel uyaranların algılanan şiddeti, mekân planlaması, dolaşım sistemleri ve bireyin mekândaki konumu gibi faktörlere bağlı olarak değişkenlik gösterebilir. Mekânın şekli ve yönlenmesi, uyaran kaynağına olan yakınlık, sirkülasyon yollarına olan mesafe gibi etmenler, uyaranların algılanan şiddetini doğrudan etkileyebilir.

Timko (1996, s. 180) ve Day & Calkins (2002, s. 385), iyi planlanmış bir fiziksel çevrenin, belirgin koridor ve sirkülasyon hatları ile uygun klimatize edilmiş giriş hollerine sahip ortamlarda, kullanıcı davranışlarını olumlu yönde etkilediğini belirtmişlerdir. Mekânın boyutlandırılması, öğelerin yerleşimi, donatı seçimi, ergonomik parametrelerin doğru tespiti ve uygulanması, kullanıcı özellikleri doğrultusunda antropometrik verilere dikkat edilmesi, kullanıcıların stres seviyesinde azalmaya ve kaybolma hissi, davranışsal karmaşa ve zihin bulanıklığı gibi olumsuz durumların azalmasına katkı sağlamaktadır. Gürültü düzeylerinin azaltılması, basit

ve anlaşılır geometrik kat planları, doğru yönlendirme noktaları, başarılı işaretlemeler ve iç mekânda ev görünümü sağlayan alanların kullanıcılar üzerindeki olumlu etkileri görülmektedir.

Yaşlı bireylerin mekânlardaki hareketliliğinin kolaylaştırılması, yaşam kalitelerini doğrudan etkileyen önemli bir faktördür. Kapı ve duvarların renk farklılıkları ile belirginleştirilmesi, kapıların ve geçiş alanlarının vurgulanması, mekânsal yönelimi ve kapıların fark edilebilirliğini artırır. Özellikle mutfak gibi spesifik alanlarda, yer kaplamalarının duvarlardan farklı renkte olması, bireylerin mekân içerisindeki yönelimlerini ve ayırt etme kabiliyetlerini kolaylaştırır. Genel yaşam alanları ve koridorlarda seçilecek döşemeler, erişilebilirliği artırıcı nitelikte olmalıdır. Yürüme yolları ve girişlerde zeminin düz olması ve eşiklerin aynı seviyede bulunması, takılma ve düşme risklerini minimize eder. Halı kullanımı, özellikle ana sirkülasyon alanlarında, takılma veya düşme riskini artırabileceği için dikkatle değerlendirilmelidir (Tinetti, 2003'ten akt. Özer Baş, 2019, s. 91).

Kapı genişlikleri, eşikler ve koridor genişlikleri sadece tekerlekli sandalye veya baston kullanan bireyler için değil, tüm kullanıcılar için rahat kullanım açısından önemlidir. Bu, konut içerisindeki erişim kolaylığı kadar, yaşlının yaşamını doğrudan etkileyen yakın çevresindeki erişilebilirliğin de kapsamlı bir şekilde sağlanması gerektiği anlamına gelir (Özer Baş, 2019, s. 91). Dolayısıyla, yaşlı bireylerin günlük yaşamlarında karşılaşılabilecekleri fiziksel engellerin azaltılması, onların bağımsızlıklarını ve sosyal etkileşimlerini artırarak yaşam kalitelerine katkıda bulunacaktır.

2.6.5 Diğer Faktörler (Vibrasyon ve Elektromanyetik alan)

Vibrasyon

Vibrasyon kavramı dışsal ve içsel etmenlerden kaynaklı meydana gelerek mimari yapı kütlelerini etkileyen titreşim dalgalarıdır. İnşaat çalışmaları, sanayi faaliyetleri, kara, demir ve hava yolları trafik akışındaki araçlar gibi çeşitli aktörler dışsal etmenlerle ilişkilidir. Bu titreşimler, kaynaklarına bağlı olarak farklı frekans spektrumlarında enerji yayabilirler (Johansson, 2018, s. 3). Dışsal kaynaklar, özellikle taşıma araçlarının yol yüzeyindeki düzensizliklere, demiryolu altyapısındaki bozulmalara ve havayolu araçların oluşturduğu şiddetli ses dalgalarına

tepkileri sonucunda oluşmaktadır. Bu durum, ağırlığı, hızı ve büyüklüğü artan taşıtların kullanımıyla titreşim yoğunluğunun artışına yol açmaktadır. Titreşimlerin yoğunluğu frekanslara göre değişir ve farklı kaynaklar farklı frekans spektrumlarında yüksek enerjili titreşimler üretir. İçsel kaynaklar ise bina içerisindeki makinaların (fanlar, pompalar vb.) çalışması veya insan faaliyetlerinden (yürüme, dans, müzik vb.) kaynaklanır.

Johansson (2018, s. 3), titreşimlerin iletim sürecini anlamak için kaynak, geçiş ortamı ve alıcı olmak üzere üç temel unsurun anlaşılması gerektiğini dile getirmektedir. Kaynak, titreşim dalgasının oluşmasına neden olan merkezdir. Bu titreşim dalgaları geçiş ortamında ilerler, bu ortamın özellikleri, yayılan dalgaların hızı ve yer değiştirme miktarı üzerinde etkili olmaktadır. Yansıma ve kırılma, yayılan dalgaların alıcıya ulaşan miktarında azalmaya neden olabilirken, geometrik ve malzeme kaynaklı sönümlenmeler de dalgaların zayıflamasına yol açabilmektedir. Alıcı, titreşim seviyelerinin etkilediği yapı, nesne veya kişidir ve bu durum fiziksel veya psikolojik tolerans sınırlarına bağlı olarak algılama veya etkilenme düzeyinde değişkenlik göstermektedir.

Yapılar, genellikle doğal frekanslarındaki en hassas noktalarda titreşimlere duyarlıdır ve bu frekans genellikle 1 Hz (Hertz)'den başlayıp 50 Hz'ye kadar çıkabilir. Daha hafif yapı tipleri, ağır yapı tiplerine göre titreşimlere karşı daha hassas olma eğilimindedir (Persson, 2016).

Titreşimlerin etkisi; insanlar, makineler ve mimari yapılar üzerindeki etkisi olarak ayrılabilir. Titreşimlerin insanlar üzerindeki etkisi insan algısı ile ilgilidir ve etkiler büyük ölçüde değişkenlik gösterir. İnsanların binalarda 1 ila 80 Hz frekans aralığındaki titreşimlere maruz kalabilir (ISO 2631-2, 2003). Hız açısından vücut, vücut pozisyonuna ve titreşim yönüne bağlı olarak en hassas olduğu titreşim düzeyi 0,5- 10 Hz aralığıdır (Ögren, 2016, s. 3). Titreşimlerin neden olduğu başlıca sağlık sorunları uyku bozukluğu, kardiyovasküler hastalıklar, stres, korku ve küçük çocuklar için bilişsel bozukluktur (Basner, 2014). Binalar için titreşimlerle ilgili en büyük riskler çatlaklar ve oturmalarıdır. İyi inşa edilmiş, temeli sağlam yapılarda sorun yaratması için titreşimlerin oldukça büyük olması gerekir. Ancak hassas ekipman ve yapılar üzerindeki etkisi daha belirgin olabilmektedir.

Yapılı çevrede titreşimlerin çözümlenmesi genellikle maliyetli ve zor olabilmektedir. Mimari yapılar üzerinde titreşimi azaltmanın üç yolu olduğu bulunmaktadır: üretilen titreşim miktarını azaltmak, zemindeki yayılımı veya binadaki rezonansları müdahale etmek. Ancak, örneğin mevcut bir binada zemin döşemesini değiştirmek zor olduğundan, uygulamada çok nadiren kullanılır. Yeni inşa edilecek yapı tasarımlarında, sorunları en aza indirecek şekilde ilerleme fırsatı bulunmaktadır (Ögren, 2016, s. 19; Nielsen vd., 2013). Ancak bu durumda tasarım aşamasında sorunun öngörülmüş olması gerekmektedir.

Elektromanyetik alan

Son birkaç on yılda kablosuz iletişim sistemlerinin herkesin günlük yaşamının her alanında yaygın kullanımı, elektromanyetik alana (EMA) maruz kalma düzeyinin değerlendirilmesi ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır (Chiaravello vd., 2019, s. 1). Ayrıca bu durum elektromanyetik alanların (EMA) insanlar üzerindeki potansiyel sağlık etkilerine ilişkin endişeleri de artırmaktadır. Avrupa ülkeleri sağlık risklerini azaltmak amacıyla uluslararası anlamda güvenlik sınırları ve maruz kalma değerlendirme yöntemleri geliştirilmekte ve gelişmelere göre düzenli olarak güncellenmektedir (Lakovidis vd., 2022, s. 1). Elektronik ürün ve kablosuz iletişimin yoğun kullanımıyla birlikte, elektromanyetik alanların EMA insanlar üzerindeki potansiyel sağlık etkilerine ilişkin endişelerde de artmaktadır. Bu bağlamda, uluslararası kuruluşların EMA seviyelerine ilişkin belirli güvenlik sınırları öneren kılavuzları yayınlanmaktadır (ICNIRP, 2020).

Kablosuz sistemlerin oluşturduğu elektromanyetik alanlara (EMF) paralel olarak teknolojik yenilikler, günlük yaşamımızda giderek daha fazla yer kaplamaktadır. İlk olarak yüksek gerilim hatlarına sahip EMA kavramıyla karşılaştık ve o zamandan bu yana radyo, televizyon, Wireless Fidelity (Wi-Fi) sistemleri ve cep telefonları gibi kablosuz teknoloji ürünleri. Doğada EMA'nın varlığı ve günlük yaşamda kullandığımız her elektrikli cihazın aynı zamanda bir EMA kaynağı olması, EMA'ya maruz kalma seviyemizi her geçen gün artırmaktadır. Hayatımızın her alanında en yaygın kablosuz sistemlerden biri olan hücresel sistemlerin yoğun kullanımı, artan kullanıcı sayıları ve kullanıcıların sürekli internete bağlanmak istemesi çevremizdeki baz istasyonlarının çoğalmasına, bu da maruz kaldığımız EMA seviyelerinde artışa neden olmuştur. İnsanlar her geçen gün daha fazla farkındalık kazandıkça EMA'lara

karşı da daha duyarlı hale gelmektedir. Bu nedenle EMA düzeylerinin insan sağlığı açısından ölçülmesi, değerlendirilmesi ve araştırılması önem kazanmıştır. Bu doğrultuda EMA'ların insan sağlığı üzerindeki etkileri net olarak belirlenememekle birlikte güvenlik önlemi olarak uluslararası standartlar ve sınır değerler belirlenmiştir. Dünya çapında birçok ülke EMA'ların olumsuz etkilerine ilişkin kendi sınır değerlerini ve standartlarını benimsemiştir. Dünya ülkelerinin büyük çoğunluğu tarafından en yaygın kabul gören sınır değerler, Uluslararası İyonlaştırıcı Olmayan Radyasyondan Korunma Komisyonu'nun (ICNIRP) belirlediği değerlerdir (ICNIRP, 1998). Kurnaz ve arkadaşlarının (2018) aktardığına göre bu komisyon, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ve Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından tanınan bir kuruluştur. Bazı Avrupa ülkeleri ICNIRP tarafından belirlenen limitleri kullanırken, İsviçre ve İtalya gibi diğer Avrupa ülkeleri ICNIRP'nin önerdiği limitlerden daha düşük limitlere sahiptir. Türkiye, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK) (BTK, 2015) tarafından onaylanan ICNIRP referans seviyelerinin %75'i oranında limitler uygulamaktadır.

İç mekânlarda elektromanyetik alanlara (EMA) maruz kalma, hem radyo, televizyon ve cep telefonu antenleri gibi dış mekân kaynaklarına hem de cep telefonları ve kablosuz iletişim ağı gibi iç mekân kaynakları ile ilişkilidir. Chiaramello vd., (2019, s. 1) çalışmasında, EMA frekans bandının tamamı dikkate alındığında en yüksek maksimum ortalama maruz kalma düzeyleri ofislerde (1,14 V/m (Volt/metre: elektrik alanın şiddetinin metre başına kaç volt olduğunu gösterir.)) ve toplu taşıma araçlarında (0,97 V/m), en düşük maruz kalma düzeyleri ise ev ve apartman dairelerinde gözlemlendiğini aktarmaktadır. Ortalama değerler 0,13–0,43 V/m aralığındadır. Çeşitli çalışmalarda farklı EMA kaynaklarının toplam maruz kalma seviyesine katkısının, iç mekân ortamları arasında farklılık gösterdiği belirtilmektedir. Radyo ve televizyon vericileri geniş kapsama alanına sahip olduğundan nispeten yüksek güç seviyelerinde çalışırken, pencere sayısına ve yapıya bağlı olarak bina içindeki güç seviyesi bina dışına göre 100 kat daha düşük olabilmektedir (Chiaramello vd., 2019, s. 1).

Mobil ve kablosuz telefon gibi iç mekân kaynakları, kafaya veya vücuda yakın bir yerde çalışır ve ara sıra EMA'ya maruz kalmaya sebep olmasına rağmen EMA'nın çoğunluğunu oluşturmaktadır. Cep telefonu baz istasyonları gibi dış mekân

kaynakları, çok daha uzak mesafelerde bulunduğundan ve dış ortamda bulunan bitki örtüsü, yansıtıcı duvarlar ve bina gibi bariyer vazifesi gören etmenlerden dolayı çok daha düşük EMA maruziyeti yaratmaktadır. Ancak gün içinde neredeyse sürekli bir EMA maruziyeti seviyesine neden olmaktadır. Baz istasyonlarından gelen güç seviyesinin iç mekândaki zayıflaması daha düşük bir maruz kalma seviyesine neden olabilirken, iç mekânda kullanılan herhangi bir mobil cihaz, iletilen sinyalin baz istasyonuna ulaşması için daha yüksek güç yayabilmektedir (Lauer vd., 2013; Gati vd., 2010).

Elektromanyetik alan yoğunluğu militesla (mT) ile gösterilir. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından elektromanyetik alan (EMA) için belirlenen sınır değer 0,1 mT'dir (Korur vd., 2011). Topar'ın (1996) çalışması, binaların yapımında kullanılan malzemelerin (ısıtma ve su boruları, yalıtım malzemeleri, demir donatıları vb.) ve elektrikli cihazların (bilgisayarlar, fotokopi makineleri vb.) elektromanyetik alanların oluşumuna katkıda bulunduğunu belirtir. Bu durum, elektromanyetik alanların insan yapımı çeşitli kaynaklardan kaynaklanabileceğini ve yaşam alanlarımızda yaygın olduğunu göstermektedir.

Elektromanyetik alanların sağlık üzerindeki potansiyel etkileri nedeniyle, bu tür alanların yoğunluğunu sınırlandırmak ve insanların maruz kalma durumunu minimize etmek önemlidir. WHO tarafından belirlenen sınır değerler, bu amaçla rehberlik etmek ve kamu sağlığını korumak için kullanılmaktadır (Çizelge 2.9).

Çizelge 2.9 : Farklı Uzaklıktaki Elektrikli Aletlerin Manyetik Alan Değerleri
(Çerezci, Kartal, Pala, & Türkkan, 2012)

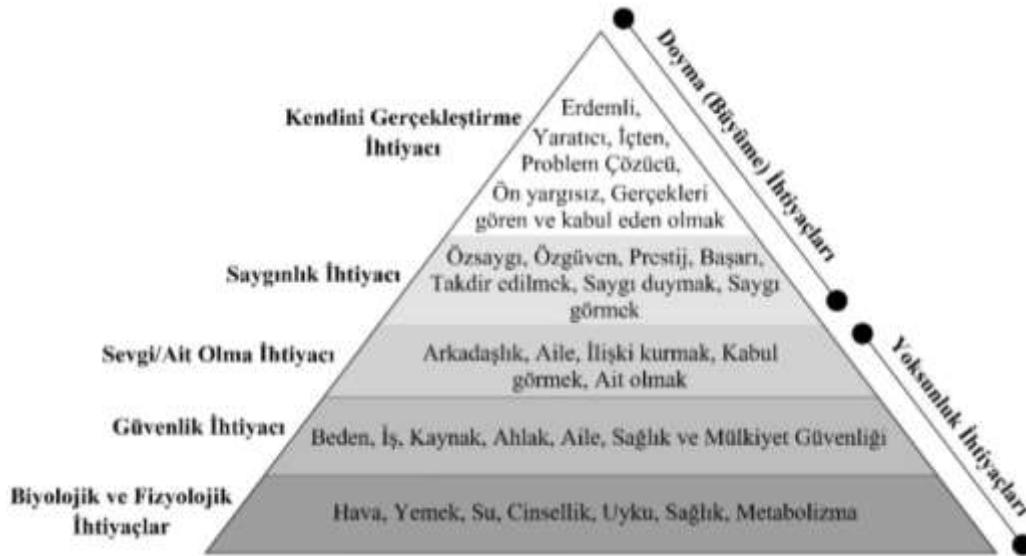
Elektrikli Alet	3 cm uzaklık (μ T)	30 cm uzaklık (μ T)	1 m uzaklık (μ T)
Florasana Lamba	40-400	0.5-2	0.02 – 0.25
Fırın	1-5	0.15-0.5	0.01 – 0.04
Bulaşık Makinesi	3.5-20	0.6-3	0.07 – 0.3
Bilgisayar	0.5-30	>0.01	
Buzdolabı	0.5-1.7	0.01 – 0.25	< 0.01
Tv	2.5-50	0.04 – 2	0.01 – 0.15

2.7 İhtiyaçlar Hiyerarşisi

Psikolog Abraham Maslow tarafından 1943 yılında ortaya atılan bu kuram, insanların ihtiyaçlarını hiyerarşik bir düzen içinde kademelendirir. Maslow'a göre, insanların

temel ihtiyaçları fizyolojik ve psikolojik olmak üzere iki ana kategoride toplanır. Bu ihtiyaçlar, bireylerin yaşamlarında önemli bir yer tutmuş ve zamanla bilim insanlarının dikkatini çekmiştir. İnsanlar varoluş sebeplerini, amaç ve hedeflerini sorguladıka, bu ihtiyaçların farkına varmışlardır. Başlangıçta fiziksel ihtiyaçlar daha belirgin ve öncelikli iken, zamanla psikolojik ihtiyaçların da önemi artmış ve bu alandaki araştırmalar derinleşmiştir.

Maslow, insan ihtiyaçlarını beş düzeyde sınıflandırmıştır: fizyolojik, güvenlik, sevgi/ait olma, saygı ve kendini gerçekleştirme. Bu sınıflandırma, temel insan ihtiyaçlarını anlamak için en etkili ve yaygın olarak kullanılan teorilerden biridir. Maslow'un motivasyon teorisinin başlangıç noktası olarak kabul edilen fizyolojik ihtiyaçlar, açlık ve uyku gibi temel biyolojik dürtüleri ifade eder. Fizyolojik ihtiyaçlar yeterince karşılandığında, Maslow tarafından güvenlik ihtiyaçları olarak kategorize edilen yeni bir ihtiyaç seti ortaya çıkar. Hem fizyolojik hem de güvenlik ihtiyaçları karşılandığında, sevgi/ait olma ve saygı gibi daha üst düzey ihtiyaçlar belirginleşir (McLeod, 2018; Majercsik, 2005), (şekil 2.12). Maslow'un hiyerarşik düzeninde ilk üç basamağın 'Yoksunluk İhtiyacı', sonraki iki basamağın ise 'Doyma İhtiyacı' olarak ayrıldığı çeşitli kaynaklarda belirtilmektedir (Poston, 2009; Huitt, 2007; McLeod, 2018). Yoksunluk ihtiyaçlarının karşılanmaması, stres veya anksiyete gibi olumsuz duygusal durumları tetikleyebilirken, sonraki iki seviye bireyin kişisel gelişimi ve kendini ifade etmesi ile ilgilidir.

şekil 2.12 : Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi, Maslow'un üçgeni (Maslow,1943; Çizim: Nedim Alici)

Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde, bireylerin temel yaşamsal gereksinimleri aşağıdaki şekilde sıralanmaktadır (Maslow, 1943, s. 370-396):

1. **Fizyolojik İhtiyaçlar:** Bu, en temel düzeydir ve yemek, su, barınma, giyim gibi vücudun temel fonksiyonlarını sürdürebilmesi için gerekli olan ihtiyaçları içerir.
2. **Güvenlik İhtiyaçları:** Bu kategoride fiziksel ve ekonomik güvenlik, sağlık ve refah gibi unsurlar yer alır. Güvenli bir evre, istikrar ve korunma arayışı bu ihtiyaçlar arasında bulunur.
3. **Sevgi/Ait Olma İhtiyacı:** Bu düzeyde aidiyet ve sevgi ihtiyaçları ele alınır. Dostluklar, romantik ilişkiler ve aile bağları gibi sosyal ilişkiler bu grupta yer alır.
4. **Saygınlık İhtiyaçları:** Bireyin zsaygı, başarı elde etme, başkaları tarafından takdir edilme, tanınma, statü sahibi olma ve saygı görme ihtiyaçları bu kategori altında toplanır.
5. **Kendini Gerçekleştirme İhtiyaçları:** Bireyin potansiyelini tam olarak kullanma ve kendi benzersiz yeteneklerini geliştirme arzusu bu seviyede yer alır. Bu aşama, bireyin içsel motivasyonuna ve kişisel büyüme hedeflerine odaklanır.

Maslow'a göre, bu ihtiyaçlar bir piramit şeklinde sıralanır ve bir önceki seviyedeki ihtiyaçlar karşılandıkça bir sonraki seviyedeki ihtiyaçlar ne çıkar. Ancak, her bireyin ihtiyaçlarını sıralama şekli ve yaşadığı deneyimler, bu hiyerarşiyi farklı şekillerde etkileyebilir. Bu hiyerarşik düzenin ilk iki basamağı fizyolojik ihtiyaçlara odaklanırken, st basamaklara çıkıldıkça sosyolojik ve psikolojik gereksinimlerin baskın olduğu göze çarpar. İnsan, sosyal bir varlık olarak, sosyalleşebilmek için öncelikle temel fiziksel ihtiyaçlarını karşılamak zorundadır. Temel ihtiyaçlar karşılanmadıkça, insanların daha st düzey sosyal ve psikolojik ihtiyaçlara odaklanmaları genellikle mümkün olmaz. Bu nedenle, fiziksel gereksinimlerin giderilmesi, sosyal etkileşim ve psikolojik gelişim için bir ön koşul olarak görülmektedir (oban, 2021, s. 114; Kula & akar, 2015, s. 195). Sirgy (1986), ihtiyaçlar hiyerarşisinin ilk üç basamağının yaşam doyumu, sonraki iki basamağının ise bireyin gelişim safhası olduğunu aktarmaktadır. Bireyin yaşam doyumunu

tamamlamadan, kendini geliştirme ve gerçekleştirme düzeylerine ulaşamayacağını savunmaktadır.

Bu model, kişilik gelişimi için tüm ihtiyaçların belirli bir oranda karşılanması gerektiğini savunur. Maslow, bireylerin ihtiyaç hiyerarşisinde alt basamaklardan üst basamaklara doğru ilerlerken tatmin oranlarının %85'ten %10'a kadar değişebileceğini belirtmiştir (Kondo, 1990). Bireyler, yaşamları boyunca en üst basamak olan kendini gerçekleştirme seviyesine ulaşmadan hayatlarını tamamlayabilirler. Bu durum, bireyin potansiyelini tam olarak ortaya çıkaramadığını gösterir. Ayrıca, farklı kültürlerden insanların hayata ve kendini gerçekleştirme sürecine dair beklentileri çeşitlilik gösterebilir (Çoban, 2021, s. 112). İnsanların yaşamdan beklentileri ve öncelikleri, kültürler, toplumlar ve hatta aynı aile içerisindeki bireyler arasında farklılık gösterebilmektedir.

Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi kullanılarak, yaşlı bireylere yönelik uzun süreli bakım tesislerini değerlendiren ve kullanıcı ihtiyaçlarını kapsayan kalite göstergeleri geliştiren çeşitli araştırmalar bulunmaktadır. Wu ve arkadaşları (2018), uzun süreli yaşlı bakım kurumlarının yaşlı yetişkinler için rahat bir yaşam, tıbbi rehabilitasyon ve sosyal bir ortam sağlaması gerektiğini; sağlık durumlarını iyileştirmek ve onların genel ve özel ihtiyaçlarını karşılamak için sürekli bakım sunması gerektiğini belirtmektedirler.

Liu ve arkadaşları (2018) tarafından geliştirilen kalite göstergeleri üç ana unsuru içermektedir: temel günlük yaşam aktiviteleri, destekleyici günlük yaşam aktiviteleri ve tıbbi bakım. Bu çalışmadaki göstergeler temel olarak alt düzey ihtiyaçlara odaklanmıştır. Ancak, birçok çalışma, sakinlerin aidiyet ve önem duygusu hissetmelerini sağlamak için daha üst düzey ihtiyaçların sağlanması ve kolaylaştırılması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu ihtiyaçlar arasında aile üyeleriyle ilişki kurma (Kang vd., 2020), psikolojik sorunların çözülmesi (Chou vd., 2021; Steptoe & Di Gessa, 2021), yaşlı yetişkinler ve kurum personeli arasında karşılıklı saygının sağlanması (Kang vd., 2020), yetişkinlerin kendi bakımlarıyla ilgili konularda söz sahibi olmaları, alınan kararlara dahil edilmeleri ve teşvik edilmeleri, yaratıcı ve eğitici etkinliklere katılmaları ve kendi değerlerini gerçekleştirmeleri (Bangerter vd., 2016) gibi gereksinimler bulunmaktadır. Bu çalışmalar, yaşlı bakım tesislerinde hem temel hem de daha üst düzey ihtiyaçların karşılanmasının önemini

vurgulamakta ve bu ihtiyaçların karşılanması için gerekli koşulların sağlanmasını önermektedir.

Zhang ve arkadaşları (2022, s. 456), Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisini referans olarak gerçekleştirdikleri çalışmada uzun süreli yaşlı bakım merkezlerini değerlendirmişlerdir. Bu alışmada, Maslow'un oluşturduğu hiyerarşik ihtiyaç düzenini doğrulayan sonuçlar elde edilmiştir. Yaşlı bireylerden alınan verilere göre, önem düzeyine göre sıralanan göstergeler; biyolojik ve fizyolojik ihtiyaçlar, güvenlik ihtiyaçları, sevgi/ait olma ihtiyacı, saygınlık ihtiyaçları ve kendini gerçekleştirme ihtiyaçlarıdır. Ayrıca çalışmada, bilişsel ihtiyaçlar ve estetik ihtiyaçlar olmak üzere iki ek gösterge daha bulunmaktadır. Biyolojik ve fizyolojik ihtiyaçların ilk sırada yer alması, uzun süreli yaşlı bakımının kalitesinin belirlenmesinde en önemli unsurun, temel ihtiyaçların karşılanması olduğunu göstermektedir.

İlerlemiş yaşlarına rağmen sosyal faaliyetlerde bulunan ve nispeten iyi sosyal ilişkilere sahip olan yaşlıların çeşitli psikolojik hastalıklara yakalanma olasılığı daha düşüktür. Bu nedenle, yaşlıların gazete ve kitap okumalarına, toplu olarak kısa geziler yapmalarına ve benzer aktivitelere katılmalarına destek sağlanmalıdır. Ancak, daha önemli olan nokta, çalışma ve üretken olma duygularını sürekli canlı tutmaktır. Hafıf işler, yaşlanma sürecinde hayattan zevk alma ve psikolojik anlamda gl durmanın en iyi yollarından biridir. Çalışma süreci, yaşlıların sadece psikolojik rahatlama ihtiyaçlarını karşılamakla kalmaz, aynı zamanda doğru yönetildiği takdirde sosyal ihtiyaçlarının birçoğunu da karşılayabilir. Yaşlıların psikolojik ve bedensel bakıma, tedaviye, ortak duygular yaratabilecek sevgiye ve güven içinde yaşayacakları ortamlara ihtiyaçları bulunmaktadır. Bu ihtiyaçlara yönelik mekânların tasarlanması, yaşlılık sürecinde önemli bir gerekliliktir (Breuner & Sodarth, 2004, akt. Ordoukhani & Khoshnevis, 2022, s. 1455).

Maslow'un teorisi, yalnızca tatmin edilmemiş ihtiyaçların insan davranışını etkilediğini, tatmin edilmiş ihtiyaçların ise eylem üretmediğini savunur. Ayrıca, fizyolojik veya temel ihtiyaçlar doğuştan var iken, diğer ihtiyaçlar birey bydk ve yaşlandıkça gelişir. Temel ihtiyaçlar karşılanmadıkça, hiyerarşideki daha yüksek seviyedeki ihtiyaçlar ortaya çıkmaz; bu nedenle, temel ihtiyaçlar her zaman daha yüksek seviyedeki ihtiyaçları etkileyecektir (Allen vd., 2019; Asad Poor Zavei & Mohd Jusan, 2012; Salado & Nilchiani, 2013; Vanus, Koziorek & Hercik, 2013).

Dolayısıyla psikoloji, sosyoloji ve mühendislik bilimleri gibi diğer disiplinlerde de kullanılan bu teori, yaşlı yetişkinlerin ihtiyaçlarını belirlemek için de geçerli bir araç olarak kabul edilmiştir (Vasquez Sanchez vd., 2020, s. 99).

Yapılı çevrede tutarlı bir tasarım, kullanıcıyla iletişim kurmak, motive etmek ve bağlantı kurmak için önemli bir parametredir. Bir yaşlı bakım tesisi için, yaşlı bireylerin özelliklerinin ve sınırlamalarının bilinmesi gerekmektedir. Bu anlayış, yaşlıların günlük yaşamlarında tatmin sağlayacak çözümler sunmak için karşılaştıkları ihtiyaçları (fiziksel veya zihinsel) daha iyi tanımlamaya yardımcı olacak ve bu ihtiyaçlar mimari tasarıma yansıtılacaktır. Her ihtiyaç seviyesinin mekânsal tasarımda bir niteliğini tanımlamak üzere belirli koşullar ortaya konacaktır. Farklı nitelikler için Vasquez Sanchez ve arkadaşları (2020, s. 100), aşağıdaki önerilerde bulunmaktadır:

- 1. Konum-Fizyolojik Durum:** Yaşlı bireylerin istikrarlı bir yaşam sürdürebilmesi, yaşadıkları yakın çevrenin özelliklerine bağlıdır. Bir yapının tasarımında erişilebilirlik temel bir unsurdur; bu, binaya fiziksel olarak ulaşımı sağlayan ana ve ara bağlantı yollarını kapsar. Yapının konumu, mimari açıdan bir bağlantı noktası olarak işlev görür ve bireylerin toplulukla ve şehrin sunduğu olanaklarla etkileşimini mümkün kılar (Nettleton, Buse & Martin, 2018).
- 2. Çevre-Güvenlik Durumu:** Yaşlı bireyler için uyumlu bir yaşam ortamı güvenlik ve kontrol hissini artırır. Tasarım sürecinde, bina çevresiyle uyumlu bir sığınak olarak kurgulanmalıdır. Bu şekilde, bina çevresi, yapısal özellikleri ve işlevsel yönleri ile bütünleşerek yaşlı bireylerin güven içinde hissetmelerini sağlayacak şekilde tasarlanır. Bu yaklaşım, yapılı çevrenin güvenli ve korunaklı bir ortam sunmasına imkan tanır.
- 3. Açık Alan-Sosyal Durum:** Yaşlı bireyler için sosyal ilişkilerin kurulması zihinsel sağlığın korunmasında önemli bir rol oynar. Bu nedenle, tasarım sürecinde, sosyal etkileşimi teşvik eden mekânların oluşturulması esastır. Bina konfigürasyonu, dış mekânlardan iç mekânlara doğru bu tür sosyal etkileşimlere kolaylık sağlayacak şekilde düzenlenmelidir. Böylece sosyal etkileşimler için uygun ortamlar sağlanır ve yaşlıların sosyal olarak aktif kalmaları ve topluluk içinde bağlarını güçlendirmeleri kolaylaştırılır.

- 4. Sosyal Alan-Saygınlık Durumu:** Yaşlı bireyler için bağımsızlık, kendi kendine yetebilme ve faaliyetlerini özgürce yürütebilme yetisidir. Tasarım sürecinde, sosyal etkileşimi teşvik eden mekânların oluşturulması ve keşif imkanlarının sunulması önem taşımaktadır. Bu bağlamda, mekân düzenlemesi sosyal alanlara kolay erişim sağlayacak ve bu alanlar arasında kesintisiz bir geçiş sunacak şekilde yapılandırılmalıdır. Bu düzenleme, yaşlı bireylerin saygınlık durumunu ve sosyal etkileşimlerini destekler, onların sosyal ve fiziksel bağımsızlıklarını pekiştirir.
- 5. Duyusal Haz-Kendini Gerçekleştirme Durumu:** Yaşlı bireyler için duysal haz, kişisel deneyimlerden kaynaklanan bir başarı ve kendini gerçekleştirme durumu olarak önem taşır. Tasarımda bu durum, duyuların çeşitlilik gösteren uyarılmalarıyla sağlanmalıdır. Mekânsal algının öznel doğası nedeniyle, bireylerin bu uyarılmalara verdiği tepkiler değişkenlik gösterebilir. Bu nedenle, tasarım sürecinde farklı duysal deneyimleri destekleyecek şekilde çeşitlilik ve esneklik ön planda tutulmalıdır.

Fiziksel çevrenin insanların yaşam kalitesini ve gelecekteki gelişimlerini etkilediği gerçeği, Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisini mekân tasarımı konusunda temel bir psikolojik teori olarak öne çıkarmaktadır. Bu teori, temel ihtiyaçlar ve bu ihtiyaçlara nasıl önem verileceği konusunda bilgi sağladığından, birçok araştırmada temel dayanak olarak kullanılmıştır. Maslow'un çalışması, insanların ihtiyaçlarını nasıl belirlediklerine dair net bir çerçeve sunar. Bu sayede, fiziksel çevre faktörleri ile tasarımın temel bileşenleri olan kullanıcı ihtiyaçları arasında sistematik bağlantılar kurulabilmektedir.

2.8 Yaşlı Barınma Türleri

Yaşlanma, insanların genetik kodlarında başlangıçtan itibaren bulunan ve tüm canlılarda görülen doğal bir süreçtir. Bu sürecin sonuçları, yaşam biçimini etkileyen fiziksel aktivitelerde ve hareket biçimlerinde değişikliklere neden olmaktadır (Özer Baş, 2019, s. 40). İlerleyen yaşla birlikte işlevsel aktiviteler ve hareket kabiliyeti azalır, bu da günlük hareketleri gerçekleştirme yeteneğini doğrudan etkiler. Yaşlanmanın getirdiği bu değişiklikler, yaşlı bireylerin aktivitelerini sınırlamakta ve yeni durumlara uyum sağlamada zorluklara yol açmaktadır (Harootyan, 1988).

Araştırmalar, yaşlı nüfusun önemli bir kısmının aktivite sınırlamaları yaşadığını ve bu durumun çevreye uyum yeteneğinin azalmasının bir göstergesi olduğunu belirtmektedir (Kalınkara, 2004). Yaşlılık döneminde kolay ve bağımsız hareket edebilme yeteneğinin azalması, bu evrede karşılaşılan en yaygın sorunlardan biridir. İlerleyen yaşla birlikte meydana gelen bedensel ve fiziksel değişimler, yaşam kalitesini olumsuz yönde etkiler. Bu değişimler, erişilebilirlik ve çevreye uyum gibi önemli alanlarda zorluklara neden olmaktadır. Yaşlı bireylerde fiziksel kapasitede belirgin bir azalma görülmektedir.

İleri yaşlarda yürüme hızında ve merdiven çıkma yeteneğinde azalma, denge ve koordinasyon eksikliğine yol açmakta ve bu durum yaygın olarak görülmektedir (Ter, Erdoğan, & Kuter, 2016). Bu fiziksel yeteneklerdeki azalma, sadece erişilebilirlik sorunlarına neden olmakla kalmaz, aynı zamanda fiziksel ölçülerde ve vücut duruşunda (postür) değişikliklere de sebep olur. Yaşın ilerlemesiyle postürel değişiklikler sonucunda boy uzunluğu ve vücut ölçülerinde azalmalar meydana gelmektedir. Araştırmalar, 65-74 yaş arası erkeklerin, 18-24 yaşındaki genç erkeklere göre ortalama 6,1 cm, kadınların ise aynı yaş grubundaki genç kadınlara göre ortalama 5,1 cm daha kısa olduğunu ortaya koymuştur (Kalınkara, 2004). Bu değişimler, oturma yüksekliğinin azalmasına ve kol açıklığında önemli ölçüde azalmaya yol açar, bu da fonksiyonel olarak erişimi zorlaştırmaktadır. Ayrıca, yaşla birlikte vücudun hareket esnekliği de belirgin şekilde azalır. Bu nedenle, yaşlı bireylerin bedensel değişimler nedeniyle farklı fiziksel evre ihtiyaçları olduğu açıktır.

Yaşlanmanın getirdiği değişiklikler, çeşitli alanlarda özel çözümler geliştirilmesini zorunlu kılar. Bu durum, sadece tek bir alana odaklanmakla kalmaz; tıp, teknoloji, mimarlık, ulaşım ve yaşamın pek çok alanını kapsayan çok yönlü araştırma ve geliştirmeleri gerektirir.

Mimarlık alanında yapılan akademik çalışmalarda; doğumda beklenen yaşam süresinin artışı ve bu artışın gelecekte devam edeceği beklentisi, ileri yaş grubunun toplumsal hayata katılımı, sosyal hayattaki konumları ve karşılaşılan sorunlara yönelik mimari çözümlerin geliştirilmesi gerektiği sonucunu ortaya koymaktadır (Arda Akyıldız, 2017). Mekân kullanımı; amacı, yoğunluğu kullanıcı profili açısından farklı gereksinimlere göre değişkenlik göstermektedir. Bireylerin yaşam

boyu deneyimledikleri davranış biçimleri, alışkanlıklar ve fiziksel ergonomi, mekân kullanımını etkilemekte ve bu da mekân organizasyonunu şekillendirmektedir. Özellikle yaşlı bireylerin kullanımına yönelik mekânlar, onların ihtiyaçlarına uygun olarak düzenlenmelidir. Bu yaklaşım, yaşlı bireylerin yaşam kalitesini artırmayı ve onların toplumsal hayata aktif katılımlarını desteklemeyi amaçlamalıdır (Düzenli, & Alpak, 2017).

Yaşlı bireyler, karmaşık çevrelere hızlı bir şekilde uyum sağlama konusunda zorluk yaşayabilirler. Bu nedenle, yaşlı bireylere yönelik mekânlarda antropometrik ölçülerin bu kullanıcı grubuna göre düşünülmesi gerekmektedir. Aksi takdirde, yaşlı bireyler için olumsuz sonuçlar doğabilir. Bu nedenle, mekânlardaki donanım ve ekipmanların işlev ve boyutları belirlenirken yaşlı kullanıcı ergonomisi dikkate alınmalıdır (Damon & Stoudt, 1963).

Gelecekteki yaşam alanlarını hayal etmek ve tasarlamak, o mekânın kullanıcısıyla işbirliği içinde ve diyaloguyla alınan kararlarla amacına ulaşabilir. Özellikle yaşça kıdemli insanlar için, içinde yaşamak istedikleri evler ve yaşam çevreleri planlanırken, bu mekânlar hakkında karar verme safhasında söz sahibi olmaları çok önemlidir (Peace vd., 2006). Yaşam çevreleri hakkında ön bilgi sahibi olmaları, tasarım, planlama ve inşa etme aşamalarında yer almaları, onlarda mekâna karşı aidiyet ve güven duygusu geliştirecektir. Cavanagh'ın çalışmasına göre (Akt. Komut, 1996), yaşlı bireylere yönelik mimari tasarımlarda alınan kararlarda kullanıcı görüşlerine neredeyse hiç başvurulmamaktadır. Oysa, yapı tasarım sürecinde potansiyel kullanıcı grubundan bireylerin fikir ve yorumlarının alınması gereklidir. Doğru kararlar vermek için kullanıcı ile birlikte ilerletilen süreç önemli rol oynamaktadır. Woudhuysen (1993), bu düşüncüyü destekleyerek, yaşlı bireylerin tasarımcılarla ekipler halinde çalışması ve erken aşamada doğrudan tasarım sürecine dahil olması gerektiğini savunmaktadır.

Toplum içinde yaşamaktan bakım tesisinde yaşamaya geçiş, genellikle bağımsızlık ve amaç kaybına bağlı olarak yaşam kalitesinde düşüşle ilişkilendirilir (Alzheimer's Australia, 2015). Bakım tesislerinde yaşayan bireylerle yapılan görüşmeler, yaşam kalitesinin son derece önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca, bakım tesislerindeki yaşam kalitesinin, günlük yaşam aktivitelerinde bağımsızlığın yeniden kazanılmasından ölüm oranına kadar sağlıkla ilgili birçok sonucun belirleyicisi

olduğu gösterilmiştir (Lee, 2009). Bakım tesislerinde yaşayan bireylerin yaşam kalitesini artıracak müdahalelerin uygulanması, aynı zamanda tesis sakinlerini, personeli ve sakinlerin ailelerini de olumlu yönde etkileme potansiyeline sahiptir.

Bireylerin bağımsızlıklarını sürdürmelerine olanak tanıyan anlamlı faaliyetlere ve desteğe katılımı teşvik etmek için bakım tesislerinde bakım kalitesini iyileştirme ve yeni modeller geliştirme ihtiyacı bulunmaktadır (Tolson, 2011). Bakım tesislerinin fiziksel ortamı, sakinlerin yaşam kalitesini artırmak amacıyla özel olarak değiştirilebilir. Konut bakımının fiziksel ortamının sakinlere fayda sağlamak için en iyi şekilde nasıl geliştirilebileceğine karar vermek, önemli bir araştırma alanıdır (Fleming, 2010).

Geleneksel olarak, bakım tesisleri hizmetleri tıbbileştirme yaklaşımına dayanmaktadır. Bu tesisler, sakinler için evlerden ziyade tıbbi kurumlara daha benzer şekilde tasarlanmakta ve işletilmektedir (WHO, 2015). Ancak son zamanlarda, bakım tesisleri, bireylerin bağımsızlıklarını daha uzun süre korumalarını teşvik eden daha destekleyici bir ortam yaratmak için dönüştürülmekte ve sakinler için yaşam kalitesini iyileştirmeye yönelik farklı bakım modelleri sunmaya teşvik edilmektedir (Ausserhofer, 2016).

Yaşlı bireyler için tasarlanacak yaşam alanlarında alternatif çözümler geliştirmek, kullanıcıların sağlık durumunu ön planda tutmayı gerektirir. Bu bağlamda, alternatif yaşam alanları oluşturulurken yaşlıların belirli gruplara ayrılması faydalı bir başlangıç noktasıdır (Türel, 2004). Bu gruplandırma genellikle yaşlıları aşağıda belirtilen üç kategoriye ayırmayı içerir.

- Bağımsız Yaşlılar: Kendilerine tamamen yetebilen, fiziksel, psikolojik ve sosyal gereksinimlerini kendi başlarına karşılayabilen sağlıklı bireylerdir.
- Yarı Bağımlı Yaşlılar: Zihinsel olarak genellikle sağlıklı olan ve fiziksel olarak temel ihtiyaçlarını karşılayabilen; ancak banyo yapma, ev işleri, alışveriş gibi bazı yaşam aktivitelerinde yardıma ihtiyaç duyan bireylerdir.
- Bağımlı Yaşlılar: Yaşamlarını devam ettirebilmek için sürekli olarak dışarıdan destek ve bakıma ihtiyaç duyan bireyler olarak tanımlanır.

Yaşlılar için tasarlanan mekânsal organizasyonlar, genellikle bu bireylerin fiziksel ve zihinsel kapasitelerine göre şekillendirilmektedir. Bu nedenle, yaşlıların kullanacağı

mekânlara yönelik bir sınıflandırma yapılırken, yaşlı bireylerin tipolojilerinin anlaşılması büyük öneme sahiptir. Diğer bir deyişle, yaşlılar için oluşturulan mekânsal düzenlemeler, aslında yaşlı bireyin durumuna göre belirlenir; bu sebeple yaşlıların fiziksel ve zihinsel durumlarına göre yapılan bu üçlü ayrımın detaylıca ele alınması gerekmektedir. Çakır (2004, s. 20-23), yaşlıların barınma ve bakım ihtiyaçlarının karşılandığı mekânları, yaşlı tipolojisine göre şu şekilde sınıflandırmıştır:

- Bağımsız Yaşlı Mekânları: Kendi ihtiyaçlarını bağımsız bir şekilde karşılayabilen yaşlılar için tasarlanmış mekânlar.
- Yarı Bağımsız Yaşlı Mekânları: Temel ihtiyaçlarını kendi başlarına karşılayabilen fakat belirli aktivitelerde destek gerektiren yaşlılar için düzenlenmiş mekânlar.
- Bağımlı Yaşlı Mekânları: Sürekli dışarıdan destek ve bakıma ihtiyaç duyan yaşlılar için özel olarak hazırlanmış mekânlar.

Bu sınıflandırma, yaşlı bireylerin fizyolojik durumları ve kapasitelerine göre mekânsal organizasyonların nasıl yapılandırılması gerektiğine dair önemli bilgiler sunmaktadır. Yaşlı bireylerin fiziksel ve zihinsel kapasiteleri göz önünde bulundurularak yapılan bu mekânsal düzenlemeler, onların yaşam kalitesini artırmayı ve günlük yaşam aktivitelerini daha rahat bir şekilde sürdürebilmelerini hedeflemektedir.

Literatürde yaşlı mekânlarına yönelik, bakım ve barınma ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla oluşturulan mekânsal organizasyonlar arasında sunulan hizmetler, tasarım ve donanımlar bakımından benzer özelliklere sahip olsalar da sunulan olanaklardaki çeşitlilikler nedeniyle farklı isimlendirmeler yapılmaktadır. Bu ayrım, mekânların kullanım amacına ve yaşlı bireylerin ihtiyaçlarına göre özelleştirilmesi gerekliliğini vurgulamaktadır. Örneğin, bazı yaşlı mekânları daha fazla sağlık hizmeti ve bakım desteği sunarken, bazıları daha bağımsız bir yaşam tarzını destekleyecek şekilde tasarlanmıştır. Bu nedenle, mekânların adlandırılması, sunulan hizmetlerin ve olanakların doğasını yansıtan bir farklılaşmayı ifade etmektedir (Üresin, 2005).

Günümüzde ortaya çıkan sağlıklı yaşlanma, yerinde yaşlanma, aktif yaşlanma gibi kavramlar, yaşlanma süreci ve dolayısıyla yaşlıların kullanımına yönelik mekânların

şekillenmesi ve algılanışını değiştirmektedir. Mekân tasarımında, özellikle yaşlı bireylerin ‘kendi evinde’ hissetmeleri amaçlanmaktadır. Bu yaklaşım, geriatrik bakım merkezleri ve hastane hizmeti veren yapılar gibi bağımlı yaşlılara yönelik mekânlarda tam anlamıyla sağlanamasa da bağımsız ve yarı bağımlı yaşlılara hizmet veren mekânlarda uygulanmaya çalışılmaktadır. Kişiye özel mekânlar oluşturularak, bireysel algı ve ihtiyaçlara yönelik bir çevre tasarımı hedeflenmektedir.

Geleneksel olarak kurumsal odaklı olarak tasarlanmış ve inşa edilmiş yapılar, günümüzde hizmetlerini bireylerin yaşam kalitesini artıracak şekilde yeniden yapılandırmaktadır. Kurumsal yapıların sunduğu hizmetler, bireylerin ihtiyaçlarına göre çeşitlilik göstermekte ve bu, mekânların adlandırılması ve sınıflandırılmasını da etkilemektedir (Özer Baş, 2019, s. 40; Çizelge 2.10). Bu durum, yaşlı bireylerin yaşam alanlarına ve sunulan hizmetlere yönelik anlayışın, bireysel gereksinimlere daha duyarlı bir yaklaşımla değiştiğini göstermektedir.

Çizelge 2.10 : Yaşlı mekânlarına yönelik genel sınıflandırma (Özer Baş, 2019, s. 52)

Barınma Tipi	Yeterlilik	Kurumsallık	Hizmet Tipi
Geriatrik Hastane ve Yaşlı Bakım Evleri	Bağımlı	Var	Sağlık hizmetleri öncelikli olup, 24 saat hemşire gözetimi ile hizmet sağlanır.
Huzurevleri	Bağımsız Yarı Bağımlı	Var	Temel sağlık hizmetleri ile birlikte barınma hizmetinin sunulduğu kurumlardır.
Yaşlılara Yönelik Konutlar	Bağımsız Yarı Bağımlı Bağımlı	Var	Müstakil birimlere, sosyal servisler ve yemek dahil olabilir
Kendi evinde yaşam	Bağımsız	Yok	Bireyin kendi evinde yaşamını sürdürmesi.
Paylaşımlı Ortak Ev	Bağımsız	Kısmen Var	Özel konut haricinde, beraber paylaşılan konut, atölye, çamaşırhane vb. alanlar çerçevesinde yaşam

2.8.1 Geriatrik hastaneler ve yaşlı bakım evleri

Geriatrik hastaneler ve yaşlı bakım evleri, yatağa bağımlı, fiziksel olarak çok zayıf veya zihinsel problemleri olan yaşlıların bakımını üstlenen kurumlardır. Bu tesisler, esas olarak tedavi ve bakım hizmetleri sunan özel yaşlı hastaneleri olarak işlev görürler. Bu kurumların tasarımında mekânsal estetiğin ötesinde, fonksiyonel işlev önceliklidir ve yaşlı bireylerin ihtiyaçlarına uygun bir çevre sağlamak amaçlanır (Türel, 2004). Bu tür kurumlar, kendi kendine yetemeyen kişilere 24 saat sürekli bakım ve gözetim sağlamaktadır (Üresin, 2005, s. 31). Kronik hastalıkları, kalp

problemleri veya ciddi sakatlıkları olan bireylere günlük hemşirelik hizmetleri ve tıbbi tedavi sunulurken, aynı zamanda bireylerin günlük aktivitelerine destek sağlanır (Abderrazzaq, Lacagnina, & Snow, 2010, s. 1).

Geriatrik hastaneler, sürekli olarak ciddi sağlık sorunları olan ve yoğun bakım ihtiyacı duyan yaşlı bireyler için özel olarak tasarlanmıştır. Bu tesisler, acil ve ciddi durumda olan hastaları kabul ederek, genel hastanelerdeki gereksiz yoğunluğun önüne geçmeyi hedeflemektedir. Geriatrik hastaneler ve bakımevleri, işlevsel olarak hastanelere benzer özellikler taşıyalar da amaçları farklılık gösterir. Hastanelerde hastalar genellikle kısa süreli tedavi görürken, geriatrik merkezlerde ve bakımevlerinde kalış süresi bazen birkaç yıla kadar uzayabilmektedir. Hastane kurulumu ve işletilmesi ciddi maliyetler gerektirdiğinden, hastane yataklarının uzun süreli yaşlı bakım için kullanılması ekonomik, sosyal ve psikolojik açıdan sorunlara yol açabilmektedir. Buna karşılık, bakımevleri ve geriatrik hastaneler, yatak başına düşen yatırım ve işletme giderlerinin hastanelere göre daha düşük olması nedeniyle, bağımlı yaşlıların uzun süreli bakım ihtiyacını karşılamada önemli bir rol oynamaktadır (Karataş, 1992'den akt. Özer Baş, 2019, s. 54).

Geriatrik bakım kurumlarında, sosyal hizmet uzmanları, psikologlar, fizyoterapistler, doktorlar ve hemşireler gibi çeşitli meslek ve sağlık alanlarından gelen geniş bir ekip, yaşlı bireylere hizmet sunmaktadır (Üresin, 2005, s. 33). Bakım personelinin yüksek sayıda olması, yaşlıların ihtiyaç duyduklarında bakıcılara kolayca ulaşabilmelerini, aynı zamanda temizlik ve bakım işlerinin verimli bir şekilde yürütülmesini sağlayan temel bir planlama ilkesidir (Türel, 2004). Bu birimlerin asıl amacı, bireylere temiz, ısınması kolay, güvenli ve konforlu bir yaşam alanı sunarak, fizyolojik ve psikolojik açıdan sağlıklı bir şekilde toplumdan ayrılmadan yaşamlarını sürdürebilmelerini sağlamaktır (Ünal, 1997).

Bakımevleri, hastalık ve tedavi süreçlerine odaklanan yapılanma modelleridir. Kuruldukları andan itibaren, doğaları gereği kurumsal bir yapıda tasarlanmaktadır. Bu kurumların temel amacı, bireylerin sağlık durumunu korumak ve güvenliklerini temin etmektir; bu nedenle disiplinli ve standardize bir hastane yapısına sahiptirler. Fiziksel tasarım açısından, hastane mimarisine benzer bir düzenlemeye sahip olan bu mekânlar, koridorlar boyunca sıralanan odalar, ortak kullanım alanları, banyolar ve

üniformalı personel gibi özelliklerle bu sistematiği yansıtmaktadır (Eijkelenboom vd., 2017, s. 112).

Sağlık sorunları olan bireylerin bakımında görev alan personelin yüksek düzeyde eğitilmiş olması gerekmektedir. Ayrıca, bakım personelinin görevlerini etkin bir şekilde yerine getirebilmeleri için odaların yeterince uygun ve konforlu olması şarttır. Fiziksel konforun yanı sıra, bireylerin mekânı kendi alanlarıymış gibi hissedebilmeleri de büyük önem taşır (Van Hoof vd., 2014). Günümüzde, hasta odaklı bakım modelleri giderek daha fazla ön plana çıkmaktadır. Bu yaklaşım, kişinin özgünlüğüne saygı gösterilmesini ve kendini iyi hissetmesinin teşvik edilmesini amaçlamaktadır (Eijkelenboom vd., 2017, s. 112).

Uzun süreli yaşlı bakım hizmetlerinde geleneksel tıbbi bakım modellerinin uygulanması, hasta bireylerin tıbbi olmayan sosyal ve psikolojik destek ihtiyaçlarının göz ardı edilmesine neden olabilir (Barnes, 2002). Yaşlı bireylerin genel sağlık durumlarının değerlendirilmesinde, yaş faktöründen ziyade bireylerin mevcut sağlık durumları ön plandadır. Sağlık durumu hem fizyolojik hem de psikolojik boyutlarıyla ele alınmaktadır.

Günümüzde öne çıkan en önemli kavramlardan biri toplumların yaşlanmasıdır. Uzun bir yaşam süresi, yaşam kalitesi olmadan anlam ifade etmez ve sağlık beklentisi yaşam beklentisinden çok daha önemlidir. Genç popülasyon üzerinde tıbbin amacı tedavi etmek ve iyileştirmek iken, yaşlı popülasyon için hedeflenen ise işlevlerin sürdürülmesi, yaşa bağlı kayıpların azaltılması ve yaşam kalitesinin korunmasıdır (Gökçe Kutsal, 2004, s. 1).

2.8.2 Huzurevleri

Huzurevleri, yaşlı bireylerin huzurlu bir ortamda korunup bakılmaları, sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla özel sektör veya kamu kuruluşları tarafından kurulan sosyal hizmet kuruluşlarıdır. Bu kuruluşlar, yaşlılar için tasarlanmış konut birimlerinin bir arada bulunduğu, yaşlı bireylerin barınma, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarının kolektif olarak karşılandığı mekânlardır.

Huzurevi modeli, toplumdan izole olmak istemeyen, bağımsız yaşam konusunda kaygı taşıyan, kısa süreli hastalıklar ve ev işlerinde ara sıra yardıma ihtiyaç duyan

yaşlılar tarafından tercih edilmektedir. Kurum içerisindeki yaşam birimleri, sağlık kontrolü, yemek, çamaşır yıkama gibi günlük ihtiyaçlarda yardımcı hizmetlerin yanı sıra sosyal hizmetler ve hobi alanları gibi imkanlarla desteklenmektedir (Karataş, 1992'den akt. Özer Baş, 2019, s. 56). Huzurevleri, ileri yaştaki bireylere sosyal destek sunan, yalnızlık hissini gideren ve öz bakım ihtiyaçlarının karşılanmasına yardımcı olan yapılar olarak tanımlanmaktadır (Üresin, 2005).

Bu kuruluşlar, günlük bakım ve yardım gereksinimi olan yaşlılar için özel olarak tasarlanmıştır. Huzurevleri, konaklama, yatma, oturma ve dinlenme imkanı sunan birimler, sosyal etkileşim ve eğlence için tasarlanmış ortak alanlar ve beslenme ihtiyaçlarını karşılayan yemek salonları gibi sosyal olanakları barındırır. Bu yapılar, yaşlı bireylerin günlük yaşam aktivitelerini sürdürebilmeleri ve sosyal etkileşimlerini artırmaları amacıyla tasarlanmıştır.

Huzurevleri, geçmişte hastane benzeri, kurumsal özelliklerin ön planda olduğu mekânlar olarak tasarlanmışken, son dönemlerde ev ortamının sıcaklığını ve konforunu yansıtan, kurumsallığın ötesine geçen alanlara dönüşmüştür. Türkiye bağlamında incelendiğinde, Türk kültürü ve geleneklerine olan derin bağlılık, huzurevlerinin gelişimini yavaşlatmış olsa da değişen yaşam biçimleri ve anlayışlarıyla birlikte, yaşlılara yönelik hizmetlerde ve misyonlarda yenilikler yapılması zorunlu hale gelmiştir.

Bu yenilikler, yaşlıların ve ailelerinin, hatta genel olarak toplumun huzurevlerine dair olumsuz algılarını değiştirebilmek amacıyla, kullanıcı ile mekân arasındaki ilişkinin güçlendirilmesini temel almaktadır. Böylece, yaşlıların ihtiyaç ve beklentilerine daha duyarlı, onlara yönelik özelleştirilmiş hizmetler sunarak huzurevlerinin algısını olumlu yönde dönüştürmek mümkün hale gelebilir. Bu dönüşüm, huzurevlerinin yalnızca bakım sağladıkları yerler olmanın ötesine geçerek, yaşlı bireylerin kendilerini evlerinde gibi hissedebilecekleri, sıcak ve destekleyici ortamlar sunmasını sağlamaktadır.

Huzurevleri, yaşlı bireylerin akrabalarıyla birlikte anlamlı bir paylaşım ortamı yakalamasına olanak sağlayabilmektedir. Bununla birlikte, son yıllarda öne çıkan “yerinde yaşlanma” yaklaşımı, toplum içinde bakım hizmetlerinin sağlanmasını ve yaşlıların kendi ev ortamlarında en az sorunla yaşamalarını hedeflemektedir. Bu

yaklaşım, toplum kaynaklarının yaşlı bireylere ve ailelerine gerekli desteği sağlayacak şekilde aktarılmasını esas alır. Dünya genelinde benimsenen bu düşünceyle, yaşlı insanların toplumdan ayırıştırılmadan, bulundukları çevrede normal bir sosyal yaşam sürdürmeleri ve buna bağlı olarak fiziksel ve ruhsal sağlıklarından daha fazla keyif almaları, üretkenliklerini sürdürebilmeleri amaçlanmaktadır.

Kuşaklar arası iletişim ve etkileşim ile yaşlı bireylerin deneyim ve birikimlerinin gençlerle paylaşılması, genç bireylerin de toplumsal ve teknolojik pek çok yenilik konusunda yaşlı bireylere olumlu katkılarda bulunabileceği göz ardı edilmemelidir. Toplum temelli yaşlı bakım hizmetlerinin amacı, huzurevlerine erken başvuruların önlenmesidir (Gökçe Kutsal, 2004, s. 2). Bu yaklaşım, yaşlı bireylerin toplum içinde aktif ve bağımsız bir yaşam sürdürmelerini desteklemekte ve toplumsal bütünleşmeyi güçlendirmektedir.

Ülkemizde yaşlılara sunulan en yaygın hizmet modeli huzurevleridir. Genellikle bakıma muhtaç, bakacak kimsesi ve ekonomik gücü olmayan kişilere yönelik olarak tasarlanmış olan bu kurumsal bakım tesisleri, yaşlı bireylerin barınma, sağlık ve diğer temel ihtiyaçlarını karşılamaktadır (Gürer ve Ateş, 2013, s. 216). Ekonomik gücü olan fakat sosyal yoksunluk içinde bulunan yaşlı bireylere ise belli bir ücret karşılığında hizmet verilmektedir (Yerli, 2017, s. 1285). Bu tesisler, belirli bir ücret veya bağış karşılığında sağlık, barınma ve diğer temel yaşam hizmetlerini sunmaktadır (Pakdil, 1992).

Huzurevlerinde sunulan hizmetler, özellikle kimsesiz ve sağlık sorunları olan yaşlılar için tasarlanmış olup, yatılı kaldıkları süre boyunca bu hizmetlerden faydalanma imkanı bulmaktadırlar. Ayrıca, bakıma muhtaç yaşlıların tıbbi, psikolojik, sosyal ve fiziksel tüm gereksinimlerinin karşılandığı Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri de bulunmaktadır. Bu merkezler, gerekli ekipman ve uzman personelle donatılmış olup, yaşlılara geçici veya yatılı bakım hizmetleri sunmaktadır (Kılıç, 2019, s. 31).

Yaşlılar, burada geniş kapsamlı sağlık hizmetlerinden faydalanabilmekte, özellikle kendi kendine bakamayan, demans hastası, duyma-ışıtme sorunu olan veya yatağa bağımlı olan bireyler için önemli düzeyde destek sağlanmaktadır (Potter & Perry, 1997, s. 569). Bu merkezler, yaşlı bireylerin yaşam kalitesini artırmak ve onların

bağımsızlıklarını mümkün olduğunca sürdürebilmelerini sağlamak amacıyla tasarlanmıştır.

Huzurevi ve Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezlerinde sunulan hizmetler, yaşlıların temel ihtiyaçlarını ve yaşam kalitelerini artırma amacını taşımaktadır. Bu merkezlerde yaşlılara sunulan hizmetler; konaklama, sağlık hizmetleri, psiko-sosyal destek, sosyal ilişkilerin geliştirilmesi, günlük aktivitelerin sürdürülmesi, beslenme, kişisel bakım, boş zaman değerlendirme, sosyal faaliyetler ve diğer sosyal hizmetler şeklinde çeşitlilik göstermektedir. Bu hizmetler, yaşlıların fiziksel, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak üzere kapsamlı bir yaklaşımla sunulmaktadır.

2.8.3 Kendi evinde yaşam

Yaşlılık döneminde, birçok bireyin kendi konutlarında yaşamayı sürdürme tercihi yaygındır. Bağımlılık durumları ne olursa olsun, kendi evlerinde yaşlanmak, bireyler için sağlık ve refah açısından önemli faydalar sunmaktadır. Tanıdık ve konforlu bir çevrede yaşamak, fiziksel ve psikolojik iyilik hallerini olumlu yönde etkiler.

"Yerinde yaşlanma" kavramı, bireylerin kendi evlerinde, ev ortamının her açıdan uygun olduğu koşullar altında yaşlanmalarını ifade eder (Ball, Perkins, Whittington, & Connell, 2004, s. 202). 21. yüzyılda, özellikle "age in place" adı altında gelişen bu düşünce, yaşlı bireylerin kendi konutlarında bağımsız yaşamlarını sürdürmelerini desteklemeyi amaçlamaktadır.

Yaşlı nüfusun genel nüfus içindeki oranının artması ve yaşlı bireylerin kendi ihtiyaçlarını karşılayamama durumu, devletlerin yeni çözümler üretmesini zorunlu kılmaktadır. Bu durum, küresel ölçekte devlet bütçelerini olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle, "yerinde yaşlanma" konsepti literatürde sıklıkla ele alınmakta ve medya, projeler ve sosyal politikalar çerçevesinde incelenmektedir.

Dünya genelinde insan ömrünün uzamasıyla birlikte, yaşlı bireylerin ihtiyaçlarına uygun konutlara olan talep giderek artmaktadır (Abderrazzaq, Lacagnina, & Snow, 2010). Yaşlı nüfus oranlarının yükselmesiyle ekonomik açıdan da önemli hale gelen bu durum, yaşlıların kendi evlerinde yaşamayı sürdürmelerinin devlet için ekonomik bir zorluk oluşturmadığını göstermektedir (Oldman, 2003'ten akt. Özer Baş, 2019, s.

60). Bu bağlamda, yaşlıların bağımsız yaşamlarını destekleyecek şekilde tasarlanmış evler hem bireylerin yaşam kalitesini artırmakta hem de toplumsal ekonomik yükü hafifletmektedir.

Türkiye'de, 1980'lerin ortalarında huzurevlerine artan talep ve mali sıkıntılar karşısında "yerinde yaşlanma" kavramı gündeme gelmiştir (Kalınkara & Arpacı, 2016). Konut, bireyin günlük aktivitelerinin merkezi olduğundan, yaşam alanlarının erişilebilir, konforlu, güvenli, yönetimi ve bakımı kolay olması büyük önem taşımaktadır. Yaşlı bireylerin kendi evlerinde özerk ve bağımsız bir yaşam sürdürebilmeleri için huzurlu, güvende ve özgür hissetmeleri gerekmektedir (Welhops, 2007, s. 3). Bu çerçevede, yaşlı bireylerin yaşam kalitesini artıracak ve "yerinde yaşlanma" durumunu mümkün kılacak olan konut politikaları ve çözümlerin geliştirilmesi kritik bir öneme sahiptir.

Yaşlı bireyler için gündelik yaşamda sürekli etkileşim içinde oldukları yapısal çevre, yerinde ve sağlıklı yaşlanma süreçleri açısından büyük bir önem taşımaktadır (Tutal, 2016). Yaşamın büyük bir kısmı konut ve çevresinde geçtiğinden, yaşlı bireylerin ihtiyaçlarına ve konfor şartlarına uygun konutlar hayati derecede önemlidir. Bu durum, bireyin yaşam kalitesi, fiziksel ve psikolojik sağlık durumu ile doğrudan ilişkilidir (Kalınkara, Tezel, & Zorlu, 2016). İç mekânda zamanlarının önemli bir bölümünü geçiren yaşlılar için donanım tercihleri, konutların ve genel yapısal çevrenin şekillendirilmesinde belirleyici olmaktadır.

Konut, yaşlılar için bir düzen ve süreklilik kaynağı olmanın yanı sıra, güvenli ve konforlu bir alan sunmalıdır. Yaşlı bireyler için konut, dış çevreden daha fazla önem arz eder. Bu bağlamda, konut, bireyin belirli bir çevre kapsamında olaylar ve nesneler üzerinde kontrol sağlayabilme imkânı sunan özel bir mekân olarak kabul edilmelidir (Kalınkara, 2004).

Yaşlı bireylerin evlerinde yaşamaya devam etmeleri, devlet açısından hem ekonomik hem de sosyal yükleri azaltıcı bir faktör olarak önem taşımaktadır. Ancak bu durumun sürdürülebilir olabilmesi için yaşlıların bağımsız yaşayabilme kapasitesine sahip olmaları gerekmektedir; yani kendi ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeyde bağımsızlık gereklidir. Yaşlanma sürecinde bireyler, alışkın oldukları ortamlarında kalmayı tercih ederler ve mümkün olduğunca sağlık hizmetlerini kendi evlerinde

almak isterler. Bu durum, yaşlıların duygusal ihtiyaçları açısından kritik öneme sahiptir ve sağlıklı yaşlanma sürecine olumlu katkı sağlar (Öner Doğanyigit, 2018). Kendi evinde yaşlanmanın bağımsızlıkla doğrudan ilişkili olduğu bilinmektedir. Ev, sadece iç mekân olarak değil, dış çevreyle olan tanıdık bağlar açısından da bireye huzur ve güven sağlar. Sabit bir çevrede yaşamak, yaşlanan bireyin sosyal ağlardan faydalanmasını ve bu sayede sosyal hizmetler, arkadaşlar ve komşularla yakın ilişkiler kurmasını kolaylaştırır. Bu nedenle, özellikle emeklilik dönemi ve hareket kabiliyetinin azaldığı yaşlarda, ev yaşlı bireyler için hayati bir önem taşımaktadır (Kalınkara & Arpacı, 2016).

İnsanların yaşam sürecinde, özellikle yaşlılık döneminde karşılaştıkları fiziksel ve uyum zorlukları, bağımsız yaşam sürdürebilme kapasitelerini önemli ölçüde etkilemektedir. Bu bağlamda, yaşlı bireylerin yaşam kalitesini artıracak konut sağlanması ve bu konutların yaşlıların ihtiyaçlarına uygun şekilde tasarlanması, onların mevcut yeteneklerini en iyi şekilde kullanmalarına olanak tanımaktadır. Yaşlı bireylerin bağımsız bir yaşam sürdürebilmeleri için hem konutların hem de çevrenin yaşlı dostu özellikler taşıması gerekmektedir. Yaşlılık döneminde karşılaşılan sorunların temelinde, yaşlı bireylerin ihtiyaçlarına uygun düzenlenmeyen iç ve dış mekânların yattığı görülmektedir (Ter, Erdoğan & Kuter, 2016). Bu durum, yaşlıların kendi başlarına yaşama yetilerini doğrudan etkilemektedir.

Yerinde yaşlanma konsepti, bireylerin toplum içinde arkadaşlar, aile ve komşularla bağımsız bir yaşam sürdürmelerini teşvik eder; kendi kendine yeterliliği artırır, profesyonel yardım ihtiyacını minimize eder ve sosyal izolasyonu önler. Bu yaklaşım, yaşam kalitesini artırarak, kişisel kontrolü ve saygınlığı destekler (Kalınkara & Arpacı, 2016). Yaşlı ve engelli bireylerin yaşam alanlarındaki ihtiyaçlar ve öncelikler, diğer kullanıcılardan farklıdır; güvenlik ve kullanım kolaylığı estetikten daha önemlidir. Mekân tasarımında dikkat edilmesi gereken temel ilkeler arasında kullanım kolaylığı, güvenlik, erişilebilirlik, işlevsellik, mahremiyet ve esneklik yer alır. İç mekân düzenlemeleri ve mobilya seçimleri, yaşlı bireylerin antropometrik ölçülerine ve güvenli kullanıma uygun olmalıdır (Zorlu, 2017, s. 43). Yaşlı bireylerin kendi evlerinde yaşamaları teşvik edildiğinde, yaşam alanlarının bu gereksinimleri karşılayacak şekilde yeniden düzenlenmesi gerekebilir.

Bu tür değişiklikler maliyetli ve zaman alıcı olabilir ancak, bireyin evinde yaşamını sürdürebilmesini sağlar (Kalınkara & Arpacı, 2016).

2.8.4 Paylaşımlı ortak evler

Konut paylaşımı hizmeti, ekstra yaşam alanına sahip ev sahiplerini, bir yaşam alanı arayışı içerisinde olan bireylerle bir araya getirmeyi amaçlayan bir sistemdir. Bu hizmetin temel amacı, bir hizmet sağlamaktan ziyade, yaşamak için bir yer arayan kişiler ile mevcut yaşam alanlarını ve imkanlarını paylaşmaya hazır olan ev sahiplerini en etkin şekilde birbirleriyle eşleştirmektir (Pastalan, 1990). Bu süreçte, her iki tarafın da ihtiyaç ve beklentileri dikkate alınarak, karşılıklı yarar sağlanacak bir ortaklık kurulması hedeflenir.

Paylaşımlı konut kullanımını teşvik eden hizmetler, çeşitlilik gösteren yöntemlerle sunulmaktadır. Bu süreç, öncelikle bir kayıt ve eşleştirme sistemi kurularak başlamaktadır. Bu sisteme, ‘konut arayan’ ya da ‘konut sağlayan’ olarak kaydolun kullanıcılar, konutun mekânsal ve sosyal özelliklerine dair taleplerini, fiziksel koşulları ve diğer spesifik ihtiyaçlarını belirtmektedirler. Bu platform, konutun mevcut kapasitesinin üzerindeki kişi sayısı nedeniyle veya yüksek kira gibi maliyetlerin paylaşarak karşılanması amacıyla, mevcut bir yaşam alanına ek bir bireyin dahil edilmesi taleplerini kolaylaştırmaktadır. Bu sistem, uygun yaşam alanı arayanlar ile fazladan oda veya kaynakları olan ev sahiplerini, her iki tarafın da gereksinimlerini karşılayacak şekilde bir araya getirmektedir. Şekil 2.13’de örnek bir plan bulunmaktadır. Plan üzerinden okunduğı üzere iki yatak odası ve her odaya ait banyo, wc bulunmaktadır. Mutfak, salon ve balkon ise ortak kullanım alanları olarak planlanmıştır.

Şekil 2.13 : Tierra Vista Kaliforniya'daki 'Mingle Units' (Frank, 1991, s. 8, Akt. Ünsal Gülmez, 2008, s. 120). 1. Yaşama mekânı, 2. Yemek alanı, 3. Mutfak, 4. Ebeveyn yatak odası, 5. Banyo, 6. Yıkama/kurutma

Paylaşımlı ortak ev modeli, dünya çapında yaygın bir barınma yöntemi olarak hem konut sağlayıcılarına hem de konutu paylaşan bireylere çeşitli avantajlar sağlamaktadır. Bu model; yaşlılar için sosyal izolasyonu azaltmayı, yaşam maliyetlerini düşürmeyi ve daha sürdürülebilir ve etkileşimli bir yaşam tarzını desteklemeyi amaçlamaktadır. Özellikle Kanada gibi pek çok ülkenin bu modeli devlet politikası haline getirmiş olması, bu yöntemin daha etkin ve yararlı olmasının önünü açmıştır. Devlet desteği, bu tür barınma çözümlerinin yaygınlaşmasını ve etkin bir şekilde uygulanmasını sağlayarak, yaşlılar için daha kapsayıcı ve destekleyici bir toplum inşa etmeye katkıda bulunmaktadır.

Yaşlı popülasyonundaki artış ve şehirlerdeki nüfus yoğunluğu göz önüne alındığında, paylaşımlı konut hizmetlerinin sunmuş olduğu çift yönlü avantajlar hem bireyler hem de toplum için büyük önem taşımaktadır. Bu avantajlar üç temel alanda özetlenebilir:

- **Sosyal Faydalar:** Paylaşımlı yaşam alanları, yaşlı bireylerin sosyal destek sistemlerini güçlendirerek sosyal izolasyonu azaltır. Birlikte yaşamının sağladığı bu sosyal etkileşim, bireylerin birbirlerine destek olmalarını sağlar, böylece yalnızlık duygusunu azaltır ve yaşam kalitesini artırır. Sosyal etkileşim aynı zamanda bireylerin ruh halini iyileştirebilir ve depresyon riskini azaltabilir.

- **Ekonomik Faydalar:** Paylaşımlı konut modeli, yaşam maliyetlerini bölüşerek hem bireysel hem de devlet ekonomisine katkıda bulunur. Konut, ısıtma, elektrik gibi giderlerin paylaşılması, bireysel harcamaların azalmasına ve daha sürdürülebilir bir yaşam standardına olanak tanır. Aynı zamanda, devletin yaşlı bakımına yönelik harcamalarında da dolaylı olarak tasarruf sağlanabilir.
- **Sağlık Faydaları:** Sosyal etkileşim ve destekleyici bir topluluk içinde yaşamının sağlık üzerinde olumlu etkileri bulunmaktadır. Araştırmalar, sosyal olarak aktif yaşlı bireylerin demans, Alzheimer gibi kognitif bozuklukları geciktirme veya daha az yaşama olasılığının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Sosyal bağlar ve etkileşim, zihinsel sağlığı destekler ve genel refahı artırır.

Bu faydalar, yaşlılar için paylaşımlı konut hizmetlerinin sadece ekonomik bir çözüm olmadığını, aynı zamanda sosyal ve sağlık açısından da önemli katkılar sunduğunu göstermektedir. Bu tür hizmetlerin yaygınlaştırılması ve desteklenmesi, yaşlılar için daha kapsayıcı, destekleyici ve sağlıklı bir yaşam ortamı oluşturulmasına yardımcı olabilir.

Türkiye'de konut üretim politikaları, genellikle dört kişilik aile modeline uygun olarak planlanmakta ve hedeflenmektedir. Bu durum, yaşlı bireylerin ihtiyaçları ile mevcut konut yapısı arasında bir çelişkiye yol açmaktadır (Türel, 2004). Özellikle yalnız yaşayan yaşlı bireyler için, geniş alanlara sahip konutlar gereksizdir. Ancak Türkiye'de, yaşlılar için özel olarak tasarlanmış paylaşımlı ortak ev sistemi ya da benzeri bir hizmet modeli henüz mevcut değildir. Bu durum, yaşlıların konut ihtiyaçlarının karşılanmasında belirli zorluklara neden olmaktadır.

Kişi merkezli yaklaşımlar ile yeniden tasarlanarak inşa edilen küçük müstakil konut benzeri yeni tesislerde, sakinler küçük gruplar halinde yaşamakta ve ev ortamını hissetmeleri için özel olarak tasarlanmaktadır (Chenoweth, 2014). Bu ev benzeri bakım modelleri Avustralya, Almanya, Japonya, Hollanda ve ABD gibi farklı ülkelerde geliştirilmiştir. Bu modeller, tasarlanma ve işletilme biçimlerinde farklı bileşenler sunabilir, ancak yaşam kalitesini artırmak için ev benzeri bir ortam sağlamanın altında yatan konsept tutarlı görünmektedir (Harrison vd., 2022, s. 2).

2.8.5 Yaşlılara yönelik konut modelleri (Yaşlı Konut Kompleksler, Emeklilik Tesisleri)

Konut, ev ve mekân kavramları farklı perspektiflerden ele alındığında çeşitli şekillerde tanımlanmaktadır. Heywood, Oldman ve Means (2002, s. 2), 'konut' terimini şu şekilde tanımlamaktadırlar: Konut, hane halkının kendisi tarafından seçilen bir yapı içinde yaşadığı fiziksel bir yerdir ve tüm temel insan faaliyetlerinin gerçekleştirildiği bir ortamı ifade eder. Bu bağlamda, 'konut' kelimesinin daha çok teknik bir anlam taşıdığı ve 'ev' teriminden farklı olduğu belirtilmiştir. 'Ev' kavramını tanımlarken ise, Benjamin ve Stea'ya (1995) atıfta bulunarak, 'ev'in birçok şeyi içeren bir kavram olduğunu ifade etmişlerdir: Diğer insanlarla ilişkilerin kurulduğu, kişinin özgüveni ve kimliği ile ilgili bir ifade, mahremiyet ve sığınak yeri, anıların yaşandığı ve biriktiği, sosyal ve fiziksel bir mekân olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca, 'ev' kavramının yaşlı insanların sonraki yaşamlarında merkezi bir öneme sahip olduğu vurgulanmıştır. 'Ev'in yaşlılar için yaşamın ana odak noktasını oluşturduğu belirtilmektedir.

Yaşlılık döneminde hareketliliğin ve sosyal etkileşimin azalması, ekonomik gücün zayıflaması ve yakın çevrenin kaybı gibi nedenlerle eve güçlü bir bağlılık duygusu geliştirilmektedir. Yaşlılar için evin ana odak noktası olması nedeniyle, yaşam çevreleri derinlemesine düşünülmeli ve yaşam memnuniyeti sağlamak için tasarlanmalıdır. Yaşlılık döneminde herhangi bir kurumsal bakım şekline kıyasla kendi evinde kalma arzusu öne çıkmaktadır. Bu temel varsayım, konutlar ve bakım evleri gibi kurumların bir eve dönüşebilme kapasitesine sahip olmadığı düşüncesini ortaya çıkarmaktadır. Heywood, Oldman ve Means (2002), postmodern çağda giderek artan sayıda yaşlı insanın kendilerine uygun bir yaşam çevresi edinmek zorunda olduğunu belirtmiştir. Tulle-Winton'a (1999) atıfta bulunarak, yaşlı bireylerin uygun konutlara taşınmayı tercih etmesinin, zayıflayan bedenle başa çıkmak için bilinçli bir stratejiyi temsil ettiğini ve yaşlanma sürecine karşı 'direnişin' olumlu bir yolu olduğunu ifade etmektedirler. Bu olumlu direniş biçimiyle, alternatif yaşam ortamlarının önerilmesi, yaşlı bireylere konut seçme fırsatı sunmaktadır.

20. yüzyıl itibariyle, komünal bir yaşama duyulan ilgiyle bir araya gelen yaşlı insan grupları tarafından başlatılan kentsel konut projelerinde sürekli bir artış görülmektedir. Bu projelerde yaşlılar, refahlarını ve sosyal ilişkilerini sağlamanın

yollarını aramaktadır. Geliştirdikleri yeni çözüm, kitlesel yaşlı konutlarının önerdiği yaşam biçimine karşı çıkmakta ve yaşlıları homojen bir grup olarak gören bakış açısına meydan okumaktadır. Ayrıca, bu projeler konut oluşumunda düzenleyicilerin, üreticilerin ve tasarımcıların ilgilenmesi gereken noktaları da ortaya koymaktadır. Bu yaklaşım, yaşlı bireylerin bir tasarım sorunu veya konut sisteminin pasif bir öznesi olarak değil, konut geliştirmek için yenilikçi, yaratıcı ve becerikli bir kaynak olarak algılanmasını önermektedir.

Sosyal ilişkilerin, yaşlanma sürecindeki olumsuz etkileri azaltma ve yaşamın ileri dönemlerinde sosyal rollerin yitirilmesine karşı bir denge unsuru olarak işlev gördüğü bilinmektedir. Sosyal ilişki ağlarının yaşlılara sağladığı destek, onların kendilerine olan güvenini ve kişisel değer algısını artırırken, sosyal yeterliliklerini de güçlendirmektedir (Ter, Erdoğan, & Kuter, 2016). Bu destek, yaşlı bireylerin yaşam kalitesini önemli ölçüde iyileştirebilir, yalnızlık hissini azaltabilir ve mental sağlık durumlarının korunmasına yardımcı olabilir. Dolayısıyla, yaşlı bireylerin sosyal ilişkileri ve topluluk içindeki etkileşimleri, yaşamın bu evresindeki genel refahları için hayati öneme sahiptir.

Yaşlılara yönelik konutlar, ileri yaşlardaki bireylerin hem sosyal hem de fiziksel ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde tasarlanmış yaşam alanlarıdır. Bu tesisler, "senior residence" veya "retirement homes" olarak adlandırılmakta olup, emeklilik sonrası dönemde bireylerin rahat ve güvenli bir ortamda yaşamalarına olanak tanımaktadır. Bu tür konutlar genellikle, yaşlı bireylerin kendi başlarına yaşayabilecekleri bağımsız birimler ile ortak kullanım alanlarından oluşur. Ortak kullanım alanları sayesinde, sosyal etkileşim ve çeşitli aktiviteler için fırsatlar sunulmaktadır.

Emeklilik evlerinde sunulan hizmetler, genellikle günlük yaşam aktivitelerinde yardımcı olacak hizmetlerden, sağlık ve bakım hizmetlerine kadar geniş bir yelpazeyi kapsar. Ancak, bu tesislerde sunulan tıbbi tedavi ve bakım hizmetleri, bir hastanede sunulanların kapsamı ve yoğunluğundan daha sınırlıdır (Abderrazzaq, Lacagnina, & Snow, 2010). Bu sistem, yaşlı bireylerin hem bağımsız yaşamlarını sürdürebilmelerine olanak tanır hem de gerektiğinde destek ve yardım alabilecekleri bir topluluk içinde olmalarını sağlar. Bu, yaşlı bireyler için hem fiziksel hem de psikolojik olarak faydalı bir ortam yaratmaktadır.

Yaşlı bireyler için tasarlanan konut ve yaşam alanları, sadece temel barınma ihtiyacını karşılamamanın ötesine geçerek, onların sosyal, sağlık, güvenlik ve psikolojik ihtiyaçlarını da göz önünde bulunduran bir yapıya sahiptir. Bu alanlar, yaşlıların kendilerini toplumun bir parçası olarak hissedebilecekleri, sosyal izolasyonun azaltıldığı ve dolayısıyla yaşam kalitelerinin artırıldığı bir ortam sunmaktadır. Bu konutlar, yaşlı bireylerin ailesinden, sosyal çevresinden ve toplumsal yaşamdan kopmadan yaşayabilecekleri, kendilerini gereksiz ve dışlanmış hissetmedikleri bir yaşam alanı sunmayı hedeflemektedir.

Ayrıca, bu yaşam alanlarının sunduğu hizmetler arasında temizlik, yemek, ulaşım, bakım ve ortak sosyal ortamlar bulunmaktadır. Bu hizmetler, yaşlı bireylerin günlük yaşam aktivitelerinde karşılaşılabilecekleri zorlukları minimize eder ve onlara bağımsız bir yaşam sürdürme imkanı tanırken aynı zamanda ihtiyaç duyduklarında destek alabilecekleri bir ortam sağlamaktadır. Bu şekilde, yaşlı bireylerin hem fiziksel hem de psikolojik açıdan daha iyi bir yaşam kalitesine sahip olmaları amaçlanmaktadır.

Yaşlılara yönelik konut ve yaşam alanlarının tasarımında, bu tür kolaylıkları içeren ortak alanların sağlanması büyük önem taşır. Bu alanlar, yaşlı bireylerin sosyal etkileşimlerini ve bağımsızlıklarını destekleyerek, onların toplumla bağlarını güçlendirir ve yalnızlık hissini azaltır. Ayrıca, yaşlı bireylerin çoğunluğu genellikle daha küçük hane halklarından oluştuğu için, yaşam alanlarının bu demografik yapıya uygun olarak tasarlanması gerekmektedir. Bir veya iki kişilik yaşlı aileler için, banyo, tuvalet, mutfak, yatak ve oturma odası bulunması ideal olmakla birlikte, konutta tek bir kişi yaşıyor ise ve faaliyetleri birbirinden ayırabilecek yeterli alan mevcutsa, bir oda bile yeterli olabilmektedir (Bilgin, 1989, s. 7-8). Bu yaklaşım, yaşlı bireylerin hem fiziksel hem de sosyal ihtiyaçlarını dikkate alarak, onlara rahat, güvenli ve sosyal olarak tatmin edici bir yaşam ortamı sunmayı amaçlamaktadır.

Yaşlıların bağımsızlıklarını koruyarak toplum içinde aktif ve mutlu bir yaşam sürdürebilmeleri için çevresel düzenlemeler ve erişilebilirlik büyük önem taşımaktadır. Bu tür düzenlemeler, yaşlı bireylerin günlük yaşam aktivitelerini kolaylaştırır ve onların sosyal hayata katılımlarını artırır. Yaşam alanlarının bu şekilde tasarlanması, yaşlı bireylerin hem fiziksel hem de psikolojik sağlıklarını destekler ve genel yaşam kalitelerini yükseltir. Bu kaygılarla ortaya çıkan ortak

barınma modelleri bulunmaktadır. Vestbro (1993), ortak barınma türlerini aşağıdaki şekilde sınıflamaktadır:

- Ev Komünleri: Akraba olmayan bireylerin bir arada yaşadığı ve ortak yaşam alanlarını paylaştıkları konut modelidir.
- Üretim Komünleri: Akraba olmayan bireylerin birlikte yaşayıp, üretim yaptıkları topluluklardır.
- Özel Gruplar İçin Kolektif Evler: Yaşlılar veya öğrenciler gibi özel gruplar için tasarlanmış kolektif yaşam alanlarıdır.
- Cohousing: İnsanların tasarım sürecine katıldığı, merkezi mutfığı ve diğer ortak etkinlik alanları bulunan yaşam çevreleridir. Genellikle ortak alanlara bireysel yaşam birimlerinden doğrudan bağlantı yoktur ve ayrı bir ortak ev bulunur.
- Hizmet Blokları veya Entegre Hizmet Merkezleri: Çevrede normal standartların ötesinde kolektif hizmet olanakları bulunan konut alanlarıdır.
- Kolektif Konut Birimleri: Merkezi mutfığı, yemek salonu ve diğer ortak etkinlik alanları olan ve bu mekânlara bireysel apartmanlardan çıkmadan ulaşımın mümkün olduğu yaşam çevreleridir.

Ortak barınma topluluk türleri incelendiğinde yaşlı kullanıcı çerçevesinde gelişim gösteren ve yaygın biçimde kullanılan Cohousing modelidir. Yaş, cinsiyet, meslek gibi özelliklere göre Cohousing toplulukları olduğu gibi karma topluluklarda bulunmaktadır. Yaşlı kullanıcılara yönelik geliştirilen Senior Cohousing toplulukları belli bir yaşın üzerinde olan sakinlerin yaşadığı topluluk modelleridir.

Cohousing (Ortak Barınma) toplulukları pek çok farklı kullanıcı profiline hizmet edebilmektedir. Örneğin ABD ve Avrupa’da: çocuksuz çiftler, genç aileler, küçük çocuklu ebeveynler, bekar erkekler, yalnız yaşayan yetişkinler ve emeklilik dönemini yaşayan yaşlı insanlar veya sadece kadın kullanıcılar olabilmektedir. Bu kullanıcı çeşitliliği ortak barınmanın yerleşim yerine göre çeşitlenmesine neden olmaktadır (Tercan, 2020, s. 3; Sucu Garipbaş, 2019, s. 44).

- Kent Merkezi Ortak Barınma: Bu tür ortak barınma toplulukları genellikle apartman veya şehir evleri formunda olup, kentsel alanlarda yer alırlar. Araç

park alanlarının yer altına taşınması ve böylece daha fazla açık alanın yüzeyde bırakılması gibi çevre dostu yaklaşımlar bu tür konutların tasarımında önemli bir yer tutar. Tasarım aşamasında, toplu taşıma hatlarına yakınlık gözetilerek, sakinlerin araç kullanmaksızın ulaşım ihtiyaçlarını kolayca karşılayabilecekleri bir konum tercih edilir. Bu yaklaşım, kentsel yaşamın dinamiklerine uyum sağlayarak sakinlerin yaşam kalitesini artırır ve çevresel etkiyi azaltır.

- **Banliyö ve Kırsal Ortak Barınma:** Bu tür, ortak barınma toplulukları için geniş alanlar sunar ve çeşitlilik açısından zengindir; müstakil evler, apartmanlar ve çoklu aile binaları gibi farklı yapı tiplerini kapsayabilir. Bu tür kırsal topluluklar, evleri yakın bir araya getirerek tarım, rekreasyon alanları ve doğal habitatlar için geniş alanlar ayırmayı hedefler.
- **Karma Kullanım Ortak Barınma:** Bu kategori, konut birimlerini ticari mekânlar ve kamusal alanlarla bütünleştiren ortak barınma topluluklarını kapsar. Oluşturulan ortak barınma yapısı hem topluluk sakinlerine ait konut birimlerini hem de uygun fiyatlı kiralık dairelere, dükkanlara, restoranlara ve ofislere ev sahipliği yapar. Bu tür kompleksler, halka açık avlular aracılığıyla topluluk oluşturma ve karşılıklı etkileşim fırsatları sunar.
- **Yaşlılar İçin Ortak Barınma:** Bazı ortak barınma projeleri, özellikle emeklilik dönemine girmiş bireyleri hedef alarak, yaşlıların bağımsız yaşamlarını sürdürebilmelerine olanak tanır. Bu topluluklar, fiziksel, duygusal ve sosyal destek sunarak, yaşlanan bireylerin arkadaşlık ve komşuluk ilişkilerini pekiştirir. Ortak yaşam alanları, yaşlıların birbirlerine destek olmalarını ve sosyal etkileşimleri artırarak yaşam kalitelerini yükseltmelerini sağlar.

2.9 Cohousing (Ortak Barınma)

Cohousing, Danimarka'da, insanların özel yaşam ile sosyal yaşam arasında denge kurma ve kendi yaşam alanlarını tasarlama isteğiyle doğmuş bir konut ve yaşam çevresi modelidir. 1964 yılında, Danimarkalı Mimar Jan Gudman-Hoyer ve bir grup arkadaşı, Thomas More'un "Utopia" adlı eserinde tasvir edilen, ortak aktiviteler ve yemeklerin paylaşıldığı, 30 ailelik kooperatiflerin yer aldığı ideal bir şehirden ilham

olarak Cohousing hareketine öncülük etmişlerdir (Sucu Garipbaş, 2019, s. 43; Ünsal Gülmez, 2008, s. 110). Bu model, bireylerin ve ailelerin bir araya gelerek hem özel hem de paylaşımlı yaşam alanlarını içeren sürdürülebilir ve topluluk odaklı bir yaşam çevresi oluşturmalarını sağlamaktadır.

Cohousing terimi, "Collaborative housing" yani "iş birliğine dayalı konut" ifadesinin kısaltmasıdır. Bu kavram, Ekoköy, Komünler ve Kentsel kooperatifler gibi toplulukları da kapsayan geniş bir terimdir. Ortak barınmanın temel amacı, karşılıklı desteğin arttığı zengin bir sosyal çevre yaratmaktır (Sanguinetti, 2014, s. 86). Bu harekette küçük topluluklar, kaynakları, mülkleri ve sosyal yaşamı paylaşarak hayatlarını sürdürmektedir (Lietaert, 2009). Cohousing, toplumun farklı sorunlarına yanıt olarak ortaya çıkan, temel anlamıyla bir topluluk konut modelidir. Durrett'in (2009, s.17) belirttiği üzere, bu topluluk modeli "eski bir fikir, çağdaş bir yaklaşımdır." Eskiden doğal olarak oluşan topluluk yapısının günümüzde bilinçli olarak yaratılması sürecidir.

Bu kavram, Türkçeye "ortak barınma, ortak konut, birlikte barınma, birlikte yaşam, paylaşımlı yaşam konutları" gibi çeşitli biçimlerde çevrilmiştir (Dikbıyık & Yılmaz, 2021; Sucu Garipbaş, 2019; Tercan, 2020, s. 1). Bu çeviriler, cohousing kavramının özünü ve işleyişini yansıtarak, topluluk yaşamının modern bir uygulamasını ifade eder.

Bu topluluk modeli, dünya genelinde büyüyen kentsel merkezlerde ortaya çıkan aşırı nüfus yoğunluğu, kirlilik, yüksek arazi ve konut maliyetleri, kısıtlı şartlarda yaşayan nüfus gruplarına yeterli yardım ve desteklerin sağlanmaması gibi çeşitli sorunlara bir çözüm olarak ortaya çıkmıştır. Cohousing, sürdürülebilir ve topluluk odaklı yaşam tarzını teşvik ederek, bireylerin hem özel hem de sosyal ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde tasarlanmış bir yaşam çevresi sunar.

Cohousing terimi, "co-" ön ekinin tam olarak ne anlama geldiği konusunda net bir belirti sunmamaktadır. Bu ön ek, işbirlikçi, kooperatif, kolektif veya komünal anlamlara gelebilir. Bu nedenle, Cohousing daha geniş bir kavram olarak görülebilir ve günümüzde evrensel bir terim olarak hızla yayılmaktadır (URL-16, Vestbro, 2010, s. 24-25; Widener, 2010, s. 4). Ayrıca, birlikte yaşayan topluluklar arasında dayanışma fonları gibi ortak sistemler ve etkinlikler de bulunabilir. Mahalle,

topluluğun sürekli yaşamı için özel olarak yapılandırılmış bir ortam olduğundan, ortak alanlar ve tesisler, haneler arası ilişkileri teşvik etmek ve desteklemek için düzenlenir ve sürdürülür. Bu nedenle, çevre yönetimi bu tür topluluklarda önemli bir öncelik haline gelir. Ayrıca, bu tür mahalleler yeni sosyal fırsatlar sunarak özgür bir çevre ve ifade için bir platform olarak hizmet edebilir.

Ortak barınma kavramı, İngilizce "Cohousing", Danca "Bofaellesskab" (Yaşayan topluluklar), Almanca "Wohngemeinschaft" (konut topluluğu) olarak geçmektedir. Kavramların ifade biçimi farklılık gösterse de temelde aynı anlama gelmekte ve aşağıdaki kriterlerde birleşmektedir (Vestbro, 2010, s. 27):

- Bilinçli Bir Sosyal Çevre Oluşumu: Topluluk üyeleri, kasıtlı/bilinçli olarak sosyal etkileşimleri ve dayanışmayı artırmayı amaçlayan bir çevre oluşturur.
- Konut ile Vatandaşın Sosyal Bağlılığının Birleşimi: Bireylerin konutları ile toplulukları arasında güçlü bir sosyal bağ kurulur.
- Kendi Kaderini Tayin Etme ve Kendi Kendini Örgütlenme Çabası: Topluluk üyeleri, kendi kararlarını verme ve örgütlenme konusunda aktif rol alır.
- Ekonomik ve Sosyal Konular İçin Ortak İlkelerde Uzlaş: Topluluk üyeleri, ekonomik ve sosyal konularda ortak ilkelerde uzlaşır ve bu ilkeler doğrultusunda hareket eder.

Bu kriterler, Cohousing topluluklarının temel özelliklerini ve işleyiş prensiplerini tanımlamaktadır.

Ortak barınma modeli, ortak yönetim (sosyokrasi) yoluyla konut sakinleri arasında güçlü sosyal bağlar geliştirmek ve sürdürmek isteyen bireylerin oluşturduğu, toplu olarak sahip olunan tesisler ve bireysel konutlardan oluşan bir konut tipolojisidir (Hammond, 2018; URL-17). Bu model, kendi kendine yönetim prensibiyle işleyen bir topluluk yapısına dayanır ve yerleşimciler, planlama ve tasarım aşamalarında aktif bir rol alır, kararlar kolektif bir süreçle alınır (Meltzer, 2005, s. 5; Jarvis, 2015, s. 94; Thörn vd., 2020, s. 2). Bu süreçte sık sık toplanan yerleşimciler, yaşam alanları üzerinde etkin bir söz sahibi olur ve karar alma sürecinde diğer yerleşimcilerle iletişim kurarak bir arada yaşayacakları kişileri daha iyi tanır (Dikbıyık & Yılmaz, 2021, s. 170). Bu katılımcı yaklaşım, topluluğun fiziksel yapısını belirleyici bir

faktör olarak ön plana çıkarır ve bu yapı, topluluğun yaşam biçimi ile yerleşimciler arasındaki süregelen ilişkileri etkiler.

Cohousing projeleri, homojenlik ve dışlamaya karşı çeşitlilik, dayanışma ve katılımcılığı ön plana çıkarmayı hedeflemektedir. Maury ve Bernard (2009), bu tür projelerin sadece konut sakinleri için değil, aynı zamanda araştırmacılar ve politikacılar için de geleceğin barınma stratejileri adına çekici bir model olduğunu vurgulamaktadır. Lejeune (2009) ise günümüzde alternatif konut girişimlerinin ütopya, deneysellik ve sosyal dönüşüm arasındaki dengeyi koruduğunu belirtmektedir.

Ortak barınma modeli, sakinlerin katılımcı bir şekilde yönetim sürecine dahil olmasını sağlayarak, sosyal bağları güçlendiren ve topluluğun tüm üyeleri arasında dayanışmayı artıran bir yapıya sahiptir. Bu model, geleceğin barınma stratejileri için önemli bir örnek teşkil ederken, konut sakinlerine güvenli, destekleyici ve sosyal olarak tatmin edici bir yaşam ortamı sunar.

Ortak barınma yaşamı, geleneksel özel mülkiyet tanımlarına meydan okuyan, ortak ve özel mülkiyet unsurlarının bir araya geldiği bir hibrit yapı sunar. Bu yaşam modelinde, ortak alanlar yalnızca topluluk üyelerinin faydalanabileceği şekilde düzenlenmiş olup, özel alanların kullanımı topluluk sakinlerinin özgür iradesiyle yönlendirilir. Bu durum, sakinlerin belirli faaliyetleri sırayla yerine getirerek, tamamen özel mülkiyet kullanımına kıyasla daha büyük bir kolektif fayda sağlamalarını mümkün kılar; bu da zaman ve maliyet açısından tasarruf anlamına gelir (Garay vd., 2018, s. 6).

Cohousing kavramıyla benzer özellikler gösteren Co-living (Birlikte yaşam) kavramı, sürdürülebilirliğin çevresel ve sosyal yönlerini ele alarak mevcut konut uygulamalarının yeniden gözden geçirilmesini sağlamaktadır. Ataman ve Gürsel Dino (2019), birlikte yaşam modellerini “sürdürülebilir kalkınmanın mimari karşılığı” olarak tanımlamaktadır. Ortak barınmanın çevresel avantajları arasında kaynak paylaşımı, enerji tüketimini azaltmak, paylaşım yoluyla aşırı tüketimi önlemek ve konutların taban alanlarını ve ekolojik ayak izlerini azaltmak bulunmaktadır. Sosyal faydalar ise sosyal etkileşimi artırmak, katılımcı ortamlar

sağlamak, çevresel desteği artırmak ve böylece topluluk duygusu yaratmaktır (Akt: Çerşil, A. 2021; Ataman & Gürsel Dino, 2019).

1968'de Batı toplumunun değerlerinde meydana gelen değişiklikler ve gençlik hareketinden etkilenecek, Jan Gudman-Hoyer liderliğindeki gruplar, 1970'lerin başında hedeflerine ulaşır. 1972'de Saettedammen'e ve 1973'te Jonstrup'a ailelerin taşınmaya başlamasıyla, kullanıcıların tasarım ve inşa sürecinin her aşamasında ana aktör oldukları yeni yaşam çevreleri ortaya çıkar. Bu alternatif konut çevreleri, kentsel ya da kırsal alanlarda, mevcut yapıların yenilenmesi veya seçilen araziler üzerinde topluluğun katılımıyla inşa edilebilir. Topluluklar, her hane halkına özel konutlar ve topluluk üyelerinin istediklerinde bir araya gelebilecekleri ortak evler sunar. Akşam yemekleri, isteğe bağlı olarak ortak evde yenir ve sırayla üyeler yemek hazırlar. Böylece, topluluğun büyüklüğüne bağlı olarak, herkes ayda birkaç kez yemek hazırlayarak her akşam yemeğini komşularıyla yiyebilir.

Özel konut birimlerinin tasarımlarında ve topluluğun bir araya gelmesinde, plansız karşılaşmaları desteklemek ve çocuklara güvenli oyun alanları sağlamak gibi unsurlar ön planda tutulur. Arabalar genellikle evlerin önüne kadar getirilmez; girişte ortak bir park alanı bulunur. Ortak evin tüm evlerden görülebilir olması ve eşit mesafede yer alması sağlanır (McCamant ve Durrett, 1991; Durrett, 2009).

Bu tür yaşam modelleri, sadece çevresel sürdürülebilirliği değil, aynı zamanda toplumsal dayanışmayı ve bireyler arası sosyal etkileşimi de teşvik eder. Co-living ve Cohousing modelleri, modern yaşamın getirdiği yalnızlık ve sosyal izolasyonu azaltarak, bireylerin daha destekleyici ve bağlantılı topluluklarda yaşamalarına olanak tanır.

Cohousing toplulukları, aileler veya bireylerin özel bir alana sahip olabildikleri, ancak aynı zamanda ortak alanlara katılma fırsatına sahip oldukları bir ortak barınma modelidir. Bu model, Danimarka'da barınma ihtiyaçlarından rahatsızlık duyan topluluklar arasında ortaya çıkmış ve daha sonra Amerikalı mimarlar tarafından tanınarak yaygınlaştırılmıştır (Bamford, 2001). 1990'ların ortalarında, Danimarka'daki sekiz topluluğu ele alan "Cohousing: A Contemporary Approach to Housing Ourselves" (McCamant, Durrett, & Hertzman, 1994) adlı kitap, iş birliği ve birlikte yaşama kavramının tarihçesini sunmuş ve bu modellerin enerji verimliliği ve

çevreye karşı sorumluluk konusunda özerk karakterli topluluklarda işlevsel olduğunu vurgulamıştır.

Günümüzde bu konsept, Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri'nin farklı bölgelerinde yayılmaktadır çünkü topluluklar için özel mülkiyet kavramını tamamen kaybetmeden, sadece ortak emeğe ve ortak kullanım alanlarına değer vermektedir (Berggren, 2016). Şu anda İskandinav ülkelerinde, Amerika Birleşik Devletleri'nde ve Avrupa'da bu tür birçok topluluk bulunmaktadır. McCamant & Durrett'e (1994) göre cohousing kavramını benzer modellerden ayıran dört özellik bulunmaktadır:

- Sosyal Temas Tasarımı: Topluluk duygusunu güçlendiren fiziksel bir tasarımıdır.
- Geniş Ortak Alanlar: Ortak alanlar, etkileşimi ve sosyal çevreyi oluşturduğu için çok önemlidir.
- Konut Sakinlerinin Katılımı: Tüm sözleşme, tasarım ve üretim süreçlerine tam olarak katılım sağlar.
- İşbirlikçi Yaşam Tarzları: Destek, güvenlik ve sosyallik ağıları sunar.

Cohousing toplulukları genellikle iki kategoriye ayrılır: nesiller arası veya aile tipi birlikte yaşama modelleri ile özellikle yaşlı yetişkinlere yönelik akran grubu topluluklarıdır (Brenton, 2008, s. 5).

Bu model, bireylerin özel yaşam alanlarını korurken, toplulukla birlikte sosyal etkileşim ve destek sağlayan geniş ortak alanları kullanmalarına olanak tanır. Cohousing, topluluk duygusunu pekiştiren fiziksel tasarımı ve konut sakinlerinin aktif katılımını içeren işbirlikçi yaşam tarzlarıyla, modern yaşamın getirdiği sosyal izolasyonu ve çevresel sürdürülebilirlik sorunlarını çözmeye yönelik etkili bir yaklaşımdır.

Brenton (2013, s. 3) tarafından yapılan çalışmada yaşlılara yönelik birlikte yaşam modelinin olumlu yönlerine dikkat çekilmiştir.

- Birlikte yaşam düzenlemelerinde yaşlı yetişkinler, benzer yaş grubundaki diğer bireylerle bir arada olmanın verdiği rahatlık ve anlayış çerçevesinde, bir komşuluk topluluğunun parçası olmayı amaçlar. Bu, yaşlılar arasında ortak

deneyimlerin paylaşılmasını ve destekleyici bir sosyal ağı oluşturulmasını sağlar.

- Bu yaşam modeli, sosyal bağların ve karşılıklı yardımlaşmanın güçlendirilmesi açısından bir yatırım olarak değerlendirilmektedir.
- Modern mahallelerin Ortak barınma projeleri, modern mahallelerin yol açtığı anonimlik sorununa bir çözüm sunarak, özellikle yalnız yaşayan yaşlı bireyler için sosyal destek ve arkadaşlık imkanları sağlar. Bu tür yaşam düzenlemeleri, bireylerin bir arada yaşayarak birbirlerine destek olmalarını teşvik eder, böylece sosyal izolasyonun önüne geçilir ve yaşlıların topluluk içinde aktif ve bağlantılı kalabilmeleri için zemin hazırlanır.
- Bu model, yaşlanma sürecinde olan bireyler için resmi olmayan bir bakım alternatifi sağlar.
- Ortak barınma projeleri, bireyler arasında beceri paylaşımı ve öğrenimine olanak tanır, böylece topluluk üyeleri birbirlerinden farklı alanlarda bilgi ve beceri kazanma fırsatı bulur. Bu durum, yaşam boyu öğrenmenin teşvik edilmesine ve bireylerin yeteneklerini genişletmelerine yardımcı olur.
- Bu yaklaşım, yaşlıları daha sağlıklı ve aktif tutarak sağlık ve sosyal hizmetlere olan talebi azaltır.
- Mahremiyet ile toplumsallığı harmanlayan bir alan sunarak kişinin ait olduğu topluluk içinde katılımcı bir şekilde yaşamasına imkan sağlar.

Avrupa'da, bazı emeklilerin ya da 50 yaşın üzerindeki insanların yoğun talebiyle birlikte, yaşlılara yönelik ortak barınma modeli hızlı bir gelişme göstermiştir, Hollanda'da insanların ortak bir model altında yaşadığı dernekler ortaya çıkarken, Birleşik Krallık'ta sadece kadın kullanıcılar için olan modeller ortaya çıkmıştır (Brenton, 2008, s. 11).

2.9.1 Cohousing (Ortak barınma) bileşenleri

Durrett (2009, s. 19-27), ortak barınma oluşumlarının kentsel fabrika çatı katı dönüşümlerinden banliyö şehirlerine ve küçük kasabalara kadar birçok biçimde bulunabileceğini belirtmektedir. Şekli ne olursa olsun, bu topluluklar aşağıda verilen altı bileşene dayanmaktadır:

2.9.1.1 Katılımcı süreç

Konut sakinleri, konut geliştirme için planlama ve tasarım sürecine organize etmeye ve katılmaya yardımcı olur ve nihai kararlardan grup olarak sorumludurlar. Planlamanın ilk aşamalarından inşaata kadar sakinlerin aktif katılımı, birlikte yaşamının ilk ve muhtemelen en önemli bileşenidir. Bir ortak yaşam topluluğunda yaşama arzusu, bu topluluğun inşa edilmesi için itici güç sağlar ve bazı durumlarda projeyi bizzat sakinler başlatmaktadır. Topluluğu planlama ve geliştirme süreci boyunca katılan konut sakinlerinin sayısı projeden projeye değişmektedir. Genellikle 6 ila 12 aileden oluşan bir çekirdek grup, topluluk oluşturma ve geliştirme programı başlatır. Proje alanı bulunur, projelendirme ve teknik işler için profesyoneller ile görüşmeler sağlanır. Topluluklarda genelde, proje bitmeden tüm konut birimleri satılır veya kiralanır. Bazı durumlarda, topluluk oluşumunu başlatan grup, bu işi profesyonel olarak yapan kurumlarla iş birliği yapar, ancak her durumda topluluğu oluşturan sakinler kilit bir rol oynamaktadır.

2.9.1.2 Kasıtlı/Bilinçli mahalle tasarımı

Güçlü bir mahalle atmosferini ve topluluk duygusunu teşvik eden fiziksel bir çevre tasarımı, ortak barınmanın ikinci en önemli bileşenidir. Ortak barınma sakinleri, topluluğun ilk gelişim planından başlayarak, sosyal iletişim olanaklarını artıran tasarım unsurlarına önem verirler. Örneğin, site çevresine park yerleri yerleştirmek, topluluk yerleşiminin yaya odaklı olmasına katkı sağlar. Bu, hem yaşlılar hem de ziyaretçilere gelen gençler ve çocuklar için güvenli bir ortam yaratır ve mahalle atmosferini güçlendirir.

Yürüyüş yollarında banklar ve masalarla gayri resmi toplanma yerleri oluşturulur. Topluluğun ortak evi, özellikle üzerinde düşünülerek konumlandırılır, çünkü bu ev topluluğun kalbi olarak düşünülür ve nasıl, ne sıklıkla kullanılacağı, konumu sayesinde şekillenir. Topluluk üyelerinin kişisel konutlarına giriş ve çıkışlarında ortak yaşam alanının önünden geçmeleri, bu mekânın kullanım sıklığını artırır. Eğer ortak yaşam alanı, topluluk içindeki birçok evden rahatlıkla görülebiliyorsa, bu da onun daha sık kullanılmasına olanak tanır.

Bu tür tasarım unsurları, topluluk üyeleri arasında sosyal etkileşimi teşvik eder ve bireylerin birbirleriyle daha sık karşılaşmalarını sağlar. Sonuç olarak, fiziksel çevre

tasarımı, ortak barınma modelinin başarısı için kritik bir rol oynar, topluluk duygusunu pekiştirir ve güçlü bir mahalle atmosferi yaratır.

2.9.1.3 Kapsamlı ortak tesisler

Ortak alanlar, günlük kullanım ve özel yaşam alanlarını desteklemek için tasarlanmış olup, topluluğun ayrılmaz bir parçasıdır. Her kişisel konut, geleneksel bir evin konfor ve işlevlerini sağlasa da ortak barınma topluluklarında özel evleri tamamlayan çeşitli ortak alanlar bulunmaktadır. Bu topluluklardaki özel evler, geleneksel konut yapılarından daha küçük olabilir çünkü spor alanları, atölyeler, misafir odaları, çamaşırhane ve bahçe işlerinde kullanılan bakım ve tamir malzemeleri gibi olanaklar ortak evde bulunur. Ortak evde ayrıca geniş kapsamlı mutfak, yemek yeme ve eğlence alanları da yer alır. Ortak evin kapsamı, yeni topluluk üyelerinin ihtiyaçlarına göre zamanla değişebilir.

Ortak ev, grubun hayatlarını daha kolay, ekonomik, eğlenceli ve ilginç hale getireceğine inandığı her özel konutun bir uzantısı ve tamamlayıcı parçası konumundadır. Örneğin, 30 hane için bir çim biçme makinesi, her hanenin kendi çim biçme makinesine sahip olmasına kıyasla büyük bir tasarruf sağlar. Kamp ekipmanları, bisikletler, araçlar, mobilyalar ve tamir ekipmanları gibi yüzlerce başka ürün de ortak barınmada saklanarak sadece paradan değil, aynı zamanda yerden de tasarruf sağlar.

Ortak barınma topluluklarında bireysel konutlar genellikle küçük boyutlarda tasarlanır. Konut sakinleri, ortak alanları ve tesisleri en üst düzeyde işlevlendirir ve geniş kullanım alanına sahip mekânlar olarak planlar. Bu yolla topluluk içindeki etkileşimi teşvik etmeyi ve bu etkileşimin devamlılığını sağlamayı hedeflerler. Ortak alanlar ve tesisler, genellikle bitişik veya birbirine yakın konumlandırılan özel konutlardan oluşan bir grup veya topluluk tarafından paylaşımlı olarak kullanılır. Bu sayede sakinler, bireysel konutlarının dışında ortak bir yaşamı deneyimleme imkanına sahip olur ve bu deneyim desteklenir. Ortak alanlar ve tesisler, bireylerin tercih edeceği özel alanların yerine geçen bir ikame değil, tamamlayıcı bir unsur olarak görülmektedir.

Ortak barınma modelinde, paylaşılan ortak alanlar kişisel veya ailevi yaşamı tamamlar, bütünler ve rasyonelleştirir. Bireysel evler, ortak bir mutfak, yemek odası,

dinlenme alanları, kütüphane, toplantı odası, çocuk oyun alanları, misafir odası, atölye, çamaşırhane, depolama alanları, geri dönüşüm tesisleri, sebze bahçeleri, ortak enerji üretimi ve açık hava eğlence alanları gibi olanaklara sahip ortak bir evin etrafında kümelenir (Bamford, 2001, s. 3). Bu sayede ortak alanlar, bir topluluğun sosyal merkezi konumundadır.

2.9.1.4 Yerleşim yönetimi

Ortak yaşam alanlarında hem mülk sahipleri hem de kiracılar dahil olmak üzere, tüm sakinler topluluğun yönetiminde aktif roller üstlenirler. Karar alma süreçleri, genellikle ayda bir düzenlenen toplantılarda gerçekleşir, burada sakinler mevcut sorunları ele alır ve çözüm yolları ararlar. Görev dağılımı, farklı çalışma grupları aracılığıyla yapılır ve tüm yetişkinlerin katılımı beklenir. Ortak yaşam alanlarının bakımı ve akşam yemeklerinin hazırlanması gibi görevler, dönüşümlü olarak yerine getirilir. Yönetim ve sorumluluk, topluluk içindeki her birey tarafından benimsenmelidir; aksi takdirde, bakım eksikliği veya organizasyonda aksamalar tüm topluluğu etkileyebilir.

Grup içinde karar verme ve birlikte çalışma becerileri, zamanla ve deneyimle gelişir. Topluluk üyeleri, bu süreçte kazandıkları bilgi ve deneyimleri iş yaşamlarına ve diğer sosyal çevrelerine de aktarabilirler. Bu etkileşimler hem bireysel hem de topluluk olarak gelişim ve öğrenmeyi teşvik eder. Topluluğun işleyişi, katılımcı ve sorumluluk paylaşımına dayalı bir sistemle sürdürüldüğünde, bireyler arasındaki dayanışma ve iş birliği güçlenir, topluluk içinde sağlıklı ve sürdürülebilir bir yaşam ortamı oluşturulur.

Ortak yaşam alanlarında herkesin eşit derecede katılımı ve sorumluluk alması, topluluğun düzenli ve verimli bir şekilde işlemesini sağlar. Herkesin katkıda bulunduğu ve görüşlerinin dikkate alındığı bir ortam, topluluk üyeleri arasında güçlü bağlar kurulmasına yardımcı olur ve ortak hedeflerin başarılmasını kolaylaştırır. Bu nedenle, ortak barınma modelinde iş birliği ve katılım, topluluğun başarısı için kritik öneme sahiptir.

2.9.1.5 Hiyerarşik olmayan yapı

Ortak barınma topluluklarında gerçek anlamda liderlik rolleri yoktur. Kararlara ilişkin sorumluluklar topluluğun yetişkin üyeleri tarafından paylaşılır. Topluluk

üyeleri, çeşitli kararlarda kendi deneyim ve ihtiyaçlarına dayanarak önerilerde bulunabilirler; örneğın, atölye kullanımı yoğun olan bireyler, araçlara daha fazla yatırım yapılmasının faydalarını savunabilirler. Ancak, karar alma ve sorumluluk paylaşımı topluluk olarak gerçekleştirilir. Yönetim, tek bir kişiye dayanmaz; topluluğı harekete geçiren "lider ruhlar", finansmanı sağlayanlar veya toplantıları organize edenler gibi farklı görevleri üstlenen bireyler olabilir.

Bu iş bölümü, herkesin adil bir katkı sağladığını ve topluluğun oluşum ve karar alma süreçlerinde eşit bir rol oynadığını hissetmesine dayanır. Ancak, bu süreçte hiçbir kişi diğerlerinden daha baskın olmamalı veya sürecin yükü altında ezilmemelidir. Herkesin görüşleri dikkate alınarak, topluluk içinde dengeli ve adil bir yönetim yapısı oluşturulmalıdır.

Topluluk, ortak karar alma mekanizmaları ve iş birliğı ile hareket eder. Bu yaklaşım, topluluğun dayanışma ve birlikte çalışma prensiplerini güçlendirir, bireylerin kendilerini değerli ve katılımcı hissetmelerini sağlar. Böylece, ortak barınma topluluklarında karar alma süreci demokratik, katılımcı ve şeffaf bir şekilde işler.

2.9.1.6 Gelir ayrılığı

Ortak barınma topluluklarının mali yapısı genellikle geleneksel kat mülkiyeti projelerine benzer şekilde işler. Sakinlerin kendi birincil gelirleri vardır; topluluk gelir elde etmez. Topluluk üyeleri, topluluktan gelir elde etme amacı gütmazler. Bu modelde topluluğun, üyelerine ana gelir kaynağı olarak hizmet ettiğı durumlar, komşuluk ilişkilerini ve dinamiklerini değıştirir, böylece ortak barınma tanımını aşan bir topluluk seviyesi oluşturulur.

Bu altı bileşen, bir arada yaşamayı karakterize eden unsurlardır. Bunlar tek başına eşsiz olmayabilir, fakat bir araya geldiklerinde benzersiz bir bütünlük oluşturulmaktadır. Her bileşen, diğerlerini güçlendirir ve topluluğun genel başarısına katkı sağlar. Bu bileşenlerin varlığı sabit olmasına karşın, uygulanış biçimleri çeşitlilik gösterebilir. Her topluluk kendine has olduğundan, her biri sakinlerinin özgün ihtiyaç ve isteklerini karşılamak üzere tasarlanmakta ve şekillendirilmektedir.

Kolektif olarak inşa edilen ve kendi kendini yöneten konut kümeleri, canlı sosyal ağlar ve sağlıklı çevreler yaratmak için birçok beklentiyi artıran yenilenmiş bir konut tipolojisi olarak ortaya çıkmaktadır (Parasote, 2011; Krokfors, 2012; Vestbro, 2010).

Halkın kendiliğinden oluşturduğu bu çözümlerin incelenmesine olan ilgi, genelde özel mülkiyet kavramlarının aksine hareket etmelerinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca, bu modeller, toplumsal davranışları destekleyerek olumlu dışsallıkları tetikler ve topluluk üyelerine zaman ve maddi kaynaklar açısından tasarruf sağlar (Vargas Garay vd., 2018, s. 3).

2.9.2 Cohousing (Ortak barınma) avantajları

ABD'de cohousing kavramı, sakinlerinin kendi mahallelerinin tasarımına ve işletilmesine aktif olarak katıldığı bir tür "işbirlikçi konut" olarak tanımlanmaktadır. Bu kavram Charles Durrett ve Kathryn McCamant (1994) tarafından ortaya atılmış olup, büyük ölçüde Danimarka'daki bofaellesskab çalışmasına dayanmaktadır (Scotthanson & Scotthanson, 2004). Cohousing, ortak tesislere sahip pek çok konut tipinden farklı olarak hem işbirliğine hem de konut sakinlerinin tasarım ve yönetime katılımına vurgu yaparak öne çıkmaktadır (Vestbro, 2010, s. 24).

Ortak barınma, hem yeni bir bilinçli topluluk biçimi hem de 1960'ların ortalarından sonlarına kadar Danimarka'da ve Hollanda'da şekillenen yeni bir konut-mahalle türüdür. Bu toplulukların temel motivasyon kaynakları, yaşam koşullarını iyileştirme ve daha komünal veya topluluk odaklı bir mahallenin sosyal avantajlarını bireysel ailelerin veya hanelerin mahremiyetinden ve bütünlüğünden ödün vermeden gerçekleştirme arzusudur. Günümüzde başta Danimarka ve Hollanda olmak üzere, Avrupa'nın diğer bölgelerinde, özellikle İskandinav ülkelerinde ve Kuzey Amerika'da çok sayıda cohousing topluluğu kurulmuştur (Durrett, 2009).

Durrett (2009, s. 21), çevresel avantajlar konusunda ortak barınma modeline yönelik şunları belirtmektedir: Sosyal avantajlara sahip olan bu topluluk modelinin çok sayıda çevresel faydası da bulunmaktadır. Tasarıma bağlı olarak, topluluk bireylerinin önceki konutlarına göre (üç kişilik bir aile için) ortalama yüzde 60 daha az araç kullandıkları, ısıtma ve soğutma için yüzde 50-75 daha az enerji tükettikleri görülmektedir. Mimari yapılarda kullanılan ısı yalıtımı hem kış hem de yaz mevsimleri için yüksek düzeyde enerji tasarrufu sağlamak ve pasif soğutma önlemleri (çapraz havalandırma, gece soğutması vb.) büyük etki göstermektedir. Genel olarak, dışardaki konutların neredeyse tümü klima kullanırken, ısı yalıtımı iyi yapılan ortak barınma topluluklarında klimaya ihtiyaç duyulmamaktadır.

ABD'deki ortak barınma topluluklarında konut birimleri, yeni yapılan evlerin yaklaşık yüzde 60'ı büyüklüğündedir. Ortak barınma topluluklarındaki bireyler, birlikte yaşama geçmeden önce şu anda kullandıkları arazi alanının yüzde 50'si kadar fazla alan işgal ettiklerini belirtmektedirler.

Bu model hem sosyal hem de çevresel açıdan önemli avantajlar sunmaktadır. Topluluk yaşamının getirdiği sosyal bağlar, bireylerin daha az araç kullanmalarına ve enerji tüketimlerini azaltmalarına yardımcı olurken, mimari tasarımın sağladığı enerji verimliliği, çevresel sürdürülebilirliğe büyük katkı sağlamaktadır. Bu nedenle, cohousing toplulukları, modern yaşamın getirdiği sosyal ve çevresel zorluklara karşı etkili bir çözüm sunmaktadır.

Ortak barınma (cohousing) ve birlikte yaşam (coliving) gibi kavramlar, mevcut konut uygulamalarını çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik perspektifleriyle yeniden ele almayı amaçlamaktadır. Ataman ve Gürsel Dino (2019) tarafından "sürdürülebilir kalkınmanın mimari karşılığı" olarak nitelendirilen bu yaklaşım, konutların daha fonksiyonel ve ekolojik olarak uyumlu hale getirilmesini teşvik etmektedir. Marckmann ve arkadaşları (2012), Danimarka'daki ekoköyler üzerinde gerçekleştirdikleri ampirik çalışmalara dayanarak, ortak barınma modelinin sürdürülebilirlik avantajlarını dört ana gösterge üzerinden tanımlamışlardır. Bu avantajlar şunlardır:

- Sürdürülebilir Teknoloji: Ortak barınmanın inşası ve yönetiminde alternatif ve sürdürülebilir teknolojilerin benimsenmesi, konut sektöründe çevresel etkilerin azaltılmasına katkı sağlar.
- Artan Yoğunluk: Kompakt düzenlemeler sayesinde yoğunluk artmakta, bu da kullanılan taban alanını ve enerji tüketimini azaltmaktadır.
- Topluluk Duyarlılığı: Ortak barınma topluluklarında yaşamak, çevreye duyarlı bireylerle bir arada olmayı sağlar, bu da bireylerin çevresel koruma konusunda daha aktif rol almasını kolaylaştırır.
- Ekolojik Ayak İzi: Tek ve iki kişilik hanelerde ekolojik ayak izinin azalması, kaynakların ve yaşam alanlarının daha etkin kullanımını ve paylaşımını mümkün kılar.

Dolayısıyla, ortak barınma modelinin çevresel avantajları; kaynak paylaşımı, enerji tüketiminin azaltılması, paylaşım yoluyla aşırı tüketimin önlenmesi ve konutların taban alanlarının ve ekolojik ayak izlerinin azaltılmasıdır. Sosyal faydalar ise sosyal etkileşimi artırmak, katılımcı ortamlar sağlamak, desteği artırmak ve böylece topluluk duygusu yaratmaktır (Ataman ve Gürsel Dino, 2019; Marckmann ve arkadaşları, 2012).

Bu bağlamda, ortak barınma modelleri, geleneksel konut anlayışına sürdürülebilir ve toplum odaklı bir alternatif sunarak, bireylerin ve toplulukların çevresel sorumluluk bilincini artırmayı ve daha az kaynak tüketen yaşam tarzlarını desteklemeyi hedeflemektedir. Bu modeller, bireylerin çevreye duyarlı davranışlarını teşvik ederken, sosyal bağları güçlendirerek daha dayanıklı ve sürdürülebilir topluluklar oluşturmayı amaçlamaktadır.

2.9.3 Topluluk mimarisi

Ortak barınma topluluk mimarisi, bir arada yaşamının fiziksel yansımasıdır. Merkezi bir yol, bireysel konutları birbirine bağlar ve genellikle herkesin oturup etkinlikler için kullanabileceği, evlere bakan ortak bir terasa sahiptir. Bu yol boyunca, her beş ila dokuz ev arasında yer alan piknik masaları veya oyun parkları gibi toplanma alanları bulunur. Evlerin önünde, insanların mekânı aktif olarak kullanmalarını teşvik edecek şekilde geniş ve derin verandalar mevcuttur. Mutfaklar topluluğa bakan tarafta yer alır, bu sayede içerideki insanlar dışarıyı görebilir. Daha özel alanlar ise evin arka ya da özel tarafına yöneliktir.

Ortak ev, topluluğun merkezi olarak, birçok farklı faaliyete ev sahipliği yapacak şekilde donatılmıştır: bir yemek odası, mutfak, medya odası, çamaşır odası, oturma odası ve atölye gibi. Yaşlılar için tasarlanan ortak barınma topluluklarında, ortak evde genellikle misafirleri veya gerekirse profesyonel bakıcıları ağırlayacak büyük misafir odaları bulunur. Bu yapı, topluluğun fiziksel ve sosyal ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde planlanmaktadır (Durrett, 2009, s. 27).

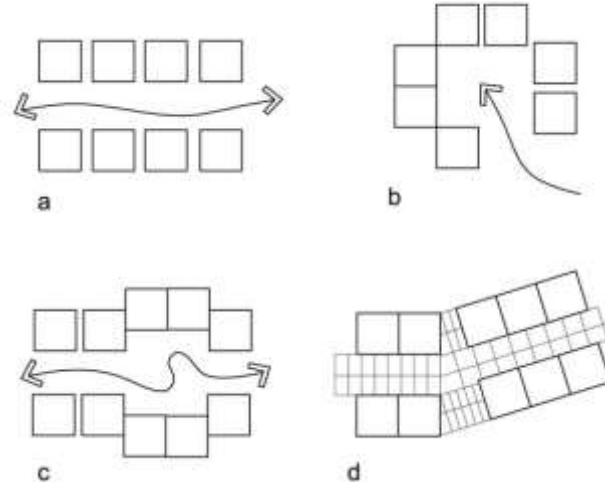
Bu topluluk modellerinin her birinde tasarım önemli bir etmen olarak öne çıkmaktadır. Mekân tasarımının önemi, insanların bir arada yaşama durumundaki davranışlarını tanımlaması, yani sosyal etkileşimlerin fiziksel özelliklerden etkilenmesi gerçeğinde yatmaktadır (Bouma & Voorbij, 2009). Widener (2010),

ortak alanların geleneksel olarak geniş bir kullanıma sahip olduğu, yani yeşil alanların, eğlencenin, iletişimin ötesinde yemek pişirme, çocuk bakımı ve toplum güvenliği gibi ortak faaliyetlere kadar uzandığı göz önüne alındığında, ortak barınma modelindeki alanların tasarım kriterinin çok önemli olduğu ortaya çıkmaktadır.

Ortak barınma topluluklarının başarılı bir şekilde işlemesi için, bu alanların işlevselliği ve kullanıcı dostu olması büyük önem taşır. Ortak alanların doğru planlanması ve tasarlanması, topluluk üyeleri arasında güçlü sosyal bağların oluşmasını ve sürdürülebilir bir yaşam tarzının benimsenmesini sağlar. Bu nedenle, ortak barınma topluluk tasarımında hem sosyal etkileşimleri artıracak hem de bireylerin özel alanlarına saygı gösterecek çözümler üretilmelidir. Bu yaklaşımla, topluluk üyelerinin hem birlikte yaşamaktan keyif almaları hem de bireysel ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri hedeflenir.

Cohousing topluluklarının tasarımlarında, vaziyet planları arazinin özelliklerine göre değişiklik gösterse de genellikle evler birbirine bitişik veya bir avlu etrafında gruplanmış biçimde tasarlanır (Şekil 2.14). Konut birimleri genellikle birbirine yakın veya avlu etrafında gruplanarak konumlandırılır (Dikbıyık & Yılmaz, 2021, s. 170). Bu yöntem, komşuluk ilişkilerini ve ortak alan kullanımını destekler. Ayrıca, bu düzenleme topluluk içi etkileşimi artırır, çocuklar için güvenli oyun alanları sağlar, sosyal bağları güçlendirir ve topluluk üyelerine hem özel hem de ortak yaşam alanları sunar.

Bu tasarım yaklaşımı, topluluk üyelerinin günlük etkileşimlerini artırarak, güçlü sosyal bağların oluşmasına yardımcı olur. Ortak alanların merkezi konumda yer alması, topluluk üyelerinin bu alanları daha sık ve etkin bir şekilde kullanmalarını teşvik eder. Çocuklar için güvenli oyun alanlarının bulunması, ailelerin rahat ve güvende hissetmelerini sağlar. Aynı zamanda, avlu düzeni, sakinlere özel alanlarını koruma imkanı sunarken, ortak alanlarda sosyal etkinliklere katılma olanağı da sağlar.

Şekil 2.14 : Cohousing, farklı site planları, a. Yaya yolu, b. Avlu, c. Sokak ve avlu kombinasyonu, d. Tek bina (camla örtülmüş sokak), (Durrett, 2009, s. 156).

Danimarka'daki bazı ortak barınma toplulukları, Owen'ın Phalanstère konseptinden ilham alarak, uzun ve soğuk kış aylarında dış mekân etkinliklerini ve ortak alan kullanımını sürdürebilmek için, evlerin üzeri camla kaplı bir sokakla birbirine bağlandığı yenilikçi bir düzenlemeye gitmişlerdir (Durrett, 2009, s. 29). Bu sayede soğuk ve yağışlı havalarda bile, sokak çocukların oyun alanı, komşuların sohbet edebildiği ve sabah kahvesi içtiği, aynı zamanda soğuğa maruz kalmadan ortak eve ulaşımın sağlandığı canlı bir mekân olarak işlev görmektedir.

Ortak barınma uygulamalarında yerleşim planı oluşturulduktan sonra tasarım önceliği özel birimlerden ziyade ortak eve verilmektedir (Scotthanson & Scotthanson, 2004, s. 125). Topluluk içindeki ortak ev, sosyal etkileşimleri destekleyen, idari işlevleri yerine getiren ve çeşitli ihtiyaçları karşılayan paylaşım alanları olarak kritik bir rol üstlenir. Bu birimler, konumları ve tasarımlarıyla topluluk ile bireyler arasında fiziksel bir köprü oluştururken, topluluk yaşamının sürdürülmesi için gerekli olan çok yönlü işlevlere hizmet eder.

Ortak ev, topluluk üyelerinin bir araya gelmesini ve çeşitli etkinlikler düzenlemesini sağlayan merkezi bir alan olarak planlanır. Yemek odası, mutfak, medya odası, çamaşır odası, oturma odası ve atölye gibi alanlar, topluluk üyelerinin günlük ihtiyaçlarını karşılamak ve sosyal etkileşimlerini artırmak amacıyla tasarlanır. Yaşlılar için tasarlanan ortak barınma topluluklarında, misafirleri veya gerekirse profesyonel bakıcıları ağırlayacak büyük misafir odaları bulunur.

Bu bağlamda, ortak barınma topluluklarının fiziksel düzenlemesi, topluluk yaşamının sosyal, idari ve günlük ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde düşünülmelidir. Bu tasarım yaklaşımı, topluluk üyelerinin hem özel hem de ortak alanlarda dengeli bir yaşam sürmelerine olanak tanır ve sürdürülebilir bir topluluk yaşamını destekler.

2.9.4 Topluluk büyüklüğü

Durrett'in (2009, s. 28) analizlerine göre, topluluk boyutları değişkenlik göstermektedir. Ortalama bir ortak barınma gelişimi, 15 ila 30 hane barındırırken, bazıları sadece dokuz aileye ev sahipliği yapmaktadır. Küçük topluluklarda yaşam, sakinler birbirlerine daha bağımlı olduğu için zorlayıcı olabilir. Bireylerin çeşitli nedenlerle topluluk çalışmalarına katılımlarını sınırlandırmaları durumunda, bu eksiklik diğer sakinler tarafından yoğun biçimde hissedilir. Ancak, ortak barınma, sakinlerin birbirleriyle güçlü ilişkiler kurduğu ve destek bulduğu küçük gruplarda en iyi şekilde işlemektedir.

Bazı durumlarda, özellikle küçük topluluklarda, bireyler sosyal desteğin eksikliğini hissedebilirler. Topluluklarda 50'den fazla yetişkin ya da 35'ten fazla hane olduğunda ise fikir birliği sağlamak zorlaşmakta ve karar alma sürecinde aksamalar yaşanabilmektedir. Bir ortak barınma topluluğunun ideal büyüklüğü, sakinlerin sosyal etkinliklere katılma konusunda özgür olmalarını sağlayacak şekilde 40-100 kişi arasında olmalıdır. Bu yapı, destekleyici bir çevre arayan ve zaman içinde değişen ihtiyaçlarına uyum sağlayan bir yaşam alanı yaratmayı amaçlamaktadır.

2.9.5 Konum

Ortak barınma projelerinin yerleşimi, uygun fiyatlı arazilerin bulunabilirliği ve ilgili topluluğun varlığı gibi iki önemli faktöre bağlıdır. Çoğu durumda, bu projeler kentsel alanların dışında konumlanır ancak iş, eğitim ve diğer kentsel çekim merkezlerine makul bir uzaklıkta yer alırlar. Konum konusunda kesin kurallar olmamakla birlikte, ABD'deki bazı ortak barınma toplulukları iç şehir bölgelerinde bulunurken, diğerleri yarı kırsal alanlarda kurulmuş ve eski çiftlik evlerini yenileyerek ortak ev olarak kullanmışlardır (Durrett, 2009, s. 29). Bu yerleşim yerleri genellikle "kırsal bir atmosfere" sahipken, çalışan sakinler yakın şehirlere iş için gidip gelmektedir.

2.9.6 Tasarım

Ortak barınma projelerinin tasarımı, genellikle müstakil evlerden oluşsa da, çoğunlukla yaya caddeleri veya avlular etrafında gruplanmış konutlara dayanır. Bazı topluluklarda, bitişik konutlar ile müstakil tek aile yapıları bir arada bulunabilmektedir. Son yıllarda bazı kompleksler, iklimsel özellikleri dikkate alarak yeni tasarım fikirleri ortaya çıkarmaktadır. Bu tasarım çeşitliliği, her topluluğun özel ihtiyaçları ve arzularına göre şekillenmektedir. Ortak barınma projeleri genellikle yeni bir tasarım girişimi olarak başlamaktadır. Mevcut eski bir yapının ortak eve dönüştürülmesi ile yeni inşa edilecek bireysel konutlar arasında istenilen ilişkileri oluşturmak zor olabilir. Bu nedenle, topluluk oluşumlarının yeni bir tasarım üzerinden ilerlemesi, hedeflenen sonuçlara daha kolay ulaşmayı sağlamaktadır.

2.9.7 Yaşlılar için Cohousing

Ortak barınma alanlarındaki grupların ilgi alanları, üyelerinin kişisel tercihleri kadar geniş bir çeşitlilik gösterir. Toplumsal bağlılığı pekiştirmenin yanı sıra, bazı topluluklar çevresel sürdürülebilirlik gibi konulara odaklanır ve güneş enerjisi, rüzgar enerjisi, geri dönüşüm ve organik bahçecilik gibi uygulamaları benimserler. Diğer topluluklar ise, bireylerin kişisel hobilerine, yerel sanat gruplarına katılıma, eğitim kurslarına veya siyasi faaliyetlere daha fazla vakit ayırmalarını teşvik eder. Ayrıca, bazı ortak yaşam alanları özellikle yaşlı bireylerin ihtiyaçlarına yönelik olarak tasarlanmaktadır.

Durrett'in (2009) 'Senior Cohousing' olarak adlandırdığı, yaşlı bireylere yönelik cohousing modelinin dilimize çevirisi, "Yaşça Kıdemli Ortak Barınma, Kıdemliler Kulübü, Kıdemliler Sitesi, Yaş Alma Topluluğu" olabilir. Bu model, yaşlıların belirli ihtiyaçlarına yönelik olarak tasarlanmış bir yaşam modelidir ve ortak barınma prensiplerinden yola çıkarak, katılımcılık, iş birliği ve dostluk gibi değerleri merkeze alır. Sonuç olarak, bireylerin sosyal, zihinsel ve fiziksel sağlıklarını önemseyen, topluluğun aktif bir parçası olmayı teşvik eden küçük ve samimi bir köy atmosferi oluşur. Bu yaklaşım, geçmiş zamanlardaki topluluk dayanışmasını ve birlikteliğini anımsatarak, yaşlı bireyler için zengin ve destekleyici bir yaşam ortamı sunar.

Yaşlılara özel bir ortak barınma topluluğu kurma isteğinin arkasında çeşitli motivasyonlar yatmaktadır. Birden fazla neslin bir arada yaşadığı ortak barınma

ortamları, yaşlı bireyler için enerji ve canlılık kaynağı olabilir. Ancak, düzenli ortak barınma topluluklarında genç bireylerin yaşam tarzları ve ilgi alanları genellikle sağlık sorunları ve benzeri endişelerden uzaktır; odakları gençlik, kariyer ve aile gibi konularda toplanmaktadır.

Bazı yaşlı bireyler, gençlerin dinamizmini ve canlılığını teşvik edici bulsalar da, bazıları bu ortamlarda aktif bir yaşam sürdürebilme konusunda zorluk çekmektedir. Özellikle yaşlı bireylerin sessizlik, huzur ve kendilerine özel tasarlanmış bir ortamda yaşama arzusu güçlüdür. Sağlık hizmetleri, sosyal etkinlikler ve ruhsal ihtiyaçlar gibi konularda desteklenmek isteyen yaşlı bireyler, kendi ihtiyaçlarına özel olarak tasarlanmış ortak barınma topluluklarını tercih etmektedir.

Yalnız kalmış veya bakım ihtiyacı duyan yaşlılar için planlı emeklilik toplulukları veya yardımcı yaşam merkezleri gibi alternatifler mevcuttur. Ancak, bu seçenekler birçok yaşlı için yalnızlık ve izolasyon hissini artırabilir. Hayatlarının çoğunda bağımsız ve aktif bireyler olan yaşlılar, bu yeni yaşam tarzına adapte olmakta zorlanabilirler. Bu nedenle, yaşlılara yönelik özel olarak tasarlanmış ortak barınma toplulukları hem sosyal hem de psikolojik açıdan destekleyici bir çözüm sunmaktadır.

Yardımlı yaşam tesislerinde yaşayan yaşlı bireyler, genellikle kurum personelinin belirlediği yeme içme, sosyalleşme ve aktivite seçenekleriyle sınırlı bir yaşam sürerler. Bu tür tesislerde, sakinlerin günlük yaşamları üzerindeki kontrolü sınırlıdır ve yaşam seçimleri genellikle onların sağlık durumları ve ihtiyaçları doğrultusunda belirlenir. Bu durumda yaşlı bireyler, kendi hayatlarını yönlendirme yetisini büyük ölçüde kaybederler.

Buna karşın, kıdemli ortak barınma topluluklarında yaşayan yaşlılar, kendi yaşamları üzerinde tam bir kontrol ve karar verme özgürlüğüne sahiptirler. Bu topluluklarda, yaşlılar yalnız ya da izole olmadan, yemeklerden aktivitelere kadar günlük yaşamın tüm yönleri üzerinde kolektif kararlar alırlar. Ortak yaşamın getirdiği bu kolektif yaşam biçimi, sakinlere sosyal bir ağ ve karşılıklı destek sunar (Durrett, 2009, s. 32). Yaşlılar, arkadaşlık ve topluluğun yanı sıra, kendi ihtiyaç ve tercihlerine uygun bir yaşam sürdürme fırsatı bulurlar. Bu, onlara yaşamlarının bu döneminde de anlam ve amaç kazandırır ve benzer yaşam tecrübelerine sahip insanlarla birlikte yaşama

imkanı tanır. Dolayısıyla, kıdemli ortak barınma, yaşlı bireyler için ideal bir yaşam seçeneğidir, çünkü hem bağımsızlıklarını koruyabilmekte hem de karşılıklı destek ve topluluk hissini yaşayabilmektedirler.

Kıdemli ortak barınma topluluğu, yaşlı bireylerin hem özel yaşam alanlarına sahip olmalarını hem de sosyal etkileşim ve destekleyici topluluk yapılarıyla zenginleştirilmiş bir çevrede yaşamalarını sağlar. Bu yenilikçi yaklaşım, yaşlıların sosyal ve fiziksel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik önemli bir adım olmakla birlikte, benzer amaçlarla geliştirilmiş diğer uluslararası modellerin de incelenmesini gerektirmektedir. Bu bağlamda, Henri Nielsen'in Cohousing modeli, yaşlı bireyler için tasarlanmış topluluk yaşamını destekleyen ve sosyal etkileşim odaklı bir diğer önemli yaklaşım olarak dikkat çekmektedir.

Henry Nielsen'in modeli, belirsiz süreçlere bir kesinlik düzeyi getirirken mutlak bir prosedürel doktrin olma amacı gütmemektedir. Katılımcı gelişim süreci, doğası gereği esneklik ve uzlaşma gerektirir. Bu nedenle her durum, katılımcılar tarafından belirlenen sorunlar, kalkınma stratejisi, yerel yetkililerin tutumları ve diğer birçok faktörle farklılık gösterir.

Nielsen, modelinde her aşama için zaman çizelgeleri ve kilit kararların zamanlamasını ana hatlarıyla belirtirken, her grubun kendi gerçekçi zaman çizelgelerini belirlemesi planlama sürecinin başlarında önemlidir. Grup, dış etkileri kontrol etmek zor olsa da, zaman çizelgelerine bağlı kalmak için her türlü çabayı göstermelidir. Sakinlerin ihtiyaç duyduğu kararlar planlandığı gibi verilirse süreç ilerlemeye devam edecek ve geliştirme sürecinde daha az ikamet sirkülasyonu olacaktır.

Durrett (2009, s. 38), Henry Nielsen'in kıdemli bir ortak barınma topluluğu oluşturmak isteyen grupların hedeflerini gerçekleştirmek için oluşturduğu modelin kritik unsurlarını aktarmaktadır. Bu unsurlar şunlardır:

- Nitelikli Bir Danışman: Proje sürecine rehberlik edecek deneyimli bir danışmanın varlığı.
- Fizibilite ve Bilgilendirme Aşamaları: Projenin uygulanabilirliğini değerlendirmek ve katılımcıları bilgilendirmek için gerekli çalışmalar.

- Çalışma Grubu I- Bilgilendirme: Katılımcılar arasında farkındalık yaratma ve projenin hedeflerini açıklama.
- Çalışma Grubu II- Katılımcı Tasarım: Projenin tasarım sürecine katılımcıları dahil ederek ihtiyaç ve beklentileri karşılayan bir plan oluşturma.
- Çalışma Grubu III- Politika: Proje sürecinde yerel yönetim ve politika yapıcılarla uyumlu çalışmak ve gerekli izinleri sağlamak için stratejiler geliştirme.

Bu unsurlar, topluluk oluşturma sürecini yapılandırmak ve başarıya ulaşmak için kritik öneme sahiptir. Her grup, kendi dinamiklerine ve yerel koşullara uygun şekilde bu adımları uyarlayarak süreç boyunca esnek ve uyumlu olmalıdır.

Nielsen'in modeli, katılımcı gelişim süreçlerine belirli bir düzen ve yöntem sunmakla birlikte, kesin bir prosedürel yöntem olarak tasarlanmamıştır. Katılımcı topluluk gelişimi; katılımcıların belirlediği özel sorunları, gelişim stratejilerini, yerel yönetimlerin tutumlarını ve diğer birçok değişkeni farklı bir şekilde ele alır. Bu model, planlama sürecinin başında her grubun kendi gerçek zaman çizelgelerini oluşturmalarının önemini vurgularken, aynı zamanda belirli aşamalar ve önemli kararlar için önerilen zamanlamaları da sunar.

Durrett'in (2009, s. 39-45) detaylı biçimde ele aldığı Nielsen modeli, kıdemli ortak barınma topluluğunun oluşturulmasında kilit rolleri ve sorumlulukları tanımlar (Çizelge 2.11). Yaşça kıdemli sakinler, topluluklarını şekillendirme sürecinin merkezinde yer alır ve yaşayacakları topluluğun özelliklerini belirlerler. Danışman ve proje yöneticileri, farklı fikir ve düşüncelere sahip katılımcıları koordine ederek projenin başından sonuna kadar ilerlemesini sağlar. Yerel belediyeler, projenin uygulanabilirliği açısından önemli onay ve destekleri sağlar. Mimarlar ise topluluğun tasarım ve planlamasında yaşlıların ihtiyaç ve arzularını dengeler. Geliştiriciler, finansman ve inşaat süreçlerini yönetir. Kıdemli dernekleri ve yerel kaynaklar, yaşlıların yaşam kalitesini artırma konusunda destek sağlar.

Bu modelde, bir topluluğun başarılı bir şekilde kurulması ve işletilmesi, katılımcıların iş birliği ve ortak hedeflere yönelik çabalarıyla mümkündür. Katılımcı süreçlerin merkezinde yer alan yaşlı bireyler, yaşam alanlarını ve topluluk yapılarını şekillendirme konusunda aktif bir rol oynar. Bu süreç, danışmanların rehberliğinde

ve proje yöneticilerinin koordinasyonunda ilerlerken, yerel belediyelerden alınan onay ve desteklerle projenin sürdürülebilirliği sağlanır. Mimarların yaşlıların ihtiyaçlarına yönelik tasarım ve planlama çalışmaları, geliştiricilerin finansman ve inşaat yönetimiyle birleşerek, kıdemli ortak barınma topluluğunun başarılı bir şekilde hayata geçmesini sağlar.

Çizelge 2.11: Kıdemliler sitesi kurmada izlenecek yol

Nitelikli Danışman	Süreç içinde profesyonel (mimar, geliştirici, avukat vb.) destek almak ve topluluk olarak yaşama arzusunun başarıyla sonuçlanması için nitelikli danışmanlara ihtiyaç vardır.
Fizibilite	Topluluk Boyutu: Genel olarak en ideal boyut 15-30 hane olarak düşünülmektedir. Daha fazla hane olması halinde, ikiye bölünür ve iki komşu topluluk olarak inşaa edilir. Topluluk nüfusu ise 40-100 kişi olması ideal olmaktadır. Site Alanı: Topluluk kurmak için alanın belirlenmesi, topluluğa somut bir odak ve amaç veren ilk adımdır. Bu karar anında lokasyonun; kente göre konum, topluluğun kurulacağı yerleşim yerinin bu konudaki tecrübesi, topluluğun yerleşim yerine göre konumu, imar sınırlamaları, yakın olmak istenen yerler (kurum binaları, park ve bahçe, pazar, sosyal alanlar, alışveriş mekânları vb.) kritik kararlardır. Topluluk kurulurken ve sonrasında hedeflerin ve beklentilerin net olarak belirlenmesi (inşaa etme sürecinde ağaçların kesilmemesi, topluluk yakınlarında trafik sorunun olmaması, sanayi ve fabrika bölgelerine kurulmaması vb.) etmenleri önemlidir. Finansman; Konum, evlerin boyutu, site alanı, alt yapı gibi etmenlerin topluluğa maliyetleri vb.
Bilgilendirme	Kıdemli grup, topluluk inşa etmeye geçmek için gereken süreci öğrenmeye başlar. Profesyoneller tarafından (grup üyelerine, yerel yetkililere, site alanınana yakın mahalle sakinlerine) bilgilendirme toplantıları yapılır. Topluluk geliştirme sürecinin temellerini ve çeşitli olası geliştirme senaryolarını, ortak konutların finansal ve yasal yönlerini, proje yönetimini, katılımcı tasarımı ve grup sürecini kapsar.
I. Süreç: Bilinçlendirme	1. Oturum / Yerinde yaşlanma ve toplumda yaşlanma: Mevcut yaşam kalitesinin değerlendirilmesi, hedeflerin netleşmesi, yaşlılık şartların kabullenilmesi, kendi kaderini tayin etmek bu çalıştay ile gerçekleşir. 2. Oturum / Grup süreci: Birlikte Çalışma, Katılımcı Süreç, Grup Süreci konuları ele alınarak yeni iletişim ve karar verme becerileri bu oturumda öğrenilir. 3. Oturum / Yaşlanmanın Gerçekleri: Fiziksel, zihinsel ve psikolojik açıdan başarılı yaşlanma için farkındalık yaratmak ve planlama konuları ele alınır. 4. Oturum / Ortak bakım ve dışarıdan bakım: Bakım hizmeti alma, paylaşma ve bakım verme konusundaki tercihlerin belirlenmesi. Toplulukta bakım personellerinin (hemşireler-bakıcılar) aileye/topluluğa nasıl uyum sağlayacağı konularının tartışılması ve gerekli yönergelerin belirlenmesini kapsar. 5. Oturum / Ortak sağlık-Başkalarının bizi sağlıklı ve mutlu tutmadaki rolü: İletişimde kalmanın amacını ve önemini belirleyerek, gelecekte bunun nasıl daha kolay biçimde başarılacağına yöntemi aranır. 6. Oturum / Yaşlanmanın ekonomisi: Bu oturum, farklı yaşam senaryoları bağlamında gelecekte yapılacak harcamaların net şekilde muhasebesi yapılır. Katılımcılar; mevcut yaşam maliyetleri, toplulukta yaşlanma maliyetler ve konut senaryolarında ki maliyetler konusunda net bir fikre sahip olurlar. 7. Oturum / Felsefe, maneviyat ve ölümlülük: Amaç: Maneviyat ve ruh konularını keşfederek zihinsel büyümeyi beslemek ve bağları güçlendirmek, ölümlülük korkusuyla başa çıkmak, “Sonsuza kadar yetenekli ve genç olacağım” fikrinden kurtulmaya yardımcı olmaktır. 8. Oturum / Yaş alma: Yaşlıların kendilerini ifade etme ve güçlendirme fırsatı bulunduğu, birbirleriyle sosyalleşerek aktarımda bulunduğu ve bilgi akışı sağladığı aktif

bir yaşam sürme konuları ele alınır.

9. Oturum / Risk almak: Nerede yaşamak istediğinizin kararlaştırıldığı oturumdur. Bulunduğunuz yerde, küçük bir kasabada, çocuklarının yanına taşınmak veya Ortak barınma topluluğuna geçmek.

10. Oturum / Vaka çalışmaları- Alan gezisi: Yerinde yaşlanma konusu keşfedilir, fiziksel seçenekler bağlamında başarılı yaşlanmanın ne anlama geldiğine dair tanımlar düzeltirler. Paylaşım süreci uzadıkça daha karmaşık konular daha samimi ve dürüst tartışmalarla çözülür.

II. Süreç: Katılımcı Tasarım	Tasarım Programı
	Site Tasarımı
	Vaziyet Planı
	Ortak Ev Planı
	Özel Ev Tasarımı
	Diğer Özel Tasarım Konuları
III. Süreç: Politika	Katılımcı Süreç Yöntemiyle İlerleme
	Üye Kabulü (Toplulukta Yaşam Başlamadan Önce)
	Yeni Sakinler (Toplulukta Yaşam Başladıktan Sonra)
	İnşaat Sırasındaki Değişiklikler
	Ortak Bakımda Yapılacak Anlaşmaları

3. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırma probleminin çözümü için izlenen bilimsel yöntemin ayrıntıları sırasıyla araştırma deseni (model), araştırma ortamı, çalışma grubu (evren ve örneklem), veri toplama araçları başlıkları altında aktarılmıştır.

14 Eylül / 03 Kasım 2023 tarihi aralığında Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı; Sinop Huzurevi, Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi, Sinop Gerze Huzurevi, İstanbul Etiler Huzurevi, Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi ve İstanbul Darülaceze Huzurevinde bulunan yaşlı bireylerden veri toplanmasını gerektiren bu çalışma için Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 02 Haziran 2023 tarih, 15/2 sayılı kararı, Evrak tarih ve sayısı 07.06.2023-113897, E-96241527-302.14.99-113897 protokol numaralı Etik Kurul Onayı alınmıştır. Araştırmanın Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı huzurevlerinde gerçekleştirilebilmesi için Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğünden 24.07.2023 tarih ve 8007326 sayılı araştırma izni alınmıştır. Ayrıca Darülaceze başkanlığından da araştırma izni alınmıştır.

Tüm katılımcılara araştırmanın amacı, kapsamı, verilerin nasıl kullanılacağı ve gizliliğin nasıl korunacağı konularında bilgi verebilmek üzere Gönüllü Bilgilendirme Formu aktarılmış ve Onam Formu imzalatılmıştır. Ek olarak, 6698 sayılı Kişisel Verileri Koruma Kanunu uyarınca; araştırma ortamında yazar tarafından çekilen fotoğrafların ve araştırma kapsamında ulaşılan verilerin tez çalışması içinde paylaşılabilmesi için veri sahiplerinin açık rızası alınmıştır.

Tez çalışması kapsamında yaşlı bireylere yönelik, Sosyo-Demografik Bilgiler (SDB), İhtiyaç Hiyerarşisi (İH) ve Kullanım Sonrası Değerlendirme (KSD) bölümlerinden oluşan anket formu hazırlanmıştır.

Anket formu hazırlanırken tüm faktör ve alt boyutlar için madde havuzu oluşturulmuş, bu havuzdan uzman görüşü alınarak seçilen maddeler ile anket formu

oluşturulmuştur. Bu form ilk olarak 30 kişilik pilot anket olarak uygulanmış olup, belirlenen yaş aralığındaki bireyler tarafından anlaşılabilirliği sorgulanarak gerekli görülen maddelerde ifade biçimi revize edilmiştir.

Anket geliştirme süreci literatürde farklı şekillerde ifade edilmektedir. Anderson (1990), süreci altı aşamada inceler: Genel araştırma sorularının belirlenmesi, alt soruların listelenmesi, maddelerin tasarlanması, maddelerin sıralanması, anketin düzenlenmesi ve anketin ön uygulamasının yapılması. Bu çalışmada ise anket geliştirme süreci; problemin tanımlanması, maddelerin yazılması, uzman görüşü alınarak uygulanacak olan anket maddelerinin seçilmesi, pilot anket uygulamasının yapılması ve ankete son şeklinin verilmesi olarak 5 aşamada ele alınmaktadır (Çizelge 3.1). Bu aşamalar, anketin hazırlanmasında ve sonrasında atılacak adımların sistematik bir şekilde düzenlenmesine yardımcı olmaktadır.

Çizelge 3.1 : Anket hazırlama süreci

1. Aşama	2. Aşama	3. Aşama	4. Aşama	5. Aşama
Problem Tanımlama	Maddelerin Yazılması	Uzman Görüşü Alma	Pilot Anket Uygulaması	Anket Formuna Son Şeklin Verilmesi

Anket sonucunda elde edilen verilerin analizinde kullanılan yöntem; faktör ve alt boyutların cinsiyet ve kuşak türü gibi ikili değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediği bağımsız gruplarda T Testi, eğitim durumu, kurumda kalma süresi, yaş grubu gibi ikiden fazla grupta olan değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediği tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir. Tek yönlü varyans analizi sonucunda farklılık çıkması durumunda farklılığın hangi gruptan kaynaklandığı TUKEY testi ile incelenmiştir. Faktör yapısı belli olan ölçeklerin geçerlilik düzeyinin belirlenmesi için doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Analizlerde SPSS 20.0 ve AMOS 16.0 yazılımı kullanılmıştır. Analizler %95 güven düzeyinde yapılmıştır.

3.1 Araştırma Deseni

Çalışma kapsamında karma araştırma yöntemi tercih edilmiş, nicel ve nitel veri toplama teknikleri kullanılmıştır. Karma yöntem araştırmaları, bir çalışmada veya ardışık çalışmalarda nitel ve nicel yöntemlerin, yaklaşımların ve kavramların bir araya getirilmesi olarak tanımlanır (Creswell, 2003; Tashakkori ve Teddlie, 1998; Johnson ve Onwuegbuzie, 2004). Bu araştırma yöntemi, olayları bir çerçeve içinde

sunma, analiz etme ve birleştirme amacıyla çeşitli yöntemlerin kullanılmasını içerir. Johnson ve Turner (2003) karma araştırmanın temel ilkesini, “araştırmacının farklı strateji, yöntem ve yaklaşımları kullanarak çoklu veri toplaması gerektiği” şeklinde ifade etmektedir. Creswell (2006) ise karma yaklaşımın temel önerisini, “nicel ve nitel yaklaşımların birlikte kullanılması, araştırma problemlerini tek başına kullanmaya kıyasla daha iyi anlamamızı sağlar” olarak belirtmektedir.

Çalışmada örnekleme temsil eden istatistiksel verilerle çalışılmış ve frekans, ortalama, standart sapma gibi temel istatistikler kullanılarak incelenmiştir.

Araştırma kapsamında nicel veriler sağlamak amacıyla oluşturulan anket formunda 5’li Likert tipi ölçek kullanılmıştır (Çizelge 3.2). Likert tipi anket soruları, belirli bir konuya yönelik tutum veya düşünceleri ölçmek için kullanılmaktadır. Bu tür sorular, bir ifadenin kabul edilebilirlik derecesini belirlemek amacıyla çeşitli seçenekler sunar. Katılımcılara, genellikle iki uç nokta arasında yer alan “en yüksekten en düşüğe” veya “en iyiden en kötüye” doğru derecelendirmeleri içeren bir dizi seçenek verilir. Bu seçenekler, “Kesinlikle katılıyorum” ve “Kesinlikle katılmıyorum”a uzanan olumlu veya olumsuz bir sıralama içermektedir.

Veri analizi aşamasında, bu seçenekler belirli sayısal değerlere atanarak, elde edilen nitel verilerin nicel analiz için uygun hale getirilmesi sağlanır. Bu yöntem, katılımcıların tutum ve görüşlerini sayısal bir formatta ölçme ve değerlendirme imkanı sunar (Turan vd., 2015, s. 188-190).

Çizelge 3.2 : Kullanılan Likert tipi derecelendirme ölçeği

Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	2	3	4	5

Araştırmada görüşme ve gözlem gibi nitel veri toplama teknikleri de kullanılmıştır. Görüşme, bilgi toplamak amacıyla yapılan bir sohbet olarak tanımlanır (Berg ve Lune, 2015). Bu teknik, araştırma kapsamındaki bireylerin araştırma konusu hakkındaki duygu ve düşüncelerini ortaya çıkarmayı hedeflemektedir. Görüşme tekniği, kişisel duyguları, düşünceleri, tutumları, deneyimleri ve endişeleri derinlemesine anlamak için kullanılan etkili bir yöntemdir (Sevecan ve Çilingiroğlu, 2007). Görüşme, araştırma amaçlarına ulaşmak için yapılan tüm çabaları kapsar (Türnüklü, 2000). Bazı kaynaklarda görüşme tekniği mülakat olarak da

adlandırılmaktadır. Mülakat veya görüşme, belirli bir amaca yönelik ve düzenli bir şekilde, iki veya daha fazla kişi arasında gerçekleştirilen diyaloglardır (Coşkun, Altunışık ve Yıldırım, 2017). Görüşmenin temel amacı, katılımcının iç dünyasını keşfetmek ve onun ilgili konu veya durum hakkında sahip olduğu bakış açısını anlamaktır (Patton, 1987).

Huzurevi kullanıcılarından, yapılandırılmış anket soruları aracılığıyla araştırmanın odaklandığı konulara yönelik veriler toplanmıştır. Ancak, bu veriler dışında odaklanılması gereken ve kullanıcı için önem arz eden noktalar olabileceği düşünülerek, görüşme ve gözlem gibi veri toplama tekniklerine ilave olarak açık uçlu sorular da kullanılarak bireylerden özgün veriler toplanmaya çalışılmıştır.

3.2 Araştırma Ortamı

Araştırma, örneklem olarak belirlenen Sinop Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi, Sinop Gerze Huzurevi, Etiler Dinlenme ve Bakımevi ile Darülaceze Huzurevi'nde gerçekleştirilmiştir. Türkiye'nin il bazında nüfus verileri incelendiğinde, yaşlı nüfus oranının en yüksek olduğu ilin Sinop olduğu görülmektedir (TÜİK). Sinop, Türkiye'nin Karadeniz Bölgesi'nde yer almakta ve özellikle yaşlı nüfus yoğunluğu ile dikkat çekmektedir. Bu yoğunluk, Sinop'u "yaşlı kenti" olarak tanımlamaya olanak sağlar. Sinop Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi ile Sinop Gerze Huzurevi'nin örneklem kapsamında seçilmesinin temel nedeni, bu bölgedeki yaşlı nüfus yoğunluğunun, huzurevinde yaşayan yaşlı bireylerin memnuniyet düzeyleri ve ihtiyaçlarına dair kapsamlı ve özgün bilgiler sunma potansiyelidir.

Yaşlı nüfusun yoğun olduğu bir bölgedeki huzurevleri, bu demografik grubun yaşam kalitesi, sosyal etkileşimler, sağlık hizmetlerine erişim ve genel memnuniyet düzeyleri gibi çeşitli faktörler açısından zengin veri sağlayabilir. Ayrıca, Sinop gibi bir bölgenin yerel kültürel ve sosyal özellikleri, yaşlı bireylerin yaşam tarzlarına ve huzurevleri deneyimlerine özgün bir bakış açısı katabilir. Bu nedenle, Sinop'taki huzurevlerinin araştırma örnekleminde yer alması, bölgesel özellikleri ve yaşlı nüfusunun yoğunluğunu dikkate alarak, Türkiye'nin farklı bölgelerinde yaşlıların yaşam koşullarını ve huzurevlerindeki memnuniyet düzeylerini anlamada önemli bir

katkı sağlar. Bu durum, araştırmanın genel sonuçlarının bölgesel çeşitlilik gösteren ve farklı yaşam deneyimlerine sahip bireyleri kapsayıcı bir şekilde yansıtmasına imkân tanıyarak, bulguların geniş bir uygulama alanına sahip olmasına yardımcı olmaktadır (Şekil 3.1).

Şekil 3.1 : Sinop Huzurevi ve Sinop Gerze Huzurevi

İstanbul, Türkiye'nin nüfus yoğunluğu bakımından en kalabalık şehri olup, çok kültürlü yapısı ve farklı coğrafyalardan gelen insanların yaşadığı bir metropoldür. Bu çeşitlilik, İstanbul'daki huzurevlerinde de kendini göstermekte, farklı yaşam tarzlarına, kültürel ve sosyal arka planlara sahip bireyleri bir araya getirmektedir. İstanbul'daki huzurevlerinin araştırma örnekleminde yer almasının nedeni, şehrin bu zengin çeşitliliğinin ve farklı yaşam deneyimlerinin, huzurevinde yaşayan yaşlı bireylerin memnuniyet düzeyleri ve ihtiyaçlarına dair kapsamlı bir perspektif sunabilmesidir.

Bu çeşitlilik, araştırmanın genel sonuçlarının daha kapsayıcı olmasını ve çeşitli sosyo-kültürel arka planlara sahip bireylerin deneyimlerini yansıtmasına olanak tanımaktadır. Ayrıca, bu durum daha geniş bir uygulama alanına sahip bulguların elde edilmesine katkı sağlamaktadır. Dolayısıyla, İstanbul'daki huzurevlerinin seçilmesi, araştırmanın kapsamını genişleterek daha zengin ve kapsamlı sonuçlar elde edilmesine imkân tanımaktadır. Bu bağlamda, İstanbul'un Beşiktaş ilçesinde bulunan Etiler Dinlenme ve Bakımevi ile Şişli ilçesinde bulunan Darülaceze Huzurevleri örneklem kapsamına alınmıştır (Şekil 3.2).

Şekil 3.2 : Etiler Dinlenme ve Bakımevi ve Darülaceze Huzurevi

Sinop Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi ile Sinop Gerze Huzurevi'nde yürütülen araştırma çalışmaları, kurum yönetiminin belirlediği ortak kullanım salonları ve kat ortak kullanım alanlarında gerçekleştirilmiştir. Etiler Dinlenme ve Bakımevi'ndeki araştırma süreci ise, iç ve dış mekân ortak kullanım alanları ile katlardaki ortak kullanım odalarında yürütülmüştür. Darülaceze Huzurevi'nde ise, kurum yönetiminin tahsis ettiği dış mekân ortak alanlarında gerçekleştirilen görüşmeler ve anket uygulamaları, araştırmanın temel veri toplama yöntemleri olarak işlev görmüştür.

Bu çalışma alanları, araştırmanın hedef kitlesi olan yaşlı bireylerin günlük yaşam pratiklerini ve sosyal etkileşimlerini doğal ortamlarında gözlemleme imkânı sunmuş, böylece araştırmanın doğruluk ve geçerlilik düzeyini artırmıştır. Seçilen mekânlar, huzurevinde yaşayan bireylerin rutin yaşam alanlarını temsil ederek, onların gerçek yaşam deneyimlerini yansıtmaya açısından stratejik öneme sahiptir.

3.3 Evren ve Örneklem

Araştırmalarda, sonuçların genelleştirilebileceği ve uygulanabileceği topluluk veya öğeler bütününe "evren" denir (Arıcı, 1998). Ancak araştırmacının gerçekte ulaşabileceği ve inceleyebileceği kapsam, genellikle bu geniş ve soyut evrenin sadece bir bölümünü oluşturur. Bu nedenle, araştırmada ele alınan ve üzerinde çalışılan bölüm "çalışma evreni" olarak adlandırılır (Türkmen, 2022, s. 84). Çalışma evreni, araştırmanın uygulandığı, veri toplamanın gerçekleştiği ve sonuçların doğrudan ilgilendiği somut ve erişilebilir alanı ifade eder. Bu tanım, araştırmanın kapsamını ve sonuçlarının uygulanabilirliğini daha net bir şekilde belirlemeyi sağlar. Bu nedenle, araştırmalarda evren teriminin "çalışma evreni" olarak ele alınması, daha

gerçekçi ve uygulanabilir bir yaklaşımı temsil eder. Evren, bazı kaynaklarda anakütle, kitle, popülasyon ya da nüfus olarak da adlandırılmaktadır.

Bu araştırmada, evren Türkiye'deki tüm huzurevlerinde yaşayan yaşlı bireylerdir. Araştırma evreni ise T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı huzurevleri olarak belirlenmiştir. Çalışma evreninden, olasılıksız örnekleme türlerinden amaçlı örnekleme yöntemi kullanılarak örneklem seçilmiştir. Bu kapsamda, Sinop Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi, Sinop Gerze Huzurevi, Etiler Dinlenme ve Bakımevi ve Darülaceze Huzurevi'nde kalan yaşlı bireyler örneklem olarak belirlenmiştir (Çizelge 3.3). Örneklem seçimi, kullanıcı katılımı türlerindeki çeşitliliği temsil edecek şekilde yapılmıştır.

Çizelge 3.3 : Evren, çalışma evreni ve örneklem.

Evren	Çalışma Evreni	Örneklem
Türkiye'deki tüm huzurevlerinde yaşayan yaşlı bireyler.	T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı huzurevleri.	Sinop Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi, Sinop Gerze Huzurevi, Etiler Dinlenme ve Bakımevi, Darülaceze Huzurevi.

Amaçlı örnekleme yöntemi, araştırmanın odaklandığı konuya ilişkin özel durumları veya özellikleri olan kurumların seçilebilmesine olanak tanımış ve araştırmanın özgün verilere ulaşmasına yardımcı olmuştur. Bu yöntemin kullanılması, belirli bir grup (kendine yetebilen bağımsız bireyler) ve farklı durumlar (iç mekân düzenlemeleri, eğitim düzeyi, sosyo-kültürel yapı, coğrafya) göz önünde bulundurularak genelleme yapabilme imkânı sağlamıştır. Amaçlı örnekleme, hedeflenen durumları veya grupları örneklem içine dahil etmeye olanak tanımış, ayrıca zaman ve kaynakların daha verimli kullanılmasını mümkün kılmıştır.

Bu çalışma, örneklem kapsamında belirlenen huzurevlerinde kalan yaşlı bireylerle birebir görüşülerek, araştırmacı tarafından belirlenen dışlama ölçütleri göz önünde bulundurularak toplam 310 katılımcı üzerinden yürütülmüştür. Araştırma kapsamı kararlaştırılırken dışlama ölçütleri belirlenmiş ve kapsamın net olması hedeflenmiştir.

İlk olarak, araştırmanın odak noktasının yaşlı bireyler olması sebebiyle 60 yaşın altındaki bireyler çalışmanın dışında tutulmuştur. DSÖ'ye göre yaşlılık başlangıcı 65 yaş olmasına rağmen yatılı bakım kurumlarına kabul yaşı 60'tır. Bu nedenle dışlama ölçütünde 60 yaş olarak belirlenmiştir. Çalışma kapsamına alınan 60 yaş ve üstü bireyler DSÖ yaş gruplaması referans alınarak Erken (65-74), Orta (75-84) ve İleri (85 ve üstü) yaşlılık olarak gruplanmıştır. Bu gruplamada yer almayan fakat araştırma kapsamında olan 60-64 yaş aralığı ise Standart Dışı Grup olarak belirlenmiştir. Yatağa bağımlı olan bireyler, anket veya görüşmelerde aktif katılım sağlayamayacaklarından dolayı kapsam dışında bırakılmıştır. Bilişsel fonksiyon bozukluğu olan bireyler, tanı konmuş ya da konmamış olsun, araştırma sonucunu olumsuz etkileyebilme potansiyeli taşıması sebebi ile araştırmaya dahil edilmemiştir. Yüksek düzeyde duyuşal veya fiziksel fonksiyon bozukluğu olan bireylerin de katılımı uygun görülmemiştir; bu durumların anketin ya da görüşmenin doğru ve etkin bir şekilde gerçekleştirilmesini engelleyebileceği düşünülmüştür. İleri düzeyde görme kaybı olan bireyler ve ağır işitme kaybı olan bireyler (eğer işitme cihazı kullanmıyorlarsa) benzer nedenlerle dışlanmıştır. Son olarak, kurumda bulunma süresi bir aydan az olan bireyler, kurumun iç dinamiklerini ve yaşam koşullarını tam olarak yansıtamayacakları düşünülmüş ve araştırma dışı bırakılmıştır. Bu dışlama ölçütleri, araştırmanın güvenilirliğini ve geçerliliğini artırmak amacıyla titizlikle belirlenmiştir.

Dışlama (hariç tutma) ölçütleri olarak belirlenen maddeler aşağıda verilmiştir:

- 60 yaşından küçük olan bireyler (Yatılı bakım kurumlarına kabul yaşı 60 olarak belirlenmiştir fakat özel durumlarda daha küçük yaşlarda olan bireyler de kalabilmektedir (URL-19)).
- Yatağa bağımlı bireyler.
- Bilişsel fonksiyon bozukluğu bulunan bireyler (tanısı olan veya olmayan).
- Yüksek düzeyde duyuşal veya fiziksel fonksiyon bozukluğu bulunan bireyler.
- İleri düzeyde görme kaybı olan bireyler.

- İleri düzeyde ve çok ileri düzeyde işitme kaybı olan bireyler (işitme cihazı kullanmıyorsa).
- Kurumda bulunma süresi bir aydan az olan bireyler.

3.4 Veri Toplama Araçları

Veri toplama sürecinde: Görüşme, Anket, Gözlem, Kaynak tarama teknikleri kullanılmıştır:

- Yaş dostu mekânların iç mekân fiziksel çevre faktörleri belirlenirken, kaynak tarama tekniği ile yaşlanan ülkelerin deneyimlerinden yararlanılmıştır.
- Yaş dostu mekânların iç mekân fiziksel çevre faktörleri bakımından standartlarının geliştirilmesi için Türkiye'deki paydaşlardan görüş alınması sürecinde görüşme ve gözlem tekniği kullanılmıştır.
- Kıdemli bireylerin yaşam alanlarına yönelik değerlendirme ve beklentilerini ifade eden verilerin alınması görüşme, gözlem ve anket uygulaması ile sağlanmıştır.
- Yatılı sosyal hizmet kuruluşlarında bakım hizmetinin verileceği mekânların, fiziksel çevre faktörleri bakımından kalitesinin, standardizasyonun belirlenmesi için profesyonellerden bilgi alınması görüşme ve gözlem yolu ile sağlanmıştır.

Tez çalışması kapsamında, yaşlı bireylerden bireysel veri toplamak amacıyla Sosyo-Demografik Bilgiler (SDB), İhtiyaç Hiyerarşisi (İH) ve Kullanım Sonrası Değerlendirme (KSD) bölümlerinden oluşan bir anket formu hazırlanmıştır.

Sosyo-Demografik Bilgiler (SDB) bölümünde, yatılı sosyal hizmet kuruluşlarında bulunan yaşlı bireylerin demografik bilgileri toplanmıştır. Bu bölümde cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim düzeyi, kurumda bulunma süresi, kuruma gelmeden önce yaşanan yer, mobilite durumu ve kurumda kalınan odanın kapasitesi hakkında olgusal sorular yer almakta olup, bu sorulara verilen cevaplar üzerinden veri elde edilecektir.

İhtiyaç Hiyerarşisi (İH) bölümü, Abraham Maslow tarafından 1943 yılında oluşturulan Maslow'un İhtiyaçlar Piramidi (Hiyerarşisi) referans alınarak oluşturulmuştur. Bu bölüm, Biyolojik ve Fizyolojik İhtiyaçlar, Güvenlik İhtiyacı, Sevgi/Ait Olma İhtiyacı, Saygınlık İhtiyacı ve Kendini Gerçekleştirme İhtiyacı olmak üzere beş faktöre bağlı alt maddelerden oluşmaktadır. Her bir faktöre yönelik altı maddeden oluşan bu bölümde, toplamda 30 madde ve bir açık uçlu soru bulunmaktadır (Çizelge 3.4). Bu anket bölümü ile huzurevlerinde kalan yaşlı bireylerin, ihtiyaç hiyerarşisi çerçevesinde yaşadıkları çevreye yönelik memnuniyet düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır.

Teorik bir ilke olarak Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi, insanların ihtiyaçlarını nasıl önceliklediklerine dair temel bir çerçeve sunar. Bu çerçeve, yaşlı bireylerin ihtiyaçlarını karşılayan fiziksel unsurların belirlenmesine yardımcı olmaktadır. Maslow piramidinin her bir seviyesindeki ihtiyaçlar, bu ihtiyaçlara karşılık gelen fiziksel unsurların hiyerarşisini oluşturmak için kullanılmaktadır.

Çizelge 3.4 : İhtiyaç Hiyerarşisi (İH) anket bölümü.

İhtiyaç Hiyerarşisi (İH)	Faktörler	Madde Numarası	Toplam Madde Sayısı
	1. Biyolojik ve Fizyolojik İhtiyaçlar	1, 2, 3, 4, 5, 6	
	2. Güvenlik İhtiyacı	7, 8, 9, 10, 11, 12	
	3. Sevgi/Ait olma İhtiyacı	13, 14, 15, 16, 17, 18	30
	4. Saygınlık İhtiyacı	19, 20, 21, 22, 23, 24	
	5. Kendini Gerçekleştirme İhtiyacı	25, 26, 27, 28, 29, 30	

Kullanım Sonrası Değerlendirme (KSD) anket bölümü, huzurevlerinin iç mekân fiziksel çevre faktörlerine yönelik kullanıcıların gözlem ve değerlendirmelerini toplamak amacıyla tasarlanmıştır. KSD bölümü; Görsel, Termal, Akustik, Mekân Organizasyonu faktörleri ile vibrasyon ve manyetik alan gibi diğer faktörlerden oluşmaktadır. Her bir faktör için iç mekâna yönelik farklı sayıda alt boyut bulunmakta olup, her bir alt boyut için üçer madde hazırlanmıştır. KSD bölümünde toplam 57 madde ve bir açık uçlu soru bulunmaktadır (Çizelge 3.5). Bu bölümün, huzurevlerinde kalan yaşlı bireylerin ihtiyaçlarına yönelik fiziksel çevre unsurlarını daha iyi anlamak ve değerlendirmek için kapsamlı bir yaklaşım sunduğu söylenebilir.

Çizelge 3.5 : Kullanım Sonrası Değerlendirilme (KSD) anket bölümü

Kullanım Sonrası Değerlendirilme (KSD)	Faktörler	Alt Boyutlar	Madde Numarası	Faktör Madde Sayısı	Toplam Madde Sayısı
	1. Görsel Faktör	Doğal aydınlatma	1, 2, 3	15	57
		Yapay Aydınlatma	4, 5, 6		
		Renk	7, 8, 9		
		Malzeme	10, 11, 12		
		Doku	13, 14, 15		
	2. Termal Faktör	Sıcaklık	16, 17, 18	15	
		Hava hareketliliği	19, 20, 21		
		Nem	22, 23, 24		
		Hava kalitesi	25, 26, 27		
Termal radyasyon		28, 29, 30			
3. Akustik,	Ses düzeni/düzenlemesi	31, 32, 33	12		
	Frekans (Ses tonu)	34, 35, 36			
	Reverbrasyon/Yankı süresi	37, 38, 39			
	Akustik gürültü	40, 41, 42			
4. Mekân Organizasyonu	Mekânlar arası ilişki	43, 44, 45	9		
	Ergonomi	46, 47, 48			
	Antropometri	49, 50, 51			
5. Diğer	Vibrasyon	52, 53, 54	6		
	Manyetik alan	55, 56, 57			

Bu anket formu, yaşlı bireylerin sosyo-demografik profillerini, ihtiyaç hiyerarşisindeki konumlarını ve huzurevi ortamındaki deneyimlerini bütüncül bir bakış açısıyla analiz etmeyi hedeflemektedir. Toplanan veriler, huzurevlerinde sunulan hizmetlerin iyileştirilmesine yönelik önerilerin geliştirilmesine ve yaşlı bireylerin yaşam kalitelerinin artırılmasına katkı sağlayacaktır.

Anket Çalışmasının Geçerlik ve Güvenirlik verileri

Faktör yapısı belli olan İhtiyaçlar Hiyerarşisi (İH) için uyum düzeyi doğrulayıcı faktör analizi ile incelenmiştir. Çalışmada en yüksek olabilirlik kestirim (maximum likelihood) tekniği kullanılmıştır.

Yapılan analiz sonucunda elde edilen ki-kare istatistiğinin serbestlik derecelerine oranı (χ^2/df) 2,236; kok ortalama kare yaklaşım hatası (RMSEA) 0,077; Tucker-Lewis indeks (TLI) değeri 0,927 ve karşılaştırmalı uyum indeks (CFI) değeri ise 0,922 olarak elde edilmiştir. Bir modelin özellikle karşılaştırmalı uyum indeks (CFI) ve Tucker- Lewis indeks (TLI) değerlerinin 0,90 veya üzerinde olması iyi uyum sağladığı anlamına gelmektedir. Ulaşılan değerler, anketin verilere oldukça iyi uyduğunu göstermekle birlikte araştırma sorularına ve/veya hipoteze uygun ve güvenilir sonuçlar üretebileceği anlamına gelmektedir (Çizelge 3.6).

Çizelge 3.6 : İH anket formu uyum indeksleri

Kabul Edilebilir Uyum İndeksleri	Hesaplanan Uyum İndeksleri
$\chi^2/sd < 5$	2,236
GFI > 0.90	0,927
AGFI > 0.90	0,912
CFI > 0.90	0,922
TLI > 0.90	0,927
RMSEA < 0.08	0,077
RMR < 0.08	0,076

Güvenirlik veya tutarlılık, benzer ölçüm süreçlerinin benzer sonuçlar verme derecesini ifade eder ve rastgele hatalardan verilerin arındırılmasını sağlamaktadır (Karasar, 2019, s. 190). Kuramsal tanımı gereği 0,00 ile 1,00 arasında değişen değerler alan ve değer 1,00'e yaklaştıkça tutarlılığın yüksek olduğu kabul edilen korelasyon katsayısının hesaplanabilmesi için Cronbach alfa yöntemi tercih edilmiştir. Güvenirlik analizlerinde sıkça kullanılan Cronbach alfa yöntemine göre Alfa katsayısının bulunabileceği aralıklar ve buna bağlı olarak da ölçeğin güvenilirlik durumu Çizelge 3.7'te verilmiştir (Terzi, 2019, s. 13);

Çizelge 3.7: Cronbach Alfa katsayısı düzeyleri

Cronbach Alfa Değeri	Güvenilirlik Düzeyi
$0,00 \leq \alpha < 0,40$	Güvenilir değil
$0,40 \leq \alpha < 0,60$	Düşük güvenilir
$0,60 \leq \alpha < 0,80$	Oldukça güvenilir
$0,80 \leq \alpha < 1,00$	Yüksek derecede güvenilir

Bu değerlere göre 0,60 ve üzeri değerler ölçümlerin kabul edilebilir güvenilirlikte olduğunu belirtir. Çeşitli kaynaklarda ise Alfa'nın kabul edilebilir değerleri hakkında 0,70 ile 0,95 arasında değişen farklı değerler olabileceği aktarılmaktadır (Tavakol & Dennick, 2011, s. 54; Altman & Bland, 1997, s. 1874; Kılıç, 2016, s. 47; Bland & Altman, 1997, s. 572). İH faktörlerinin güvenilirlik düzeylerini belirten Cronbach alfa (α) katsayıları Çizelge 3.8'te verilmiştir. Buna göre; İH anket bölümü genel güvenilirlik düzeyinin yeterli olduğu görülmüştür. Biyolojik ve Fizyolojik İhtiyaçlar faktörüne ait Chronbach alfa (α) (0,533) değeri düşüktür. Ulaşılan değer, bu ihtiyaç kategorisini ölçen maddelerin düşük iç tutarlılık gösterdiğine işaret etmekte ve ölçüm aracında bu bölümünün iyileştirilmesi gerekebilir. Güvenlik İhtiyacı (0,670), Sevgi/Ait olma İhtiyacı (0,607) ve Kendini Gerçekleştirme İhtiyacı (0,629) faktörlerine ait Chronbach alfa (α) değeri iyi seviyede bir iç tutarlılık göstermekle birlikte Saygınlık İhtiyacı faktörü (0,845) numaralı faktöre ait Chronbach alfa (α)

değeri oldukça yüksektir. Bu, faktörü ölçen maddelerin yüksek iç tutarlılık gösterdiğini ve güvenilir olduğunu belirtmektedir. Tüm kategorileri kapsayan toplam Cronbach alfa (α) değeri, genel olarak ölçüm aracının yüksek bir iç tutarlılık düzeyine sahip olduğunu belirtmektedir.

Çizelge 3.8 : İH anket formunun güvenirlik analizi

Faktörler	Chronbach alfa (α)
1. Biyolojik ve Fizyolojik İhtiyaçlar	0,533
2. Güvenlik İhtiyacı	0,670
3. Sevgi/Ait Olma İhtiyacı	0,607
4. Saygınlık İhtiyacı	0,845
5. Kendini Gerçekleştirme İhtiyacı	0,629
Toplam	0,856

İç mekân kullanım sonrası değerlendirme (KSD) anket bölümü için yapılan analiz sonucunda elde edilen ki-kare istatistiğinin serbestlik derecelerine oranı (χ^2/df) 3,414; kok ortalama kare yaklaşım hatası (RMSEA) 0,071; Tucker-Lewis indeks (TLI) değeri 0,936 ve karşılaştırmalı uyum indeks (CFI) değeri ise 0,933 olarak elde edilmiştir. Ulaşılan değerler anketin verilere oldukça iyi uyduğunu, araştırma sorularına ve/veya hipotezlere uygun ve güvenilir sonuçlar üretebileceğini göstermektedir. Ölçeğe ilişkin hesaplanan uyum indisleri aşağıdaki tabloda verilmektedir (Çizelge 3.9).

Çizelge 3.9: KSD anket formunun uyum indeksleri

Kabul Edilebilir Uyum İndeksleri	Hesaplanan Uyum İndeksleri
$\chi^2/sd < 5$	3,414
GFI > 0.90	0,936
AGFI > 0.90	0,901
CFI > 0.90	0,933
TLI > 0.90	0,936
RMSEA < 0.08	0,071
RMR < 0.08	0,079

KSD faktör bazında güvenirlik analizi verileri Çizelge 3.10'te verilmiştir. Cronbach alfa (α) değeri genel olarak, 0.7 ve üzeri bir değere sahip olduğunda ölçeğin iyi bir iç tutarlılığa sahip olduğunu gösterir (Terzi, 2019, s. 13).

Görsel Faktörler için Cronbach alfa (α) değeri 0,866 olarak ölçülmüş olup, bu faktörün görsel unsurların kullanıcı deneyimi üzerindeki etkilerini değerlendirmede yüksek derecede güvenilir bir araç olduğunu göstermektedir. Termal faktörlerin Alfa

değeri 0,667'dir, bu düzey güvenilir bir düzey olmakla birlikte, termal konforun kullanıcı deneyimi üzerindeki etkilerini tutarlı bir şekilde ölçer. Akustik faktörler için Alfa değeri 0,553'tür, bu da düşük güvenilirlikte bir ölçek olduğunu göstermektedir. Akustik koşulların ölçümünde belirli bir düzeyde tutarlılık sağlasa da bu ölçeğin güvenilirliğini artırmak için ek çalışmalara ihtiyaç vardır. Mekân organizasyonu için Alfa değeri 0,716, bu değer güvenilir bir ölçek olduğunu belirtmektedir. Mekân düzeninin kullanıcı deneyimi üzerindeki etkilerini yeterince güvenilir bir şekilde ölçebilir. Diğer kategorisindeki etmenler için Cronbach alfa (α) değeri 0,771 olarak belirlenmiştir (Vibrasyon: 0,825, Manyetik alan: 0,628). Bu değerler faktörlerin kullanıcı deneyimi üzerindeki etkilerini güvenilir bir şekilde ölçeceğini göstermektedir. KSD anket bölümünün genel sonucu için toplam değere bakıldığında Cronbach alfa (α) değeri 0,704, oldukça güvenilir bir ölçek olduğunu belirtmektedir. Bu, faktörlerin genel olarak kullanıcı deneyimini oldukça güvenilir bir şekilde ölçtüğünü göstermektedir, ancak mükemmellik için daha fazla iyileştirme yapılabilir.

Çizelge 3.10 : KSD anket formunun güvenilirlik analizi

	Cronbach alfa (α)
1. Görsel Faktörler	0,866
2. Termal Faktörler	0,667
3. Akustik Faktörler	0,553
4. Mekân Organizasyonu	0,716
5. Diğer	0,771
- Vibrasyon	0,825
- Manyetik alan	0,628
Toplam	0,704

4. BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

Araştırma sürecinde elde edilen ham verilerin analiz edilip yorumlanması, bilimsel araştırmanın temel hedefini oluşturur. Bu aşamada, toplanan verilerin işlenmesi ve anlamlı sonuçlara dönüştürülmesi, araştırmanın amaçları doğrultusunda gerçekleştirilir. Elde edilen bulgular, araştırma sorusuna yanıt verme ve ilgili alandaki bilgi birikimine katkıda bulunma açısından kritik bir önem taşır. Karasar'a (2019, s. 305) göre, bulgu, "belirli bir araştırma sonucunda elde edilen ve kullanıma hazır hâle getirilmiş bir ürün" olarak tanımlanır. Bu tanımlama, bulguların yalnızca toplanan verilerden ibaret olmadığını, aynı zamanda bilimsel bir sürecin ürünü olarak değerlendirilmesi gerektiğini vurgular. Araştırma bulgularının, ilgili literatüre katkı sağlaması ve gelecekteki çalışmalara yön vermesi beklenir. Bu bağlamda, bulguların açık ve anlaşılır bir şekilde sunulması, araştırmanın bilimsel değerini ve etkisini artırır.

Araştırma kapsamında anket uygulaması gerçekleştirilerek veriler toplanmıştır. Bu çerçevede, yaşlı bireylere yönelik Sosyo-Demografik Bilgiler (SDB), İhtiyaç Hiyerarşisi (İH) ve Kullanım Sonrası Değerlendirme (KSD) bölümlerinden oluşan bir anket formu hazırlanmıştır. Toplanan nitel veriler, sayısal sonuçlara dönüştürülerek nicel verilere ulaşılmış ve istatistik programları kullanılarak analiz edilmiştir. İki grup karşılaştırması yapılırken (örneğin, erkek ve kadın) bağımsız gruplar için T testi uygulanmış, grup sayısının ikiden fazla olduğu durumlarda (örneğin, yaş grupları) Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Varyans analizi sonucunda farklılık gözlemlendiğinde, bu farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek için Tukey testi yapılmıştır.

4.1 Sosyo-Demografik Bilgiler (SDB) anket bölümüne ilişkin sonuçlar

Çalışmada uygulanan anketi oluşturan bölümler tek tek ele alınarak sonuçları aktarılacaktır. Aşağıda Sosyo-Demografik Bilgiler (SDB) bölümüne ait tablo bulunmaktadır (Çizelge 4.1).

Çizelge 4.1 : SDB bölümüne ilişkin sonuçlar (Sayı ve yüzdelik oran)

		N	%
Cinsiyet	Kadın	152	49,0
	Erkek	158	51,0
Yaş	60-64	18	5,8
	65-74	101	32,6
	75-84	139	44,8
	>85	52	16,8
Medeni Durum	Bekar	78	25,2
	Evli	179	57,7
	Boşanmış/Ayrı Yaşıyor	53	17,1
Eğitim	Okur yazar değil	40	12,9
	İlkokul	83	26,8
	Ortaokul	27	8,7
	Lise	52	16,8
	Yüksek öğrenim	108	34,8
Kurumda yaşam süresi	1 yıl ve daha az	83	26,8
	1-3 yıl	74	23,9
	3-7 yıl	79	25,5
	7-10 yıl	37	11,9
	10 yıldan fazla	37	11,9
Kuruma gelmeden önce yaşanan yer	Kendi evinde	266	85,8
	Çocuğun evinde	10	3,2
	Akraba evinde	28	9,0
	Diğer	6	1,9
Bağımlılık/Bağımsızlık düzeyi	Bağımsız	270	87,1
	Yarı bağımlı	40	12,9
Kalınan odanın kapasitesi	Tek kişilik	122	39,4
	İki kişilik	67	21,6
	Diğer	121	39,0
Toplam		310	100,0

4.2 İhtiyaç Hiyerarşisi (İH) anket bölümüne ilişkin sonuçlar

İhtiyaç Hiyerarşisi (İH) anket bölümünde faktörler ve alt maddeler arasındaki ilişki incelendiğinde, ilişki düzeylerini gösteren katsayıları ortaya çıkmaktadır. Katsayılar tablosu; standart katsayılar, standart hata (S.E.), kritik oran (C.R.) ve p-değerlerini içermektedir. Kritik oranlar ve P-değerleri, katsayıların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek için kullanılır. P-değerleri ve ilgili katsayının tanımlaması aşağıda verilmiştir (Kul, 2014, s. 12; Çizelge 4.2).

Çizelge 4.2 : P-değerleri ve ilgili katsayının tanımlaması

P Değeri Düzeyi	Katsayının Tanımlaması
P>0.10	Fark tesadüften ileri gelmiştir (istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır)
0.05<=P<0.10	Anlamlılık eğilimi bulunmaktadır (sınırdan anlamlılık)
0.01<=P<0.05	İstatistiksel anlamlılık saptanmıştır
0.001<=P<0.01	Yüksek düzeyde istatistiksel anlamlılık saptanmıştır,
P<0,001	Çok yüksek istatistiksel anlamlılık saptanmamıştır

Bu verilere göre, faktörler arasındaki ilişkilerin çoğunluğu istatistiksel olarak anlamlıdır (Çizelge 4.3).

Çizelge 4.3 : İH anket formu faktör ve maddeler arasındaki bağıntı

			Katsayılar	Standart Katsayılar	Standart Hata (S.E.)	Kritik Oran (C.R.)	P
s2-6	<---	F1	1	0,208			
s2-5	<---	F1	3,12	0,423	1,051	2,967	0,003
s2-4	<---	F1	4,134	0,555	1,332	3,103	0,002
s2-3	<---	F1	4,625	0,704	1,456	3,176	0,001
s2-2	<---	F1	5,495	0,685	1,733	3,17	0,002
s2-1	<---	F1	0,201	0,016	0,812	0,248	0,025
s2-12	<---	F2	1	0,63			
s2-11	<---	F2	0,808	0,624	0,098	8,269	<0,001
s2-10	<---	F2	-0,181	-0,123	0,095	-1,891	0,045
s2-9	<---	F2	0,413	0,388	0,073	5,642	<0,001
s2-8	<---	F2	0,516	0,318	0,109	4,721	<0,001
s2-7	<---	F2	0,651	0,521	0,09	7,233	<0,001
s2-18	<---	F3	1	0,412			
s2-17	<---	F3	1,298	0,47	0,24	5,404	<0,001
s2-16	<---	F3	1,687	0,511	0,299	5,635	<0,001
s2-15	<---	F3	1,128	0,446	0,215	5,254	<0,001
s2-14	<---	F3	0,901	0,277	0,235	3,832	<0,001
s2-13	<---	F3	1,29	0,554	0,221	5,848	<0,001
s2-19	<---	F4	1	0,724			
s2-20	<---	F4	0,984	0,814	0,072	13,758	<0,001
s2-21	<---	F4	0,927	0,634	0,087	10,693	<0,001
s2-22	<---	F4	0,984	0,785	0,074	13,262	<0,001
s2-23	<---	F4	1,116	0,723	0,091	12,214	<0,001
s2-24	<---	F4	0,867	0,554	0,093	9,326	<0,001
s2-25	<---	F5	1	0,718			
s2-26	<---	F5	0,352	0,275	0,075	4,69	<0,001
s2-27	<---	F5	0,41	0,255	0,094	4,338	<0,001
s2-28	<---	F5	0,223	0,172	0,076	2,924	0,003
s2-29	<---	F5	0,226	0,154	0,086	2,615	0,009
s2-30	<---	F5	0,998	0,652	0,089	11,176	<0,001

İhtiyaç Hiyerarşisi (İH) anket bölümü faktör bazında tanımlayıcı istatistik verileri incelendiğinde (Çizelge 4.4); Biyolojik ve Fizyolojik İhtiyaçlar faktörü ortalaması (Ort. 3,63) en yüksek ortalama puana sahiptir. Standart Sapma (SS 0,64) değeri ortalama bir dağılım göstermektedir. Güvenlik İhtiyacı faktör ortalaması (Ort. 3,47),

Biyolojik ve Fizyolojik İhtiyaçlardan biraz daha düşüktür. Standart sapma (SS 0,62) değeri bu kategori için katılımcı görüşlerinin nispeten homojen olduğunu göstermektedir. Sevgi/Ait Olma İhtiyacı faktör ortalaması (Ort. 3,26) değerine göre katılımcılar bu ihtiyaçlarının diğer ihtiyaçlara göre daha az karşılandığını işaret etmektedir. Standart sapma (SS 0,54) değeri bu ihtiyaç kategorisindeki dağılımın diğerlerine göre daha dar olduğunu, yani katılımcıların bu konuda daha benzer düşüncelere sahip olduğunu göstermektedir. Saygınlık İhtiyacı faktör ortalamasına göre (Ort. 3,52), katılımcılar kendilerini değerli hissetme ve başkaları tarafından takdir edilme ihtiyacını orta düzeyde karşılanıyor olarak görmektedir. Standart sapma (SS 0,83) değeri, tüm faktörler arasında en yüksek değere sahiptir. Bu sonuç katılımcıların bu ihtiyaç hakkında büyük bir fikir ayrılığı yaşadığını göstermektedir. Kendini Gerçekleştirme İhtiyacı faktör ortalaması (Ort. 3,20), tüm faktörler arasında en düşük ortalama değere sahiptir. Katılımcıların potansiyellerini gerçekleştirme ve kişisel büyüme ihtiyaçlarının, diğer ihtiyaç düzeylerine kıyasla daha az karşılandığı sonucu çıkarsanabilmektedir. Standart sapma (SS 0,66) değeri, bireyler arasında bu konudaki görüşlerin bir miktar değişkenlik gösterdiğini işaret etmektedir.

İH anket formunun faktör bazında tanımlayıcı istatistiği verilerine göre yaşlı bireylerin Biyolojik ve Fizyolojik İhtiyaçlarının genel olarak ortalama üstü bir düzeyde karşılandığı bulunmuştur. Bu sonuç, huzurevlerinin temel yaşamsal gereksinimleri ortalama düzeyde sağladığını göstermektedir. Ancak, Güvenlik, Sevgi/Ait Olma, Saygınlık ve Kendini Gerçekleştirme İhtiyaçlarına yönelik memnuniyet düzeyleri daha düşüktür. Bu değerlendirme düzeyleri, bu alanlarda iyileştirmeler yapılması gerektiğini yansıtabilir. Özellikle Sevgi/Ait Olma ve Kendini Gerçekleştirme İhtiyacı gibi etmenlerde memnuniyetin artırılması, yaşlı bireylerin huzurevlerindeki yaşam kalitesini önemli ölçüde iyileştirebilir. Bu sonuçlardan, mekânların sosyal etkileşimi teşvik edecek ve bireylerin kişisel gelişimlerine olanak sağlayacak şekilde tasarlanması gerektiği çıkarsanabilmektedir. Kendini ifade etme ve kişisel gelişim alanlarında daha fazla destek ve fırsat sunmak, yaşlı bireylerin huzurevlerindeki deneyimlerini zenginleştirecektir.

Çizelge 4.4: İH anket formunun faktör bazında tanımlayıcı istatistiği

	N	Min.	Max.	Ort.	SS
1. Biyolojik ve Fizyolojik İhtiyaçlar	310	1,5	4,8	3,63	0,64
2. Güvenlik İhtiyacı	310	1,7	5,0	3,47	0,62
3. Sevgi/Ait Olma İhtiyacı	310	1,6	4,6	3,26	0,54
4. Saygınlık İhtiyacı	310	1,2	5,0	3,52	0,83
5. Kendini Gerçekleştirme İhtiyacı	310	1,5	4,8	3,20	0,66

İH faktör bazında katılım düzeylerinin cinsiyete göre skor ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlılığı incelendiğinde (Çizelge 4.5); uzun süreli yaşlı bakım kurumlarında yaşayan yaşlı bireylerin ihtiyaçlarının genel olarak ortalama düzeyde karşılandığı bulunmuştur. Özellikle Saygınlık İhtiyacı faktöründe, cinsiyete göre ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Bu faktör verilerine göre kadınların ifadelere katılım düzeyi (Ort. 3,71), erkeklerin ifadelere katılım düzeyinden (Ort. 3,34) anlamlı düzeyde daha yüksektir. Bu çerçevede erkeklerin kendilerini daha değerli ve saygın hissetmelerine yardımcı olabilecek özel programlar veya aktiviteler geliştirilmesi gerektiği çıkarsanabilmektedir. Standart sapma (SS: 0,83) değeri, katılımcılar arasında deneyim farklılıklarının bulunduğunu göstermektedir. Bu durum, uzun süreli yaşlı bakım kurumlarının hizmetlerini, bireylerin farklı ihtiyaç ve tercihlerine göre uyarlaması gerektiğine işaret edebilir. Kendini Gerçekleştirme ve Sevgi/Ait Olma İhtiyacı gibi alanlarda her iki cinsiyet için de iyileştirme yapılabilir. Sosyal aktiviteler, grup etkinlikleri ve kişisel gelişim programları, bu ihtiyaçları karşılamaya yönelik etkili çözümler sunabilir. Saygınlık İhtiyacı dışındaki faktörlerde cinsiyete göre ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Bu durum, kadın ve erkek katılımcıların bu ihtiyaçları benzer şekilde değerlendirdiğini göstermektedir.

Çizelge 4.5: İH anket formunun faktör bazında katılım düzeylerinin cinsiyete göre skor ortalamaları

	Kadın Ort ± SS	Erkek Ort ± SS	Toplam Ort ± SS	P
1. Biyolojik ve Fizyolojik İhtiyaçlar	3,71 ± 0,71	3,57 ± 0,59	3,64 ± 0,65	0,068
2. Güvenlik İhtiyacı	3,42 ± 0,60	3,53 ± 0,58	3,48 ± 0,59	0,110
3. Sevgi/Ait olma İhtiyacı	3,27 ± 0,47	3,24 ± 0,61	3,26 ± 0,54	0,643
4. Saygınlık İhtiyacı	3,71 ± 0,72	3,34 ± 0,89	3,52 ± 0,83	0,000*
5. Kendini Gerçekleştirme İhtiyacı	3,18 ± 0,64	3,22 ± 0,69	3,20 ± 0,66	0,649

* $p<0,05$

Yaş gruplamaları; Standart Dışı Grup (SDG), Genç Yaşlılık (GY), Orta Yaşlılık (OY) ve İleri Yaşlılık (İY) olarak belirlenmiştir. İH faktörlerinin yaş gruplarına göre değişimi incelendiğinde (Çizelge 4.6); Sevgi/Ait olma İhtiyacı ve Saygınlık İhtiyacı faktörleri yaş gruplarına göre ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını tespit etmek için yapılan TUKEY testi sonuçlarına göre;

Sevgi/Ait olma İhtiyacı faktörü için; GY, OY ve İY yaş grubu kişilerin ifadelere katılım düzeyi SDG yaş grubundan anlamlı derecede daha yüksektir. Bu durum, yaş ilerledikçe sosyal ilişkilere verilen önemin arttığını ve yaşlı bireylerin sosyal bağların korunmasına, güçlendirilmesine daha fazla değer verdiklerini gösterebilir. Ayrıca kurumdaki en genç yaş grubu olan SDG grubu için, Sevgi/Ait olma İhtiyacına yönelik gerekli destek çalışmalarının yapılması, çevrelerine ve bulundukları kuruma karşı sevgi ve aidiyet duygusu geliştirmelerine yardımcı olunması gerekliliği çıkarılabilmektedir.

Saygınlık İhtiyacı faktöründe; OY ve İY yaş grubu kişilerin ifadeye katılım düzeyi SDG ve GY yaş grubundan anlamlı derecede daha yüksektir. Veriler 75 yaş ve üstü katılımcıların Saygınlık İhtiyacı anlamında, 75 yaş altı katılımcılardan daha fazla doyuma ulaştıkları çıkarılabilmektedir. SDG ve GY yaş gruplarına bu anlamda özel yaklaşımların geliştirilmesi huzurevlerindeki yaşam kalitesini ve genel refahını pozitif katkı sunabilir.

Biyolojik ve Fizyolojik İhtiyaçlar ile Güvenlik İhtiyacı faktörlerinde yaş grupları arasında değerlendirme düzeyleri benzer ve yaş gruplarına göre ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Biyolojik ve Fizyolojik İhtiyaçlar ile Güvenlik İhtiyacı insan hayatının temelini oluşturduğu ve hayatta kalma ile doğrudan ilişkili faktörler olduğu için yaşla birlikte önemli ölçüde değişmediğini ortaya koymaktadır.

Kendini Gerçekleştirme İhtiyacı faktöründe de yaş gruplarına göre ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$), fakat genel değerlendirme düzeyi en düşük olan ihtiyaç düzeyi bu faktör olarak bulunmuştur. Bu sonuçlar, huzurevlerinin bireylerin kişisel gelişim ve kendini ifade etme ihtiyaçlarını yaş gruplarına özgü farklılık göstermeksizin karşılamada zayıf olduğunu

çıkarsanabilmektedir. Huzurevlerinin, yaşlı bireylerin kendini gerçekleştirme ihtiyaçlarını daha etkin bir şekilde karşılamak için kişisel gelişim programları, eğitim fırsatları ve yaratıcı etkinlikler sunması faydalı olabilir.

Çizelge 4.6 : İH anket formunun faktör bazında katılım düzeylerinin yaş gruplamasına göre skor ortalamaları

	60-64/SDG (Standart Dışı Grup) Ort. ± SS	65-74/GY (Genç Yaşlılık) Ort. ± SS	75-84/OY (Orta Yaşlılık) Ort. ± SS	>85/İY (İleri Yaşlılık) Ort. ± SS	P
1. Biyolojik ve Fizyolojik İhtiyaçlar	3,45 ± 0,51	3,59 ± 0,62	3,65 ± 0,68	3,68 ± 0,62	0,514
2. Güvenlik İhtiyacı	3,54 ± 0,66	3,45 ± 0,65	3,47 ± 0,61	3,48 ± 0,59	0,959
3. Sevgi/Ait olma İhtiyacı	2,85 ± 0,5	3,2 ± 0,52	3,32 ± 0,57	3,36 ± 0,47	0,002*
4. Saygınlık İhtiyacı	3,05 ± 0,95	3,33 ± 0,84	3,60 ± 0,84	3,84 ± 0,56	0,000*
5. Kendini Gerçekleştirme İhtiyacı	3,08 ± 0,77	3,16 ± 0,67	3,23 ± 0,64	3,23 ± 0,66	0,676

*p<0,05

İH faktör bazında katılım düzeylerinin kuşak farkına göre skor ortalamaları tablosu incelendiğinde (Çizelge 4.7); Sessiz Kuşak ve Bebek Patlaması Kuşağı arasında Sevgi/Ait olma İhtiyacı ve Saygınlık İhtiyacı faktörlerinde kuşak farkına göre ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Sessiz Kuşak, bu iki ihtiyaçta Bebek Patlaması Kuşağı'ndan anlamlı derecede daha yüksek memnuniyet belirtmiştir. Bu farklılık, kuşakların sosyal ve saygınlık ihtiyaçlarına yönelik algıları ve beklentileri arasındaki değişkenlikten kaynaklanıyor olabilir. Biyolojik ve Fizyolojik İhtiyaçlar, Güvenlik İhtiyacı ve Kendini Gerçekleştirme İhtiyacı faktörlerinde kuşak farkına göre ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık bulunmaktadır. Bu durum, temel ihtiyaçların her iki kuşak tarafından benzer şekilde değerlendirildiğini göstermekle beraber doygunluk düzeyi ihtiyacı olan son seviye için iki kuşağın da beklentilerinin karşılanmadığı göstermektedir. Aynı şekilde Sevgi/Ait olma İhtiyacı değerlendirme düzeyi de düşük seviyededir. Bu veriler, uzun süreli yaşlı bakım kurumlarının ihtiyaçları kuşaklara özgü şekilde ele alması gerektiğini yansıtmaktadır.

Çizelge 4.7 : İH anket formunun faktör bazında katılım düzeylerinin kuşak farkına göre skor ortalamaları

	Sessiz kuşak (1928-1945) Ort ± SS	Bebek patlaması kuşağı (1946-1964) Ort ± SS	P
1. Biyolojik ve Fizyolojik İhtiyaçlar	3,67 ± 0,66	3,59 ± 0,62	0,279
2. Güvenlik İhtiyacı	3,46 ± 0,59	3,48 ± 0,65	0,845
3. Sevgi/Ait olma	3,33 ± 0,57	3,20 ± 0,51	0,029*
4. Saygınlık İhtiyacı	3,75 ± 0,72	3,33 ± 0,87	0,000*
5. Kendini Gerçekleştirme İhtiyacı	3,24 ± 0,64	3,16 ± 0,68	0,324

*p<0,05

İH faktör bazında katılım düzeylerinin eğitim durumuna göre skor ortalamaları değişimi incelendiğinde (Çizelge 4.8); Biyolojik ve Fizyolojik İhtiyaçlar ile Saygınlık İhtiyacı faktörlerinde eğitim düzeyine göre ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık bulunmaktadır (p<0,05). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını tespit etmek için yapılan TUKEY testi sonuçlarına göre;

Yükseköğrenim grubundaki bireyler diğer eğitim düzeyi gruplarından ve Lise grubundaki bireyler de ortaokul grubundan Biyolojik ve Fizyolojik İhtiyaçlar düzeyinde anlamlı derecede daha yüksektir.

Saygınlık İhtiyacı faktöründe yükseköğrenim grubu diğer eğitim düzeyi gruplarına göre daha yüksek değerlendirme ifade etmişlerdir. Saygınlık İhtiyacı, eğitim düzeyi arttıkça önem kazanan bir faktör olarak dikkat çekmektedir. Değerlendirmelere göre yükseköğrenim grubu dışındaki bireylerin Saygınlık İhtiyacı yeterince karşılanmıyor olabilir. Verilerden, bu grupların sosyal statü ve kendilerini değerli hissetme konularında daha yüksek beklentilere sahip olabileceği, bireylerin saygınlık ihtiyacının tam olarak karşılanmadığı ve bu konuda yoksunluk yaşandığı çıkarsanabilmektedir.

Güvenlik İhtiyacı, Sevgi/Ait olma ve Kendini Gerçekleştirme İhtiyacı faktörleri eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık olmamakla birlikte gruplar benzer yönde eğilim göstermiştir. Bu, temel ihtiyaçların eğitim seviyesinden bağımsız olarak genel olarak benzer şekilde hissedildiğini göstermektedir. Sonuçlar, iç mekân tasarımında eğitim düzeyine göre bireylerin belirli ihtiyaçlara yönelik daha yüksek beklentileri olabileceğini, bireysel farklılıkları ve demografik özellikleri göz önünde bulundurmanın önemini vurgulamakta ve bu beklentilerin tasarım sürecinde dikkate alınması gerektiğini göstermektedir.

Çizelge 4.8 : İH anket formunun faktör bazında katılım düzeylerinin eğitim durumuna göre skor ortalamaları

	Okur yazar değil Ort ± SS	İlkokul Ort ± SS	Ortaokul Ort ± SS	Lise Ort ± SS	Yüksek öğrenim Ort ± SS	P
1. Biyolojik ve Fizyolojik İhtiyaçlar	3,42 ± 0,62	3,49 ± 0,63	3,31 ± 0,69	3,63 ± 0,65	3,89 ± 0,54	0,000*
2. Güvenlik İhtiyacı	3,51 ± 0,78	3,46 ± 0,64	3,16 ± 0,68	3,45 ± 0,64	3,55 ± 0,49	0,064
3. Sevgi/Ait olma	3,14 ± 0,48	3,19 ± 0,6	3,14 ± 0,48	3,29 ± 0,62	3,37 ± 0,48	0,059
4. Saygınlık İhtiyacı	3,22 ± 0,97	3,26 ± 0,92	3,27 ± 0,87	3,46 ± 0,75	3,93 ± 0,53	0,000*
5. Kendini Gerçekleştirme İhtiyacı	3,19 ± 0,72	3,19 ± 0,69	3,16 ± 0,53	3,18 ± 0,63	3,23 ± 0,67	0,983

*p<0,05

İH faktör bazında katılım düzeylerinin kurumda kalma süresine göre skor ortalamaları değişimi incelendiğinde (Çizelge 4.9); Biyolojik ve Fizyolojik İhtiyaçlar ile Güvenlik İhtiyacı faktörlerinde eğitim düzeyine göre ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını tespit etmek için yapılan TUKEY testi sonuçlarına göre;

Biyolojik ve Fizyolojik İhtiyaçlar alt boyutu için; 1 yıldan az süre ile kalanların ortalaması 1-3 yıl süre ile kalanlardan, 3-7 yıl süre ile kalanların ortalaması 1 yıldan az ve 1-3 yıl süre ile kalanlardan anlamlı derecede daha yüksektir. Ayrıca, 7-10 yıl süre ve 10 yıldan fazla süre ile kalanların ortalaması 1-3 yıl süre ile kalanlardan anlamlı derecede daha yüksektir.

Güvenlik ihtiyacı alt boyutu için; 1 yıldan az süre ile kalanların ortalaması 1-3 yıl, 3-7 yıl ve 7-10 yıl süre ile kalanlardan anlamlı derecede daha yüksektir. Ek olarak 10 yıldan fazla süre ile kalanların ortalaması 1-3 yıl, 3-7 yıl kalanlardan anlamlı derecede daha yüksektir. Kurumda kısa süre kalanlar bu faktörlerde daha düşük memnuniyet gösterirken, uzun süre kalanların memnuniyet düzeyi yüksek bulunmaktadır.

Sevgi/Ait olma, Saygınlık İhtiyacı, Kendini Gerçekleştirme İhtiyacı faktörlerinde kurumda kalma süresine göre anlamlı bir fark göstermemekle beraber uzun süre kalanlar daha yüksek düzeyde memnuniyet göstermektedir. Kuruma yeni gelen sakinlerin tüm ihtiyaç düzeyleri için memnuniyetlerini arttıracak unsurların iyileştirilmesi ve adaptasyon konusunda destek olunması gerektiği çıkarsanabilmektedir.

Çizelge 4.9 : İH anket formunun faktör bazında katılım düzeylerinin kurumda kalma süresine göre skor ortalamaları

	1 yıl ve daha az Ort ± SS	1-3 yıl Ort ± SS	3-7 yıl Ort ± SS	7-10 yıl Ort ± SS	10 yıldan fazla Ort ± SS	P
1. Biyolojik ve Fizyolojik İhtiyaçlar	3,57 ± 0,6	3,37 ± 0,71	3,79 ± 0,56	3,72 ± 0,61	3,81 ± 0,61	0,000*
2. Güvenlik İhtiyacı	3,65 ± 0,53	3,28 ± 0,74	3,41 ± 0,62	3,39 ± 0,53	3,65 ± 0,49	0,001*
3. Sevgi/Ait olma İhtiyacı	3,24 ± 0,58	3,13 ± 0,49	3,37 ± 0,52	3,27 ± 0,59	3,30 ± 0,54	0,111
4. Saygınlık İhtiyacı	3,42 ± 0,87	3,37 ± 0,95	3,60 ± 0,71	3,64 ± 0,70	3,78 ± 0,77	0,064
5. Kendini Gerçekleştirme İhtiyacı	3,17 ± 0,65	3,11 ± 0,69	3,25 ± 0,63	3,12 ± 0,58	3,39 ± 0,74	0,229

*p<0,05

İH madde bazında tanımlayıcı istatistiği incelendiğinde (Çizelge 4.10); Biyolojik ve Fizyolojik İhtiyaçlar faktörü maddelerine göre; 6 numaralı "Huzur evinin hem iç hem de dış mekânlarını istediğim zaman kullanabiliyorum" maddesi en yüksek memnuniyet derecesi ve en düşük standart sapma değerine sahiptir. Bu veriler sakinlerin bu imkânlardan geniş bir memnuniyet duyduğunu ve genel olarak bu konuda bir fikir birliği olduğunu göstermektedir. Diğer taraftan, 1 numaralı "Yaşadığım mekânda özel alanım var." maddesi en düşük değerlendirme düzeyine sahip ve en yüksek standart sapma ile sakinler arasında bu konuda ciddi bir fikir ayrılığı olduğunu işaret etmektedir. Bu durum kurum sakinlerine yönelik özel alan sağlama konusunda ciddi iyileştirmeler yapılması gerektiğini göstermektedir. 2 numaralı madde ortalama olmakla birlikte 3-4 ve 5 numaralı maddelerde ortalama üstü bir değerlendirme düzeyi bulunmuştur. Bu durum, sakinlerin sağlık hizmetleri ve yaşam alanı kalitesi açısından ortalama bir standartta olduğunu, iç ve dış ortak kullanım alanlarının varlığı ve erişilebilirliği açısından ortalama üstü memnuniyet sağladığını ortaya koymaktadır. Bu maddelerdeki yüksek standart sapma değerleri, bireyler arasında bu konularda fikir ayrılıkları olduğunu göstermektedir.

Güvenlik İhtiyacı faktörü maddelerine göre; 9 numaralı "Huzur evinde güvenlik kameraları ve diğer teknolojik önlemler güvenliğimizi yeterince sağlıyor" maddesi oldukça yüksek bir değerlendirme seviyesi göstermekte ve düşük standart sapma ile genel bir fikir birliği olduğunu ortaya koymaktadır. Bu, fiziksel güvenlik önlemlerinin etkili bir şekilde yönetildiğini ve sakinlerin bu önlemlerden memnun olduğunu göstermektedir. Diğer taraftan, 8-10 ve 12 numaralı maddeler daha düşük değerlendirme oranına sahip ve yüksek standart sapma değeri göstermektedir, bu da

sakinler arasında bu konuda bir fikir ayrılığı olduğuna işaret etmektedir. Bu maddeler, acil durumlarda sosyal desteğin yetersiz algılandığını ve sakınler arasında uyumsuzluk olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Buna yönelik sakınler arası paylaşım ve dayanışma teşvik edilmeli, sosyal etkileşimler güçlendirilmelidir. Bu, yaşlı bireylerin hem fiziksel hem de duygusal güvenlik ihtiyaçlarının daha kapsamlı bir şekilde karşılanmasına katkı sağlayabilir.

Sevgi/Ait Olma İhtiyacı faktörü maddelerine göre; 17 numaralı “Toplumun bir parçası olduğumu hissediyorum” maddesi nispeten daha yüksek bir memnuniyet seviyesi göstermektedir, bu da kurum sakınlerinin topluma aitlik hissini yaşadıklarını göstermektedir. Ancak, 14 numaralı “Huzur evinde yeterli düzeyde sosyal aktiviteler düzenlenmektedir” madde skorlarında oldukça düşük bir memnuniyet seviyesi ve yüksek standart sapma gözlemlenmiştir. Bu, sakınlerin huzurevinde sunulan sosyal aktivitelerin çeşitliliği ve sıklığı konusunda memnuniyetsizliklerinin olduğunu ve bu konuda görüş ayrılıklarının bulunduğunu işaret etmektedir. Genel olarak bu faktörün tüm maddelerinde yüksek standart sapma değeri bulunmuştur. Bu veriler, katılımcılar arasında büyük görüş ayrılıklarının olduğunu, sosyal aktivitelerin artırılması ve çeşitlendirilmesi gerektiğine dair net bir ihtiyaç ortaya koymaktadır. Bu ihtiyaçlar, kurumsal bakımda sakınlerin sosyal ihtiyaçlarını daha iyi karşılamak için etkileşimi artırmada, aidiyet duygusunu güçlendirmede ve bireylerin sosyal bir ortamda daha aktif rol almasını sağlamada etkin rol oynayabilir. Bu yolla yaşlı bireylerin topluma olan bağlılığı, yaşam kaliteleri ve duygusal refahını yükseltebilir.

Saygınlık İhtiyacı faktörü maddelerine göre; 21 numaralı “Kendimi yeterli derecede bağımsız hissediyorum” maddesi en yüksek değerlendirme düzeyini sahip. Sakınlerin bağımsızlık ve öz-yeterlilik hissini güçlü bir şekilde yansıtmaktadır. Bu yüksek puan, kurumlarda bireylerin kişisel özgürlüklerini ve bağımsız yaşam standartlarını desteklendiğini göstermekte ve yüksek standart sapma (SS: 1,15) değeri ise bu konuda genel bir konsensüs olmadığını, fikir ayrılıkların mevcudiyetini belirtmektedir. Diğer yandan, 24 numaralı “Bulduğum kurumdaki diğer insanlar birbirine saygılıdır” maddesi düşük puan alarak, huzurevi sakınleri arasındaki saygı düzeyinin bazı sakınler tarafından yeterli bulunmadığını ortaya koymaktadır ve bu madde, Saygınlık İhtiyacının tam anlamıyla karşılanmadığına işaret etmektedir. Tüm maddelerde yüksek standart sapma değeri mevcut (SS: 0,95-1,23 arası) genel olarak

bu faktör hakkında bir görüş ayrılığı olabilir. Bu bulgular, sakinlerin saygınlık ve bağımsızlık ihtiyaçlarının karşılanması için daha fazla çaba gerektiğini göstermektedir. Sakinler arasında saygılı ilişkileri teşvik eden ve her bireyin bireysel saygınlığını koruyan politikalar geliştirmeli ve uygulamalıdır. Ayrıca, sakinlerin bağımsızlığını destekleyen ve onlara karar alma süreçlerinde daha fazla söz hakkı tanıyan programlar düzenlemek, Saygınlık İhtiyacını daha kapsamlı bir şekilde karşılayabilir. Bu yaklaşımlar, huzurevinin sakinlerine daha saygın bir yaşam sunmasına yardımcı olacaktır.

Kendini Gerçekleştirme İhtiyacı faktörü maddelerine göre; 30 numaralı “Kurumun her alanında kendimi özgür hissediyorum” maddesi en yüksek puanı alarak, sakinlerin kurum içinde kendilerini özgür ve rahat hissetme derecesini güçlü bir şekilde yansıtmaktadır. Bu yüksek puan, huzurevi ortamının bireylerin özgürce hareket etmelerini ve kişisel tercihlerini uygulamalarını desteklediğini gösterebilir. Yüksek standart sapma (SS: 1,19) değeri, bu konuda memnuniyetin genel bir görüş olmadığını belirtmektedir. Öte yandan, 29 numaralı “Huzur evinde görev ve sorumluluklar alıyorum. Çeşitli kararlarda söz sahibi olduğumu hissediyorum” maddesi en düşük puanı alarak, huzurevi sakinlerinin karar alma süreçlerine yeterince dahil edilmediğini ve yeterli sorumluluk verilmediğini ortaya koymaktadır. Bu sonuçlar, sakinlerin kişisel gelişim ve kendini ifade etme, katılımcı, üretken, karar verme süreçlerinde daha aktif roller alabilme konusunda negatif görüş bildirdiklerini göstermektedir. Bu faktöre bağlı tüm maddelerde yüksek standart sapma değeri bulunduğundan genel bir fikir birliği olmadığı ve Kendini Gerçekleştirme İhtiyacına yönelik kapsamlı iyileştirmelerin yapılması gerektiği çıkarılabilmektedir.

Çizelge 4.10 : İH anket formunun madde bazında tanımlayıcı istatistiği

	Madde	N	Min	Max	Ort	SS
Biyolojik ve Fizyolojik	1. Yaşadığım mekânda özel alanım var.	310	1,0	5,0	2,73	1,79
	2. Tıbbi gereksinimlerim yeterince karşılanıyor.	310	1,0	5,0	3,55	1,15
	3. İç mekân şartları ve fiziksel durumu sağlığım için yeterlidir.	310	1,0	5,0	3,70	0,94
	4. Huzur evi iç mekânlarında yeterli ortak kullanım alanları bulunuyor.	310	1,0	5,0	3,72	1,07
	5. Huzur evinin dış mekânlarında yeterli ortak kullanım alanları bulunuyor.	310	1,0	5,0	3,72	1,06
	6. Huzur evinin hem iç hem de dış mekânlarını istediğim zaman kullanabiliyorum.	310	1,0	5,0	4,33	0,69

Güvenlik İhtiyacı	7. Huzur evi personeli ve diğer sakinlerle birlikte olmak memnuniyet vericidir.	310	1,0	5,0	3,62	1,01
	8. Acil bir ihtiyaç durumunda birlikte yaşadığım insanlardan destek istiyorum.	310	1,0	5,0	3,16	1,32
	9. Huzur evinde güvenlik kameraları ve diğer teknolojik önlemler güvenliğimizi yeterince sağlıyor.	310	1,0	5,0	4,31	0,86
	10. Huzur evindeki diğer sakinlerin davranışlarından rahatsızlık duyuyorum.	310	1,0	5,0	3,03	1,19
	11. Huzur evindeki personeller, ihtiyaçlarımızı karşılamak için yeterli zaman ayırıyor ve çevremin güvenliği ile ilgileniyor.	310	1,0	5,0	3,56	1,05
	12. Sağlık desteği gerektiğinde hemşire veya hastabakıcı hizmeti yeterlidir.	310	1,0	5,0	3,19	1,29
Sevgi/Ait olma İhtiyacı	13. Çevremdeki insanlarla birlikte geçirdiğim zaman beni tatmin eden bir birliktelik hissi vermektedir.	310	1,0	5,0	3,40	1,03
	14. Huzur evinde yeterli düzeyde sosyal aktiviteler düzenlenmektedir.	310	1,0	5,0	2,75	1,44
	15. Huzur evindeki diğer sakinlerle sosyalleşme imkanı yeterlidir.	310	1,0	5,0	3,10	1,12
	16. Yaşadığım kuruma karşı aidiyet duygusu hissediyorum.	310	1,0	5,0	3,00	1,46
	17. Toplumun bir parçası olduğumu hissediyorum.	310	1,0	5,0	3,49	1,22
	18. Kendime ait hobilerim ve ilgi alanlarım için yeterli zaman ve imkanım oluyor.	310	1,0	5,0	3,36	1,08
Saygınlık İhtiyacı	19. Huzur evi sakinleri, personelleri yaşantıma ve özel hayatıma saygı göstermektedir.	310	1,0	5,0	3,68	1,08
	20. Saygın bir yaşam standardım var.	310	1,0	5,0	3,67	0,95
	21. Kendimi yeterli derecede bağımsız hissediyorum.	310	1,0	5,0	4,02	1,15
	22. Huzur evindeki diğer sakinlerin uyumlu, saygılı ve olumlu davranışları kendimi değerli ve saygın hissetmeme yardımcı oluyor.	310	1,0	5,0	3,54	0,98
	23. Yaşam biçimimi seviyorum.	310	1,0	5,0	3,32	1,21
	24. Bulduğum kurumdaki diğer insanlar birbirine saygılıdır.	310	1,0	5,0	2,91	1,23
Kendini Gerçekleştirme İhtiyacı	25. Huzur evi ortamı; destekleyici, kabul edici ve hoşgörülü olduğu için, kendi değerlerime, ilgi alanlarıma ve kişisel tercihlerime göre özgürce yaşayabilirim.	310	1,0	5,0	3,41	1,08
	26. Huzur evinde, kişisel ilgi ve beğenilerime uygun olan faaliyetler için imkanlar sunulmaktadır.	310	1,0	5,0	3,40	1,00
	27. Huzur evindeki personel, fikirlerimizi dinleyerek kendimizi ifade etmemize izin vermektedir.	310	1,0	5,0	2,87	1,25
	28. Bulduğum ortam, yaratıcı ve üretken olmam için imkan sağlıyor.	310	1,0	5,0	3,17	1,01
	29. Huzur evinde görev ve sorumluluklar alıyorum. Çeşitli kararlarda söz sahibi olduğumu hissediyorum.	310	1,0	5,0	2,43	1,14
	30. Kurumun her alanında kendimi özgür hissediyorum.	310	1,0	5,0	3,91	1,19

4.3 Kullanım Sonrası Değerlendirme (KSD) anket bölümüne ilişkin sonuçlar

İç mekân fiziksel çevre faktörlerine yönelik hazırlanan Kullanım Sonrası Değerlendirme (KSD) anket bölümü regresyon analizi sonuçları Çizelge 4.11'te

bulunmaktadır. Bu veriler faktörlerin (Görsel, Termal, Akustik, Mekân Organizasyonu ve Diğer) kullanıcı deneyimi ve memnuniyeti üzerindeki etkilerini değerlendirmektedir. Görsel faktörlerin genel olarak pozitif etkileri göze çarpmakta, özellikle bazı görsel unsurlar kullanıcı memnuniyetini önemli ölçüde artırmaktadır. Termal faktörlerde ise hem olumlu hem de olumsuz etkiler gözlemlenmiştir, bu da termal konforun bazı yönlerinin kullanıcılar tarafından farklı algılandığını göstermektedir. Akustik faktörlerin ise genel olarak negatif etkileri dikkat çekerken, bu durum akustik düzenlemelerin kullanıcı memnuniyetini artırmak için önemli bir etken olduğunu belirtmektedir. Mekân organizasyonu açısından karışık sonuçlar bulunurken, bazı düzenlemelerin kullanıcı memnuniyetini artırdığı, bazılarının ise olumsuz etki yarattığı görülmektedir. Diğer faktöründe alt boyutların ise belirgin bir etkisi olmadığı gözlemlenmektedir. Tabloda verilmekte olan Kritik Oran (C.R.) ve p-değeri (P), katsayıların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek için kullanılır. <0,001 gibi, ilgili katsayının son derece anlamlı olduğunu göstermektedir. Bu verilere göre, faktörler ve maddeler arasındaki ilişkilerin çoğunluğu istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur.

Çizelge 4.11 : KSD anket formunun faktör ve alt boyutlar arasındaki bağıntı

		Katsayılar	Standart Katsayılar	Standart Hata (S.E.)	Kritik Oran (C.R.)	P
G1	<--- Görsel Faktörler	1	0,366			
G2	<--- Görsel Faktörler	1,116	0,618	0,246	4,531	<0,001
G3	<--- Görsel Faktörler	1,604	0,753	0,271	5,928	<0,001
G4	<--- Görsel Faktörler	2,002	0,895	0,328	6,095	<0,001
G5	<--- Görsel Faktörler	2,236	0,986	0,361	6,188	<0,001
T1	<--- Termal Faktörler	1	0,708			
T2	<--- Termal Faktörler	0,76	0,719	0,11	6,914	<0,001
T3	<--- Termal Faktörler	-0,469	-0,589	0,098	-4,775	<0,001
T4	<--- Termal Faktörler	-0,689	-0,735	0,15	-4,604	<0,001
T5	<--- Termal Faktörler	0,552	0,503	0,103	5,35	<0,001
A1	<--- Akustik Faktörler	1	0,914			
A2	<--- Akustik Faktörler	-0,541	-1,049	0,058	-9,249	<0,001
A3	<--- Akustik Faktörler	-0,594	-0,838	0,05	-11,879	<0,001
A4	<--- Akustik Faktörler	-0,753	-0,852	0,057	-13,324	<0,001
M1	<--- Mekân Organizasyonu	1	0,597			
M2	<--- Mekân Organizasyonu	-0,588	-0,557	0,125	-4,696	<0,001
M3	<--- Mekân Organizasyonu	0,861	0,617	0,166	5,194	<0,001
D1	<--- Diğer	1	0,512			
D2	<--- Diğer	0,002	0,002			
s3-3	<--- G1	1	0,953			
s3-2	<--- G1	0,683	0,656	0,054	12,585	<0,001
s3-1	<--- G1	0,913	0,835	0,055	16,64	<0,001
s3-6	<--- G2	1	0,508			

s3-5	<--- G2	0,789	0,726	0,121	6,52	<0,001
s3-4	<--- G2	0,8	0,546	0,132	6,075	<0,001
s3-9	<--- G3	1	0,927			
s3-8	<--- G3	-0,259	-0,246	0,064	-4,026	<0,001
s3-7	<--- G3	0,596	0,568	0,068	8,726	<0,001
s3-12	<--- G4	1	0,876			
s3-11	<--- G4	1,208	0,915	0,054	22,323	<0,001
s3-10	<--- G4	0,961	0,762	0,059	16,4	<0,001
s3-15	<--- G5	1	0,895			
s3-14	<--- G5	0,99	0,848	0,047	20,833	<0,001
s3-13	<--- G5	1,084	0,901	0,046	23,636	<0,001
s3-18	<--- T1	1	0,757			
s3-17	<--- T1	-0,391	-0,324	0,099	-3,966	<0,001
s3-16	<--- T1	-0,328	-0,26	0,097	-3,379	<0,001
s3-21	<--- T2	1	0,641			
s3-20	<--- T2	1,557	0,861	0,132	11,83	<0,001
s3-19	<--- T2	1,403	0,869	0,118	11,863	<0,001
s3-24	<--- T3	1	0,542			
s3-23	<--- T3	-1,215	-0,521	0,274	-4,438	<0,001
s3-22	<--- T3	-0,588	-0,297	0,175	-3,36	<0,001
s3-27	<--- T4	1	0,427			
s3-26	<--- T4	0,322	0,141	0,162	1,981	0,048
s3-25	<--- T4	-1,3	-0,75	0,256	-5,079	<0,001
s3-30	<--- T5	1	0,748			
s3-29	<--- T5	-0,2	-0,1	0,127	-1,582	0,114
s3-28	<--- T5	1,219	0,851	0,164	7,431	<0,001
s3-33	<--- A1	1	0,842			
s3-32	<--- A1	0,821	0,641	0,072	11,339	<0,001
s3-31	<--- A1	0,618	0,448	0,081	7,613	<0,001
s3-36	<--- A2	1	0,531			
s3-35	<--- A2	-1,086	-0,559	0,141	-7,731	<0,001
s3-34	<--- A2	-1,928	-0,843	0,198	-9,749	<0,001
s3-39	<--- A3	1	0,795			
s3-38	<--- A3	-0,563	-0,415	0,087	-6,443	<0,001
s3-37	<--- A3	-0,649	-0,518	0,082	-7,966	<0,001
s3-42	<--- A4	1	0,864			
s3-41	<--- A4	-0,884	-0,607	0,082	-10,827	<0,001
s3-40	<--- A4	-0,991	-0,716	0,075	-13,153	<0,001
s3-45	<--- M1	1	0,765			
s3-44	<--- M1	1,004	0,813	0,082	12,212	<0,001
s3-43	<--- M1	1,043	0,716	0,091	11,421	<0,001
s3-48	<--- M2	1	0,403			
s3-47	<--- M2	2,659	0,764	0,397	6,695	<0,001
s3-46	<--- M2	3,361	0,912	0,515	6,525	<0,001
s3-51	<--- M3	1	0,503			
s3-50	<--- M3	1,011	0,759	0,142	7,111	<0,001
s3-49	<--- M3	0,915	0,691	0,13	7,065	<0,001
s3-54	<--- D1	1	0,794			
s3-53	<--- D1	0,945	0,783	0,072	11,339	<0,001
s3-52	<--- D1	0,832	0,785	0,081	7,613	<0,001
s3-57	<--- D2	1	7,852			
s3-56	<--- D2	0,006	0,04	0,118	11,863	<0,001
s3-55	<--- D2	0	0	0,001	0,012	0,991

KSD faktör bazında tanımlayıcı istatistik verilerine göre (Çizelge 4.12); Görsel faktörler, özellikle doğal ve yapay aydınlatmanın yeterliliği, renklerin ve

malzemelerin kullanımı, yaşlı bireylerin görsel rahatlığı ve mekân algısını doğrudan etkilemektedir. Görsel faktörler genel olarak yüksek bir memnuniyet seviyesi sağlasa da Doğal aydınlatma (SS: 0.93) ve Malzeme (SS: 0.91) alt boyutlar için yüksek standart sapmalar gözlemlenmektedir. Bu, kullanıcıların bu unsurlara yönelik algılarında belirgin farklılıklar olduğunu göstermekte ve tasarım kararlarında kullanıcının bireysel tercihlerine daha fazla önem verilmesi gerektiğine işaret etmektedir.

Termal konfor, yaşlıların genellikle gençlere göre termal değişikliklere daha duyarlı olması bakımından sağlık üzerinde önemli etkilere sahiptir. Termal faktörlerde, Hava hareketliliği alt boyutu (Ort: 3.97, SS: 0.81), en yüksek değerlendirme düzeyine ve standart sapma değerine sahiptir. Bu da kullanıcılar arasında bu faktöre yönelik memnuniyet ile birlikte fikir ayrılıklarını ve farklı tercihlerin varlığını göstermektedir. Bu verilerden Hava hareketliliği boyutunun kullanıcı bazında özelleştirilebilir olması gerektiği çıkarılabilmektedir.

Akustik koşullar, yaşlılar için stres ve rahatsızlık kaynakları olabileceği gibi, iyi yönetilen bir akustik ortam, yaşlıların dinlenme kalitesini artırabilmektedir. Akustik faktör (Ort: 3.46, SS: 0.67), diğer tüm faktörlerden daha düşük değerlendirme ve daha yüksek standart sapma değerine sahiptir. Ses düzeni/düzenlemesi alt boyutu (Ort: 2.93, SS: 1.00) için düşük değerlendirme düzeyi ve yüksek standart sapma değeri, kullanıcılar arasında bu faktöre yönelik belirgin memnuniyetsizlik ve fikir ayrılıklarını göstermektedir. Ses düzenlemelerinde kullanıcı ihtiyaç ve tercihlerine daha duyarlı yaklaşımların benimsenmesi gerektiğini çıkarılabilmektedir.

Mekân organizasyonu (Ort: 3.90, SS: 0.50) yüksek değerlendirme ve ortalama standart sapma değeri ile genel olarak memnuniyet ve bu konudaki fikir birliğini yansıtmaktadır. Alt boyutlar ergonomi ve antropometri, yaşlıların mekânda rahat hareket edebilmesi için kritik öneme sahiptirler. Ergonomi alt boyutu (Ort: 3.67, SS: 0.90) düşük değerlendirme düzeyi ve yüksek standart sapma ile kullanıcılar arasında farklı ergonomik ihtiyaçların olduğunu göstermektedir. Bu verilerden, ergonomik düzenlemelerin kişiselleştirilmesi gerektiği ve mekân tasarımında esneklik sağlanması gerektiği çıkarılabilmektedir.

Diğer kategorisi, iç mekân tasarımıyla ilgili ancak diğer ana kategorilere dahil edilmeyen çeşitli faktörleri kapsamaktadır. Bu, Vibrasyon ve Manyetik alanlar gibi daha spesifik veya daha az yaygın değerlendirilen özelliklerdir. Bu kategorideki (Ort: 3.90, SS: 0.57) yüksek değerlendirme ve düşük standart sapma değeri ile genel olarak memnuniyet ve bu konudaki fikir birliğini yansıtmaktadır.

Çizelge 4.12: KSD anket formunun faktör ve alt boyutlar bazında tanımlayıcı istatistiği

	N	Min	Max	Ort	SS
1. Görsel Faktörler	310	1,7	4,9	3,86	0,61
1.1- Doğal aydınlatma	310	1,0	5,0	3,93	0,93
1.2- Yapay aydınlatma	310	1,0	5,0	3,98	0,73
1.3- Renk	310	2,0	5,0	3,77	0,61
1.4- Malzeme	310	1,0	5,0	3,96	0,91
1.5- Doku	310	1,0	5,0	3,63	0,88
2. Termal Faktörler	310	1,4	4,9	3,80	0,42
2.1- Sıcaklık	310	2,0	5,0	3,81	0,66
2.2- Hava hareketliliği	310	1,0	5,0	3,97	0,81
2.3- Nem	310	1,0	5,0	3,84	0,60
2.4- Hava kalitesi	310	1,0	5,0	3,67	0,74
2.5- Termal Radyasyon	310	1,0	5,0	3,69	0,65
3. Akustik Faktörler	310	1,7	4,7	3,46	0,67
3.1- Ses düzeni/düzenlemesi	310	1,0	5,0	2,93	1,00
3.2- Frekans (Ses tonu/yüksekliği)	310	1,3	5,0	3,61	0,75
3.3- Reverbrasyon/ses yankı süresi	310	1,7	5,0	3,77	0,60
3.4- Akustik gürültü/ses rahatsızlığı	310	1,0	5,0	3,51	0,88
4. Mekân Organizasyonu	310	1,2	5,0	3,90	0,50
4.1- Mekânlar arası ilişki	310	1,0	5,0	4,03	0,62
4.2- Ergonomi	310	1,0	5,0	3,67	0,90
4.3- Antropometri	310	1,0	5,0	4,02	0,55
5. Diğer	310	1,2	5,0	3,90	0,57
5.1- Vibrasyon	310	1,0	5,0	4,17	0,70
5.2- Manyetik alan	310	1,3	5,0	3,62	0,83

KSD faktör bazında katılım düzeylerinin, cinsiyete göre ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlılığı incelenmiştir (Çizelge 4.13). Görsel faktörün, renk ve malzeme alt boyutları cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılık gösterirken ($p<0,05$), diğer alt boyutlar anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir. Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını tespit etmek için yapılan TUKEY testi sonuçlarına göre; Erkeklerin renk ve malzeme alt boyutları değerlendirme düzeyi kadınlardan anlamlı düzeyde yüksektir. Renk seçimlerinin cinsiyete göre farklılık gösterebileceği ve erkeklerin kullanılan renk paletinden kadınlara göre daha memnun olduğu görülmektedir. Renklerin sakinleştirici veya canlandırıcı etkileri olabilmektedir, bu nedenle renk seçimleri yaşlıların duygusal durumlarını olumlu yönde etkileyebilmektedir. Malzemelerin seçimi, mekânın estetik, güvenlik, sağlık

ve fonksiyonelliği açısından önemli bir rol oynamaktadır. Malzeme ve renk boyutunda erkeklerin kadınlara göre daha yüksek memnuniyet belirtmesi ve anlamlı bir fark oluşması cinsiyete göre farklı tercihlerin olabileceğine işaret etmektedir. Malzeme seçimlerinde cinsiyet farklılıklarını dikkate almak, herkes için daha uygun bir yaşam alanı sağlayabilir. Görsel Faktörlerin genel ortalaması ve alt boyutlar uzun süreli yaşlı bakım kurumlarında yaşayan bireylerin genel olarak bu etmenlerden memnun olduğunu göstermektedir. Özellikle doğal ve yapay aydınlatma ile malzeme konusunda yüksek memnuniyet seviyeleri dikkat çekmektedir. Renk ve doku alt boyutlarında ise cinsiyetler arasında önemli farklar görülmemekle beraber diğer faktörlerden daha düşük skor ortalamaları bulunmaktadır. Bu bulgulardan, uzun süreli yaşlı bakım kurumlarının iç mekân tasarımı için, bazı görsel faktörlerde cinsiyetlerin estetik tercihlerini ve konfor ihtiyaçlarını dikkate alarak iyileştirmeler yapılması gerektiği çıkarsanabilmektedir.

Termal faktörlerin cinsiyete göre değişimi incelendiğinde, sıcaklık ve nem alt boyutlarında cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılık olduğu ($p<0,05$), Termal Radyasyon boyutunun sınırda anlamlılık gösterdiği görülürken ($0,05\leq p<0,10$), diğer alt boyutların anlamlı düzeyde farklılık olmadığı bulunmuştur. Erkeklerin sıcaklık ve nem alt boyutu ortalaması kadınlardan anlamlı derecede daha yüksektir. Termal Faktörlerin analizi bu konuda genel memnuniyet düzeyinin iyi olduğunu göstermekle birlikte cinsiyetler arasında belirgin düzeyde memnuniyet farklılıklarının olduğunu da göstermektedir. Sıcaklık ve nem boyutlarında kadınların daha düşük memnuniyet düzeyi göstermesi, bu alanlarda cinsiyete göre özel ihtiyaçların ve tercihlerin dikkate alınmasının önemini vurgulamaktadır. Hava hareketliliği ve hava kalitesinde ise her iki cinsiyet arasında önemli bir memnuniyet farkı gözlenmemektedir. Bu sonuçlardan, huzurevlerinin termal konforu iyileştirmek için cinsiyetler arası farklılıkları göz önünde bulundurarak, nem ve sıcaklık düzeylerini optimize edilmesi gerektiği çıkarsanabilmektedir.

Akustik faktörlerin cinsiyete göre değişimi incelendiğinde, bu faktörün genel ortalaması ile Frekans ve Akustik gürültü alt boyutlarında cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılık bulunmuştur ($p<0,05$). Faktör ortalaması değeri orta seviyede memnuniyet göstermektedir. Kadınların akustik faktörler genel düzeyi, frekans ve akustik gürültü düzeyleri erkeklerden anlamlı derecede daha yüksektir. Cinsiyetler

arası bu anlamlı fark, yaşlı bireylerin akustik çevre konusundaki farklı ihtiyaç ve hassasiyetlerini yansıtmaktadır. Kurumların, bu bulgulara dayanarak, ses ortamını her iki cinsiyet için daha konforlu hale getirecek şekilde iyileştirmeler yapması, yaşlı bireylerin yaşam kalitesini ve genel refahını katkı sunabilir. Bu tür iyileştirmelerde, özellikle ses yalıtımı, ses seviyelerinin düzenlenmesi ve gürültü kontrolü gibi etmenlere odaklanılması gerektiği çıkarılabilmektedir.

Mekân organizasyonu faktörünün cinsiyete göre değişimi incelendiğinde, faktörün genel ortalaması ile mekânlar arası ilişki ve antropometri alt boyutunda cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Erkeklerin ifadelere katılım düzeyi faktör geneli ve mekânlar arası ilişki ile antropometri alt boyut düzeylerinde kadınlardan anlamlı derecede daha yüksektir. Kadınların bu faktörlerde daha düşük memnuniyet düzeyi göstermeleri, mekânların düzenlenmesi ve kullanımı konusunda kadınların ihtiyaçlarının erkeklere göre farklı olabileceğini göstermektedir. Bu durum; uzun süreli yaşlı bakım kurumlarında, cinsiyet farkına göre özel ihtiyaç ve beklentileri daha iyi karşılayacak iç mekânlara ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Mekânlar arası ilişki, ergonomi ve antropometri gibi etmenlerde kadınların ihtiyaçlarını daha iyi karşılayacak şekilde iyileştirmeler yapılması gerekliliği ve bu yolla bireylerin günlük yaşamlarında daha yüksek konfor ve işlevsellik sağlayabileceği çıkarılabilmektedir.

Diğer faktör grubunun cinsiyete göre değişimi incelendiğinde manyetik alan alt boyutunun cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği bulunmuştur ($p<0,05$). Vibrasyon faktöründe her iki cinsiyet için yüksek memnuniyet seviyeleri dikkat çekerken, manyetik alan konusunda erkeklerin kadınlara göre daha düşük memnuniyet ifade etmesi istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır. Bu durum, manyetik alan konusunda erkeklerin daha spesifik ihtiyaç ve hassasiyetlerine dikkat çekmekte ve bu alandaki iyileştirmelerin cinsiyet farkı gözetilerek ihtiyaçlara odaklanması gerektiğini göstermektedir.

Çizelge 4.13: KSD anket formunun faktör ve alt boyutlar bazında katılım düzeylerinin cinsiyete göre skor ortalamaları

	Kadın Ort ± SS	Erkek Ort ± SS	Toplam Ort ± SS	P
1. Görsel Faktörler	3,8 ± 0,64	3,91 ± 0,58	3,86 ± 0,61	0,101
1.1 Doğal aydınlatma	3,95 ± 0,93	3,91 ± 0,93	3,93 ± 0,93	0,648
1.2 Yapay aydınlatma	3,94 ± 0,71	4,02 ± 0,75	3,98 ± 0,73	0,352
1.3 Renk	3,69 ± 0,65	3,85 ± 0,55	3,77 ± 0,61	0,027*
1.4 Malzeme	3,82 ± 1,01	4,09 ± 0,78	3,96 ± 0,91	0,009*
1.5 Doku	3,58 ± 0,98	3,69 ± 0,78	3,63 ± 0,88	0,270
2. Termal Faktörler	3,77 ± 0,43	3,83 ± 0,4	3,80 ± 0,42	0,195
2.1 Sıcaklık	3,72 ± 0,74	3,89 ± 0,56	3,81 ± 0,66	0,022*
2.2 Hava hareketliliği	3,99 ± 0,76	3,95 ± 0,85	3,97 ± 0,81	0,662
2.3 Nem	3,70 ± 0,69	3,97 ± 0,46	3,84 ± 0,6	0,000*
2.4 Hava kalitesi	3,62 ± 0,75	3,71 ± 0,73	3,67 ± 0,74	0,323
2.5 Termal Radyasyon	3,77 ± 0,7	3,62 ± 0,6	3,69 ± 0,65	0,054
3. Akustik Faktörler	3,55 ± 0,6	3,38 ± 0,72	3,46 ± 0,67	0,024*
3.1 Ses düzeni/düzenlemesi	2,92 ± 0,99	2,93 ± 1,01	2,93 ± 1	0,931
3.2 Frekans (Ses tonu/yüksekliği)	3,75 ± 0,64	3,47 ± 0,81	3,61 ± 0,75	0,001*
3.4 Reverbrasyon/ses yankı süresi	3,84 ± 0,53	3,71 ± 0,66	3,77 ± 0,6	0,060
3.5 Akustik gürültü/ses rahatsızlığı	3,66 ± 0,78	3,37 ± 0,95	3,51 ± 0,88	0,004*
4. Mekân Organizasyonu	3,83 ± 0,55	3,98 ± 0,44	3,90 ± 0,5	0,009*
4.1 Mekânlar arası ilişki	3,94 ± 0,73	4,10 ± 0,47	4,03 ± 0,62	0,023*
4.2 Ergonomi	3,58 ± 0,97	3,75 ± 0,83	3,67 ± 0,9	0,092
4.3 Antropometri	3,95 ± 0,6	4,08 ± 0,48	4,02 ± 0,55	0,034*
5. Diğer	3,96 ± 0,55	3,84 ± 0,59	3,90 ± 0,57	0,057
5.1 Vibrasyon	4,14 ± 0,64	4,21 ± 0,77	4,17 ± 0,70	0,433
5.2 Manyetik alan	3,78 ± 0,84	3,47 ± 0,79	3,62 ± 0,83	0,001*

*p<0,05

KSD anket formunun faktör ve alt boyutlar bazında katılım düzeylerinin, yaş gruplamasına göre skor ortalamaları incelendiğinde (Çizelge 4.14); Görsel faktörlerde, yapay aydınlatma alt boyutunun yaş gruplarına göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülmüştür ($p<0,05$). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını tespit etmek için yapılan TUKEY testi sonuçlarına göre; 65-74 (GY) yaş grubu kişilerin katılım düzeyi 75-84(OY) yaş grubundan anlamlı derecede daha yüksektir. GY yaş grubu katılım düzeyi anlamlı farklılık taşımamakla birlikte 85 yaş üstü (İY) gruptan da yüksektir. Bu da yaşlı bireylerin yapay aydınlatma ihtiyaçlarının yaşa göre değişkenlik gösterdiğini ve yaş ilerledikçe özellikle iyi aydınlatılmış mekânlara ihtiyaç duyulabileceği çıkarılabilmektedir. Görsel faktörlerin genel ortalamaları incelendiğinde, anlamlı düzeyde farklılık olmamakla birlikte 60-64 (SDG) yaş grubu ortalama katılım düzeyi en düşük değer olarak bulunmaktadır. Kurumda bulunan en genç yaş grubundaki bireylerin görsel faktör etmenleri çerçevesinde memnuniyet düzeylerinin artırılması; bu bireylerin kurum yaşamına alışma, benimseme, çevresine adapte olma, iyi ilişkiler kurma konusunda katkı sağlayabilir.

Termal faktörlerin yaş gruplarına göre değişimi incelendiğinde; nem alt boyutunun yaşa göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği bulunmuştur ($p<0,05$). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını tespit etmek için yapılan TUKEY testi sonuçlarına göre; GY ve OY grubu kişilerin ifadelere katılım düzeyi İY grubundan anlamlı derecede daha yüksektir. İY grubu tüm yaş gruplarına göre daha düşük skor ortalamasına sahiptir, veriler bu bireylerin nem düzeylerinden memnun olmadığını ve ortam nem oranının bu grupta daha dikkatli bir şekilde yönetilmesi gerektiğini göstermektedir.

Akustik faktörlerin yaş gruplarına göre değişimi incelendiğinde; faktör genel ortalaması ile tüm alt boyutlarda yaş gruplarına göre anlamlı düzeyde farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını tespit etmek için yapılan TUKEY testi sonuçlarına göre; Akustik faktörü ortalamasına göre, OY ve İY grubu kişilerin ifadeye katılım düzeyi SDG ve GY grubundan anlamlı derecede daha yüksektir. Ayrıca GY grubu kişilerin ifadeye katılım düzeyi SDG yaş grubundan anlamlı derecede daha yüksektir. Ses düzeni/düzenlemesi alt boyutu için; GY, OY ve İY grubu kişilerin ifadeye katılım düzeyi SDG yaş grubundan anlamlı derecede daha yüksektir. Genç yaş grupları, ses düzenlemesi konusunda daha hassas olabilir ve bu alanda iyileştirmelere yüksek ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Ayrıca yaş gruplarının genel ortalama değerleri incelendiğinde memnuniyet düzeyinin düşük olduğu ve bu konuda eksiklik olduğu çıkarılabilmektedir.

Frekans (ses tonu yüksekliği) alt boyutu için; OY ve İY grubu kişilerin ifadeye katılım düzeyi, SDG ve GY grubu kişilerden anlamlı derecede daha yüksektir. Frekans etmeni, özellikle genç yaş grupları için daha dikkatlice düzenlenebilir. Reverbrasyon/Ses Yankı Süresi alt boyutu için; OY ve İY grubu kişilerin ifadeye katılım düzeyi, SDG yaş grubu kişilerden anlamlı derecede daha yüksektir. İç mekânda ses yankılanma problemi özellikle genç yaş grupları için daha fazla dikkate alınmalıdır. Akustik gürültü/Ses Rahatsızlığı alt boyutu için GY, OY ve İY grubu kişilerin ortalaması, SDG yaş grubu kişilerden anlamlı derecede daha yüksektir. Gürültü kontrolü, özellikle GY grubu için önemli bir problem olduğu ve bu alanda yaş gruplaması farkına göre iyileştirmelerin yapılması gerektiği çıkarılabilmektedir.

Akustik faktörünün yaş gruplarına göre ulaşılan skorları, genç yaş gruplarının düşük memnuniyet seviyeleri sergilediğini gösterirken, yaş arttıkça genel memnuniyetin arttığını ortaya koymaktadır. En genç yaş grubu (60-64/SDG) akustik faktörlerden en düşük memnuniyeti gösterirken (Ort.: 2,97), en yaşlı grup (85+/İY) en yüksek memnuniyeti ifade etmektedir (Ort.: 3,61). Yaşlı bireylerin akustik konfordan memnun oldukları ama genç yaş gruplarının bu alanda daha fazla iyileştirme ihtiyacı hissettiği çıkarılabilmektedir.

Mekân organizasyonu faktörü katılım düzeylerinin yaş gruplamasına göre skor ortalamaları incelendiğinde; ergonomi alt boyutunun anlamlı derecede farklılık gösterdiği bulunmuştur ($p<0,05$). Anlamlı farklılık gösteren ergonomi alt boyutu için farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını tespit etmek için yapılan TUKEY testi sonuçlarına göre; GY grubu kişilerin ifadeye katılım düzeyi (Ort.: 3,85) OY ve İY (Ort.: 3,61 - 3,39) yaş grubu kişilerden anlamlı derecede daha yüksektir, yani yaş arttıkça memnuniyet düzeyi düşmüştür. Bu durum özellikle OY, İY grubu bireylerin ergonomik tasarıma yönelik beklentilerinin yeterince karşılanmadığını gösterebilir. Ergonomi, konfor ve güvenlik anlamında yaşlı bireyler için hayati önem taşımaktadır. Bu konuda yapılacak iyileştirmeler, yaşlıların günlük yaşam kalitesini önemli ölçüde artırabilir. Yaşlılar, ergonomik açıdan daha fazla destek ve dikkate ihtiyaç duymaktadırlar. Bu ihtiyaçlar, daha rahat mobilyalar, kolay erişilebilir eşyalar ve az fiziksel çaba gerektiren çevre düzenlemeleri şeklinde karşılanabilir. Bu düzenlemeler, yaşlıların yaşam standartlarını yükseltmek için kritik öneme sahiptir.

Diğer faktör grubu katılım düzeylerinin yaş gruplamasına göre skor ortalamaları incelendiğinde; faktörün genel ortalaması ile vibrasyon ve manyetik alan alt boyutları yaş gruplarına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını tespit etmek için yapılan TUKEY testi sonuçlarına göre;

Diğer faktörü geneli için; OY ve İY grubu kişilerin ortalaması SDG ve GY grubu kişilerden, GY grubu kişilerin ortalaması SDG yaş grubundan anlamlı derecede daha yüksektir. Yaş arttıkça bu faktörden duyulan memnuniyetin arttığı gözlenmektedir. Bu sonuç, yaşlı bireylerin bu faktörle ilişkili özelliklerden daha fazla memnun olduğunu ve genç yaş gruplarının bu alanda daha fazla iyileştirmeye ihtiyaç duyduğunu göstermektedir. Vibrasyon alt boyutunda GY, OY ile İY grubu kişilerin

ifadeye katılım düzeyi SDG yaş grubundan anlamlı derecede daha yüksektir. Vibrasyon boyutunda yaş arttıkça memnuniyet artmaktadır. Manyetik alan alt boyutunda İY grubu kişilerin ifadeye katılım düzeyi SDG, GY ve OY yaş grubundan anlamlı derecede daha yüksektir. Ayrıca OY yaş grubu kişilerin ortalaması SDG ve GT grubu kişilerden, GY grubu kişilerin ifadeye katılım düzeyi SDG yaş grubu kişilerden anlamlı derecede daha yüksektir. Yaş aldıkça bu boyuta karşı memnuniyet düzeyinin arttığı gözlenmekle birlikte sadece SDG yaş grubu bu konuda memnuniyetsizlik bildirmiştir. Özellikle genç yaş gruplarının bu etmenlere yönelik daha fazla iyileştirmeye ihtiyaç duyduğu çıkarsanabilmektedir.

Çizelge 4.14 : KSD anket formunun faktör ve alt boyutlar bazında katılım düzeylerinin yaş gruplamasına göre skor ortalamaları

	60-64/SDG (Standart Dışı Grup) Ort. ± SS	65-74/GY (Genç Yaşlılık) Ort. ± SS	75-84/OY (Orta Yaşlılık) Ort. ± SS	>85/İY (İleri Yaşlılık) Ort. ± SS	P
1. Görsel Faktörler	3,68 ± 0,51	3,94 ± 0,55	3,81 ± 0,67	3,88 ± 0,57	0,266
1.1 Doğal aydınlatma	3,64 ± 1,14	3,96 ± 0,86	3,92 ± 1,01	4,01 ± 0,77	0,527
1.2 Yapay aydınlatma	3,86 ± 0,75	4,14 ± 0,66	3,86 ± 0,79	4,03 ± 0,62	0,027*
1.3 Renk	3,47 ± 0,58	3,78 ± 0,51	3,79 ± 0,66	3,83 ± 0,63	0,163
1.4 Malzeme	3,99 ± 0,66	4,13 ± 0,82	3,85 ± 0,95	3,88 ± 1	0,100
1.5 Doku	3,42 ± 0,79	3,66 ± 0,81	3,64 ± 0,93	3,64 ± 0,95	0,779
2. Termal Faktörler	3,81 ± 0,31	3,8 ± 0,42	3,81 ± 0,42	3,77 ± 0,45	0,964
2.1 Sıcaklık	3,76 ± 0,69	3,79 ± 0,61	3,85 ± 0,67	3,77 ± 0,72	0,853
2.2 Hava hareketliliği	3,94 ± 0,84	3,91 ± 0,78	4 ± 0,83	4,02 ± 0,78	0,807
2.3 Nem	3,85 ± 0,55	3,89 ± 0,47	3,89 ± 0,56	3,59 ± 0,85	0,015*
2.4 Hava kalitesi	3,58 ± 0,61	3,71 ± 0,76	3,67 ± 0,71	3,6 ± 0,85	0,801
2.5 Termal Radyasyon	3,91 ± 0,31	3,69 ± 0,57	3,61 ± 0,7	3,85 ± 0,73	0,069
3. Akustik Faktörler	2,97 ± 0,78	3,36 ± 0,69	3,54 ± 0,63	3,61 ± 0,6	0,001*
3.1 Ses düzeni/düzenlemesi	2,21 ± 0,85	2,86 ± 1,03	3,03 ± 0,97	3,05 ± 0,97	0,007*
3.2 Frekans (Ses tonu/ yüksekliği)	3,22 ± 0,89	3,47 ± 0,74	3,71 ± 0,72	3,74 ± 0,7	0,006*
3.3 Reverbrasyon/ses yankı süresi	3,46 ± 0,85	3,67 ± 0,62	3,83 ± 0,57	3,92 ± 0,5	0,005*
3.4 Akustik gürültü/ses rahatsızlığı	2,96 ± 0,98	3,43 ± 0,93	3,57 ± 0,85	3,68 ± 0,79	0,013*
4. Mekân Organizasyonu	3,91 ± 0,32	3,96 ± 0,47	3,87 ± 0,54	3,87 ± 0,52	0,547
4.1 Mekânlar arası ilişki	3,81 ± 0,67	4,07 ± 0,58	3,99 ± 0,67	4,09 ± 0,48	0,303
4.2 Ergonomi	3,85 ± 0,66	3,85 ± 0,68	3,61 ± 0,93	3,39 ± 1,16	0,014*
4.3 Antropometri	4,08 ± 0,33	3,96 ± 0,52	4,01 ± 0,62	4,12 ± 0,44	0,397
5. Diğer	3,33 ± 0,67	3,77 ± 0,58	4 ± 0,54	4,06 ± 0,43	0,000*
5.1 Vibrasyon	3,71 ± 1,11	4,13 ± 0,72	4,29 ± 0,66	4,12 ± 0,55	0,006*
5.2 Manyetik alan	2,96 ± 0,6	3,41 ± 0,87	3,72 ± 0,81	4 ± 0,6	0,000*

*p<0,05

KSD anket formunun faktör ve alt boyutlar bazında katılım düzeylerinin kuşak farkına göre skor ortalamaları incelendiğinde (Çizelge 4.15), Görsel faktörün yapay

aydınlatma alt boyutunda anlamlı düzeyde farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Bebek patlaması kuşağı mensuplarının yapay aydınlatma değerlendirme düzeyi sessiz kuşak mensuplarından anlamlı derecede daha yüksektir. Malzeme alt boyutunda ise sınırda anlamlılık ($0.05\leq p<0.10$) düzeyi bulunmuştur, sessiz kuşak daha düşük memnuniyet düzeyi belirtmektedir. Hem yapay aydınlatma hem de malzeme alt boyutlarında yaşça daha büyük olan Sessiz kuşak grubunun memnuniyet düzeyinin düşük olması, kuşak farkı gözetilerek bu etmenler için gerekli çalışmaların yapılması gerekliliği çıkarılabilmektedir.

Termal Faktörlerde her iki kuşak arasında anlamlı düzeyde fark bulunmamıştır, bu da termal konforun genel olarak her iki kuşak tarafından benzer şekilde değerlendirildiğini göstermektedir.

Akustik faktörlerin kuşağa göre değişimi incelendiğinde; faktör ortalaması ve alt boyutların tamamı kuşağa göre anlamlı derecede farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Sessiz kuşak mensuplarının değerlendirme düzeyi tüm boyutlar için bebek patlaması kuşağı mensuplarından anlamlı derecede daha yüksektir. Yaşça daha genç olan bebek patlaması kuşağı mensuplarının akustik faktörlerden memnun olmadıkları ve ses etmeninin iç mekânlarda kontrolüne yönelik çalışmaların yapılması gerekliliği çıkarılabilmektedir.

Mekân organizasyonu faktörünün kuşağa göre değişimi incelendiğinde ergonomi ve antropometri alt boyutlarında anlamlı düzeyde farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Ergonomi boyutunda sessiz kuşak, antropometri boyutunda bebek patlaması kuşağı daha düşük memnuniyet belirtmiştir.

Diğer faktör ortalaması ve manyetik alan alt boyutunda anlamlı düzeyde farklılık bulunmuştur. İkisi için de sessiz kuşak ortalaması bebek patlaması kuşağından daha yüksektir. Sessiz Kuşak, manyetik alan boyutunda daha yüksek memnuniyet göstermiş, bu da kuşağın bu tür çevresel faktörlere daha hassas olduğunu gösterebilir. Ayrıca bebek patlaması kuşağının yaşam çevrelerindeki elektronik ve teknolojik imkanlardan yeterince memnun olmadıkları anlaşılmaktadır. Bu verilerden, uzun süreli yaşlı bakım kurumlarında farklı kuşakların ihtiyaç ve beklentilerine göre iç mekân tasarımının özelleştirmesi gerekliliği çıkarılabilmektedir.

Çizelge 4.15 : KSD anket formunun faktör ve alt boyutlar bazında katılım düzeylerinin kuşak farkına göre skor ortalamaları

	Sessiz kuşak (1928-1945) Ort ± SS	Bebek patlaması kuşağı (1946-1964) Ort ± SS	p
1. Görsel Faktörler	3,83 ± 0,64	3,88 ± 0,58	0,545
1.1 Doğal aydınlatma	3,96 ± 0,93	3,91 ± 0,93	0,618
1.2 Yapay aydınlatma	3,89 ± 0,75	4,06 ± 0,71	0,033*
1.3 Renk	3,81 ± 0,63	3,74 ± 0,58	0,286
1.4 Malzeme	3,85 ± 0,97	4,04 ± 0,85	0,066
1.5 Doku	3,65 ± 0,95	3,62 ± 0,83	0,753
2. Termal Faktörler	3,80 ± 0,41	3,80 ± 0,42	0,928
2.1 Sıcaklık	3,81 ± 0,69	3,81 ± 0,63	0,920
2.2 Hava hareketliliği	4,04 ± 0,8	3,91 ± 0,81	0,156
2.3 Nem	3,81 ± 0,67	3,86 ± 0,53	0,400
2.4 Hava kalitesi	3,64 ± 0,75	3,69 ± 0,73	0,610
2.5 Termal Radyasyon	3,68 ± 0,74	3,71 ± 0,57	0,645
3. Akustik Faktörler	3,60 ± 0,60	3,34 ± 0,7	0,001*
3.1 Ses düzeni/düzenlemesi	3,06 ± 0,94	2,81 ± 1,04	0,027*
3.2 Frekans (Ses tonu/yüksekliği)	3,76 ± 0,68	3,47 ± 0,78	0,001*
3.3 Reverbrasyon/ses yankı süresi	3,91 ± 0,55	3,65 ± 0,62	0,000*
3.4 Akustik gürültü/ses rahatsızlığı	3,63 ± 0,79	3,40 ± 0,95	0,019*
4. Mekân Organizasyonu	3,89 ± 0,51	3,91 ± 0,5	0,766
4.1 Mekânlar arası ilişki	4,04 ± 0,6	4,01 ± 0,63	0,661
4.2 Ergonomi	3,53 ± 1,03	3,78 ± 0,76	0,015*
4.3 Antropometri	4,10 ± 0,48	3,95 ± 0,59	0,015*
5. Diğer	4,05 ± 0,49	3,76 ± 0,61	0,000*
5.1 Vibrasyon	4,25 ± 0,6	4,11 ± 0,78	0,086
5.2 Manyetik alan	3,86 ± 0,73	3,42 ± 0,85	0,000*

*p<0,05

KSD anket formunun faktör ve alt boyutlar bazında katılım düzeylerinin eğitim durumuna göre skor ortalamaları incelendiğinde (Çizelge 4.16); Görsel faktörlerde doğal aydınlatma alt boyutunda eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını tespit etmek için yapılan TUKEY testi sonuçlarına göre, yükseköğrenim grubunun ifadeye katılım düzeyi (Ort.: 4,15) ilkökul grubundan (Ort.: 3,70) anlamlı derecede daha yüksektir.

Termal faktörlerin eğitim durumuna göre skor değişimi incelendiğinde; hava hareketliliği alt boyutunda, eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını tespit etmek için yapılan TUKEY testi sonuçlarına göre; yükseköğrenim grubunun ortalaması (Ort.: 4,12), okur yazar değil grubu (Ort.: 3,76) ve ilkökul grubundan (Ort.: 3,76) anlamlı

derecede daha yüksektir. Bu faktörün genel ortalama skoru ile eğitim düzeyi doğru orantılı bir ilişki göstermektedir.

Akustik faktörlerin eğitim durumuna göre skor değişimi incelendiğinde; faktör genel ortalaması ile frekans, reverbrasyon ve akustik gürültü alt boyutlarında eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını tespit etmek için yapılan TUKEY testi sonuçlarına göre; akustik faktörlerin genel ortalaması için yükseköğrenim grubu (Ort.: 3,64), okur yazar değil ve ilkokul grubundan (Ort.: 3,28-3,28) anlamlı düzeyde daha yüksektir. Ayrıca lise grubunun ifadeye katılım düzeyi (Ort.: 3,51) okur yazar değil ve ilkokul grubundan (Ort.: 3,28-3,28) anlamlı derecede daha yüksektir. Frekans alt boyutu için; lise ve yükseköğrenim grubu ortalaması (Ort.: 3,73-3,76), okur yazar değil ve ilkokul (Ort.: 3,37-3,40) grubundan anlamlı derecede daha yüksektir. Reverbrasyon/ses yankı süresi alt boyutu için; yükseköğrenim grubu (Ort.: 3,97) ortalaması okur yazar değil, ilkokul ve lise (Ort.: 3,50-3,66-3,80) gruplarından anlamlı derecede daha yüksektir. Ayrıca ortaokul (Ort.: 3,80), okur yazar değil (Ort.: 3,50) grubundan anlamlı derecede daha yüksektir. Akustik gürültü alt boyutu için; yükseköğrenim grubunun (Ort.: 3,80) ifadelerle katılım düzeyi okur yazar değil, ilkokul ve ortaokul grubundan (Ort.: 3,45-3,18-3,38); lise grubu da (Ort.: 3,54), ilkokul grubundan (Ort.: 3,45) anlamlı derecede daha yüksektir. Eğitim düzeyi düştükçe akustik faktörlere yönelik memnuniyet düzeyinin de düştüğü gözlenmektedir.

Mekân organizasyonu faktörünün eğitim durumuna göre skor değişimi incelendiğinde; mekânlar arası ilişki ve ergonomi alt boyutlarının eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği bulunmuştur ($p<0,05$). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını tespit etmek için yapılan TUKEY testi sonuçlarına göre; mekânlar arası ilişki alt boyutu için, yükseköğrenim grubunun (Ort.: 4,19) ifadeye katılım düzeyi okur yazar değil, ilkokul, ortaokul ve lise gruplarından (Ort.: 3,96-3,97-3,97-3,87) anlamlı derecede daha yüksektir. Yükseköğrenim grubunun, mekânların birbirleriyle olan uyumunu ve işlevselliği konusunda diğer gruplara göre daha yüksek memnuniyet bildirdikleri görülmektedir. Ergonomi alt boyutu için; okur yazar değil ve ilkokul grubunun (Ort.: 3,77-3,85) ifadeye katılım düzeyleri yükseköğrenim grubundan (Ort.: 3,45) anlamlı derecede daha yüksektir. Ergonomi

alt boyutu, bu faktördeki en düşük değerlendirme skorlarına sahiptir. Ergonomi konusunda memnuniyet düzeyini artırmaya yönelik çalışmaların yapılması gerekliliği çıkarsanabilmektedir.

Diğer faktörünün eğitim durumuna göre değişimi incelendiğinde; faktör geneli ile manyetik alan alt boyutunun eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği bulunmaktadır ($p<0,05$). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını tespit etmek için yapılan TUKEY testi sonuçlarına göre; faktörün genel ortalaması incelendiğinde, yükseköğrenim grubunun (Ort.: 4,18) ifadelere katılım düzeyi diğer tüm gruplardan anlamlı derecede daha yüksektir. Manyetik alan alt boyutunda da yükseköğrenim grubunun (Ort.: 4,10) ifadelere katılım düzeyi diğer tüm gruplardan anlamlı derecede daha yüksektir (Çizelge 4.16).

Çizelge 4.16 : KSD anket formunun faktör ve alt boyutlar bazında katılım düzeylerinin eğitim durumuna göre skor ortalamaları

	Okur yazar değil Ort ± SS	İlkokul Ort ± SS	Ortaokul Ort ± SS	Lise Ort ± SS	Yüksek öğrenim Ort ± SS	P
1. Görsel Faktörler	3,93 ± 0,53	3,79 ± 0,62	3,65 ± 0,75	3,87 ± 0,62	3,92 ± 0,57	0,224
1.1 Doğal aydınlatma	3,96 ± 0,96	3,7 ± 1,1	3,72 ± 1,05	3,92 ± 0,97	4,15 ± 0,65	0,012*
1.2 Yapay aydınlatma	4,14 ± 0,66	3,88 ± 0,8	3,88 ± 0,84	4 ± 0,76	4,01 ± 0,65	0,389
1.3 Renk	3,72 ± 0,56	3,78 ± 0,62	3,61 ± 0,77	3,81 ± 0,57	3,81 ± 0,59	0,573
1.4 Malzeme	4,09 ± 0,69	4,03 ± 0,75	3,64 ± 1,13	3,93 ± 0,98	3,94 ± 0,99	0,334
1.5 Doku	3,78 ± 0,77	3,57 ± 0,81	3,4 ± 0,97	3,67 ± 0,98	3,67 ± 0,91	0,440
2. Termal Faktörler	3,76 ± 0,37	3,77 ± 0,47	3,74 ± 0,4	3,83 ± 0,42	3,84 ± 0,39	0,671
2.1 Sıcaklık	3,71 ± 0,69	3,82 ± 0,6	3,67 ± 0,79	3,76 ± 0,7	3,9 ± 0,63	0,316
2.2 Hava hareketliliği	3,76 ± 0,92	3,84 ± 0,91	3,88 ± 0,91	4,06 ± 0,66	4,12 ± 0,68	0,046*
2.3 Nem	3,93 ± 0,5	3,8 ± 0,63	3,76 ± 0,35	3,88 ± 0,67	3,83 ± 0,62	0,712
2.4 Hava kalitesi	3,69 ± 0,69	3,71 ± 0,79	3,56 ± 0,95	3,74 ± 0,77	3,61 ± 0,65	0,722
2.5 Termal Radyasyon	3,73 ± 0,57	3,66 ± 0,58	3,89 ± 0,6	3,69 ± 0,77	3,67 ± 0,69	0,573
3. Akustik Faktörler	3,28 ± 0,8	3,28 ± 0,79	3,47 ± 0,7	3,51 ± 0,69	3,64 ± 0,41	0,001*
3.1 Ses düzeni/ düzenlemesi	2,8 ± 1,11	2,84 ± 1,1	2,93 ± 1,07	3 ± 1,11	3 ± 0,78	0,708
3.2 Frekans (Ses tonu/yüksekliği)	3,37 ± 0,86	3,4 ± 0,9	3,73 ± 0,83	3,73 ± 0,64	3,76 ± 0,52	0,001*
3.3 Reverbrasyon/ses yankı süresi	3,5 ± 0,74	3,66 ± 0,72	3,8 ± 0,5	3,72 ± 0,58	3,97 ± 0,39	0,000*
3.4 Akustik gürültü/ses rahatsızlığı	3,45 ± 0,9	3,18 ± 1,06	3,38 ± 1	3,54 ± 0,91	3,8 ± 0,53	0,000*
4. Mekân Organizasyonu	3,93 ± 0,32	3,92 ± 0,52	3,91 ± 0,49	3,87 ± 0,61	3,89 ± 0,5	0,973
4.1 Mekânlar arası ilişki	3,96 ± 0,39	3,97 ± 0,56	3,97 ± 0,5	3,87 ± 0,91	4,19 ± 0,55	0,015*
4.2 Ergonomi	3,77 ± 0,55	3,85 ± 0,77	3,72 ± 1,04	3,73 ± 0,87	3,45 ± 1,04	0,028*
4.3 Antropometri	4,06 ± 0,63	3,97 ± 0,62	4,02 ± 0,4	4,02 ± 0,6	4,04 ± 0,45	0,899
5. Diğer	3,79 ± 0,42	3,69 ± 0,63	3,79 ± 0,4	3,79 ± 0,68	4,18 ± 0,44	0,000*
5.1 Vibrasyon	4,22 ± 0,6	4,11 ± 0,82	4,23 ± 0,47	4,05 ± 0,93	4,25 ± 0,54	0,407
5.2 Manyetik alan	3,38 ± 0,66	3,25 ± 0,77	3,35 ± 0,73	3,54 ± 0,91	4,1 ± 0,67	0,000*

* $p<0,05$

KSD anket formunun faktör ve alt boyutlar bazında katılım düzeylerinin kurumda kalma sürelerine göre skor ortalamaları incelendiğinde (Çizelge 4.17); görsel faktör ortalamalar ile alt boyutların tamamının kurumda kalma süresine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği bulunmaktadır ($p<0,05$). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını tespit etmek için yapılan TUKEY testi sonuçlarına göre; görsel faktör genel ortalaması için, 1 yıldan az, 3-7 yıl ve 10 yıldan fazla (Ort.: 3,98-3,96-3,88) süre ile kalanların ifadeye katılım düzeyi 1-3 yıl (Ort.: 3,61) süre ile kalanlardan daha yüksektir.

Doğal aydınlatma alt boyutu için; 7-10 yıl (Ort.: 4,18) süre ile kalanların ifadeye katılım düzeyi 1 yıl ve daha az ile 1-3 yıl (Ort.: 3,82-3,72) süre ile kalanlardan, 10 yıldan fazla (Ort.: 4,11) süre ile kalanların ortalaması 1-3 yıl (Ort.: 3,72) süre ile kalanlardan daha yüksektir ve anlamlı düzeyde farklılık bulunmaktadır. Doğal aydınlatma memnuniyeti, konaklama süresi uzadıkça genellikle yükseldiği görülmektedir. Yapay aydınlatma alt boyutu için; 3-7 yıl, 7-10 yıl ve 10 yıldan fazla (Ort.: 4,09-4,03-4,08) süre ile kalanların ortalaması 1-3 yıl (Ort.: 3,70) süre ile kalanlardan daha yüksektir ve anlamlı düzeyde farklılık bulunmaktadır.

Renk alt boyutu için; 1 yıl ve daha az ile 3-7 yıl (Ort.: 3,89-3,86) süre ile kalanların ifadeye katılım düzeyi 1-3 yıl (Ort.: 3,62) süre ile kalanlardan daha yüksektir ve anlamlı düzeyde farklılık bulunmaktadır.

Malzeme alt boyutu için; 1 yıldan az (Ort.: 4,22) süre ile kalanların ifadeye katılım düzeyi 1-3 yıl ve 7-10 yıl (Ort.: 3,67-3,82) süre ile kalanların ortalamasından, 3-7 yıl (Ort.: 4,03) süre ile kalanların ifadeye katılım düzeyi 1-3 yıl (Ort.: 3,67) süre ile kalanlardan daha yüksektir ve anlamlı düzeyde farklılık bulunmaktadır.

Doku alt boyutu için; 1 yıldan az (Ort.: 3,86) süre ile kalanların ifadeye katılım düzeyi 1-3 yıl ve 7-10 yıl (Ort.: 3,35-3,46) süre ile kalanlardan daha yüksektir. 3-7 yıl (Ort.: 3,75) süre ile kalanların ifadeye katılım düzeyi 1-3 yıl (Ort.: 3,35) süre ile kalanlardan daha yüksektir ve anlamlı düzeyde farklılık bulunmaktadır. Görsel faktör genel ortalaması ve tüm alt boyutlarda ulaşılan değerlere göre uzun süre kalanların kısa süre kalanlara göre daha yüksek memnuniyet gösterdiği belirlenmiştir. Bu bağlamda uzun süreli yaşlı bakım kurumlarına yeni gelmiş olan ve kısa süre kalan

bireylere yönelik görsel parametreler çerçevesinde iyileştirmelerin yapılması gerekliliği çıkarılabilmektedir.

Termal Faktörlerde, kurumda kalma süresine göre anlamlı düzeyde farklılık bulunmamaktadır. Bu da termal konforun genel olarak tüm gruplar tarafından benzer şekilde değerlendirildiğini göstermektedir.

Akustik faktör alt boyutu olan Akustik gürültü/ses rahatsızlığı ortalama değerlerinde, kurumda kalma süresine göre anlamlı düzeyde farklılık bulunmaktadır ($p < 0,05$). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını tespit etmek için yapılan TUKEY testi sonuçlarına göre; 10 yıldan fazla (Ort.: 3,72) süre ile kalanların ifadeye katılım düzeyi 1 yıl ve daha az ile 1-3 yıl (Ort.: 3,34-3,36) süre kalanlardan, 3-7 yıl (Ort.: 3,64) süre ile kalanların ifadeye katılım düzeyi 1 yıl ve daha az (Ort.: 3,34) süre ile kalanlardan daha yüksektir ve anlamlı düzeyde farklılık bulunmaktadır. Akustik gürültü alt boyutunda, kuruma yeni yerleşen ve kısa süredir kalanların düşük memnuniyet düzeyi göstermelerinde, bu bireylere yönelik gerekli düzenleme ve iyileştirilmelerin yapılması gerektiği çıkarılabilmektedir.

Mekân Organizasyonu ve Diğer Faktörlerde kurumda kalma süresine göre anlamlı düzeyde farklılık gözlenmemiştir. Ulaşılan veriler, huzurevlerinde farklı kalma süreleri göz önünde tutularak, özellikle görsel ve akustik faktörlerde anlamlı düzeyde farklılık bulunması bu etmenlerde iyileştirmelerin önemini arttırmaktadır.

Çizelge 4.17 : KSD anket formunun faktör ve alt boyutlar bazında katılım düzeylerinin kurumda kalma sürelerine göre skor ortalamaları

	1 yıl ve daha az Ort ± SS	1-3 yıl Ort ± SS	3-7 yıl Ort ± SS	7-10 yıl Ort ± SS	10 yıldan fazla Ort ± SS	P
Görsel Faktörler	3,98 ± 0,46	3,61 ± 0,83	3,96 ± 0,49	3,84 ± 0,59	3,88 ± 0,51	0,001*
Doğal aydınlatma	3,82 ± 0,90	3,72 ± 1,18	4,04 ± 0,82	4,18 ± 0,68	4,11 ± 0,75	0,038*
Yapay aydınlatma	4,07 ± 0,61	3,70 ± 1,03	4,09 ± 0,61	4,03 ± 0,58	4,08 ± 0,49	0,005*
Renk	3,89 ± 0,52	3,62 ± 0,78	3,86 ± 0,43	3,72 ± 0,55	3,69 ± 0,70	0,033*
Malzeme	4,22 ± 0,58	3,67 ± 1,10	4,03 ± 0,88	3,82 ± 1,03	3,9 ± 0,89	0,002*
Doku	3,86 ± 0,61	3,35 ± 1,04	3,75 ± 0,86	3,46 ± 0,96	3,61 ± 0,90	0,003*
Termal Faktörler	3,83 ± 0,41	3,78 ± 0,52	3,84 ± 0,28	3,68 ± 0,50	3,80 ± 0,34	0,325
Sıcaklık	3,91 ± 0,54	3,70 ± 0,81	3,82 ± 0,68	3,68 ± 0,58	3,92 ± 0,54	0,168
Hava hareketliliği	3,94 ± 0,82	3,86 ± 1,03	4,14 ± 0,50	3,76 ± 0,92	4,09 ± 0,59	0,071
Nem	3,90 ± 0,50	3,88 ± 0,59	3,79 ± 0,69	3,74 ± 0,76	3,81 ± 0,45	0,588
Hava kalitesi	3,66 ± 0,69	3,73 ± 0,78	3,67 ± 0,76	3,65 ± 0,65	3,54 ± 0,83	0,806
Termal Radyasyon	3,73 ± 0,60	3,72 ± 0,72	3,75 ± 0,61	3,50 ± 0,77	3,61 ± 0,58	0,303

Akustik Faktörler	3,37 ± 0,68	3,39 ± 0,75	3,55 ± 0,63	3,43 ± 0,59	3,64 ± 0,60	0,181
Ses düzeni/düzenlemesi	2,90 ± 1,03	2,86 ± 1,00	3,05 ± 1,04	2,69 ± 0,98	3,12 ± 0,85	0,277
Frekans (Ses tonu/yüksekliği)	3,49 ± 0,76	3,61 ± 0,82	3,66 ± 0,67	3,62 ± 0,77	3,75 ± 0,70	0,426
Reverbrasyon/ses yankı süresi	3,73 ± 0,59	3,70 ± 0,70	3,81 ± 0,53	3,74 ± 0,58	3,94 ± 0,58	0,291
Akustik gürültü/ses rahatsızlığı	3,34 ± 0,93	3,36 ± 1,00	3,64 ± 0,78	3,68 ± 0,72	3,72 ± 0,80	0,037*
Mekân Organizasyonu	3,99 ± 0,37	3,78 ± 0,68	3,95 ± 0,48	3,81 ± 0,39	3,94 ± 0,47	0,067
Mekânlar arası ilişki	4,10 ± 0,35	3,91 ± 0,89	4,09 ± 0,51	4,03 ± 0,55	3,95 ± 0,67	0,274
Ergonomi	3,85 ± 0,65	3,52 ± 1,05	3,69 ± 0,94	3,46 ± 0,82	3,71 ± 1,00	0,116
Antropometri	4,02 ± 0,46	3,93 ± 0,74	4,06 ± 0,52	3,95 ± 0,39	4,15 ± 0,42	0,287
Diğer	3,88 ± 0,55	3,81 ± 0,69	3,98 ± 0,49	3,91 ± 0,52	3,92 ± 0,59	0,486
Vibrasyon	4,15 ± 0,69	4,21 ± 0,84	4,23 ± 0,61	4,12 ± 0,60	4,07 ± 0,74	0,758
Manyetik alan	3,61 ± 0,80	3,40 ± 0,84	3,72 ± 0,80	3,70 ± 0,91	3,79 ± 0,77	0,080

*p<0,05

KSD anket formunun madde bazında tanımlayıcı istatistiği incelendiğinde (Çizelge 4.18); görsel faktörlerde, doğal aydınlatma alt boyutu maddelerinin değerlendirme düzeyleri (Ort.: 3,92-3,95 arası) genel olarak yüksek memnuniyet göstermektedir, bu, yaşlıların iç mekânlarda doğal ışıktan memnun olduklarını göstermektedir. Ancak, bu maddelerdeki yüksek standart sapma değerleri (1,03-1,09 arası), kullanıcılar arasında bu konuda önemli algı farklılıklarının olduğuna işaret etmektedir. Kullanıcıların gün ışığı ihtiyaçlarının ve tercihlerinin farklılık gösterdiğini, dolayısıyla aydınlatma tasarımının daha kişiselleştirilmesi gerektiği çıkarılabilmektedir.

Yapay aydınlatma maddelerinin değerlendirme düzeyleri genel olarak yüksek (Ortalamlar: 4,09-4,11 arası) olmakla birlikte, 6 numaralı "Elektrikli aydınlatmaların ışık düzeyi kademeli olarak ayarlanabilmekte" madde daha düşük memnuniyet (Ort.: 3,76) ve yüksek standart sapma (SS: 1,29) ile dikkat çekmektedir. Bu durum, farklı kullanıcıların aydınlatma ihtiyaçlarının değişkenlik gösterdiğini ve bazı kullanıcılar için uygun şartları sağlamadığını göstermektedir. İç mekândaki yapay aydınlatma sistemlerinin kullanıcı ihtiyaçlarına daha iyi uyum sağlaması için iyileştirilmesi gerektiği çıkarılabilmektedir.

Renklerle ilgili maddeler genel olarak memnuniyeti orta düzeyde yansıtmaktadır (Ort.: 2,17-3,84 arası). Özellikle 8 numaralı "İç mekânda kullanılan renkler gözü yoruyor" madde istatistiksel olarak düşük değerlendirme düzeyine sahip olsa da bu maddenin olumsuz anlam taşıyor olması sebebi ile kullanıcılar bu ifadeye katılmadıklarını belirtmişlerdir. Verilerden renk boyutunda kullanıcıların genel olarak memnuniyet duydukları çıkarılabilmektedir.

Malzeme ile ilgili maddeler genel olarak yüksek memnuniyet düzeyleri göstermektedir (Ort.: 3,76-4,08 arası), bu da kullanılan malzemelerin kalitesi ve sağlık açısından olumlu algılandığını göstermektedir. "İç mekânda kullanılan malzemeler kaliteli ve uzun ömürlüdür" maddesi en yüksek ortalama puanı almıştır (Ort.: 4,08). Bu, kullanılan malzemelerin dayanıklılığı ve kalitesinin kullanıcılar tarafından takdir edildiğini göstermektedir. Ancak "İç mekânda kullanılan malzemelerin görünümü güzel ve kullanımı konforludur" maddesi daha düşük puan almıştır (Ort: 3,76; SS: 0,93). Bu maddenin yüksek standart sapma değerine sahip olması, kullanıcılar arasında bu konuda farklı görüşlerin olduğunu, malzemelerin estetik ve fonksiyonel yönlerinin bazı kullanıcılar için yeterli olmadığı, iyileştirmeler yapılması gerektiği çıkarılabilmektedir.

Doku ile ilgili maddeler orta düzeyde memnuniyet göstermektedir (Ort.: 3,56-3,71 arası). 13 numaralı "İç mekândaki dokular görsel olarak hoş görünüyor" madde en düşük ortalama puana sahiptir (Ort.: 3,56), bu da dokuların görsel çekiciliği konusunda kullanıcılar arasında bir miktar memnuniyetsizlik olduğunu göstermektedir. 14 ve 15 numaralı "İç mekândaki dokular rahat ve konforlu bir his veriyor", "İç mekânda kullanılan dokular, genel tasarım ile uyumlu ve bütünlük sağlıyor" maddeleri biraz daha yüksek memnuniyet gösterse de (Ort.: 3,71-3,63), standart sapma değerleri (SS: 0,96-0,92) kullanıcıların farklı düşüncelere sahip olduğunu yansıtmaktadır.

Termal faktörlere bağlı alt boyut maddeleri incelendiğinde; Sıcaklık boyutunda kullanıcılar, 16 ve 17 numaralı "İç mekân sıcaklığı, aktivite seviyemi etkileyerek beni daha az enerjik hissettiriyor", "İç mekânda düşük sıcaklık seviyesi, eklem ağrıları gibi fiziksel rahatsızlıklarımı artırıyor" maddelere katılmadıklarını belirten düzeylerde (Ort.: 2,26-2,07) değerlendirerek olumlu anlamda görüş bildirmişlerdir. 18 numaralı "İç mekândaki sıcaklık seviyesi, konforum için yeterlidir" maddesine ise farklı görüşler (SS: 0,99) olmakla birlikte ortalama üstü bir değerlendirme düzeyi (Ort.: 3,77) verilere yansımaktadır.

Hava Hareketliliği alt boyutunda tüm maddelerde yüksek değerlendirme skorları (Ort.: 3,91-4,05 arası) olmakla birlikte özellikle 20 numaralı "Oda, banyo ve tuvalet havalandırması yeterlidir" maddesinde yüksek standart sapma değeri (SS: 1,01)

bulunmaktadır. Bu konuda fikir ayrılıkların olması, çözülmesi gereken bir sorun olabileceğini yansıtmaktadır.

Nem alt boyutunda kullanıcılar tüm maddeleri ortalama üstü düzeyde değerlendirmişlerdir. 24 numaralı “İç mekândaki nem seviyesi, sağlık durumumu olumsuz etkiliyor” maddenin değerlendirme skoru (Ort.:1,97) kullanıcıların bu konuda sorun yaşamadıkları yansıtmaktadır.

Hava kalitesi alt boyutunda 25 numaralı “İç mekân hava kalitesi, dış etkenlerden olumsuz etkileniyor” maddenin yüksek düzeyde; 26 ve 27 numaralı “İç mekân hava kalitesi, dış etkenlerden olumsuz etkileniyor”, “İç mekân hava kalitesi, içerdeki etmenlerden etkileniyor” maddelerinin düşük değerlendirme skorları kullanıcıların bu etmenden genel olarak memnun olduklarını yansıtmaktadır. Ayrıca 26 ve 27 numaralı maddelerin yüksek standart sapma değeri (SS: 1,14-1,16), bir kısım kullanıcının yaşam alanlarında iç ve dış etmenlerden kaynaklı çözülmesi gereken koku problemi olduğunu ifade ettiklerini göstermektedir.

Termal Radyasyon alt boyutunda 28 ve 30 numaralı maddelerde yüksek değerlendirme düzeyleri (Ort.: 4,06-4,02) bulunmaktadır. 29 numaralı “Isıtma sistemi, havanın kuruluşuna neden oluyor” maddesinde kullanıcıların kararsız düzeyde (Ort.: 3,00) değerlendirme yaptıkları ve bununla birlikte yüksek düzeyde standart sapma değeri (SS: 1,16) bu konuda kullanıcıların konfor seviyesinin artırılması gerektiği sonucu çıkarsanabilmektedir.

Akustik faktörlere bağlı alt boyut maddeleri incelendiğinde; Ses Düzeni boyutunda 31 numaralı “Odalar arasında ses izolasyonu yoktur” maddesinde kullanıcıların ortalama değerlendirme düzeyi (Ort.: 3,52) ve 32 ve 33 numaralı maddelerin ortalama düzeye yakın değerlendirme oranları bu konuda eksiklik olabileceğini, kullanıcıların bu konudan rahatsızlık duydukları ve ses düzeni anlamında iyileştirme yapılması gerektiği çıkarsanabilmektedir. Ayrıca yüksek standart sapma değerleri (SS: 1,36-1,27-1,18) bu etmene yönelik fikir birliğinin zayıf olduğunu ve kişiye özel çözüm önerilerini geliştirilmesi gerektiğini yansıtmaktadır.

Frekans boyutunda değerlendirme düzeylerine göre kullanıcılar; 36 numaralı “İç mekândaki ses tonu dağılımı benim için uygundur” maddede ortalama üstü olmakla birlikte, 34 numaralı “İç mekânda insanların çıkardığı gürültü üzerimde çeşitli

rahatsızlıklara sebep oluyor” ve 35 numaralı “Dışarıdan iç mekâna yüksek düzeyde ses sızıyor” maddelerde olumlu anlamda bu ifadeler katılmadıklarını (Ort.:2,58-2,19) bildirmişlerdir. Fakat özellikle 34 numaralı maddenin yüksek düzeyde SS (SS: 1,07) değeri iç mekândaki ses tonunun yüksek düzeyde olduğu ve bazı kullanıcıların bu konuda rahatsızlık duyduklarını yansıtmaktadır.

Reverbrasyon/ Yankı süresi boyutunda bulunan 37 numaralı “Oda içinde konuşurken sesler yankılanıyor” ve 38 numaralı “İç mekânda duyulan seslerin netliği yeterli değil ve boğuk bir şekilde duyuluyor” maddelerin değerlendirme düzeylerine göre (Ort.: 2,18-2,21) kullanıcıların bu ifadeler katılmadıklarını göstermektedir. Ayrıca kullanıcıların 39 numaralı “Genel olarak oda akustiğinden memnunum” maddeye katılım düzeyinden (Ort.: 3,72), oda akustiğinden memnun oldukları çıkarsanabilmektedir.

Akustik Gürültü alt boyutunda 40 ve 41 numaralı “İç mekânda insanların çıkardığı gürültü üzerimde çeşitli rahatsızlıklara sebep oluyor”, “Dışarıdan iç mekâna yüksek düzeyde ses sızıyor” maddelere kullanıcıların düşük değerlendirme düzeyi (Ort.: 2,40-2,72), kullanıcıların bu konuda sorun yaşamadıklarını belirtmektedir. Ama yüksek standart sapma değerleri (SS: 1,11-1,16) bu konuda ortak bir görüş olmadığını yansıtmaktadır. İç mekân ve dış mekân seslerinden rahatsız olan kullanıcıların olduğu anlaşılmaktadır.

Mekân Organizasyonu faktörüne bağlı alt boyut maddeleri incelendiğinde; kullanıcıların mekânlar arası ilişki boyutunda ortalama üstü düzeyde değerlendirme skoru göstermesi (Ort.:3,96-4,07 arası) ve düşük standart sapma değeri (SS: 0,67-0,79 arası) ile bu etmenin ideal şartlarda olduğu çıkarsanabilmektedir.

Ergonomi alt boyutunda; 46 numaralı “İç mekân kullanım alanı küçüktür” ve 47 numaralı “Kurum iç mekânlarını kullanırken fiziksel olarak zorlanıyorum” maddelerin düşük değerlendirme düzeyi kullanıcıların bu ifadeler katılmadıklarını göstermektedir. Yüksek standart sapma değeri (SS: 1,26-1,19), bazı kullanıcıların bu ifadelerin katıldıkları, iç mekânların küçük olduklarını ve buraları kullanırken zorluk yaşadıkları anlaşılmaktadır. 48 numaralı “Kurumdaki dış mekânı kullanırken fiziksel olarak zorlanıyorum” maddesini değerlendirme oranı (Ort.: 2,05) ise kullanıcıların dış mekân kullanılırken fiziksel zorluk yaşamadığını göstermektedir. Yüksek standart

sapma değerlerinden kaynaklı bazı kullanıcıların ergonomi konusunda konfor sahibi olmadıkları, bu konuda çeşitli iyileştirmelerin yapılması gerektiği çıkarsanabilmektedir.

Antropometri boyutu maddeleri incelendiğinde; tüm maddelerde kullanıcıların yüksek değerlendirme (Ort.: 3,91-4,13 arası) düzeyi göstermeleri şartların uygunluğuna, standart sapma değeri ise genel olarak benzer görüşlerin varlığına işaret etmektedir.

Diğer faktör grubuna bağlı alt boyut maddeleri incelendiğinde; Vibrasyon boyutunda 52 numaralı “Dış etkenlerden kaynaklı titreşimler rahatsızlık ve endişe veriyor”, 53 numaralı “İç mekânda titreşimler sesli veya gürültülü bir şekilde hissediliyor” ve 54 numaralı “Yapıda oluşan titreşimler benim günlük aktivitelerimi veya uyku kalitemi etkiliyor” maddelerine katılımcıların düşük değerlendirme skorları (Ort.: 1,81-1,84-1,82) göstermeleri bu olumsuz yargılara katılmadıklarını ve düşük standart sapma değerleri (SS: 0,74-0,84-0,87) bu konuda genel yargının bu yönde olduğunu göstermektedir. Veriler, kullanıcıların vibrasyon etmenine yönelik şartların uygun olduğunu düşündüklerini yansıtmaktadır. Manyetik alan boyutunda ise; 55 numaralı “Elektronik cihazların bulunduğu ortamlarda baş ağrısı, yorgunluk, uykusuzluk gibi rahatsızlıklar hissediyorum” maddesine kullanıcılar katılmadıklarını (Ort.: 1,67) düşük değerlendirme düzeyi ile yansıtmışlardır. 56 numaralı “Manyetik alanı oluşturan cihazların konumunu değiştirebiliyorum” maddesine, kullanıcılar düşük değerlendirme düzeyi ve yüksek standart sapma (Ort.: 2,94; SS: 1,50) ile bu konuda genel görüş olmamakla birlikte iç mekândaki cihazların yerlerini değiştiremediklerini ifade etmişlerdir. Katılımcılar 57 numaralı “İç mekânda bulunan teknolojik imkânlardan memnunum” maddesine ortalama üstü bir değerlendirme düzeyi (3,59) göstererek bu konuda şartların yeterli olduğu ifade etmektedir. Fakat yüksek standart sapma değeri (SS: 1,30) mevcut teknolojik ürün ve/veya imkânlardan memnun olmadıkları, şartların yetersiz olduğunu düşünen kullanıcıların da olduğunu yansıtmaktadır. Bu anlamda uzun süreli yaşlı bakım kurumlarında teknolojik imkânlardan faydalanmak isteyen kullanıcı profili ve ihtiyaçları çerçevesinde uygun biçimde zenginleştirilmesi gerekliliği çıkarsanabilmektedir.

Çizelge 4.18 : KSD anket formunun madde bazında tanımlayıcı istatistiği

			N	Min	Max	Ort	SS
Görsel Faktörler	Doğal Aydınlatma	1. İç mekânın günışığı düzeyi yeterlidir.	310	1,0	5,0	3,92	1,09
		2. Güneş ışığı iç mekâna güvenli bir şekilde dağılıyor ve doğrudan gözlere vurması durumu söz konusu değil.	310	1,0	5,0	3,92	1,03
		3. İç mekâna giren doğal gün ışığı, elektrikli aydınlatmanın daha az kullanılmasına yardımcı oluyor.	310	1,0	5,0	3,95	1,04
	Yapay Aydınlatma	4. Elektrik aydınlatması, iç mekânın yeterli bir şekilde aydınlatılmasına ve günlük aktivitelerimiz için uygun bir ortam oluşmasına katkı sağlıyor.	310	1,0	5,0	4,09	0,96
		5. Elektrikli aydınlatmanın iç mekânda yerleştirildiği yerler, kullanım amaçlarına uygun şekilde belirlenmiştir.	310	1,0	5,0	4,11	0,71
		6. Elektrikli aydınlatmaların ışık düzeyi, farklı alanların ihtiyaçlarına göre kademeli olarak ayarlanabilmektedir.	310	1,0	5,0	3,76	1,29
	Renk	7. İç mekânın renkleri, rahatlık ve huzur hissi verici bir atmosfer oluşturuyor.	310	1,0	5,0	3,84	0,81
		8. İç mekânda kullanılan renkler gözü yoruyor.	310	1,0	5,0	2,17	0,82
		9. İç mekânda kullanılan renkler birbiri ile uyumlu, amacına uygun ve estetik bakımından yeterlidir.	310	1,0	5,0	3,66	0,84
	Malzeme	10. İç mekânda kullanılan malzemeler sağlıklı ve hijyeniktir.	310	1,0	5,0	4,04	1,02
		11. İç mekânda kullanılan malzemeler kaliteli ve uzun ömürlüdür.	309	1,0	5,0	4,08	1,07
		12. İç mekânda kullanılan malzemelerin görünümü güzel ve kullanımı konforludur.	310	1,0	5,0	3,76	0,93
	Doku	13. İç mekândaki dokular görsel olarak hoş görünüyor.	310	1,0	5,0	3,56	0,99
		14. İç mekândaki dokular rahat ve konforlu bir his veriyor.	310	1,0	5,0	3,71	0,96
		15. İç mekânda kullanılan dokular, genel tasarım ile uyumlu ve bütünlük sağlıyor.	310	1,0	5,0	3,63	0,92
Termal Faktörler	Sıcaklık	16. İç mekân sıcaklığı, aktivite seviyemi etkileyerek beni daha az enerjik hissettiriyor.	310	1,0	5,0	2,26	0,94
		17. İç mekânda düşük sıcaklık seviyesi, eklem ağrıları gibi fiziksel rahatsızlıklarımı artırıyor.	310	1,0	5,0	2,07	0,91
		18. İç mekândaki sıcaklık seviyesi, konforum için yeterlidir.	310	1,0	5,0	3,77	0,99
	Hava Hareketliliği	19. Pencereler odanın doğal havalandırması için yeterlidir.	310	1,0	5,0	4,05	0,91
		20. Oda, banyo ve tuvalet havalandırması yeterlidir.	310	1,0	5,0	3,91	1,01
		21. Ortak alanların havalandırması yeterlidir.	310	1,0	5,0	3,96	0,88
	Nem	22. İç mekânda havanın nem oranı uygun seviyededir.	310	1,0	5,0	3,98	0,84
		23. İç mekândaki nem seviyesi alerjik sorunlarımı azaltıyor ve solunum yollarımı rahatlatıyor.	310	1,0	5,0	3,51	0,98
		24. İç mekândaki nem seviyesi, sağlık durumumu olumsuz etkiliyor.	310	1,0	5,0	1,97	0,78
	Hava Kalitesi	25. Odalarda hava yeterince temizdir.	310	1,0	5,0	4,05	0,86
		26. İç mekân hava kalitesi, dış etkenlerden olumsuz etkileniyor.	310	1,0	5,0	2,49	1,14
		27. İç mekân hava kalitesi, içerdeki etmenlerden etkileniyor.	310	1,0	5,0	2,55	1,16
	Termal Radyasyon	28. Isıtma sistemi, iç mekânı istenilen sıcaklıkta ve dengeli bir şekilde ısıtıyor.	310	1,0	5,0	4,06	0,83
		29. Isıtma sistemi, havanın kuruluşuna neden oluyor.	310	1,0	5,0	3,00	1,16
		30. İç mekân ısıtma sisteminin çalışma süreleri, benim için uygundur.	310	1,0	5,0	4,02	0,78

Akustik Faktörler	Ses Düzeni/ düzenlenmesi	31. Odalar arasında ses izolasyonu yoktur.	310	1,0	5,0	3,52	1,36
		32. Dışarıdan gelen sesler odada gürültüye neden oluyor.	310	1,0	5,0	2,98	1,27
		33. İç mekân kaynaklı oluşan sesler rahatsızlık veriyor.	310	1,0	5,0	2,70	1,18
	Frekans (Ses tonu)	34. İç mekândaki seslerin tonu çok yüksek çıkıyor.	310	1,0	5,0	2,58	1,07
		35. İç mekânda konuşmaları anlamakta zorlanıyorum.	310	1,0	5,0	2,19	0,91
		36. İç mekândaki ses tonu dağılımı benim için uygundur.	310	1,0	5,0	3,60	0,88
	Reverbrasyon / Yankı süresi	37. Oda içinde konuşurken sesler yankılanıyor.	310	1,0	5,0	2,18	0,80
		38. İç mekânda duyulan seslerin netliği yeterli değil ve boğuk bir şekilde duyuluyor.	310	1,0	5,0	2,21	0,87
		39. Genel olarak oda akustiğinden memnunum.	310	1,0	5,0	3,72	0,81
	Akustik Gürültü	40. İç mekânda insanların çıkardığı gürültü üzerimde çeşitli rahatsızlıklara sebep oluyor.	310	1,0	5,0	2,40	1,11
		41. Dışarıdan iç mekâna yüksek düzeyde ses sızıyor.	310	1,0	5,0	2,72	1,16
		42. Odadaki ses seviyesi beni memnun ediyor.	310	1,0	5,0	3,65	0,93
Mekân Organizasyonu	Mekânlar Arası İlişki	43. Yaşadığım mekânda kullandığım alanlar birbirine yakın olduğu için iç mekân planlaması konforlu ve rahat bir kullanım sunuyor.	310	1,0	5,0	3,96	0,79
		44. Mekânlar arasındaki geçiş alanlarının kullanımı kolaydır.	310	1,0	5,0	4,06	0,67
		45. Ortak kullanım alanlarından odalara ulaşım kolaydır.	310	1,0	5,0	4,07	0,71
	Ergonomi	46. İç mekân kullanım alanı küçüktür.	310	1,0	5,0	2,54	1,26
		47. Kurum iç mekânlarını kullanırken fiziksel olarak zorlanıyorum.	310	1,0	5,0	2,41	1,19
		48. Kurumdaki dış mekânı kullanırken fiziksel olarak zorlanıyorum.	310	1,0	5,0	2,05	0,85
	Antropome tri	49. İç mekânda erişim gerektiren yükseklik ölçüleri, beden ölçülerime uygundur.	310	1,0	5,0	4,02	0,60
		50. Mevcut mobilya ve eşyalar, beden ölçülerime uygundur.	310	1,0	5,0	4,13	0,60
		51. Yapının iç mekân boyutlarından memnunum.	310	1,0	5,0	3,91	0,90
	Vibrasyon	52. Dış etkenlerden kaynaklı titreşimler rahatsızlık ve endişe veriyor.	310	1,0	5,0	1,81	0,74
		53. İç mekânda titreşimler sesli veya gürültülü bir şekilde hissediliyor.	310	1,0	5,0	1,84	0,84
		54. Yapıda oluşan titreşimler benim günlük aktivitelerimi veya uyku kalitemi etkiliyor.	310	1,0	5,0	1,82	0,87
Diğer	Manyetik Alan	55. Elektronik cihazların bulunduğu ortamlarda baş ağrısı, yorgunluk, uykusuzluk gibi rahatsızlıklar hissediyorum.	310	1,0	5,0	1,67	0,83
		56. Manyetik alanı oluşturan cihazların konumunu değiştirebiliyorum.	310	1,0	5,0	2,94	1,50
		57. İç mekânda bulunan teknolojik imkânlardan memnunum.	310	1,0	5,0	3,59	1,30

5. BİRLİKTE YAŞAM İÇİN BİR MODEL ÖNERİSİ

Günümüzde yaşlı nüfusun artması ve bu demografik değişimin getirdiği sosyal ve ekonomik zorluklar, yaşlı bireyler için yaşam alanlarına yönelik alternatif çözümlerin araştırılmasını zorunlu kılmaktadır. Geleneksel huzurevleri, birçok yaşlı birey için önemli bir barınma çözümü sunsa da bu yapıların bazı dezavantajları ve sınırlılıkları bulunmaktadır. Bu konuda yapılan akademik çalışmalarda yaşlı sakinlerin huzurevlerinde kalmayı tercih etmedikleri, mecburi sebeplerden dolayı burada yaşadıklarını aktarmaktadır (Karacan, 2010; Puplampu, vd., 2020, s. 417). Bu araştırma kapsamında ulaşılan veriler de bu çalışmaları destekleyen sonuçlara ulaşmıştır (Çizelge 5.1). Bu bağlamda, ortak barınma toplulukları (cohousing), yaşlıların hem bağımsız hem de destekleyici bir topluluk içinde aktif ve sosyal bir yaşam sürdürmelerini teşvik eden yenilikçi bir alternatif olarak öne çıkmaktadır.

Çizelge 5.1 : Anket verilerine göre huzurevinde kalma nedenleri.

	Sinop Huzurevi	Gerze Huzurevi	Etiler Huzurevi	Darülaceze Huzurevi	Toplam (Birey sayısı)	%
Kendi İsteği	1	2	47	6	56	%18
Mecburen	12	22	74	91	199	%64
Güvenlik İhtiyacı	-	-	2	-	2	%1
Fiziksel ve Psikolojik Sağlık Problemleri		1	11	16	28	%9
Ekonomik Problemler	6	5	1	7	19	%6
Ailevi Problemler	3	2	-	1	6	%2
Toplam	22	32	135	121	310	%100

Ortak barınma toplulukları, bireylerin özel yaşam alanlarına sahip olmalarının yanı sıra, geniş ortak kullanım alanlarına ve topluluk destekli etkinliklere erişim imkanı sunar. Bu model, yaşlı bireylerin sosyal izolasyonunu önleme, dayanışmayı teşvik etme ve karşılıklı yardımlaşma kültürü içinde yaşamalarını sağlama potansiyeline sahiptir. Ayrıca, sürdürülebilir yaşam pratiklerini destekleyerek yaşlıların çevresel

ayak izlerini azaltmalarına yardımcı olur ve daha uzun süre sağlıklı ve bağımsız kalmalarına olanak tanır.

Bu tez kapsamında, yaşlılar için ortak barınma topluluklarının (cohousing) potansiyel faydaları ve bu modelin Türkiye'deki uygulanabilirliği detaylı bir şekilde incelenmektedir. Araştırma, özellikle yaşlı bireylerin yaşam kalitesini artırmaya yönelik pratik öneriler sunmayı ve huzurevlerine alternatif olarak bu modelin nasıl optimize edilebileceğini ortaya koymayı hedeflemektedir.

Ortak Barınma Topluluğu (Cohousing) Yapısı

Son yıllarda, sürdürülebilirliğin sosyal yönlerini tanımlamak ve bunları gerçek hayattaki politika ve uygulamalara entegre etmek için farklı alanlardan kayda değer çabalar görülmektedir. Bu nedenle, çeşitli disiplinlerin sosyal sürdürülebilirlik söylemine katkısı, kalıplaşmış tek bir söylemden ziyade, çeşitli kavramsal çerçevelerden oluşan bir mozaik yaratmaktadır (Boström, 2012). Cuthill (2010; s. 366) hızlı kentsel büyümeye karşı bölgesel tepkiler geliştirmek için bir sosyal sürdürülebilirlik çerçevesinin potansiyel faydaları tanımlanırken; kavramsal bir çerçevenin, adil ve sürdürülebilir toplumların oluşturulabilmesi için uzun vadeli bölgesel politikalar ve mevcut uygulamalarla bağlantılı olması ve bunlar hakkında bilgi vermesi gerektiğini aktarmaktadır. Çerşil (2021, s. 23), çevre sorunlarının sosyal odaklı olduğunu ileri sürmektedir. Bu nedenle, sosyal koşulların iyileştirilmesi, çevresel bozulmayı önleyecek çözümlerin bulunması kadar önemlidir. Bu temelde; sosyal sermaye, sosyal altyapı, sosyal adalet ve eşitlik ve etkileşimli yönetim olmak üzere dört ana bileşenden oluşan bir sosyal sürdürülebilirlik çerçevesi önermektedir (Çerşil, 2021, s. 23).

Sosyal açıdan sürdürülebilir stratejilerin geliştirilmesi için yapılan çalışmalar dikkate alınması gereken konulara ışık tutmaktadır. Bu girişimler, sosyal sürdürülebilirliğin çerçevesini çizme ve daha ileri çalışmalar için başlangıç noktaları sunma çabaları açısından olumludur. Bununla birlikte, yapıları çevre disiplinleri içerisinde sosyal sürdürülebilirlik kavramına yeterince ilgi gösterilmediği ileri sürülmektedir (Dempsey vd., 2011; Murphy, 2012).

Mahalle düzeyinde sosyal sürdürülebilirliğe odaklanan çalışmada Dempsey vd. (2011), sosyal sürdürülebilirliğin; sosyal sermaye, sosyal uyum, sosyal içerme ve

sosyal dışlanma gibi ilişkili yönlerinin fiziksel ortamlarla ilişkilendirilmeden ayrı ayrı ele alındığına dikkat çekmektedir. Son zamanlarda Avrupa politikasında sürdürülebilir topluluklar ve sosyal uyum kavramlarını yapıları çevre ile ilişkilendirmeye çalışan bir eğilim olsa da bu girişimler daha çok politika odaklıdır. Örneğin, önceki AB belgeleri üzerine inşa edilen "Bristol Anlaşması" "sürdürülebilir toplumları" şu şekilde tanımlamaktadır: "İnsanların şimdi ve gelecekte yaşamak ve çalışmak istedikleri yerler. Mevcut ve gelecekteki sakinlerin çeşitli ihtiyaçlarını karşılarlar, çevrelerine duyarlıdırlar ve yüksek bir yaşam kalitesine katkıda bulunurlar. Güvenli ve kapsayıcıdırlar, iyi planlanmış, inşa edilmiş ve işletilirler ve herkes için fırsat eşitliği ve iyi hizmetler sunarlar" (ODPM, 2006, s. 12 akt. Çerşil, 2021, s. 27).

Bu tür tanımlar sürdürülebilir toplumları hem fiziksel hem de sosyal nitelikler açısından tanımlamakta, ancak sosyal sürdürülebilirlik terimine açıkça atıfta bulunmamaktadır (Dempsey vd., 2011). Bu anlamda Dempsey ve arkadaşları, yapıları çevreden bir ölçüde etkilenen sosyal sürdürülebilirlik boyutlarını ve bunlarla ilişkili yönleri gözden geçirerek, fiziksel çevre ile doğrudan veya dolaylı ilişkilerine göre kentsel sosyal sürdürülebilirlik literatüründen çeşitli faktörler tanımlamaktadırlar. Buna dayanarak, sosyal sürdürülebilirliğin tanımlanan faktörleri iki geniş temel kavram altında toplanmaktadır: sosyal eşitlik ve bir topluluğun sürdürülebilirliği (Dempsey vd., 2011). Dahası, bu iki kavramın kentsel bağlamda mahalle ölçeğinde günlük yaşamın kolektif ve sürdürülebilir yönlerini yansıttığı iddia edilmektedir (Bramley & Power, 2009; Dempsey vd., 2011).

Sürdürülebilirliği gündemine alan kentsel planlamanın, arazi kullanımını düzenleyerek, enerji kullanımını en aza indirerek ve seyahat ihtiyacını azaltarak kentlerin fiziksel formunu şekillendirmeyi amaçladığını öne sürmektedirler. Dolayısıyla bu durum, planlama politikalarında çoklu kullanıma olanak tanıyan daha yoğun ve kompakt kentsel formların tercih edilmesine yol açmıştır. Sonuçlar, sosyo-demografik faktörlerin ve sorunlu mahallelerin insanların çevrelerini algılamalarında ve memnuniyet düzeylerinde önemli bir rol oynamasına rağmen, kentsel formun olumlu sosyal ilişkiler sağlamadaki rolünün küçümsenmemesi gerektiğini göstermektedir (Bramley & Power, 2009).

Olumlu sosyal faaliyetlerin yüksek kaliteli fiziksel ortamlarda gerçekleşme olasılığının daha yüksek olduğu iddia edilmektedir (Bramley ve Power, 2009; Dempsey vd., 2011). Ancak, iyi çevresel kalitenin her zaman sosyal açıdan sürdürülebilir ortamlar sağlayacağını varsaymak her zaman gerçeği yansıtmamaktadır (Dempsey vd., 2011). Örneğin, yüksek kaliteli konut çevreleri, sosyal uyumun yalnızca aynı gelir, yaş, ırk veya cinsiyet grupları arasında sağlandığı "seçkin toplulukları" teşvik ederek sağlanabilir. Bunun tam tersi de söz konusu olabilir; örneğin, düşük çevre kalitesine ilişkin kolektif algılar, sosyal olarak uyumlu faaliyet ve etkileşim için bir katalizör görevi görebilir. Bu örnekler sosyal uyum, sosyal sermaye ve sosyal etkileşim gibi kavramların her açıdan olumlu sonuçlar doğurup doğurmayacağına karar vermenin kolay olmadığını gösterse de teori, politika ve uygulamada bunların olumlu ve arzu edilen sosyal mallar olduğu yaygın olarak kabul edilmektedir (Dempsey vd., 2011).

Nüfus artışı ve artan göç oranları, kentsel çevrelerde önemli değişiklikleri beraberinde getirerek, kentsel dokunun sürdürülebilirlik hedefleriyle uyumlu ve sosyal olarak kapsayıcı bir şekilde yeniden şekillendirilmesini zorunlu kılmaktadır (Ataman & Gürsel Dino, 2019). Trafik sıkışıklığı, artan kirlilik ve gürültü seviyeleri çevre üzerinde olumsuz etkiler yaratırken, sokak yaşamının bozulması, kamusal alanların yetersizliği ve suç oranlarındaki yükseliş bireylerin refah seviyesini düşürmektedir (Curwell & Cooper, 1998). Yapılı çevrenin kritik bir bileşeni olan konutların, paydaşlar için ekonomik kazanç sağlaması, sosyal olarak yaşanabilir özelliklerden yoksun kaotik seri üretimin bu sorunları derinleştirdiği görülmektedir. Bu durum, sürdürülebilir konut alternatiflerinin geliştirilmesinin önemini artırmaktadır. Ancak, konut çevrelerinde sürdürülebilirlik sadece enerji tüketiminin azaltılması, çevre dostu malzemelerin kullanılması, yeşil teknolojilerin benimsenmesi ve atık yönetimiyle sınırlı değildir (Guy & Farmer, 2001). Konutta sürdürülebilirlik, çevresel etkilerin azaltılmasını, yaşanabilir alanların sağlanmasını, satın alınabilirliğin artırılmasını, kaynakların eşit dağılımını, topluluk faaliyetlerinin geliştirilmesini ve bireyler arasında dayanışmanın teşvik edilmesini kapsayan karmaşık ve birbiriyle ilişkili konuları ele almak için bütüncül yaklaşımlar gerektirmektedir (Ataman & Gürsel Dino, 2019).

Ortak barınma toplulukları kentsel alanlarda sürdürülebilir konutların sağlanması için umut verici bir model olarak görülmektedir (Tummers, 2016). Ortak barınma modelleri üzerine yapılan çeşitli araştırmalar, buraların çevresel açıdan sürdürülebilir tasarımları, malzemeleri ve sistemleri destekleyen maddi özelliklerine odaklansa da ortak barınma topluluklarının sosyal organizasyonlarının çevreyi koruyucu davranışları teşvik etmedeki önemi de kabul edilmelidir (Meltzer, 2000). Dolayısıyla, ortak barınma topluluklarının sosyal yapıları, sürdürülebilir tutumların ve çevre dostu alternatif teknolojilerin benimsenmesini kolaylaştırmaktadır (Ataman ve Gürsel Dino, 2019; Marckmann vd., 2012; Meltzer, 2010).

Bir ortak barınma topluluğu oluşturma ve veya orada yaşama sürecinde, topluluk üyeleri sosyal düzenlemelere katılır ve kendi kendini organize eden konutların özünü oluşturan sosyal beceriler geliştirir (Jarvis, 2015). Topluluk oluşturmada kullanılan kavram ve yöntemler tamamen yeni söylemler olmasa da, ortak barınma projelerini günümüzün kentsel çevrelerine uygun hale getiren, sosyal unsurlar ve fiziksel niteliklerin birleşimidir (Tummers, 2016). Buna göre, ortak barınma topluluklarının oluşumunun ve devamının ardındaki sosyal süreçleri anlamak, toplumların günümüzde karşı karşıya kaldığı sosyal ve çevresel zorluklarla başa çıkmak için stratejiler geliştirilmesine ışık tutabilir (Jarvis, 2015; Tummers, 2016).

Yenilikçi ve sosyal anlamda bağlantılı bir yaşam biçimi olarak ortak barınma, uyumlu mimari tasarım özellikleriyle; toplumsallığı, dayanışmayı, sosyal uyumu, karşılıklı saygıyı, dinamik sosyal ilişkileri ve canlı sosyal yaşamı teşvik etmektedir. Bu nitelikler sosyal açıdan sürdürülebilir olarak değerlendirilebilecek canlı topluluklar ve alternatif fiziksel ortamlar oluşturmaktadır (Ataman & Gürsel Dino, 2019; Jarvis, 2015; Krokfors, 2012; Meltzer, 2000; Torres-Antonini, 2006; Tummers, 2016; Williams, 2005a). Bu temelde, ortak barınma modelini diğer konut türlerinden ayıran ve onu çevresel ve sosyal açıdan umut verici bir sürdürülebilir model haline getiren şey, "sosyal kapasite/sermaye" veya "yumuşak altyapılar" ile mimari bileşenlerin "sert altyapılarının" birleşimidir (Jarvis, 2015).

Ortak barınma toplulukların sürdürülebilirlik potansiyelinin çerçevesini çizen Meltzer (2000), konut sakinlerinin çevrelerine yönelik sürdürülebilir tutumlarını etkileyen ana faktörleri belirlemeye çalışmaktadır (Çizelge 5.2). Bu anlamda sekiz farklı "Etki Kategorisi" ortaya koymaktadır (Meltzer, 2000).

Çizelge 5.2 : Meltzer'in etki kategorileri (Meltzer, 2000)

Kategori	Açıklamalar
Kurulum	Kentsel bağlamda konum Şantiye organizasyonları Mimari bileşenler
Sistem	Yönetilen altyapı ve tesisler
Etki	Üyeler arasında etki Akran baskısının etkisi
Değişim	Diğer üyelerle iletişim Bilgi ve deneyim paylaşımı Başkalarından öğrenmek
Paylaşım	Birlikte çalışmak Kaynak paylaşımı Ortak tesislerin veya alanların kullanılması
Destek	Pratik veya manevi destek Birbirimizi cesaretlendirmek
Aidiyet	Bir grubun parçası olduğunu hissetmek Ortak bir amacı paylaşmak
Etkililik	Niyetleri eyleme dönüştürmek

Ortak barınma toplulukların temel sosyal ve fiziksel özellikleri şu şekilde tanımlanmaktadır (Vestbro, 2010, s. 25):

- Her yönüyle katılımcı süreçler,
- Kaliteli mahalle tasarımları,
- Ortak alanlar,
- Sakin yönetimi ve karar alma,
- Paylaşım ekonomisinin olmaması

Çeşitli araştırmalar, ortak barınma topluluklarının sosyal ve fiziksel niteliklerini: "Fiziksel Kapsam" ve "Sosyal Organizasyon" olmak üzere iki ana gruplamaya ayırmıştır. Bu iki kategori de kendi içinde daha küçük alt gruplara ayrılmaktadır. Fiziksel özelliklerin alt grupları; mimari özellikler, yapısal unsurlar, alan tasarımı içermektedir. Sosyal nitelikler ise toplumsallık, canlı sosyal ilişkiler, paylaşım ve destek gibi kavramlara ayrılmıştır (Çizelge 5.3).

Çizelge 5.3 : Ortak barınmanın fiziksel ve sosyal özellikleri

	Etmen	Açıklama
Fiziksel Kapsam	Site Tasarımı	• Konum, ticari ve hizmet tesislerine yakınlığı, araçlara bağımlılığı ve çevredeki yerel topluma katılımı belirler (Meltzer, 2000). • Ortak barınma topluluğu birimlerinin kümelenmesi ve kompakt bir şekilde düzenlenmesi araç erişimini sınırlandırır, açık alanları en üst düzeye çıkarır ve ortak alanlar için daha fazla fırsat sağlar. Daha büyük gelişmelerde bazı birimlerin ortak bir tesis etrafında kümelenmesi de aşırı kalabalığın olumsuz etkilerini önler ve insanları daha küçük topluluklarda sosyalleşmeye teşvik eder (Meltzer, 2000). • Yakınlık, tekrarlanan pasif temasları ve sakinler arasındaki iletişimi etkiler. Ancak, fiziksel yakınlık tek başına sosyal teması etkilemez çünkü topluluk üyeleri arasındaki "işlevsel ilişkiler" de önemli bir rol oynar (Williams, 2005a).
	Mimari Özellikler	• Daha yoğun organizasyonlara sahip daha küçük ve kompakt konut birimleri, daha fazla araziye açık alan olarak korur ve daha verimli arazi kullanımı sağlar. Ayrıca bireysel enerji tüketimini de azaltır (Marckmann vd., 2012; Meltzer, 2000). • Gözetleme fırsatları, ortak faaliyetlere katılımı ve sosyal etkileşimi artırır. Ortak barınmanın mimari düzeni, sakinlerin diğerlerini görüp duymalarını ve daha sonra onlarla sosyalleşmek isteyip istemediklerine karar vermelerini sağlar (Williams, 2005a).
	Yapısal Öğeler	• İyi kalitede, kullanıma uygun, esnek ve görünür olan ortak alanlar, merkeze veya ortak yollara yerleştirildiklerinde sosyal etkileşim potansiyelini en üst düzeye çıkarır (Williams, 2005a). İyi kalitede ortak tesisler özel alanlara olan ihtiyacı azaltır (Marckmann vd., 2012). • Daha az özel alan, sosyal alanların sağlanmasıyla desteklendiğinde özel birimlerin dışında zaman geçirmeyi teşvik eder (Williams, 2005a). • Yarı özel alanlar, kamusal alanlardan özel alanlara yumuşak bir geçiş sağlamak için tampon bölgeler olarak işlev görür ve sakinlerin ortak barınma topluluğunda aşırı kalabalığa maruz kalmanın üstesinden gelmelerine yardımcı olur (Meltzer, 2000).
Sosyal Organizasyon	Paylaşım	• Paylaşım sosyal ilişkilere bağlı olduğu gibi aynı zamanda ilişkilerin kurulmasına yardımcı olur. Ortak tesislere sahip olmak, bunların işletilmesi ve bakımı için iş birliği ve bağlılık gerektirir; bu da sosyal etkileşimi ve uyumu artırır (Meltzer, 2000). • Kaynakların ve alanların paylaşımı, ortak barınma modelinde çevresel uygulamaları geliştiren belirleyici bir özelliğidir (Meltzer, 2000).
	Destek	• Hem pratik hem de toplumsal destekte temel bileşen sosyal bağlardır. Gayri resmi yaşlı ve çocuk bakımında pratik destek görülebilirken, topluluk desteği tüm üyelere eşit muameleyi içerir ve çevresel olarak sürdürülebilir uygulamaların benimsenmesini teşvik eder (Jarvis, 2015; Meltzer, 2000). • Ortak barınma topluluklarında somuttan soyuta değişen çeşitli destek kaynakları mevcuttur (Jarvis, 2015). Grupların "misyon beyanları" doğrultusunda sakinlerin çevresel amaçlarına ulaşmalarını desteklemek, soyut desteklerin bir örneğidir (Meltzer, 2000).

Sosyal İlişkiler	• Sık ve çeşitli resmi sosyal faaliyetler sosyal etkileşimi artırır (Williams, 2005a). • Sosyal sınıf, eğitim, zenginlik, din ve kültür açısından toplum üyelerindeki çeşitlilik, sakinler arasında çekicilik yaratır ve bu da diğerleriyle etkileşime yol açar (Williams, 2005a).
Toplumsallık veya Kolektif Yaşam	• Ortak hedefler veya vizyon, topluluk ilişkilerini birbirine bağlayan ve anlam kazandıran bir bağlayıcı işlevi görerek daha büyük bir topluluğa ait olma hissi yaratır. Bu değerler aynı zamanda belirli bir ortak barınma topluluğunun kapsayıcı, özerk ve/veya yenilikçi olup olmadığını da belirler. • Bir topluluğun temel değerleri sorumlu bir şekilde yaşamak, başkalarının hayatlarıyla temas halinde olmak ve çevresel ayak izlerini azaltmak vb. olabilir (Jarvis, 2015). • Paylaşılan deneyimler, tarih ve geleneksel faaliyetler topluluk kültürünü oluşturarak aidiyet ve toplumsallık duygusunu artırır. Bu temelde, vizyonlar ve değerler başkalarıyla iş birliği içinde gerçekleştirilmelidir (Jarvis, 2015).

Ortak barınma toplulukları karşılıklı bir arada yaşamaya, sosyal ilişkilere önem veren alternatif bir yaşam biçimini temsil etmektedir. Bu açıdan ortak barınma topluluklarının; baskın materyalizm kültürüne meydan okuyan yaşam tarzı seçimleri, davranış ve uygulamalarda değişiklikleri teşvik etmektedir (Jarvis, 2015). Bu temelde, çok sayıda araştırma, amaçlı topluluklardaki bireylerin günlük rutinlerinin ve uygulamalarının çevresel açıdan sorumlu ve sosyal açıdan sürdürülebilir davranışları teşvik eden sosyal yapılar oluşturduğunu belirtmektedir. (Jarvis, 2015; Williams, 2005b).

Ayrıca, ortak barınma toplulukları yalnızlık ve yabancılaşmayla başa çıkma, küreselleşmenin olumsuz etkileri altında yerel kimlikleri geliştirme ve koruma, sürdürülebilirlik açısından elverişli değerler oluşturma fırsatları sunmaktadır (Jarvis, 2015; Tummers, 2016). Ortak barınma toplulukları sosyal etkileşimleri artırmakta, bu da sakinlerin birbirlerini tanımalarına yardımcı olmakta, aralarında güven oluşturmakta, paylaşımı ve alışverişi mümkün kılmaktadır. Bu nedenle, sosyal olarak ve iş birliğine dayalı topluluklar devamlılığını sürdürmektedir. (Williams, 2005b). Jarvis, sosyal ilişkilerin ve aidiyet duygusunun işbirlikçi toplulukların ayırt edici bileşenleri olduğunu belirtmektedir. Ayrıca, ortak barınma topluluklarını diğer topluluklardan ayıran, birbirine kenetlenmiş ve birbiriyle ilişkili dört sosyal özellik aktarmaktadır. Bunlar; amaç, sakinler arası ilişkiler, paylaşılan yönetim ve kolektif çalışmadır (Jarvis, 2015).

Ortak barınma toplulukların kasıtlı olarak düşünülen; konut birimleri arasındaki yakınlık ilişkisi, sosyal ilişkiler için ortak alanların sıklığı, sosyal faaliyetlerin görsel

olarak gözlemlenebilmesi, birbirine bağlantılı ortak yollar ve daha az özel alan gibi yönleri, toplulukta fiziksel ortamların sosyal etkileşim, paylaşım ve karşılıklı desteklemenin gerçekleşmesi için en uygun koşulları sağlamaktadır (Torres-Antonini, 2001; Williams, 2005a).

Ortak barınma toplulukları, toplumsallık göz önünde bulundurularak inşa edilmektedir. (Jarvis, 2015; Williams, 2005a, 2005c). Topluluk site alanında, iyi tasarlanmış ve merkezi bir konumda bulunan ortak ev, herhangi bir birlikte yaşama modelinin temel özelliğidir. Çünkü bu ortak alanın tasarımı, topluluk ilişkileri ve bunların sürdürülmesi üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Bu bağlamda, ortak evin erişilebilirliği, kullanımı ve sahadaki konumunu etkileyen önemli bir faktördür. Ortak evin tüm topluluk üyeleri tarafından kullanılması amaçlandığından, kolay biçimde erişilebilir, mümkünse tüm özel konut birimlerinden görünebilir ve topluluk alanının merkezinde veya ortak yolların kesişim noktasında yer almalıdır (Fromm, 2000; ScottHanson ve ScottHanson, 2004; Durrett, 2009). Ortak evde; yemek alanı, toplanma alanı (misafirlerinin ve toplantı), ortak mutfak, çocuk oyun alanı bulunmakla birlikte ekstra bir tesis olarak daha fazla işlev eklemek de mümkündür. Bu açıdan ortak alanların işlevi ve kullanımı tercihlere göre değişebilir. Örneğin; salon alanı, misafir odaları, çamaşır odaları, depo alanları, atölyeler, müzik veya TV odası, gençler için odalar, ofis alanı ve spor salonu ortak evlerin fiziksel düzenlemelerinde uygulanabilir. Ancak, ortak alanların oluşturulmasındaki amaçlar topluluk odaklıdır (ScottHanson & ScottHanson, 2004).

Ortak barınma topluluklarında özel konut birimleri, sıradan bir konutla benzer yaşam alanları içermektedir. Fakat çamaşır odaları, misafir odaları, hobi alanları ve atölyeler gibi genel olarak az kullanılan alanların bireysel konutların dışında herkesin kullanımına açık olan ortak evde yer alması sayesinde, özel konutlar boyut olarak çok daha az alan kaplamaktadır (Marckmann vd., 2012; Meltzer, 2005).

Özel konut birimlerinin mahremiyeti ile ortak kullanım alanlarının sosyalliği arasında yumuşak bir geçiş sağlayan ara alanların sağlanması sosyal etkileşim için gereklilik arz etmektedir (Abu-Ghazze, 1999). Ortak ve özel alanlar arasındaki yarı özel alanlar tampon bölge görevi görerek ortak barınma sakinleri için yeterli düzeyde mahremiyet sağlayabilir. Ayrıca bu yolla özel konutların özerkliği topluluk yaşamının avantajlarıyla birleştirilmiş olur (Williams, 2005a). Ortak barınma

topluluklarında, yaşam kalitesine mimari yapılar kadar bu yapılar arasında kalan boş alanların işlenmesi de katkıda bulunmaktadır. Özel konut birimleri arasındaki alanlar; oturma, yürüme, sosyalleşme, oyun oynama ve bahçe işleri gibi çeşitli faaliyetler için kullanılabilir (Durrett, 2009),

Türk Evi yapısının model önerisine entegrasyonu

Geleneksel Türk geniş aile yapısı Türk evi planlamasına şekil veren temel etmendir. Konut yapısı, Türk ailelerinin gereksinimlerini karşılamak ve kullanım amaçlarına yönelik işlevsel mekânlar sağlamak üzere inşa edilmektedir (Bektaş, 2023; Kuban, 2021). Türk Evi formları ve mekânsal düzenlemeleri birden fazla aile için uygun yaşam koşulları sağlamak üzere oluşturulduğundan, ortak barınma topluluk yapısında bulunan; ortak, yarı özel ve özel mekânlarla paralellikler kurulabilir. Bu temelde, sofa ve oda ilişkisi önemli bir parametredir. Bu iki temel yaşam alanı arasındaki ilişki, konut planlaması ve ailelerin sosyal organizasyonlarının belirlenmesinde önemli bir unsur olarak öne çıkmaktadır (Eldem, 1954; Küçükerman, 1996).

Geleneksel Türk aileleri, özellikle kırsalda birlikte yaşayan birkaç aileden oluşmaktadır. Ailenin erkek çocukları evlendikten sonra da günlük işlere ve mesleki faaliyetlere yardımcı olmak amacıyla evde kalmaya devam etmektedir. Bazı durumlarda, yakın akrabalar veya yaşlı üyeler de aileye katılabilir ve aynı konut biriminde yaşayabilir (Günay, 2004; Kuban, 2021; Küçükerman, 1996; Küçükerman ve Güner, 1995). Birden fazla aile bir arada yaşadığı için, Türk Evi'nin biçimi ve mekânsal konfigürasyonu her aileye uygun alanlar sağlayacak şekilde geliştirilmiştir. Dolayısıyla geniş aile yapısı, Türk Evi formlarının şekillenmesindeki en önemli etmenlerden biridir (Asatekin, 2005, s., 411; Günay, 1998, 2004; Kuban, 2021; Küçükerman, 1996).

Geleneksel Türk evi planlamasında, erkek üyelere ve onların misafirlerine açık mekânlar ile dış dünyaya kapalı ve çoğunlukla kadınlar tarafından kullanılan mekânlar olmak üzere ikiye ayrılır. Evin "haremlik" ve "selamlık" olarak ayrılması ekonomik ve sosyal koşullar nedeniyle sağlanamazsa, belirli odalar bu tür toplantılar için kullanılır. Bu kabul odalarının dışında kalan diğer iç mekânlar kadınlara aittir ve kadınlar bu mekânları kendi ihtiyaçlarına göre düzenlemektedir (Bektaş, 2023; Günay, 1998, 2004; Kuban, 2021; Küçükerman, 1996; Küçükerman ve Güner,

1995). Geleneksel Türk ailelerinin her bir üyesi, ekonomik faktörler, çevresel kısıtlamalar ve sosyal koşullar nedeniyle doğayı ve kaynaklarını etkin bir şekilde kullanmaktadır. Kaynakların ve mekânların ortak kullanımı aynı zamanda kaynakların verimli bir şekilde paylaşılmasını sağlayarak hem geleneksel Türk evleri hem de kentsel çevreler bağlamında çevresel açıdan sürdürülebilir davranışlar için bir katalizör görevi görmektedir (Ercoşkun, 2016).

Türk Evi'nde yaşayan geleneksel geniş ailelerin sosyal organizasyonları ile ortak barınma toplulukların bazı açılardan birbirleriyle örtüştüğü söylenebilir. Ancak, birlikte yaşamının nasıl uygulandığı farklılık göstermektedir. Kültürel faktörler ve aile üyelerinin birbirlerine olan sosyal ve ekonomik bağımlılıkları, geleneksel Türk geniş ailelerinin oluşumunda etkili olmaktadır. Öte yandan, ortak barınma bağlamında, topluluklar muhtemel sakinler tarafından bilinçli olarak oluşturulmaktadır. Topluluk üyelerinin diğer üyelerle yakın ve bağlantılı bir şekilde yaşamasını sağlayan ortak düşünce ve hedeflerdir. Mahremiyet kavramı da iki konut oluşumu arasında benzerlik göstermektedir. Türk Evi, formu ve mekânsal kurgusuyla geniş bir aile için içe dönük bir yaşam biçimine olanak sağlamaktadır. Aynı evde yaşayan daha küçük ailelerin mahremiyeti de odalar aracılığıyla sağlanmaktadır. Ortak barınma yönteminde de birden fazla hanenin bir arada yaşaması hedeflenmektedir. Bununla birlikte, ortak barınma topluluklarının üyeleri, Türk Evi'nin odalarına benzeyen özel konut birimlerinde bireyselliklerini korumaktadır.

Türk ailelerin en uygun koşullarda yaşamaya uyum sağlaması, ortak barınma topluluklarının çevreye duyarlı yaşamaya yönelik niyetleriyle ilişkilendirilebilir. Her iki konut örneğinde de çevresel etmenler, konut biçimi üzerinde etkilidir. Ortak barınmada; sıfır atık, çevresel kaynakların verimli kullanımı ve enerji tüketiminin azaltılması gibi çevre yanlısı kaygılar gözetilerek tasarlanabilmektedir. Benzer biçimde Türk Evi yapıları da doğaya saygılı tipolojik özellikler barındırmakta, güneş ve rüzgar yönü ile doğal malzemelere yakınlık göz önünde bulundurularak araziye yerleştirilmektedir.

Geleneksel Türk ailelerinin içe dönük yaşam biçiminin konutların mimari formlarını şekillendiren ve mekân kullanımını belirleyen temel unsur olduğunu göstermektedir (Asatekin, 2005; Bektaş, 2023; Eldem, 1954, 1984; Günay, 2004; Kuban, 2021; Küçükerman, 1996). Türk Evi'nin zemin katı, geleneksel Türk ailelerinin özel

hayatını sokak hayatından koruyan bir sınır olarak kurgulanmıştır. Bu bakımdan birçok örnekte evler zemin katta geniş açıklıklar içermez ve pencereler daha çok havalandırmanın gerekli olduğu mekânların duvarlarına yerleştirilir. Ama bu yapıların üst katları mümkün olduğunca sokağa açıktır ve aile bireylerinin sokak yaşamı ile görsel bağlantısını sağlayacak şekilde tasarlanmıştır. Böylece ev içinden dışarıya görebilirken, sokaktan geçenler evin içini göremez ve böylece ailenin mahremiyeti sağlanmış olur (Eldem, 1954; Günay, 2004; Küçükerman, 1996). Türk ailelerin mahremiyet amacıyla bilinçli tercihi olan içe dönük aile yaşamı, ortak barınma topluluk yönteminden farklı olduğu görülse de içe dönük yaşam biçimi Türk evinin sınırları içinde sürdürülmez. Türk evlerinin iç mekânları, geniş bir Türk ailesinin üyeleri arasında sayısız sosyal etkileşimin gerçekleşmesine olanak tanımaktadır. Bu çerçevede, konut sakinleri arasındaki sosyal etkileşimlerin güçlendirilmesi açısından geleneksel Türk ailelerinin sosyal organizasyonları ile ortak barınma toplulukları arasında benzerlikler görülebilmektedir.

Ancak, bu içe dönük yaşam tarzında bile komşularla iyi ilişkiler önemli görülmektedir. Türk evlerinin sade, süslemeden ve mimari öğelerden yoksun olarak inşa edildiğini belirten Bektaş, bunun sebebi olarak, toplumdaki sosyal ve kültürel kodların gösteri yapmak gibi aşırı davranışları kınaması olduğunu aktarmaktadır. Bu kültürel sebep, toplum üyeleri arasında daha az ayrışmaya yol açmakta ve her üyenin birbiriyle kolayca etkileşime girebildiği, sosyal olarak daha uyumlu yapıları çevrelerin ve mahallelerin oluşmasına zemin hazırlamaktadır (Bektaş, 2023)

Türk konut mimarisinde, aile bireylerinin sosyal etkileşimleri, evin planlaması ve mekânsal düzenlemeleriyle de desteklenmektedir. Evlerdeki özel odalar, mutfak, banyo, depo vb. hizmet alanları dışında, evin diğer bölümleri kısa sosyal karşılaşmalar veya aile toplantıları gibi etkinliklere ev sahipliği yapmaktadır. Bu bağlamda, sofa, sosyal etkileşimlerin merkezi olarak öne çıkar; fiziksel özellikleri ve plan üzerindeki stratejik konumu sayesinde bu alan, aile üyelerinin yoğun olarak bir araya geldiği bir mekân haline gelmektedir. Eldem (1954), sofayı erişilebilir ve sosyal faaliyetler için ideal bir alan olarak tanımlamaktadır. Avlu ise sofa ile birlikte aile içi etkileşimlerin teşvik edildiği ikinci önemli alan olarak işlev görür; burada hane halkı çeşitli aktivitelere eş zamanlı olarak katılım göstererek sosyal bağları güçlendirmektedir (Bozkurt ve Altınçekiç, 2013). Bu çerçevede özel, yarı özel ve

ortak mekân oluşumu bakımından, ortak barınma topluluk yapısı geleneksel Türk ve kurgusuna benzerlik göstermektedir.

Türk geniş aile yapısı küçük işletme benzeri bir yapıya sahiptir. Her aile kendi tarım arazisi veya bahçesine kendi gıdasını ürettiği için iş paylaşımı konusunda yardımlaşmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Büyük evlerin temizliği, toprakların işlenmesi, hayvanların beslenmesi, aileye yemek yapılması, çamaşır yıkanması, yaşlı ve çocuk bakımı gibi günlük işler insan gücü gerektirmektedir (Günay, 2004; Kuban, 2021; Küçükerman, 1996). Bu anlamda iş birliği, konut oluşumunu etkileyen çok önemli bir sosyal faktördür. Kolektif çalışmaya yönelik Türk evlerinin iç mekânları, işlevsel alanlar sağlamaya göre şekillenmektedir (Günay, 2004). Diğer yaşam alanları arasında sofa (iç salon) günlük çalışma, dinlenme ve rahatlama için esneklik sağlayan bir alan olarak öne çıkmaktadır. İç mekânda sofa, tüm özel alanlara (odalar) ve servis alanlarına (lavabolar, kilerler veya merdivenler) günlük aktiviteler için erişilebilir kılan bağlantı noktası konumundadır (Eldem, 1954; Küçükerman, 1996; Günay, 2004; Asatekin, 2005; Bektaş, 2023; Kuban, 2021).

Ortak barınma toplulukları özel yaşam ile toplu yaşamı birleştiren, çözüm arayışları sonucunda ortaya çıkmışlardır. Bu anlamda McCamant ve Durrett (1994) çalışmalarında bu tip yerleşim yöntemlerin ortaya çıkması, çekirdek ailelere yönelik yapılan konutların, apartmanların izole yaşam biçimi ve kullanışsızlığından kaynaklandığını aktarmaktadır. Bu yaşam çevrelerinden uzaklaşma isteği ve yeni yöntemler için arayış çabası, günlük işleri topluluk üyeleriyle iş birliği içinde gerçekleştirme, özel konutların özerkliğini topluluk yaşamının avantajlarıyla birleştiren yeni yaşam alanları ve yöntemleri doğurmuştur. Geleneksel Türk evleri de bu çerçevede özel yaşamı ve topluluk yaşamını kendi içinde örgütleyebilen mekânsal çözümler geliştirmiş, çeşitli sosyal, ekonomik ve günlük faaliyetlerin gerçekleşmesine olanak tanıyan esnek ve işlevsel mekânlar barındırmaktadır. Bu bağlamda sofa ve avlu, aile bireylerinin bir araya gelerek ev işlerini gerçekleştirdikleri mekânlardır, ortak barınma topluluklarında topluluğun kalbi olarak kabul edilen ortak ev (McCamant & Durrett, 1994) görevini, Türk evi kurgusunda sofa üstlenmektedir. Hane halkının hem özel yaşamı hem de birlikte zaman geçirebilecekleri sosyal yaşantısı aynı mekân organizasyonu içindeki farklı alanlarda çözümlenmiştir.

Türk Evi'nin tasarımında işlevsellik merkezi bir rol oynamaktadır; iç mekânlar öncelikle fonksiyonel gereksinimlere göre şekillendirilir ve bu da evin genel formunu belirler. Bektaş (1996), bu sürecin modern mimarlıkta görülen "form işlevi izler" ilkesine benzer olduğunu belirtmektedir. Türk Evleri, kullanıcı ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla sade ve işlevsel olarak tasarlanmıştır; bu yaklaşım, evler arasındaki sosyoekonomik farkların görsel olarak belirginleşmemesine olanak tanır. Ayrıca, evlerin esnek yapısı, çeşitli kullanım senaryolarına adaptasyonu kolaylaştırmaktadır.

Geleneksel Türk evlerinin iç mekânsal organizasyonları geniş aile yapısı ve buna bağlı yaşam tarzları tarafından belirlenmektedir. Bunu takiben, birkaç ailenin aynı evde birlikte yaşaması, geleneksel Türk evlerinin fiziksel özellikleri ve mekânsal düzenlemeleri ile desteklenmektedir (Asatekin, 2005). Plan kurgusunda odalar ve salon (sofa) karşılıklı olarak birbiriyle ilişkilidir (Eldem, 1954). Bu anlamda, odaların ortak alana yani sofaya eklenmesi, sofayı evin çekirdeği haline getirmektedir (Küçükerman, 1996). Dolayısıyla, ev planlarının değişmez ögesi olan sofa, evlerin odaları ve diğer yaşam alanları arasında her zaman bütünleştirici bir unsur olarak işlev görmektedir (Toker ve Toker, 2003). Bu bağlamda ortak barınma toplulukları oluşumlarında temel ilke edinilen ortak evin merkeze konumlanması ve özel konut birimlerinin bu evle ilişkilendirilerek site alanına yerleştirilmesi, geleneksel Türk evi kurgusu ile ilişkilendirilebilir. Küçükerman (1996) geleneksel Türk evlerinde sofanın merkezi konumlanışını, göçebe çadırlarının düzeniyle karşılaştırır. Sofa, göçebe toplulukların çadırlarının etrafında örgütlendiği merkezi bir mekân gibi, odaların da evdeki sofa etrafına düzenlendiği bir yapı sunar. Bu düzenleme, sofa'nın, aile bireylerinin özel alanlarından çıkıp, sosyal etkileşime kolayca katılabilmeleri için bir toplanma alanı olarak işlev görmesini sağlar. Bu benzerlik, sofayı sadece bir geçiş yolu olmaktan çıkarıp, evin sosyal kalbi haline getirmektedir.

Geleneksel Türk evi yapılarında avlu da aynen sofa gibi aile üyeleri arasındaki ilişkilerin pekiştirildiği ikinci bütünleştirici mekândır. Türk evlerinde avlu ve/veya avluya doğrudan açılan sofa aracılığıyla doğa ile bağlantı kurulur. Bu açıdan avlu, aile bireylerinin doğayla doğrudan etkileşime girebildiği evin bir yaşam alanıdır. Avlu, fiziksel olarak dış dünyadan duvarlar ve/veya diğer mimari öğelerle

sınırlandırılmış olsa da sokakla görsel ve işitsel bağlantı sağlaması nedeniyle yarı özel bir alan olarak kabul edilebilir (Eldem, 1954; Bozkurt ve Altınçekiç, 2013).

Cohousing (Ortak barınma) modeli, yaşlı bireylerin bağımsız ve etkin bir yaşam sürdürme arzusunu destekleyen bir yaklaşım olarak öne çıkmaktadır. Bu model, bireylerin yaşam çevrelerinde aktif bir rol almasını, yerinde yaşlanma imkanını ve sosyal bağların güçlenmesini sağlayarak yaşlıların yaşam kalitesini artırmayı hedeflemektedir. Bu bağlamda, geleneksel Türk evi kurgusu ile Cohousing arasında kurulan ilişki, her iki yaşam biçiminin benzer yönlerine dikkat çekmektedir.

Geleneksel Türk evinde, sofa gibi ortak kullanım alanları, bireyler arası sosyal etkileşimi ve topluluk içindeki dayanışmayı teşvik ederken, aynı zamanda her hane için mahremiyet alanlarını da korumaktadır. Bu, cohousing modelinin temel prensipleriyle uyumlu bir yapı sunmaktadır. Ortak barınma toplulukları, ortak kullanım alanlarını (mutfak, bahçe, atölye vb.) ve özel konutları stratejik bir şekilde planlayarak, hem topluluk içindeki sosyal etkileşimi teşvik etmekte hem de bireysel mahremiyet ihtiyaçlarını karşılamaktadır.

Toplumsal ve kültürel kodlarımıza uygun yeni yaşam modeli bakış açısı ile oluşturulacak olan yaşam çevreleri, yaşlı bireylerin yaşam alanlarını daha işlevsel ve uygun hale getirecektir. Dolayısıyla bu veriler Cohousing modelinin toplumumuzun ve kültürel yapımızın temel taşlarından biri olan geleneksel Türk evi kurgusu ile önemli benzerlikler taşıdığını ortaya koymaktadır. Geleneksel Türk evinin, ortak kullanım alanları ve bireysel mahremiyet dengesi ile zengin sosyal dokusu, toplumuza yönelik modern Senior Cohousing (Kıdemliler Sitesi) modelleri için değerli bir ilham kaynağı olarak öne çıkmaktadır. Bu model, toplumun yaşça kıdemli bireylerine yönelik olarak tasarlanacak yeni yaşam çevrelerinin geliştirilmesinde kritik bir rol oynayabilir.

Kıdemliler Sitesi Modeli

Ortak barınma toplulukların (Cohousing) temel amacı, eskiden doğal olarak oluşan topluluk kavramını yeniden yaratma çabasıdır, eski bir fikre çağdaş bir yaklaşımdır (Durrett, 2009). Ortak barınma toplulukları, geleneksel Türk evi kurgusundan öğrenilen sosyal ve fiziksel düzenlemeleri benimseyerek, yaşlı bireyler için hem bağımsız hem de topluluk içinde aktif bir yaşam sunma potansiyeline sahiptir. Bu

yeni yaşam çevreleri, toplumsal ve kültürel kodlarımıza uygun şekilde şekillendirildiğinde, yaşlı bireylerin günlük yaşamlarını daha işlevsel ve uyumlu hale getirebilir. Dolayısıyla, geleneksel Türk evi mimarisinin bu modern yaşam modellerine entegrasyonu, yaşlı bireylerin yaşam kalitesini artırmak ve onları topluma daha sıkı bir şekilde bağlamak için stratejik öneme sahiptir. Bu bütünleşik yaklaşım, yaşlıların hem bağımsızlık ihtiyaçlarını karşılar hem de sosyal destek sistemlerinden yararlanmalarını sağlar, böylece onların sosyal ve aktif bir yaşam sürmelerine olanak tanır.

Türk toplumunun sosyal ve kültürel yapısına uyum sağlayacak şekilde tasarlanmış, yaşlı bireyler için yenilikçi bir yaşam modeli önerisi olan “Kıdemliler Sitesi’nin” kurulum süreci ve işleyiş mekanizmalarını ele alındığında, bu model, Senior Cohousing (Kıdemliler Sitesi) modelinin temel prensiplerinden yararlanarak, Türkiye’nin kültürel dinamiklerine özgü düzenlemelerle geliştirilmiştir (Şekil 5.1).

Kıdemliler Sitesi, yaşlı bireylerin bağımsız yaşamlarını sürdürebilmeleri için düşünülmüş bir ortak barınma modelidir. Bu site, hem özel yaşam alanlarına sahip olacak hem de ortak kullanım alanlarıyla sosyal etkileşimi teşvik edecek şekilde planlanacaktır. Modelin temelinde, bireylerin kendi evlerinde özgürce yaşarken, aynı zamanda geniş bir toplulukla etkileşim içinde olmaları yatmaktadır. Kıdemliler Sitesi’nin kurulum süreci, öncelikle uygun bir lokasyon belirlemekle başlar. Bu lokasyon, ulaşım olanaklarına yakınlığı, doğal çevreyle uyumu ve altyapı hizmetlerine erişim gibi kriterler göz önünde bulundurularak seçilmelidir. Mimari tasarım aşamasında, bireysel mahremiyet ile topluluk içinde sosyal etkileşim arasındaki dengeye özen gösterilmelidir. Her birim, modern mimari özelliklerle donatılarak, yaşlıların fiziksel ihtiyaçlarına uygun hale getirilirken, geniş ortak kullanım alanları da planlanmalıdır.

Sağlığı yerinde olan sakinlerin yemek yeme, yaşama, barınma gibi fiziksel ihtiyaçlarını karşılayan mekânların yanı sıra yüzme havuzu, spor salonu, spor ve oyun alanları gibi diğer mekânlara da ihtiyacı bulunmaktadır. Yaşlı bireylerin hobilerine zaman ayırabilecek, manevi yönlerini tatmin edebilecek, sosyalleşmek için birbirleriyle etkileşim ve iletişim kurabilecekleri mekânlar ve alanlar bulunmalıdır. Boş zamanı değerlendirmek ve yaşam çevresinde sıkılmadan eğlenceli vakit geçirebilecek aktiviteler kullanıcının yaşam konforu için önemlidir. Bu

aktiviteler yoluyla yaşı sakınler hayata bağlanır, yaşam çevrelerine karşı aidiyet duyguları pekişir ve sahiplenme duyguları güçlenir. Bu kullanıcı grubuna yönelik çevrelerin çok sayıda farklı aktiviteye uygun alanlar ile donatılmış olması, daha az psikolojik ve fiziksel sorunu olan mutlu bireyler anlamına gelmektedir. Evcil hayvan beslemek, bahçe işleri ile ilgilenmek, bitki yetiştirmek yaşlıların psikolojik sağlıklarını olumlu yönde etkileyen en keyifli aktiviteler olarak önerilmektedir (Colombo vd., 2006).

Kıdemliler Sitesi'ne kabul süreçleri, bireylerin yaş, sağlık durumu ve sosyal ihtiyaçları gibi faktörlere göre belirlenir. Bu topluluk, aktif yaş almayı destekleyen, sosyal ilişkileri güçlendiren ve bireylerin yaşam kalitesini artıran bir yapı sunmayı hedefler. Bu nedenle, üyelerin topluluk kurallarına ve etkileşim dinamiklerine uyum sağlama yeteneği önemli bir kriterdir. Kabuller, bireylerin siteye uyum sağlayabilme kapasitelerini ve toplulukla etkileşimde bulunma istekliliklerini değerlendirecek şekilde kurgulanacaktır. Üyelik, bireylerin hem site kurallarını kabul etmelerini hem de topluluğun sosyal norm ve değerlerine saygı gösterme taahhüdünde bulunmalarını gerektirecek.

Kıdemliler Sitesi, kooperatif yönetim modelini benimseyerek, şeffaflık ve eşitlik ilkeleri üzerine kurulacaktır. Yönetim, sakinlerin doğrudan katılımıyla seçilen bir yönetim kurulu tarafından gerçekleştirilir. Bu kurul site içindeki; faaliyetler, etkinlikler, bakım ve onarım işleri, finansal yönetim ve acil durum planlaması gibi konularda sakinlerin katılımıyla sağlanan, katılımcı bir yönetim modeli ile organize edilerek kararlar alır. Bu modelde, topluluk oluşumunun ilk safhasından başlayarak; üye kabul, site alanı belirleme, özel konut, ortak ev ve çevre tasarımı süreçleri, uygulama safhası gibi tüm aşamalarda sakinler tüm kararlarda aktif olarak katılabilecek ve sonrasında da Kıdemliler Sitesinde oturan her sakin toplulukla ilgili önemli konularda söz sahibi olacaktır.

Kıdemliler Sitesi, sakinlerinin sosyal etkileşimini ve kültürel etkinliklere katılımını teşvik eden çeşitli etkinlikler ve programlar sunar. Bu etkinlikler, yerel kültürün zenginliklerini yansıtan sanat atölyeleri, eğitim seminerleri, halk oyunları ve müzik etkinlikleri gibi geleneksel faaliyetlerden modern sosyal aktivitelere kadar geniş bir yelpazede olmalıdır. Ayrıca, site içerisinde kutlamalar, eğitim programları ve

sağlıkla ilgili atölyeler düzenlenerek yaşlı bireylerin hayat kalitesinin artırılması hedeflenecektir.

"Kıdemliler Sitesi" modeli, Türk toplumunun geleneksel değerlerini modern yaşam çözümleriyle bütünleştiren, yaşlı bireyler için sürdürülebilir ve tatmin edici bir yaşam ortamı sunmayı amaçlamaktadır. Bu modelin başarılı bir şekilde uygulanması, yaşlı bireylerin toplum içindeki yerlerini güçlendirirken, onlara bağımsız ve aktif bir yaşam sürme imkanı sağlayacaktır.

Şekil 5.1 : Kıdemliler sitesi kuruluş süreci

Kıdemliler sitesinde ortak ev tasarımı

Müstakil konutların araziye yayılma biçimini karşın, ortak ev bu konutların toparlanmış hallini temsil eder. Özel konut ve mahalle kültürü arasında boşluğu doldurduğu söylenebilir. Özel konutların tükettiği zaman, enerji ve maddi olanaklara karşın ortak ev bu üç konuda korumacı bir tutum sergiler.

Ortak ev tasarlanırken öncelikle iyi bir programlama ve planlama yapılması gerekmektedir. Toplulukta yer alacak olan sakinlerin görüşleri ve düşünceleri çerçevesinde ihtiyaçlar programlanır ve bu perspektifte hareket edilir. Sakinlerin beyin fırtınası yaparak ortak evde bulunmasını istedikleri; yemek yapma ve yemek yeme alanı, çamaşırhane, oyun alanları, misafir odaları, sosyal etkinlik salonu, atölyeler, hobi alanları, okuma köşeleri ve bu tür aktiviteler listelenir (Şekil 5.1).

Topluluğun vaziyet planında takip edilen mekân birimleri arasındaki ilişkiler ortak evde bulunan alanlar arasında da uygulanmaya çalışılır. Ayrıca ortak evdeki; mutfak, yemek alanı, salon, atölye, misafir odaları gibi alanların birbiriyle ilişkisi kadar bu birimlerin site alanı ile olan ilişkileri de önem arz etmektedir. Ortak akşam yemeklerine katılmak veya çamaşır yıkama alanlarını kullanmak gibi belirli etkinlikler topluluk sakinlerinin ortak eve gelmesini sağlayabilir ve tasarım, orada bulunanların diğer insanlar tarafından görünmesini sağlamalı, onları da buraya çekmelidir.

Ortak ev planlamasında mutfak alanı merkezi alan olarak kabul edilir. Ortak ev planlamasında mutfağa erişim kolaylıkla sağlanmalıdır fakat mutfak içindeki sirkülasyon alanları kesinlikle mutfak işleyişine engel teşkil etmemelidir. Oturma ve yemek alanları arasındaki ilişki de önemlidir. Bu mekânlar birbirine ışıltme mesafesinde olmalı, ancak insanların yemek öncesi veya sonrasında dinlenebilecekleri bir yere sahip olmaları için mutfak ve yemek alanından yeterince ayrı olmalıdır. Salon veya oturma alanı yemek alanına doğrudan bitişik olduğunda, topluluk üyeleri onu bir toplanma yeri olarak kullanacaklardır. Oturma alanı bir koridorun sonuna, izole edilmiş ve yemek alanındaki sosyal çevreden uzak bir yere yerleştirildiğinde, muhtemelen yeterince kullanılmayacaktır.

Kalabalık insan gruplarının kullanacağı ortak evde akustik anlamda iyi bir atmosfer yaratmak için mutlaka gerekli önlemlerin alınması şarttır. Bu mekânı kullanan sakinler normal bir konuşma tonuyla konuşamazlarsa, sonraki süreçlerde buraya kullanmamayı tercih etme olasılıkları yüksektir. Rahatsız edici derecede gürültülü alanlar, genellikle çok fazla geniş, düz, sert yüzeye sahip olmanın sonucudur. Ses emici yüzey malzemeleri gürültü oluşumunu minimize edecektir.

Topluluk sakinlerinin ihtiyaç duyması halinde sağlık ve bakım desteği alma durumu yaşanabilmektedir. Bu ihtiyaçlara karşılık personellerin konaklaması için her özel konutta fazladan yapılacak oda veya mekânsal çözümler topluluk maliyetini arttıracığından, ortak ev bünyesine odalar yapmak daha az mekân ile daha çok hizmet sağlanmış olur. Toplulukta kalıcı personel (sağlık, bakıcı vb.) ihtiyacı durumuna karşın ortak evde yaratılacak yatak odaları, tam donanımlı hizmet sunması, uzun süreli kalmaya uygun ve gerekli mahremiyetin sağlayabilmesi gerekmektedir. Ortak evde konaklayacak personellerin gün içinde topluluk üyeleri ile

sürekli iletişimde olması sayesinde, bu durum topluluğa daha hızlı adapte olmasına katkı sunacaktır. Bu nedenle ortak konutun hem ortak alan hem de özel alan olarak konforlu bir şekilde işlemesi son derece önemlidir. Ortak ev, bireysel evlerin ihtiyaçlarını destekleyen ve tamamlayan bir uzantıdır, ancak daha da önemlisi bir mahalleyi bir topluluğa dönüştürür.

Şekil 5.2 : Ortak ev’i oluşturan temel ihtiyaçlar

Ortak ev mutfak en önemli alanlardandır. Mutfakta tezgah açık ve engelsiz olmalıdır, bu sayede yemeklerin çıkışa hazır hale gelmesi ve kirli tabakların mutfaka geri dönmesi için yer sağlanmış olur. Mutfak işleyiş süreci (hazırlık, aşçı 1, aşçı 2, temizlik) birbirine engel teşkil etmeden ilerlemelidir; bu alanları ayırmak mutfak daha güvenli ve verimli hale getirecektir.

Merkezi bir ada insanları ve etkinlikleri bir araya getirerek topluluk oluşumunu kolaylaştıracaktır. Ortak mutfaklar, insanları bir araya getirmek, yemek pişirmeyi sosyal ve eğlenceli hale getirmek için tasarlanmalıdır.

Mutfak üst dolaplarında kapak olmaması, eşyaların görülmesini sağlayarak mutfakta çalışmayı kolaylaştıracaktır. Ortak evde sakinler tarafından yemek yapılırken tüm eşyaların yer değişmiş olabilmektedir. Bu durumda eşyaları aramak yorucu ve

zahmetli olabilmektedir. Eşyaların açık ve erişilebilir olması, mutfak kullanımını kolaylaştıracaktır.

Mutfak temizliği için zeminde bir giderin olması gerekmektedir. Yemek sonrası zemin yıkaması ve temizliği için zaman kazandıracak ve kolaylık sağlayacak ayrıca yıkama işlemi mutfağın hijyenik kalmasına da katkı sunacaktır.

Mutfakta kullanılacak cihazların endüstriyel tipte olması, kalabalık yemekler için yoğun çalışma temposuna uygun olması gerekmektedir. Fakat bu durum, mutfağın bir işletmeye benzemesine neden olmamalıdır. Mutfak her zaman ev gibi sıcak ve davetkar bir atmosfere sahip olmalıdır. Ticari mutfaklar, herkesi birbirinden ayırmak ve göreve odaklanmak için tasarlanmaktadır. Ortak barınma mutfakları ise insanları bir araya getirmek, yemek pişirmeyi eğlenceli hale getirmek için tasarlanır.

Mutfakta buzdolabı mutfağın girişine yakın olmalıdır. Böylece kullanıcılar buzdolabına kolayca erişebilirler. Buzdolabı mutfakta çalışmayan kişilerin buraya tek gelme sebebi olabilir, bu nedenle erişimi kolay ve engelsiz olmalıdır.

Mutfağın samimi bir his vermesi en önemli etmenlerdendir, mutfağın başarısı için insanların orada olmayı istemesi esastır. Bunu başarmak için mutfak: kullanıcıların görmesi ve görülmesi için açık olmalıdır. Tesadüfi karşılaşmalar için aşçıların insanları görmesi ve insanların da onları görmesi gerekir. Onları görmek başka faaliyetlerin de başlamasına kaynak olacaktır. Görsel temasın olmaması durumunda ise boş kalan bir ortak ev ile sonuçlanır. Açık bir mutfakta yemek pişirirken, aşçılar günün kahramanları gibi hisseder, kapalı bir mutfakta ise kendilerini hizmetçi gibi hissederler (Durrett, 2009, s. 167).

Mutfak tasarımında sıcak renk ve malzemelerin tercih edilmesi uzun süreli kullanımlar için daha elverişli olabilir. Mekân aydınlatması yeterli doğal ışık ve gerekli durumlarda yapay aydınlatma kaynaklarıyla desteklenmesi gerekmektedir.

Ortak evde en fazla zaman geçirilen mekân mutfaktır. İkinci olarak insan-saat açısından en fazla zamanı harcatan alan çamaşır alanıdır. Bu mekânda, yapılan bir iş olmaktan çıkarak sosyal bir fırsat haline gelmektedir. Ortak noktaların varlığı, topluluk oluşumunu güçlendirmektedir.

Ekonomik açıdan değerlendirildiğinde, bir grup için bir dizi çamaşır makinesi satın almak, her hanenin kendi makinesini almasına kıyasla daha uygun maliyetlidir. Daha az makine satın alınması, harcamaların azalmasına ve inşaat maliyetlerinde hane başına tasarruf sağlanmasına olanak tanır. Ortak çamaşır makinelerinde biyolojik olarak parçalanabilen deterjanlar kullanılarak pis suyun sulama amacıyla toplanması mümkündür ve bu da su tasarrufunu artırır.

Özel konutlarda çamaşır ve kurutma makinelerinin çalışmasıyla ortaya çıkan ısı, iç mekân sıcaklığını etkileyerek klima kullanımını artırır. Ancak bu ısıyı ortak bir mekânda izole etmek çok daha kolaydır. Ayrıca, çamaşır ve kurutma makinelerinin çalışması sırasında oluşan ses, iç mekânda akustik gürültüye neden olur. Her ev için ses izolasyonu yapmak, yalnızca ortak bir alanda izolasyon yapmaktan çok daha maliyetli ve zordur. Ancak, her özel konutta çamaşır makinesi bağlantıları bir seçenek haline getirilebilir. Kullanışlı ve kolay erişilebilir ortak bir çamaşırhane, alanın verimli kullanımını en üst düzeye çıkarırken topluluk ve ekolojik hedefleri teşvik eder.

Kıdemliler sitesinde özel konut tasarımı

Nasıl ki bir birlikte yaşam topluluğundaki ortak evler ve paylaşılan açık alanlar insan ölçeğinde yaşanabilirliği teşvik ediyorsa, her bireysel konutun iç mekânları da aynı amaca hizmet eder. Mimarların, her evin sakinlerinin ihtiyaçlarını, isteklerini ve önceliklerini yansıtmaları için sakinlerle yakından çalışması gerekmektedir. Bu, topluluk oluşturma sürecinde gerçekleşen toplantı ve çalışmalar sırasında belirlenen ihtiyaçlar, istekler ve öncelikler doğrultusunda gerçekleşmelidir. Kötü bir tasarım programı, kötü mimariyi garanti eder, ancak iyi bir program iyi bir mimariyi garanti etmez.

Özel konut tasarımı gerçekleştirilirken, mutlaka ortak ev olanaklarının özel konutları nasıl desteklediği konusu göz önünde tutulmalı ve topluluk sakinlerine bunun tekrar hatırlatılması gerekmektedir. Örneğin, ortak evde misafir odalarının bulunması, özel konutlarda bu ihtiyacı giderebilir.

Özel konut tasarımı safhasında şu konular ele alınır:

- Ev matrisi: Topluluk kaç adet stüdyo, bir yatak odalı ve iki yatak odalı birim içerecek?

- Her ev ve bina tipi için kat sayısı.
- Ev bölgeleme konuları: Yaşam alanları ve özel alanlar (örneğin yatak odaları).
- Erişilebilirlik, uyarlanabilirlik ve ziyaret edilebilirlik ihtiyaçları.
- Mutfaklar: Buzdolapları, lavabolar, ocak vb. boyutları.
- Şömineler.
- Akustik.
- Isıtma ve soğutma.
- Mimari ve iç mimari tasarım.

Planlama kararları sonrasında; Güneş enerjisi, alternatif yapı malzemeleri, çatı katı erişimi, yerleşik ses sistemleri, iç mekân donatıları ve malzemeleri gibi detaylar tasarım geliştirme aşamasında kararlaştırılmaktadır.

Topluluk ve birliktelik önemli olsa da insanlar zamanlarının çoğunu kendi evlerinde geçirirler. Toplulukta birlikte yaşamının en güzel yanı, özel bir hayatınız ve topluluk hayatınızın birlikte olması ve her ikisinden de istediğiniz kadarına sahip olabilmenizdir.

Günümüzde geleneksel yaşlı konutlarının en büyük sorunlarından biri, tekdüze ve kişisiz bir his vermesidir. Buna karşılık, yeni yaşlı birlikte yaşama topluluklarında sakinlerin seçebileceği farklı konut plan alternatifleri bulunur. Yaşlı sakinler, tasarımları geliştirmek için mimarlarla birlikte çalışırlar. Bireysel hanelerde konut sahipleri, kullanılan malzeme, renk ve ev aletleri gibi seçeneklerde tercih şansına sahiptir, böylece sonunda her konut biraz farklılaşır ve özgün hale gelir.

Tasarım, sakinlerin ani ve beklenmedik ihtiyaçlarına kolayca uyarlanabilir olmalıdır; bu, sakinlerin birimleri kolayca değiştirebilme olasılığını içerir. Her birimin başlangıçtan itibaren en yüksek erişilebilirlik standartlarına uyması şart olmasa da, acil durum planlarının olması önemlidir. Topluluklarda genellikle farklı konut boyutlarına sahip evler bulunur. Bu sayede sakinlerin ihtiyaçlarına göre topluluk içinde kolaylıkla taşınmalarına olanak tanınmış olur.

Özel yapılar genellikle seri üretim yapılardan daha pahalıdır. Bu nedenle, birlikte yaşamı ekonomik hale getirmek için seri üretim yaklaşımı benimsenmektedir. Özel evler genellikle standart bir arsa üzerinde başlar ve ardından özelleştirilmiş bir ev

yerleştirilir. Başlangıçta seri üretim olan yapı, sonunda bireysel özel evlere dönüşür. Birlikte yaşam ise tam tersidir; başından itibaren benzersizdir, sakinlerin belirli hedeflerine uygun olarak tasarlanır, ancak her ev sonunda birçok benzerinden biri olur.

Ortak evde sunulan olanaklarla özel konutların barındırdığı imkanların aynı olmaması için sakinlerin evlerinin en önemli işlevlerini netleştirmek için mimar ve iç mimar ile birlikte çalışmaları gerekir. Sakinler ayrıca inşaat kalitesi için öncelikler belirleyebilirler. Ses ve ısı izolasyonu gibi yapının inşaat sürecinde karar verilen etmenlere yatırıp yapmak, sonradan müdahale etmenin daha kolay olduğu mutfak dolapları gibi mobilyalara yatırım yapmaktan daha faydalıdır. Mekânda; yükseklik, akustik, ısıtma-soğutma, havalandırma, depolama, renk ve malzeme gibi etmenler büyük bir öneme sahiptir. Küçük bir evin en üst düzeyde performansla çalışması, bu tür ayrıntılarla ilişkilidir.

Ortak barınma topluluk modelinde; evlerin özel odalarını, oturma odası veya salon, evin ön cephesine konumlandırma geleneğinden kopmuştur. Bunun yerine mutfağı evin kamuya açık tarafında, ortak açık alana en yakın yerde konumlandırmaktadırlar. Bu yerleşim düzeni, iç mekân ve dış mekân ile özel ve topluluk alanları arasında daha güçlü bir bağlantı oluşturur. Buna karşılık, evin özel tarafı genellikle arka tarafta veya üst katta bulunur.

Özel konut birimleri tasarlanırken dikkat edilmesi gereken özellikler (Durrett, 2009, s. 173);

- Ev türlerinin dağılımı: stüdyo sayısı, tek yatak odalı birimler, çok yatak odalı birimler, ortak haneler vb.
- Yerleştirilecek işlevler: yemek yeme, uyuma, çalışma vb.
- İstenen özellikler: açık mutfak, yemek alanı, oturma odası, açık kat planı.
- Akustik ve ışık.
- Güneş enerjisi erişimi, ortak eve görsel erişim, komşular vb.
- İç/dış mekân ilişkisi: terasa erişim vb.
- Esneklik ve gelecekteki ihtiyaçlara uygunluk vb.
- Çamaşır makinesi, kurutma makinesi tesisatı.
- Zemin, tezgah, mobilya vb. alanlarda bireysel malzeme tercihleri.

- Nişler, gömme kitap rafları, ekstra tavan penceresi vb. seçenekler.

Kıdemli ortak barınma toplulukları tasarımında önemli bir diğer konu da konut birimlerin kaç tanesinin tek ve iki katlı olacağıdır. Bazı yaşlı sakinler için, merdivenler sorun teşkil edeceği için tek katlı bir daireye geçmek isterken, bazıları iki katlı konut modellerini tercih etmektedir. Topluluklarda farklı yapı tiplerine sahip konutların olması, alternatif yaşam alanları sağlaması bakımından önemlidir. Topluluk sakinleri yaş aldıkça tek katlı konutlara geçmeyi tercih edebilir ve topluluğa yeni dahil olan daha genç bireyler iki katlı konutlara geçerek daha geniş yaşam alanları edinirler (Şekil 5.2).

Şekil 5.3 : Özel konut oluşumunda ele alınan etmenler

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Yaşlılık kavramı üzerine artan ilgi, araştırmacıları yaşlanma olgusuyla ilişkili konulara odaklanmaya sürüklemektedir; bunlardan biri de yaşlı bireylerin barınma çevresidir. Çoğu ülkede, yaşlıların değişen taleplerine cevap verebilmek için alternatif yeni tip konut çevreleri yaratılmıştır. Ancak, aynı sorun Türkiye’de de mevcut olmasına karşın, yaşlı bireyler için tek alternatif barınma türü, çoğu geleneksel projeler olarak tasarlanan uzun süreli kurumsal yaşlı bakım modelleridir (Kızıldağ Özdemirli, 2022).

Araştırma, değişen demografik yapılar ve yaşlanan nüfusun ihtiyaçları göz önünde bulundurularak, Türkiye’de yaşlı bakımı alanındaki mevcut uygulamaları ele almakta ve çağımıza en uygun biçimde cevap verebilecek yeni bir yaşam çevresi önerisi sunmaktadır.

Bu bölümde, araştırmanın ana bulgularının yanı sıra, tez kapsamında ortaya konulan yeni yaşam modelinin yaşlı bireylerin bağımsızlık, güvenlik ve sosyal katılımını nasıl destekleyebileceği üzerinde durulmaktadır. Ayrıca, elde edilen sonuçların, yaşlı bakımı politikaları ve uygulamaları üzerindeki etkileri değerlendirilerek, yaşlı bireylerin yaşam kalitesini artırmaya yönelik stratejik öneriler sunulmaktadır.

Bu araştırma, iç mimarlık alanında yaşlı bireylerin yaşam kalitesini artırmaya yönelik önemli katkılar sağlamaktadır. Yaşlılık sürecinde insanların karşılaştığı fiziksel, zihinsel ve duygusal değişikliklere uygun yaşam alanları tasarlamak, iç mimarlık disiplininin sosyal sorumluluk boyutunu güçlendirmektedir. Bu çalışma, yaşlı bireyler için daha işlevsel ve rahat mekânlar oluşturulmasına yönelik detaylı bilgiler sunarak, mekân tasarımında kullanıcı merkezli yaklaşımların önemini vurgulamaktadır.

Huzurevlerinde yaşamın her yönüne dokunan iç mekân fiziksel çevre faktörlerinin iyileştirilmesi, yaşlı bireylerin günlük yaşamlarını daha bağımsız ve konforlu bir

şekilde sürdürebilmelerine imkan tanırken, aynı zamanda sosyal izolasyonun azaltılmasına ve yaşam memnuniyetinin artırılmasına yardımcı olur. Bu bağlamda, iç mimarlık alanındaki profesyonellerin, yaşlıların ihtiyaç ve beklentilerini anlamaları ve bu doğrultuda mekânları şekillendirmeleri büyük önem taşımaktadır.

Geniş kapsamlı etkiler açısından, bu araştırma, yaşlı bireylerin değişen ihtiyaçlarını karşılamak için mekân tasarımında yapılabilecek yenilikleri ve iyileştirmeleri ortaya koymaktadır. Bu yenilikler, yaşlıların yaşam çevrelerine yeni bir bakış açısı ile yaklaşarak, onların toplum içinde aktif ve bağımsız bir yaşam sürdürmelerine olanak tanıyacak tasarım stratejilerini içermektedir. Ayrıca, yaşlı bireylerin sağlık, güvenlik ve sosyal ihtiyaçlarını karşılayacak mekânlar yaratılması, toplumsal yaşam kalitesinin genel olarak artmasına katkıda bulunacak ve nihayetinde yaşlı nüfusun artan taleplerine yönelik sürdürülebilir çözümler sunacaktır.

Tez çalışması kapsamında belirlenen hipotez, "Değişen çağa göre aktif yaşlanma yaklaşımı dahilinde kurumsal bakım hizmetlerinin; kapsamının, kalitesinin, standardizasyonun iç mekân tasarımı ve fiziksel çevre faktörleri bakımından belirlenmesi, Türkiye için uygun bakım hizmetleri veren mekânların tasarlanması için gereklidir." şeklinde ifade edilmiştir. Araştırma verileri, özellikle demografik verilere göre anlamlı düzeyde farklılık gösteren etmenlerin sonuçları hipotezi doğrulamaktadır. Bu çerçevede Türkiye’de yaşlı bireylerin ihtiyaçlarına uygun, aktif yaşlanmayı destekleyen kurumsal bakım hizmetlerinin geliştirilmesine yönelik bir model önerilmektedir. Bu model, mekânının fiziksel ve sosyal çevre faktörlerini dikkate alarak yaşlı bireylerin aktif yaşlanma yaklaşımı ile bağımsız, sağlıklı ve sosyal bir yaşam sürmelerini hedeflemektedir.

Araştırmanın bulguları, mekân tasarımlarının yaşlı bireylerin günlük yaşamlarını doğrudan etkilediğini ve uygun şartların yaşam kalitelerini artırdığını göstermiştir. Özellikle iç mekân tasarımı ve fiziksel çevre faktörlerinin, yaşlıların bağımsızlık, güvenlik, erişilebilirlik ve sosyal etkileşim ihtiyaçlarını karşılamada kritik rol oynadığı belirlenmiştir. Bae & Kim (2024) ve Eijkelenboom, vd. (2017) araştırmalarında bu bulguları destekleyen verilere ulaşmışlardır. Ayrıca çalışma kapsamında ulaşılan bulgular, hipotezin temel varsayımlarını doğrulamaktadır.

Tez çalışması ayrıca, mekân tasarımlarında kullanılan aydınlatma, malzeme, renk, akustik ve termal etmenler ile mekânsal düzenlemeler gibi çeşitli unsurların yaşlı bireyler üzerindeki etkileri incelenmiştir. Bu incelemeler, yaş dostu mekânların oluşturulmasında bu unsurların hangi verilere göre optimize edilebileceğine dair bilgiler sunmaktadır. Ulaşılan sonuçlar, iç mekân fiziksel çevre faktörlerinin yaşlı kullanıcıların yaşam konforunu etkileyen çok önemli bir unsur olduğunu tanımlayan önceki çalışmalarla uyumludur (Bae, & Kim, 2024). Türkiye’de yaşlı bireyler için daha işlevsel ve yaşanabilir mekânların tasarlanması ve uygulanması konusunda bu çalışmanın sağladığı bilgiler, ileriki çalışmalara temel teşkil edecek ve politika yapıcılar için yol gösterici olacaktır.

Çalışma kapsamında;

1. Aktif yaşlanma yaklaşımı kapsamında yaşlı bireylere nasıl mekânlarda bakılacak?
2. Yaş dostu mekânlarda sunulan bakım hizmetlerinin kapsamı ne olacak?
3. Yaşlı bireylere bakım hizmeti verilecek mekânların iç mekân fiziksel çevre faktörleri standartları neler olacak? Araştırma sorularına yönelik cevaplar aranmıştır.

Bu bağlamda, aktif yaşlanma kapsamında yaşlı bireylere bakılacak mekânlar, onların bağımsızlıklarını korumalarını, sosyal olarak aktif kalmalarını ve günlük yaşamlarını mümkün olan en iyi şekilde sürdürebilmelerini destekleyecek şekilde tasarlanmalıdır. Bu mekânlar, erişilebilirlik ve güvenlik standartlarını yüksek tutarak, yaşlı bireylerin fiziksel kısıtlamalarını hesaba katmalıdır. Ayrıca, sosyal etkileşimi teşvik eden ortak kullanım alanları, yeterli doğal ışık, iç mekân sirkülasyonu için açık düzenler ve acil durumlar için kolay erişim gibi özellikler içermelidir.

Yaş dostu mekânlarda sunulan bakım hizmetlerinin kapsamı, bireysel ihtiyaçlara göre özelleştirilebilen kapsamlı destek sistemlerini içermelidir. Bu hizmetler arasında sağlık yönetimi, beslenme danışmanlığı, fiziksel ve bilişsel tedaviler, günlük yaşam aktivitelerinde yardım ve sosyal faaliyetler yer alabilir. Ayrıca, bu hizmetlerin esnek olması, yaşlı bireylerin sağlık durumlarındaki değişikliklere hızlı bir şekilde uyum sağlamasına olanak tanımalıdır.

Yaşlı bireylere hizmet verilecek mekânların iç mekân fiziksel çevre faktörleri, güvenlik, konfor ve erişilebilirlik üzerine odaklanmalıdır. Standartlar; yaş, cinsiyet kuşak farkı, kurumda bulunma süresi gibi kişisel farklar gözetilerek özelleştirilmelidir. Ayrıca, aydınlatma düzeyleri, kontrast ve renk kullanımı, görsel ve işitsel etmenler, bireylerin yaşa bağlı görme ve işitme kayıplarını minimize edecek şekilde tasarlanmalıdır.

Yaşça kıdemli bireyler için uygun mekânların tasarımı, onların fiziksel, sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak gerçekleştirilmelidir. Yaşlı bireyler için tasarlanacak mekânlar, yoksunluk ihtiyaç düzeylerini tamamen karşılamalı, aynı zamanda sosyal etkileşim ve bağımsızlık imkanlarını maksimize etmelidir. Engelsiz yapma çevre; yeterli aydınlatma, yaşlı kullanıcı antropometrik verilerine uygun, ergonomik, mekânlar arası kolay erişim ve sosyal faaliyet alanlarının entegrasyonu gibi özelliklerle sağlamalıdır. Bu mekânlar aynı zamanda yaşlı bireylerin sağlık durumlarını destekleyecek şekilde tasarlanmalıdır. Örneğin; hava sirkülasyonu yeterli, hava kalitesi yüksek, koku sorunu olmayan, sıcaklık ve nem oranları dengelenmiş ve akustik etmenler üzerinde çalışılmış, gürültü seviyesi düşük, ses yalıtımı iyi tasarlanmış olmalıdır.

İhtiyaç Hiyerarşisi (İH) anket bölümüne ilişkin sonuç ve öneriler

İhtiyaç Hiyerarşisi anket sonuçlarına çeşitli demografik gruplar arasında ihtiyaçların nasıl farklılaştığını ve bu farklılaşmanın yaşlı bireylerin memnuniyet düzeylerine nasıl yansıdığını ortaya koymaktadır. Özellikle anlamlı farklar gözlenen faktörlerde yapılan çıkarımlar, huzurevi yönetimleri ve tasarımcıları için önemli içgörüler sunmaktadır.

Biyolojik ve Fizyolojik İhtiyaçlar faktörü, huzurevlerinde kalan yaşlı bireyler tarafından genelde yüksek memnuniyet düzeyiyle değerlendirilmiştir. Bu sonuçlar, huzurevlerinin temel yaşamsal gereksinimleri karşılama konusunda genel olarak yeterli olduğunu göstermektedir. Ancak, farklı demografik gruplar arasında bu ihtiyaçların karşılanma derecesinde bazı varyasyonlar gözlemlenmiştir.

Cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi ve kurumda kalma süresine göre farklılaşan memnuniyet düzeyleri, bu temel ihtiyaçların her grup için eşit derecede karşılanmadığını ortaya koymaktadır (Çizelge 4.5, Çizelge 4.6, Çizelge 4.8, Çizelge 4.9). Bu durum,

huzurevlerinin hizmetlerini kişiselleştirmesi ve her bireyin özel ihtiyaçlarını dikkate alarak hizmet sunması gerektiğini göstermektedir. Jun ve arkadaşları (2021) yaptıkları çalışmada, ulaşılan bu bulguya paralel olarak, ihtiyaç düzeylerinin kişi özelinde ele alınarak değerlendirilmesi gerektiğini aktarmaktadır. Örneğin, daha uzun süre kurumda kalan bireylerin memnuniyet düzeyleri genelde daha yüksekken, yeni gelen veya kısa süreli kalan bireylerin bu ihtiyaçları karşılanma düzeyi daha düşük bulunmuştur. Bu sonuçlar, yaşlı bireylerin sağlık ve temel yaşam destek ihtiyaçlarının sürekli olarak gözden geçirilmesi ve bu ihtiyaçlara yönelik hizmetlerin bireysel farklılıklar göz önünde bulundurularak optimize edilmesi gerekliliğini vurgulamaktadır. Ayrıca, yaşlı bireylerin biyolojik ve fizyolojik ihtiyaçlarını daha iyi anlamak ve bu alanda sunulan hizmetleri geliştirmek, huzurevlerindeki yaşam kalitesini artıracak, yaşlıların sağlıklı ve aktif bir yaşam sürdürmelerine olanak tanıyacaktır. Bu çıkarımlar, huzurevlerinin yaşlı bireylerin ihtiyaçlarını daha iyi anlamaları ve bu ihtiyaçlara uygun hizmetler geliştirmeleri için kritik öneme sahiptir. Her bir faktör için önerilen iyileştirmeler, yaşlı bireylerin yaşam kalitesini artırma potansiyeline sahip olup, uzun süreli yaşlı bakım kurumlarının bu yönde adımlar atması gerekmektedir.

Güvenlik İhtiyacı faktörü, yaşlı bireylerin fiziksel ve duygusal güvenliğinin sağlanması konusunda önemli bir gösterge olarak değerlendirilmektedir. Bu faktör, huzurevinin yaşlı bireyler için güvenli bir yaşam alanı sunma yeteneğini yansıtmaktadır. Araştırma bulguları, huzurevlerinde güvenlik önlemlerinin etkin bir şekilde uygulandığını, ancak yine de iyileştirilmesi gereken alanlar olduğunu göstermektedir. Güvenlik ihtiyacının daha yüksek memnuniyetle karşılanması, yaşlı bireylerin huzurevindeki genel yaşam kalitesini doğrudan katkı sağlayarak, onların sağlık ve refahı üzerinde olumlu etki yapacaktır. Kurumda kalma süresine göre bu ihtiyaç düzeyinde anlamlı düzeyde farklılık görülmektedir (Çizelge 4.9). Bu durum, kuruma güven duygusu ve adaptasyon konusunda sakinlere yönelik çalışmaların yapılması gerektiğini göstermektedir.

Sevgi/Ait Olma İhtiyacı, huzurevi sakinlerinin sosyal bağlantılarını ve topluluk içindeki yerini hissetme derecesini gösterir. Düşük memnuniyet skoru, bu bireylerin sosyal ilişkilerini ve aidiyet hissini yeterince desteklenmediğini işaret etmektedir (Çizelge 4.4). Bu durum, huzurevindeki sosyal aktivitelerin, sosyal destek

mekanizmalarının ve topluluk yapısının etkinliğini sorgulamayı gerektirir. Veri sonuçları, huzurevlerindeki yaşlı bireyler için sosyal etkileşim ve aidiyet hissinin güçlendirilmesine yönelik iyileştirmeler yapılmasının önemini ortaya koymaktadır. Bu iyileştirmeler arasında; daha çeşitli ve erişilebilir sosyal aktiviteler düzenlemek, bireylerin sosyal çevreleriyle etkileşimde bulunmalarını kolaylaştıracak ortamlar oluşturmak ve yaşlı bireylerin toplum içindeki rollerini güçlendirecek programlar geliştirmek bulunmalıdır. Bu tür girişimler, yaşlı bireylerin topluluk içindeki sosyal bağlarını ve genel yaşam kalitesini artırabilir, bu da onların psikolojik ve duygusal refahına katkı sunacaktır.

Saygınlık İhtiyacı, bireylerin toplum içinde kendilerini değerli ve takdir edilmiş hissetme düzeylerini ifade eder. Yüksek standart sapma değeri, bu ihtiyacın karşılanma derecesinin bireyler arasında büyük farklılıklar gösterdiğini belirtmektedir. Bu durum, huzurevlerinin farklı bireysel beklenti ve ihtiyaçlara yönelik olarak daha hassas ve kişiselleştirilmiş yaklaşımlar geliştirmesi gerektiğine işaret etmektedir (Çizelge 4.4, Çizelge 4.6, Çizelge 4.7, Çizelge 4.8).

Saygınlık ihtiyacının karşılanması konusunda katılımcılar arasında görülen değerlendirme skor farklılıkları, huzurevindeki etkinliklerin, sosyal rollerin ve bireysel katkıların daha iyi yönetilmesi gerekliliğini göstermektedir. Huzurevlerinin, yaşlı bireylerin toplum içindeki saygınlığını ve sosyal statüsünü artıracak etkinlikler düzenlemesi, onların kişisel başarılarına ve katkılarına daha fazla değer verilmesi gerektiği önerilebilir. Ayrıca, yaşlı bireylerin topluluk içindeki rollerini güçlendirecek ve onlara daha fazla söz hakkı tanıyacak yönetim ve karar alma süreçlerine aktif katılımlarının sağlanması, saygınlık ihtiyacının daha etkin bir şekilde karşılanmasına yardımcı olacaktır.

Kendini Gerçekleştirme İhtiyacı, bireylerin kendi potansiyellerini gerçekleştirme, kişisel gelişimlerini sürdürme ve yaratıcı faaliyetlerde bulunma arzularını ifade eder. Bu faktörün diğerlerine kıyasla daha düşük memnuniyet seviyesi elde etmesi, huzurevlerinde bu tür fırsatların yetersiz olduğunu göstermektedir (Çizelge 4.4, Çizelge 4.5, Çizelge 4.6, Çizelge 4.7, Çizelge 4.9).

Ayrıca sonuçları, huzurevi sakinlerinin kişisel ve yaratıcı ifadelerini destekleyecek; sanatsal etkinlikler, eğitim programları, atölye çalışmaları, yaratıcı aktivite ve

program sunmaları gerektiğine işaret etmektedir. Bulgular, Jun vd., (2021) aktardığı gibi, huzurevi yönetimleri sakinlerin kendini ifade etme ve kişisel gelişimleri için gerekli olanakları sağlama konusunda, daha fazla çaba göstermeleri gerektiğini göstermektedir. Ayrıca, yaşlı bireylerin topluluk içinde aktif ve üretken kalmalarını sağlamak için onlara karar verme süreçlerinde daha fazla rol verilmesi ve sosyal etkinliklere katılımlarının artırılması da önemli olacaktır.

Sonuç olarak, Kendini Gerçekleştirme İhtiyacının düşük memnuniyet seviyeleri, bu alandaki iyileştirme ve geliştirme çalışmalarının acil ve önemli olduğunu göstermektedir. Huzurevleri, yaşlı bireylerin hem bağımsızlıklarını koruyabilmeleri hem de kişisel potansiyellerini tam olarak gerçekleştirebilmeleri için destekleyici ve teşvik edici bir çevre sunmalıdır.

Kullanım Sonrası Değerlendirme (KSD) anket bölümüne ilişkin sonuç ve öneriler

Görsel faktörler: Çalışmanın bulguları, renk, malzeme, doğal ve yapay aydınlatma, doku gibi alt boyutlarda cinsiyet, yaş, kuşak farkı, eğitim düzeyi ve kurumda kalma süresine bağlı olarak değerlendirme skorlarında değişkenlik gösterdiğini ortaya koymuştur. Görsel faktörlerin yaşlı bireylerin kurumdaki yaşam çevreleri memnuniyet düzeylerine etkisi incelendiğinde, özellikle renk ve malzeme alt boyutlarında cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılıklar görülmüştür. Erkeklerin, renk ve malzeme alt boyutlarındaki memnuniyet düzeyleri kadınlara göre istatistiksel olarak daha yüksek bulunmuştur (Çizelge 4.13). Bu, erkeklerin kullanılan renk paletinden ve malzeme seçimlerinden kadınlara göre daha fazla memnun olduğunu ve bu alt boyutların cinsiyete göre farklılık gösterebileceğini yansıtmaktadır. Bu bulgu, renk ve malzeme seçimlerinde cinsiyet farklılıklarını dikkate almanın yaşlılar için daha uygun yaşam alanları sağlamada önemli olabileceğini işaret etmektedir.

Yaş grupları arasında, özellikle yapay aydınlatma alt boyutunda anlamlı düzeyde farklılıklar bulunmuştur (Çizelge 4.14). Bu durum yaş grupları arasında yapay aydınlatmaya yönelik farklı tercihlerin ve taleplerin olduğunu göstermektedir. Kuşak farklarına bakıldığında ise, Sessiz Kuşak mensuplarının, özellikle yapay aydınlatma ve malzeme alt boyutlarında Bebek patlaması kuşağına göre daha düşük memnuniyet düzeyleri bildirdikleri tespit edilmiştir, bu da kuşaklar arası farklı beklentiler ve ihtiyaçlar olduğunu göstermektedir (Çizelge 4.15). Yaş ve kuşak farklılıklarını göz

önünde bulundurarak, özellikle aydınlatma ve malzeme seçimlerinde iyileştirmeler yapılmalıdır.

Eğitim düzeyi yüksek olan gruplar, özellikle doğal aydınlatma konusunda daha yüksek memnuniyet bildirmişlerdir. Özellikle ilkokul ve ortaokul eğitim düzeyi grupların düşük değerlendirme skorları yaşanan memnuniyetsizliği göstermekte ve bu gruplara yönelik çalışmalar gerçekleştirilmelidir (Çizelge 4.16).

Kurumda daha uzun süre kalan bireylerin, görsel faktörlerde genel olarak daha yüksek memnuniyet düzeyleri gösterdiği tespit edilmiştir. Bu, kurumda uzun süre kalan bireylerin çevrelerine daha fazla uyum sağladığı ve görsel ortamdaki daha memnun kaldıkları anlamına gelebilir (Çizelge 4.17). Kurumda yeni yerleşen veya kısa süre kalan bireyler için, görsel faktörlerde iyileştirmeler yaparak adapte olmalarını kolaylaştırmak önemlidir. Sonuçlar, yaşlı bakım kurumlarının iç mekân tasarımını geliştirirken, görsel faktörlerin bireysel farklılıklar ve grup özelliklerine göre optimize edilmesinin önemini vurgulamaktadır. Wahlroos vd., (2022), çalışması ile uyumlu olan bu çıkarımlar, yaşlı bireyler için tasarlanacak mekânların, çeşitli demografik özelliklere göre kişiselleştirilmiş ve farklı ihtiyaç ve beklentileri karşılayacak şekilde düzenlenmesinin önemini ortaya koymaktadır. Her demografik grubun ihtiyaçlarına uygun tasarımların yapılması, yaşlı bireylerin yaşam kalitelerini artıracak ve mekânların kullanımını optimize edecektir.

Termal faktörler: Bulgular, sıcaklık ve nem düzeylerinde cinsiyete göre anlamlı farklılıklar olduğunu ortaya koymuştur (Çizelge 4.13). Erkekler, sıcaklık ve nem konusunda kadınlardan daha yüksek memnuniyet düzeyleri bildirmiştir. Bu durum, termal konfor tasarımında cinsiyet farklılıklarını dikkate almanın önemini vurgulamaktadır. Yaş gruplarına göre yapılan analizler, özellikle nem düzeylerinde yaşlı grupların daha düşük memnuniyet bildirdiğini göstermiştir. Yaş ilerledikçe nem ve sıcaklık kontrolüne özellikle dikkat edilmelidir. Bu konuda yaşlı grupların daha düşük memnuniyet bildirmesi, nem kontrolünde iyileştirmeler yapılması gerekliliğini öne çıkarmaktadır (Çizelge 4.14). Ayrıca, kuşak farkları üzerine yapılan değerlendirmelerde herhangi bir anlamlı farklılık tespit edilmemiştir (Çizelge 4.15), bu da termal konforun genel olarak her iki kuşak tarafından benzer şekilde değerlendirildiğini göstermektedir. Eğitim durumu ile ilgili bulgular, hava hareketliliği boyutunda eğitim seviyesi yüksek olan grupların daha yüksek

memnuniyet düzeyleri sergilediğini ortaya koymaktadır (Çizelge 4.16). Bu, eğitim düzeyi arttıkça bireylerin termal konfordan beklentilerinin arttığını göstermektedir. Eğitim düzeyi düşük bireylerin de bu konudaki memnuniyetsizliklerin kaynağı tespit edilerek gerekli iyileştirmelerin yapılması gerekmektedir.

Kurumda kalma süresiyle ilgili olarak termal faktörlerde anlamlı düzeyde farklılık bulunmamıştır, bu da termal konforun genel olarak tüm kalma sürelerince benzer şekilde değerlendirildiğini göstermektedir (Çizelge 4.17).

Akustik faktörler: Yapılan analizler, cinsiyet, yaş grubu, kuşak farkı, eğitim durumu ve kurumda kalma sürelerine göre değişen memnuniyet düzeylerini ortaya koymaktadır. Kadınların genel olarak akustik faktörlerden, özellikle frekans ve akustik gürültü düzeylerinden erkeklerden daha fazla memnun olduğu gözlemlenmiştir. Bu, kadınların ses düzeyine ve kalitesine daha hassas olabileceğini göstermektedir (Çizelge 4.13). Yaş grupları arasında ilişki incelendiğinde, akustik faktörlerle ilgili olarak genel memnuniyet düzeyi yaşla birlikte artmaktadır. En genç yaş grubu olan standart dışı yaş grubu (60-64), akustik konfor seviyelerinden en düşük memnuniyeti bildirirken, 85 yaş ve üzeri en yüksek memnuniyeti bildirmiştir. Bu, genç yaş gruplarının ses düzenlemesi konusunda daha hassas olabileceğine ve bu alanda iyileştirmelere daha fazla ihtiyaç duyduğuna işaret etmektedir (Çizelge 4.14). Bebek patlaması kuşağı mensupları, Sessiz kuşak mensuplarına göre akustik faktörlerden daha düşük memnuniyet seviyesi bildirmiştir. Bu durum, iç mekânlardaki ses kontrolüne ve ses kalitesine yönelik çalışmaların kuşaklar arası farklılıkları göz önünde bulundurarak yapılmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır (Çizelge 4.15).

Eğitim durumu yüksek olan gruplar (lise ve yükseköğrenim) daha düşük eğitim seviyelerine sahip gruplara kıyasla akustik faktörlerden daha yüksek memnuniyet bildirmiştir. Bu, eğitim seviyesi yükseldikçe ses kalitesi ve konforu konusunda daha yüksek beklentilere sahip olunduğunu ve bu beklentilerin karşılanmasının önemli olduğunu göstermektedir (Çizelge 4.16). Kurumda kalma sürelerine göre veriler incelendiğinde, kurumda uzun süre kalan bireyler, kısa süre kalanlara göre akustik konfordan daha yüksek memnuniyet seviyesi bildirmiştir (Çizelge 4.17). Bu etmene yönelik sonuçlar Jingyi Mu ve arkadaşlarının (2021) yapmış olduğu araştırma ile çelişmektedir. Bu durum, kurumda uzun süre kalmış bireylerin mevcut akustik

düzenlemelere adapte olmuş olabileceğini ya da bu bireylerin ihtiyaçlarına yönelik daha fazla iyileştirme yapılmış olabileceğini göstermektedir.

İşitme kaybı yaşlılar arasında yaygın bir kronik hastalık olduğundan, akustik sorunlar daha güçlü etkilere neden olacaktır, örneğin personel ve diğer yaşlılarla iletişim kurmayı zorlaştıracaktır. Buna karşılık, iç mekân akustik ortamının kalitesinin iyileştirilmesi, işitme kaybının fiziksel zayıflığını hafifletmeye yardımcı olabilir ve bu da yaşam kalitelerini doğrudan etkiler. Benzer şekilde, diğer bazı kronik hastalıklar da huzurevinin akustik kalitesinin iyileştirilmesiyle hafifletilebilir ve bu da yaşlıların yaşam kalitesinin artmasına neden olabilir. Saleh (2022), çalışmasında ulaştığı sonuçlar kapsamında bu önerileri desteklemektedir.

Mekân organizasyonu: Kurum içi mekânların işlevselliği, ilişkisi, ergonomisi ve antropometri gibi boyutları kapsayan önemli bir ölçüttür. Bu faktör, cinsiyet, yaş grupları, kuşak farkı, eğitim durumu ve kurumda kalma süresine göre farklılık gösteren memnuniyet düzeyleri ile detaylıca incelenmiştir. Erkeklerin, mekânlar arası ilişki ve antropometri alt boyutlarına dair memnuniyet düzeyleri kadınlardan anlamlı derecede yüksek bulunmuştur (Çizelge 4.13). Bu durum, mekân düzenlemelerinde cinsiyet farklılıklarının dikkate alınmasını gerektirebilir. Yaş gruplamasına göre değişen mekân organizasyonu memnuniyeti, genel olarak yaş ilerledikçe memnuniyetin azaldığını göstermektedir (Çizelge 4.14). Özellikle ergonomi boyutunda, yaşlı gruplar daha düşük memnuniyet seviyesi bildirmiştir.

Kuşak farkına göre veriler ele alındığında, Sessiz kuşak mensupları, Bebek Patlaması kuşağına göre ergonomi alt boyutunda düşük, antropometri boyutunda ise daha yüksek memnuniyet seviyesi bildirmiştir (Çizelge 4.15). Bu veriler, mekân düzenlemelerinin kuşakların ihtiyaç ve beklentilerine göre özelleştirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Yükseköğrenim grubu, özellikle mekânlar arası ilişkilerin değerlendirmesinde en memnun kalan grup olmuştur. Ama ergonomi konusunda da en düşük memnuniyet gösteren gruptur (Çizelge 4.16). Bu durum, eğitim düzeyi yükseldikçe mekânların ergonomisine yönelik beklentilerin de arttığını göstermektedir. Kurumda kalma süresine yönelik toplanan verilerde anlamlı düzeyi bir farklılık bulunmamaktadır (Çizelge 4.17).

Vibrasyon ve Manyetik alan etmenlerine yönelik veriler cinsiyete göre skor ortalamaları incelendiğinde, manyetik alan boyutunda anlamlı düzeyde farklılık bulunmaktadır. Verilere göre erkeklerin değerlendirme düzeyi kadınlardan daha düşük olduğu görülmektedir (Çizelge 4.13). Bu durum, erkeklerin bu faktöre daha hassas ve duyarlı olabileceğini, ayrıca bu alanda iyileştirmelere gidilmesi gerektiğini işaret etmektedir. Vibrasyon etmeninde ise her iki cinsiyet için de yüksek memnuniyet seviyeleri bulunmakta ve bu etmene yönelik benzer görüşler olduğu dikkat çekmektedir.

Yaş grupları arasında iki etmen içinde anlamlı düzeyde fark bulunmaktadır. Vibrasyon konusunda yaş arttıkça memnuniyet seviyesinin arttığı görülmüştür. Manyetik alan boyutunda ise, genel olarak yaşlı gruplar daha yüksek memnuniyet seviyesi bildirmiştir, bu da yaşlı bireylerin bu faktörlerle ilgili beklentilerinin karşılandığını fakat nispeten genç sakinlerin memnuniyet seviyelerinin yükselmesi için çalışmaların yapılması gerekmektedir (Çizelge 4.14). Benzer şekilde kuşaklar arasında da belirgin memnuniyet farkları gözlemlenmiştir (Çizelge 4.15). Özellikle Sessiz kuşak mensuplarının, Bebek Patlaması kuşağı mensuplarına göre manyetik alan boyutunda daha yüksek memnuniyet seviyesi bildirmesi, kuşakların farklı ihtiyaç ve hassasiyetlerini yansıtmaktadır. Kuşak farklılıkları dikkate alınarak yüksek memnuniyetini koruyacak ve memnuniyetsizliği giderecek şekilde manyetik alan düzenlemeleri yapılmalıdır.

Yükseköğrenim grubu, manyetik alan ve vibrasyon etmenlerinde diğer eğitim gruplarına kıyasla daha yüksek memnuniyet bildirmiştir (Çizelge 4.16). Bu, daha yüksek eğitim düzeyine sahip bireylerin bu faktörlere yönelik beklentilerinin daha iyi karşılandığını aynı zamanda bu konuda ki farkındalığı gösterebilir. Özellikle Manyetik Alan etmenindeki düşük değerlendirme skorları, bu etmenin iyileştirilmesi adına bu konuya odaklanılması gerektiğini göstermektedir. Yükseköğrenim grubunun memnuniyet seviyeleri, bu grup için yapılan düzenlemelerin etkili olduğunu göstermektedir. Diğer eğitim düzeylerinde de benzer iyileştirmeler yapılabilir.

Kurumda kalma sürelerine göre veriler incelendiğinde anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmamakla birlikte vibrasyon etmeninde uzun süre kalanlar, kısa süre kalanlardan daha düşük değerlendirme skorları bildirmişlerdir (Çizelge 4.17). Bu durum, uzun

sürelili kalan bireylerin daha düşük memnuniyet bildirdiklerini yansıtmaktadır. Uzun süre kalanlar, mevcut şartları daha uzun süre deneyimlemiş ve tüm etmenlere karşı daha hassas bir duyarlılığa ulaşmış olabilirler. Bu duruma yönelik kapsamlı iyileştirmelerin yapılması gerekmektedir.

Bu öneriler iç mekân fiziksel çevre faktörlerinin yaşlı kullanıcıların yaşam kalitesi üzerindeki etkilerini optimize etmeye ve her demografik grup için memnuniyet seviyelerini iyileştirmeye yöneliktir.

Gelecek çalışmaların yönlendirilmesinde, araştırma metodolojileri ve dikkat edilmesi gereken unsurlar büyük önem taşımaktadır. Daha kapsamlı çalışmaların gerçekleştirilmesi ve bu sayede daha geniş bir veri setine ulaşılması gereklidir. Coğrafi ve kültürel farklılıklar göz önünde bulundurularak, bu farklılıkları merkeze alan çalışmalar artırılmalı ve elde edilen veriler, bölgesel bazda fiziksel çevre şartlarına yönelik ayrıntılı önerilerle sunulmalıdır. Çalışmaların genellikle ortalama değerler üzerinden yürütüldüğü ve çeşitli değişkenlerin bu veriler üzerindeki etkilerinin açıklanmasının kritik olduğu görülmektedir. Özellikle bireysel farklılıklar ve sağlık durumlarının mekânsal algı ve kullanım üzerindeki etkilerini dikkate alarak, bu değişkenlerin araştırmalara dahil edilmesi önem arz etmektedir.

Sonuç olarak, mekânsal düzenlemelerin ve tasarım kriterlerinin, bireylerin fiziksel ve psikolojik ihtiyaçlarına uygun olarak optimize edilmesi, gelecekte yapılacak araştırmaların öncelikli hedefi olmalıdır. Bu doğrultuda, disiplinler arası yaklaşımlar benimsenerek, daha kapsamlı ve derinlemesine analizlerin gerçekleştirilmesi teşvik edilmelidir. Gelecek çalışmalar, Sağlık Bakanlığı ile yapılacak bir protokol çerçevesinde huzurevlerinde bulunan yaşlı bireylerin sağlık verileri doğrultusunda iç mekâna yönelik araştırmalarla zenginleştirilebilir.

Mevcut çalışmanın Sinop ve İstanbul illerindeki Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı dört huzurevi ile sınırlı kalması, çalışmanın en önemli sınırlılıklarından biri olarak kabul edilmektedir. Çalışma grubunun sınırlı bir alandan seçilmiş olması, bulguların genellenebilirliğini zayıflatmakta ve araştırmanın dış geçerliliğini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu bağlamda, düşük dış geçerlik sorununun giderilmesi ve araştırmadan elde edilen verilerin çalışma evrenini daha yüksek düzeyde temsil edebilmesi için, farklı coğrafi bölgelerde ve farklı kurumlara

bağlı (bakanlığa bağlı, özel ve diğer kamu kuruluşları) kuruluşların da araştırma kapsamına dahil edildiği yeni araştırmaların geręekleřtirilmesi önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Abay, A. R.** (2007). Yaşlılık olgusuna nasıl bakmalı? M. K. Şan (Ed.), *Sosyoloji yazıları I*, Sakarya Üniversitesi Sosyoloji Bölümü ortak çalışması, İstanbul: Kızılelma Yayıncılık, 269-281.
- Abay, A. R.** (2011). Yaşlılara yönelik kamusal sosyal yardımlar ve sosyal hizmetler. *Yaşlılığa Küresel ve Kültürel Bakış Sempozyumu*, İstanbul.
- Abderrazzaq, A., Lacagnina, C., & Snow, D.** (2010). *Elderly Housing Design in Charlton, Massachusetts*. Worcester: Worcester Polytechnic Institute.
- Abu-Ghazzeh, T. M.** (1999). Housing Layout, Social Interaction, and the Place of Contact in Abu-Nuseir, Jordan. *Journal of Environmental Psychology*, 19(1), 41-73.
- Adıgüzel, O., Batur, H. Z., & Ekşili, N.** (2014). Kuşakların değişen yüzü ve Y kuşağı ile ortaya çıkan yeni çalışma tarzı: Mobil yakalılar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (19), 165-182.
- Aiello, J.** (1987). Human spatial behavior, in D. Stokols & I. Altman, Eds., *Handbook of environmental psychology*, New York: Wiley, 385-504.
- Akal S.** (2005). *Evde Yaşayan Yaşlı Bireylerin Yaşam Kalitesine Etki Eden Etmenlerin Değerlendirilmesi*. (Yüksek lisans tezi). Cumhuriyet Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Programı, Sivas.
- Akbay, E.** (1998). *Yaşlıların Sosyo-Kültürel Yapılarına, Ekonomik Düzeylerine, Geçmişte Bulundukları Ortamlara Bağlı Olarak Mekânsal Beklentilerinin Trabzon Huzurevi Örneğinde İncelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Akçay, R. C.** (2011). *Yaşlılık: Kavramlar ve Kuramlar*, 1. Basım, İstanbul: Kriter Yayınları.
- Akın, G.** (2006). *Gerontoloji Her Yönüyle Yaşlılık*. Ankara: Palme Yayıncılık.
- Akgün, S., Bakar, C. ve Budakoğlu, I. İ.** (2004). Dünyada ve Türkiye’de yaşlı nüfus eğilimi sorunları ve iyileştirme önerileri. *Türk Geriatri Dergisi* 7(2), 105-110.
- Aksüllü, N.** (2002). *Kurumda ve evde yaşayan yaşlı bireylerin algılanan sosyal destek faktörleri ile depresyon arasındaki ilişki*. (Yüksek lisans tezi). Cumhuriyet Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sivas.
- Akyıldız, N.** (2017). *İnsan-mekan ilişkisi bağlamında yaşlı dostu mekanlar*. Ankara: Grafiker Yayınları.

- Akyol, A.** (2015). Op-amp'ların Kullanım Alanları: Ses Filtreleri. Erişim Adresi (09.04.2024): <https://slideplayer.biz.tr/slide/2004463/>
- Albayrak, E., Aysan, Ü.** (2022). Yaşlı Perspektifiyle Yerinde Ve Başarılı Yaşlanma. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 22(55), 399-427. DOI:10.21560/spcd.vi.1053840
- Aletta, F., Botteldooren, D., Thomas, P., Vander Mynsbrugge, T., De Vriendt, P., Van de Velde, D.** (2017). Devos, P. Monitoring Sound Levels and Soundscape Quality in the Living Rooms of Nursing Homes: A Case Study in Flanders (Belgium). *Applied Sciences*. 2017; 7(9):874. Doi: <https://doi.org/10.3390/app7090874>
- Aletta, F., Mynsbrugge, T.V., Thomas, P., Filipan, K., Botteldooren, D., Petrovic, M., ... & Devos, P.** (2018). The relationship between noise sensitivity and soundscape appraisal of care professionals in their work environment: a case study in Nursing Homes in Flanders, Belgium. In: 11th European Congress and Exposition on Noise Control Engineering (Euronoise 2018). *European Acoustics Association (EAA); Hellenic Institute of Acoustics (HELINA)*, 2347–2352
- Alexiou, K., Zamenopoulos T., and Johnson, J. H., Gilbert S. J.** (2009). *Exploring the neurological basis of design cognition using brain imaging: some preliminary results*; *Design Studies*, 30, 623-647
- Alici, N., & Göker Paktaş, M.** (2020). İç Mekânda renk algısı ve psikolojiye etkileri. *Modular Journal* 3(1), 89-105. Erişim Adresi (20.02.2024): <http://modular.gedik.edu.tr/tr/download/article-file/1174010>
- Alkan, M.** (2008). *Kullanıcı faktörlerinin huzurevi tasarımına etkisinin incelenmesi* (Doktora tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Allen, J., Munoz, J., & Ortuzar, J.** (2019). Understanding public transport satisfaction: Using Maslow's hierarchy of (transit) needs. *Transport Policy*, 81, 75-94. Erişim Adresi (10.04.2024): Doi: <https://doi.org/10.1016/j.tranpol.2019.06.005>.
- Altan, Ö. Z., Şişman, Y.** (2003). Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalar. *Kamu İş*, 7(2), 2-36.
- Altay B., Çavuşoğlu F., Çal A.** (2016). Yaşlıların sağlık algısı, yaşam kalitesi ve sağlıkla ilgili yaşam kalitesini etkileyen faktörler. *TAF Prev Med Bull*, 15(3), 181-189.
- Altman, D. G., & Bland, J. M.** (1997). Statistics notes. Units of analysis. *BMJ (Clinical research ed.)*, 314(1874), 1874. Erişim Adresi (17.04.2024): <https://doi.org/10.1136/bmj.314.7098.1874>
- Altman, I., & Chemers, M.** (1980), *Culture and Environment*. Brooks/Cole, Monterey, CA.
- Altuncu, D.** (2023). Toplumsal bütünleşme modeli olarak yeni mekânsal örgütlenmeler: Çağdaş yaşlı yaşam merkezleri. *Senectus*, 1(2), 185-

206. Erişim Adresi (20.09.2023):
<https://doi.org/10.26650/senectus.2023.1.2.0012>
- Alvarsson, J. J., Wiens, S., & Nilsson, M. E.** (2010). Stress recovery during exposure to nature sound and environmental noise. *International journal of environmental research and public health*, 7(3), 1036–1046. Erişim Adresi (20.03.2024):
<https://doi.org/10.3390/ijerph7031036>
- Alzheimer's Australia.** (2015). Alzheimer's Australia Annual Report 2014/2015. Erişim Adresi (20.02.2024):
https://www.dementia.org.au/sites/default/files/NSW/documents/AAN_SW_Annual_Report_2014-15.pdf
- Anderson, G.** (1990). *Fundamentals of educational research*. Bristol: The Falmer Press.
- Arda Akyıldız, N.** (2017). *İnsan-Mekan İlişkisi Bağlamında Yaşlı Dostu Mekanlar*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Arıcı, H.** (1998). *İstatistik yöntemler ve uygulamalar*. Ankara: Meteksan Yayınları.
- Arnheim, R.** (1977). *The Dynamics of Architectural Form*. University of California Press, USA.
- Arpacı, F.** (2005) *Farklı Boyutlarıyla Yaşlılık*. Ankara: Türkiye İşçi Emeklileri Derneği Eğitim ve Kültür Yayınları.
- Arpacı, F.** (2016). Geçmişten Günümüze Yaşlılık. Ceylan, H. (Ed.) (2016). *Yaşlılık Sosyolojisi içinde*, (1-19), Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Arpacı, F., Tokyürek, Ş., & Bilgili, N.** (2015). Huzurevinde yaşayan yaşlı bireylerde yaşam kalitesi. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 8(1). 1-11.
- Asad Poor Zavei, S. J., & Mohd Jusan, M.** (2012). Exploring Housing Attributes Selection based on Maslow's Hierarchy of Needs. *Procedia- Social and Behavioral Sciences*, 42, 311-319. Erişim Adresi (10.04.2024):
Doi: <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2012.04.195>.
- Asatekin, G.** (2005). Understanding traditional residential architecture in Anatolia. *Journal of Architecture*, 10(4), 389–414. Erişim Adresi (02.05.2024):
<https://doi.org/10.1080/13602360500285518>
- Ataman, C., & Gürsel Dino, İ.** (2019). Collective residential spaces in sustainability Development: Turkish housing units within Co-Living understanding. *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*, 296, 012049. DOI: 10.1088/1755-1315/296/1/012049
- Atila, S.** (2006). *Toplumsal değişimin aile ve yaşlılar üzerine etkisi (İstanbul'daki beş huzurevinde inceleme)*. (Yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Ausserhofer, D., Deschodt, M., De Geest, S., van Achterberg, T., Meyer, G., Verbeek, H., ... & Engberg, S.** (2016). "There's No Place Like Home": A Scoping Review on the Impact of Homelike Residential

- Care Models on Resident-, Family-, and Staff-Related Outcomes. *Journal of the American Medical Directors Association*, 17(8), 685–693. <https://doi.org/10.1016/j.jamda.2016.03.009>
- Aydiner Boylu, A.** (2013). Yaşlılıkta yaşam kalitesi ve konut ilişkisi. *Toplum ve sosyal hizmet*, 24(1), 145-156.
- Bachelard, G.** (2008). *Mekanın Poetikası*. İthaki Yayınları.
- Bae, S., & Kim, D.** (2024). Improving home-like environments in long-term care units: an exploratory mixed-method study. *Scientific reports*, 14(1), 13243. <https://doi.org/10.1038/s41598-024-62328-0>
- Bağdoğan, S. Y.** (2015). Yaşlı ve yaşlılık kavramları: Literatür taraması. V. Kalinkara (Ed.), 8. *Ulusal Yaşlılık Kongresi Bildiri Kitabı* içinde (s. 122-130). Denizli: Gazi Kitapevi Yayınları.
- Ball, M. M., Perkins, M. M., Whittington, F. J., Connell, B. R., Hollingsworth, C., King, S. V., ... & Combs, B. L.** (2004). Managing decline in assisted living: the key to aging in place. *The journals of gerontology. Series B, Psychological sciences and social sciences*, 59(4), 202–212. Erişim Adresi (28.02.2024): <https://doi.org/10.1093/geronb/59.4.s202>
- Bamford, G.** (2001). Bringing us home Cohousing and the environmental possibilities of reuniting people with neighbourhoods. *Situating the Environment at the University of Queensland: Situating the Environment 2001Conference Proceedings*, pp. 36-43
- Bangerter, L. R., Van Haitsma, K., Heid, A. R., & Abbott, K.** (2016). "Make Me Feel at Ease and at Home": Differential Care Preferences of Nursing Home Residents. *The Gerontologist*, 56(4), 702–713. Erişim Adresi (08.04.2024): <https://doi.org/10.1093/geront/gnv026>
- Barnes, S. and Design in Caring Environments Study Group.** (2002). The design of caring environments and the quality of life of older people. *Ageing and Society*, 22 (6), 775-789. ISSN 0144-686X
- Barnitt, H.**, (2003), Lighting for the Future, *Building Services Journal: The magazine for the CIBSE*, 25(1), 38-39.
- Basner, M., Babisch, W., Davis, A., Brink, M., Clark, C., Janssen, S., & Stansfeld, S.** (2014). Auditory and non-auditory effects of noise on health. *The Lancet*, 383(9925), 1325-1332.
- Baum, A., & Paulus, P. B.** (1987). Crowding, in D. Stokols & I. Altman, Eds., *Handbook of environmental psychology*, New York: Wiley, 534-570
- Bayık Temel, A., Altuğ Özsoy, S., Uysal, A., Ergül, Ş., Vural, B. ve Yıldırım, B.** (2009). Yaşlılarda Sağlık Anlayışı. *Aile ve Toplum Dergisi*, (4)16: 95-105, Ankara.
- Beğer, T. ve Yavuzer, H.** (2012). Yaşlılık ve yaşlılık epidemiyolojisi. *Klinik Gelişim*, Erişim Adresi (01.02.2024): https://www.klinikgelisim.org.tr/kg_25_3/1.pdf
- Bektaş, C.** (2023). *Türk Evi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 7. Baskı

- Benya, J R.** (2001). Lighting For Schools, National Clearinghouse for Educational Facilities.
- Berg, B. L., ve Lune, H.** (2015). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (Çev. Aydın H.). Konya: Eğitim Yayınevi.
- Berggren, H. M.** (2016). Cohousing as Civic Society: Cohousing Involvement and Political Participation in Massachusetts. *Social Science Quarterly*, 1-16.
- Berglund, B., Lindvall, T., & Schwela, D. H.** (1999). World Health Organization Occupational and Environmental Health Team. *Guidelines for community noise*. <https://apps.who.int/iris/handle/10665/66217>
- Berlyne, D. E.** (1971). *Aesthetics and Psychology*, New York: Appleton, Century Crafts.
- Bilgin, O.** (1989). *Yaşlıların Konuta İlişkin Tercihlerinin İncelenmesi*. (Bilim uzmanlığı tezi). Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Bilir, N.** (2018). Yaşlılık Tanımı, Yaşlılık Kavramı, Epidemiyolojik Özellikler. A. Ertürk, A. Bahadır, F. Koşar (Ed.). *Yaşlılık ve Solunum Hastalıkları*, Tüsad Eğitim Kitapları Serisi, 1 Bölüm, 13-31. Erişim Adresi (24.12.2023): <https://www.solunum.org.tr/TusadData/Book/677/17102018114930-Yaslilik-ve-Solunum-Hastaliklari-Kitabi-Tamami.pdf>
- Bland, J. M., & Altman, D. G.** (1997). Statistics notes: Cronbach's alpha *BMJ* 314, 572, DOI:10.1136/bmj.314.7080.572
- Blank, T. O.** (1988). *Olders Persons and Their Housing-Today and Tomorrow*. Deparman of Social Relations Lehigh University Bethlehem, Pennsylvania.
- Brabyn, J. A., Haegerstrom-Portnoy, G., Schneck, M. E., Lott, L. A.** (2000). Visual impairments in elderly people under everyday viewing conditions. *Journal of Visual Impairment & Blindness* 94(12), 741-755, DOI: 10.1177/0145482X0009401202
- Bramley, G., & Power, S.** (2009). Urban form and social sustainability: The role of density and housing type. *Environment and Planning B: Planning and Design*, 36, 30-48.
- Brawley, E. C.** (2009). Enriching Lighting Design. *Neuro Rehabilitation*, 25, 189-99.
- Brenton, M.** (2008). The cohousing approach to lifetime neighbourhoods. The Housing Learning and Improvement Network. Erişim Adresi (15.02.2024): <https://hoop.eac.org.uk/downloads/kbase/3140.PDF>
- Brenton, M.** (2013). Senior cohousing communities—an alternative approach for the UK? York: Joseph Rowntree Foundation.

- Brink, S.,** (1996). *Yaşlılar için konut seçenekleri: Herkesi içeren genel çözümler ya da dışlayan özel çözümler – Diğerlerinin konut sorunları*. TMMOB Mimarlar Odası, Ankara.
- Boström, M.** (2012). A missing pillar? Challenges in theorizing and practicing social sustainability: introduction to the special issue. *Sustainability: Science, Practice and Policy*, 8(1), 3–14.
- Bouma, H., Fozard, J. L., Bouwhuis, D. G., & Taipale, V.** (2007). Gerontechnology in perspective, *Gerontechnology* 6(4), 190-216 DOI: 10.4017/gt.2007.06.04.003.00,
- Bouma, J., & Voorbij, L.** (2009). Factors in social interaction in cohousing communities. *Include London*.
- Boyce, P. R.** (2003). Lighting for the elderly. *Technology and Disability* 15(3), 165 – 180.
- Boysan, A., & Bingöl, S.** (1992). Yaşlılar için konut. Opsiyonlar ve tasarlama ilkeleri. *Yapı Dersi* (3), İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayınları.
- Bozkurt, S. G., & Altınçekiç, H.** (2013). Anadolu’da Geleneksel Konut ve Avluların Özellikleri ile Tarihsel Gelişiminin Safranbolu Evleri Örneğinde İrdelenmesi. *Journal of the Faculty of Forestry, Istanbul University*, 63(1), 69–91. Erişim Adresi (02.05.2024): <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jffiu/issue/18784/198013>
- BTK (Türkiye Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu).** (2015). *Elektronik Haberleşme Cihazlarından Kaynaklanan Elektromanyetik Alan Kuvvetinin Sınır Değerlerinin Uluslararası Standartlara Göre Belirlenmesi, Kontrolü ve Denetlenmesine İlişkin Yönetmelik*, Kanun No. 29497, 9 Ekim2015.
- Bugdayci, D., Parker, N., Dere, D., Özdemir, E., & Ince, N.** (2011). Frequency, features, and factors for falls in a group of subacute stroke patients hospitalized for rehabilitation in Istanbul. *Archives of gerontology and geriatrics*, 52(3), 215–219. Erişim Adresi (10.01.2024): <https://doi.org/10.1016/j.archger.2010.11.014>
- Bulduk, E. Ö.** (2014), Yaşlılık ve toplumsal değişim, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 182(182), 53 – 60, Erişim Adresi (24.12.2023): <https://dergipark.org.tr/tsadergisi/issue/21492/230389>
- Burgio, L., Scilley, K., Hardin, J. M., Hsu, C., & Yancey, J.** (1996). Environmental “white noise”: An intervention for verbally agitated nursing home residents. *The Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*, 51(6), P364-P373.
- Büyükcoşkun, A.** (1990). *Bireylerin sorunları ve bakım gereksinimlerinin saptanması*. (Doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Cajochen, C., Munch, M., Kriebel, S., Krauchi, K., Steiner, R., Oelhafen, P., ... & Wirz-Justice, A.** (2005). High sensitivity of human melatonin, alertness, thermoregulation, and heart rate to short wavelength light.

The journal of clinical endocrinology & metabolism, 90(3), 1311-1316. <https://doi.org/10.1210/jc.2004-0957>

- Canatan, A.** (2008). *Sosyal Yönleriyle Yaşlılık*. İstanbul: Palme Yayıncılık.
- Cangöz, B.** (t.y.). Yaşlılığın Psikolojik Boyutu: Yaşlıların Nöropsikolojik ve Psikolojik Açıdan Değerlendirilmesi, *Hacettepe Üniversitesi, Geriatrik Bilimler Araştırma ve Uygulama Merkezi (GEBAM)*, Erişim Adresi (25.12.2023): http://www.gebam.hacettepe.edu.tr/oneri/psikolojik_boyut_160210.pdf
- Canter, D.** (1977). *The Psychology of Place*. London: Architectural Press.
- Carstens, D. Y.** (1985). Site Planning and Design For the Elderly: issues, guidelines, and alternatives, New York, Van Nostrand Reinhold.
- Cavanagh, S.** (n.d.). The Space We Need: Principles of Housing Design for Older Women, Women with Children, and Parents with Disabilities. Akt. Komut, E. M. (1996). *Housing Questions of the 'Others'*. Chamber of Architects of Turkey, Ankara, 67-76.
- Ceylan, H.** (2013). *İsveç refah devletinde bakım hizmeti alan yaşlıların yaşam algıları: Stockholm örneği*. (Doktora tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Ceylan, H.** (2015). *Yaşlılık ve Refah Devleti*, 1. Basım, İstanbul: Açılım Kitap Yayınları.
- Chenoweth, L., Forbes, I., Fleming, R., King, M. T., Stein-Parbury, J., Luscombe, G., ... & Brodaty, H.** (2014). PerCEN: a cluster randomized controlled trial of person-centered residential care and environment for people with dementia. *International psychogeriatrics*, 26(7), 1147–1160. Erişim Adresi (14.02.2024): <https://doi.org/10.1017/S1041610214000398>
- Chiaramello E, Bonato M, Fiocchi S, Tognola G, Parazzini M, Ravazzani P, Wiart J.** (2019). Radio Frequency Electromagnetic Fields Exposure Assessment in Indoor Environments: A Review. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(6), 955. Erişim Adresi (09.04.2024): <https://doi.org/10.3390/ijerph16060955>
- Ching, F. D. K.** (2019), Mimarlık, Biçim, Mekan ve Düzen, (Çev. G. Aydın). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Choi, Y. K.** (2010). The effect of music and progressive muscle relaxation on anxiety, fatigue, and quality of life in family caregivers of hospice patients. *Journal of music therapy*, 47(1), 53-69.
- Chou, C. Y., Chiu, C. J., Chang, C. M., Wu, C. H., Lu, F. H., Wu, J. S., & Yang, Y. C.** (2021). Disease-related disability burden: a comparison of seven chronic conditions in middle-aged and older adults. *BMC geriatrics*, 21(1), 201. <https://doi.org/10.1186/s12877-021-02137-6>
- Chung, J. S., Lim, H. J., Lee, H. H., & Park, Y. H.** (2003). A Study on the Color Planning of Multipurpose Senior Centers Considering Yellowed Eye

Sight of the Aged]. *Journal of Architectural Institute of Korea*, 19(7), 33-40.

- Cilasun Kunduracı, A., Çetin, Ç., Sever, M., Karagözler, S., Güntürkün, F., & Tekin, N.** (2020). Yaşlı dostu iç mekânlar yaratmak: Kullanıcı gözünden bakış. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi (YSAD)*, 13(1), 36-47, ISSN 1308-5816
- Cloutier-Fisher, D., & Joseph, A. E.** (2000). Long-term care restructuring in rural Ontario: retrieving community service user and provider narratives. *Social Science & Medicine*, 50(7-8), 1037-1045.
- Cohen S., & Trostle, S. L.** (1990). Young Children's Preferences for School Related Physical- Environmental Setting Characteristics, *Environment and Behavior*, 22, 6, 753-766.
- Colombo, G., Buono, M. D., Smania, K., Raviola, R., & De Leo, D.** (2006). Pet therapy and institutionalized elderly: a study on 144 cognitively unimpaired subjects. *Archives of gerontology and geriatrics*, 42(2), 207-216.
- Coşkun, R., Altunışık, R., ve Yıldırım, E.** (2007). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri: SPSS uygulamalı*. Sakarya: Sakarya yayıncılık.
- Crepeau, L., Bullough, J., Figueiro, M., Porter, S., & Rea, M.** (2006). Lighting as a circadian rhythm-entraining and alertness-enhancing stimulus in the submarine environment. *Available at SSRN 3075632*.
- Creswell, J. W.** (2003). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Curwell, S., & Cooper, I.** (1998). The implications of urban sustainability. *Building Research & Information*, 26(1), 17-28.
- Cuthill, M.** (2010). Strengthening the 'social' in sustainable development: Developing a conceptual framework for social sustainability in a rapid urban growth region in Australia. *Sustainable Development*, 18: 362-373. <https://doi.org/10.1002/sd.397>
- Cüceloğlu, D.** (1998). *İnsan ve Davranışı*. 8. Basım, İstanbul: Remzi Kitapevi
- Czeisler, C. A., Allan, J. S., Strogatz, S. H., Ronda, J. M., Sánchez, R., Ríos, C. D., ... & Kronauer, R. E.** (1986). Bright light resets the human circadian pacemaker independent of the timing of the sleep-wake cycle. *Science*, 233(4764), 667-671.
- Çakır, D.** (2004). *65 Yaş ve Üstü Kullanıcıların Fizyolojik, Psikolojik ve Sosyo-Ekonomik Gereksinimlerine Göre Yaşlı Yurtları Tasarlama Kriterlerinin Belirlenmesi ve Diyarbakır Merkez Huzurevinin İrdelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). Dicle Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Diyarbakır.
- Çerezci, O., Kartal, Z., Pala, K., & Türkkan, A.** (2012). *Elektromanyetik Alan ve Sağlık Etkileri*. Bursa.

- Çerşil, A.** (2021). *Social Sustainability and Co-Housing: A Reading Over Sedad Hakkı Eeldem's Stusies On Traditional Turkish House Typologies* (M.Arch. - Master of Architecture). Middle East Technical University.
- Çetin, F. D.** (2001). *Çevresel etmenler*. Yüksek Lisans Ders Notları, Dicle Üniversitesi, Diyarbakır.
- Çevik, E. C.** (2019). *Türkiye'de yaşlılara yönelik sosyal politika uygulamaları*. (Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çoban, G. S.** (2021). Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi kendini gerçekleştirme basamağında gizil yetenekler. *European Journal of Educational and Social Sciences*, 6 (1), 111 – 118.
- Dağ, A.** (2016). *Huzurevlerinde ve aileleri yanında kalan yaşlıların sosyal destek ağları: Konya örneği*. (Doktora tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Dalke, H., Littlefair, P., Loe, D., & Camgöz, N.** (2004). *Lighting and Colour for Hospital Design*. London.
- Damon, A., & Stoudt, H.** (1963). The functuonal anthropometry of old men. *Human Factors*, 5, 483-491.
- Demirbilek, S.** (2007). Yaşlılık ve Emeklilik İlişkisinin Sosyolojik Boyutu, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 2007, 10(1-2).
- Demircioğlu, N.** (2000). *Malatya kent merkezinde 65 yaş ve üzeri yaşlı kadınlarda fonksiyonel ve sosyal yaşam aktivitelerinde kısıtlılık ve yaşam kalitesi*. (Yüksek lisans tezi). İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Demirel, E.,** (2004), Mekan Kurgusu: Boşluğun Mimarisi, Mimarlık 315, *Mimarlar Odası Yayını*. Erişim Adresi (20.02.2024): <http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=27&RecID=320> (son erişim 23.06.2016)
- Dempsey, N., Bramley, G., Power, S., & Brown, C.** (2011). The social dimension of sustainable development: Defining urban social sustainability. *Sustainable Development*, 19(5), 289–300.
- Devlet Planlama Teşkilatı** (2007). Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, Yaşlıların Durumu ve Yaşlanma Ulusal Planı. Yayın no: DPT: 2741, Erişim Adresi (24.01.2024): <https://www.aile.gov.tr/media/33628/turkiyede-yasli-larin-durumu-ve-yaslanma-ulusal-eylem-planı.pdf>
- Devos, P., Aletta, F., Thomas, P., Petrovic, M., Vander Mynsbrugge, T., Van de Velde, D., De Vriendt, P., & Botteldooren, D.** (2019). Designing Supportive Soundscapes for Nursing Home Residents with Dementia. *International journal of environmental research and public health*, 16(24), 4904. <https://doi.org/10.3390/ijerph16244904>

- Dikbıyık, N. A., & Yılmaz, M.** (2022). Katılımcı tasarımın mekana ve sosyal yapıya etkisi: Paylaşımlı yaşam konutları (Cohousing). 6. Uluslararası Mimarlık ve Tasarım Kongresi.
- Duben, A.** (drl) (2018). *Yaşlanma Ve Yaşlılık: Disiplinlerarası Bakış Açıları*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Duffy, J. F., Zitting, K.-M., & Chinoy ED.** (2016). Aging and Circadian Rhythms. *Sleep Med Clin.* 10(4), 423–34.
- Durgun, B., Tümerdem, Y.** (1999), Kentleşme ve Yaşlılara Sunulan Hizmetler, *Geriatric Dergisi*, 2(3). 115-120.
- Durrett, C.** (2009). *Senior Cohousing Handbook: A Community Approach to Independent Living (2.Edition)*. New Society Publishers, Canada.
- Du, X.** (2020). Investigation of indoor environment comfort in large high-speed railway stations in Northern China. *Indoor Built Environ.* 29, 55–66. <https://doi.org/10.1177/1420326X19842299>.
- Duyan, V.** (2000). Yaşlılık ve Gerontolojik Sosyal Hizmet, *Antropoloji ve Yaşlılık*. G. Erkan ve V. Işıkhani (Ed.), Ankara: HÜ Sosyal Hizmetler Yüksekokulu, Yayın No: 006, 68-76. Yayın No: 006, s: 118-124,
- Duyar, İ.** (2008). Yaşlanma, Yaşlılık ve Antropoloji, Mehmet Refik Mas ve Diğerleri (Ed.), *Geriatric* 1(9-20), Ankara: Türk Geriatric Vakfı Yayınları.
- Düzenli, T., & Alpak, E.** (2017). Yaşlıların kentsel açık mekân kullanımlarının incelenmesi: Trabzon kenti örneği. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 10(2), 1-8. Erişim Adresi (22.02.2024): <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/yasad/>
- Egri, C. P., & Ralston, D. A.** (2004). Generation cohorts and personal values: A comparison of China and the United States. *Organization Science*, 15(2), 210–220.
- Eijkelenboom, A., Verbeek, H., Felix, E., & Von Hoof, J.** (2017). Architectural factors influencing the sense of home in nursing homes: An operationalization for practice. *Frontiers of Architectural Research*, 6, 111-122. Erişim Adresi (24.02.2024): <http://dx.doi.org/10.1016/j.foar.2017.02.004>
- Eldem, S. H.** (1954). *Türk Evi Plan Tipleri*. İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, İstanbul: Pulhan Matbaası.
- Ellis J. M.** (2010). Psychological transition into a residential care facility: older people's experiences. *Journal of advanced nursing*, 66(5), 1159–1168. Erişim Adresi (20.02.2024): <https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2010.05280.x>
- Elqassas, K., Rafaat, A., & Salah, I.** (2020). *Senior complex*. Multidisciplinary Reviews Journal 7(8), ISSN- 2394-5125, DOI: <http://dx.doi.org/10.31838/jcr.07.08.63>

- Elsdon, R., & Lyer, S.** (1999). Creating value and enhancing retention through employee development: The Sun Microsystems experience. *Journal of Human Resource Planning*, 22(2), 39 – 48.
- Emiroğlu, V.** (1995). *Yaşlılık ve Yaşlının Sosyal Uyumu*. 2. Basım, Ankara: Şafak Matbaacılık.
- Engineer, A., Sternberg, E. M., & Najafi, B.** (2018). Designing Interiors to Mitigate Physical and Cognitive Deficits Related to Aging and to Promote Longevity in Older Adults: A Review. *Gerontology* 64 (6): 612–622. Erişim Adresi (07.04.2024): <https://doi.org/10.1159/000491488>
- Enomoto-Koshimizu, H., Kubo, H., Isoda, N., & Yanase, T.** (1997). Effect of the radiant heating on the elderly. In Seppala P, Luopajarvi T, Nygard C-H, Mattila M, editors. *Proceedings, 13th Triennial Congress of the International Ergonomics Association*, edited by P. Seppala, T. Luopajarvi, C.-H. Nygard, and M. Mattila, Tampere, Finland, vol. 5, 433–435.
- Erbaş, İ.** (2006). *An analysis of living environments of the elderly and a project for assisted living in Ankara*. (Master thesis). Middle East Technical University, The Graduate School of Natural and Applied Sciences, Ankara.
- Ercoşkun, Ö.** (2016). Geleneksel Türk Kentinden Sürdürülebilirlik Çıkarımları. *İdealkent*, 7(19), 522–549.
- Er, D.** (2009). Psikososyal Açıdan Yaşlılık. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 4(11), 131-144.
- Eser, S., Saatli, G., Eser, E., Baydur, H. ve Fidaner, C.** (2010). Yaşlılar için Dünya Sağlık Örgütü yaşam kalitesi modülü WHOQOL-OLD: Türkiye alan çalışması Türkçe sürüm geçerlilik ve güvenilirlik sonuçları. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 21(1), 37-48.
- Eurobarometer.** (2012). *Active Ageing: Report*. Fieldwork: September-November 2011.
- EUROSTAT**, Population Structure and Ageing. Erişim Adresi (20.02.2023): https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/Population_structure_and_ageing
- Evans, G. W.** (2001). Environmental stress and health. In Baum A, Revenson T., Singer J. E., (Eds.), *Handbook of health psychology*, Mahwah, NJ: Erlbaum: 571-610
- Evans, G. W., Lepore, S. J., & Schroeder, A.** (1996). The role of architecture in human responses to crowding, *J. Pers. Soc. Psychol*, 70, 41-46
- Evans, G. W., Lercher, P., & Kofler, W.** (2002). Crowding and children's mental health: the role of house type. *J. Environ Psychol.*, 22, 221-232.
- Fanger, P. O.** (1970). *Thermal comfort*. Danish Technical Press, Copenhagen.

- Fetveit, A., Skjerve, A., & Bjorvatn, B.** (2003). Bright light treatment improves sleep in institutionalised elderly—an open trial. *International journal of geriatric psychiatry*, 18(6), 520-526.
- Figueiro, M. G.** (2001). Lighting Research Center Lighting the Way: A Key to Independence. *Rensselaer Polytechnic Institute*. Erişim Adresi (19.04.2024): [chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.lrc.rpi.edu/programs/lightHealth/AARP/pdf/AARPbook3.pdf](https://www.lrc.rpi.edu/programs/lightHealth/AARP/pdf/AARPbook3.pdf)
- Fleming, I., Baum, A.S., & Weiss, L.** (1987). Social density and perceived control as mediators of crowding stress in high-density residential neighborhoods. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 899-906.
- Fleming, R., & Purandare, N.** (2010). Long-term care for people with dementia: environmental design guidelines. *International Psychogeriatrics*, 22(7), 1084–1096.
- Foster, L., & Walker, A.** (2015). Successful aging. *The Gerontologist*, 55(1), 83–90.
- Fromm, D.** (2000). American Cohousing: The First Five Years. *The Journal of Architectural and Planning Research*, 17(2), 94–109.
- Frontczak, M.J., & Wargocki, P.** (2011). Literature survey on how different factors influence human comfort in indoor environments. *Building and Environment* 46(4), 922-937, Doi: 10.1016/J.BUILDENV.2010.10.021
- Gati, A., Conil, E., Wong, M. F. M. F., & Wiart, J.** (2010). Duality between uplink local and downlink whole-body exposures in operating networks. *IEEE transactions on electromagnetic compatibility*, 52(4), 829-836.
- Glass, A.** (2007). Understanding generational differences for competitive success. *Industrial and Commercial Training*, 39, 98 – 103.
- Goddaer, J., & Abraham, I. L.** (1994). Effects of relaxing music on agitation during meals among nursing home residents with severe cognitive impairment. *Archives of Psychiatric Nursing*, 8(3), 150-158.
- Gomez-Jacinto, L., & Hombrados-Mendieta, I.** (2002). Multiple effects of community and house-hold crowding. *Journal of Environmental Psychology* 22(3):233-246, DOI: 10.1006/jevp.2002.0236
- Gökçe Kutsal, Y.** (2004). Yaşlanan dünyanın yaşlanan insanları. *Hacettepe Üniversitesi GEBAM (Geriatrik Bilimler Araştırma Merkezi)*, Erişim Adresi (27.01.2024): https://e-kutuphane.teb.org.tr/pdf/tebakademi/geriatri_2009/5.pdf
- Görer, N., & Çamur, K.** (2001). Avrupa Birliğinde yaşlılık: Hollanda örneği. *Yaşlı Sorunlarını Araştırma Dergisi*, 1(2), 105.
- Görgün Baran, A.** (1996). Kurum bakımındaki yaşlıların sosyal yaşam koşulları: Ankara Örneği, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakóltesi Dergisi*, 13(1-2).

- Görgün Baran, A.** (2000). Yaşlılıkta Sosyal Uyum, *Antropoloji ve Yaşlılık*. G. Erkan ve V. Işıkhani (Ed.), Ankara: HÜ Sosyal Hizmetler Yüksekokulu, Yayın No: 006, 68-76.
- Görgün Baran, A., Kalıncara, V., Aral, N., Akın, G., Baran, G., & Özkan, Y.** (2005). *Yaşlı ve aile ilişkileri Ankara örneği*. Ankara: Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları, Yayın No: 127.
- Green I., Fedewa B. E., Johnston C. A., Jackson W. M., & Deardorff H. L.** (1975). *Housing for the Elderly: The Development and Design Process*, New York: Van Nostrand Reinhold.
- Grosz, E.** (2001). *The Future of Space: Toward and Architecture of Invention*. Massachusetts Institute of Technology.
- Grundy, E., & Glaser, K.** (2000). Socio-Demographic Differences in the Onset and Progression of Disability in Early Old Age: A Longitudinal Study, *Age Ageing*, 29, 149-157.
- Gupta, S., & Mitra, K. K.** (2015). *Thesis Report On Geriatric Hospital Submitted in Partial Fulfilment Of The Requirement For The Award Of Degree Of Masters Of Architecture*, Faculty Of Architecture & Ekistics Jamia Millia Islamia, New Delhi.
- Guy, S., & Farmer, G.** (2001). Reinterpreting Sustainable Architecture: The Place of Technology. *Journal of Architectural Education* (1984-), 54(3), 140-148.
- Gül, A.** (2018). *Geriatric Hastanelerinin tasarım İlkeleri Üzerine Bir Araştırma*. (Yüksek lisans tezi), Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Güleç, M., & Tekbaş, Ö. F.** (1997). Sağlık Perspektifinden Yaşlılık. *Türkiye Klinikleri Tıp Bilimleri*, 17 (6), 369-378.
- Güler, Ç.** (1998). Yaşlılıkta Tanımlar ve Yaşlılık Üstüne Söylenenler. *Turkish Journal of Geriatrics*, 1(2), 105
- Güler, Ç.** (2001). *Ergonomiye Giriş Ders Notları*. Ankara Tabip Odası, Ankara
- Günay, R.** (2004). *Safranbolu Evleri*. İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayınları.
- Güner, P., & Güler, Ç.** (2002). Yaşlıların Ev Güvenliği ve Denetim Listesi. *Geriatric Dergisi*, 5(4), 150-154.
- Güneyli, C.** (2019). *İlk Öğretim Sınıf Mekanlarının İç Ortam Hava Kalitesi Bakımından Değerlendirilmesi*. (Yüksek lisans tezi). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Gürbüz, S.** (2015). Kuşak farklılıkları: Mit mi, gerçek mi? (Generational differences: a myth or reality? İş ve İnsan Dergisi The Journal of Work and Human, 2(1), 39-57, DOI: 10.18394/iid.80342
- Gürer, A., & Ateş, M.** (2013). *Yaşlı Bakım Hizmetleri*, M. Ateş (ed.) *Sağlık Hizmetleri Yönetimi içinde*, (s. 197-269), İstanbul: Beta Basın Yayın Dağıtım A.Ş.
- Gür, Ş. Ö.** (1996). *Mekan Örgütlenmesi*, Trabzon: Gür Yayıncılık.

- Güven, S., & Öztop, H.** (2007). Aile ve tüketici bilim dalı'nın yaşlıya yönelik hizmet alanları. Y. G. Kutsal (Ed). *Temel geriatri* (179-183). Ankara: Güneş Tıp Kitabevi.
- Haapakangas, A., Kankkunen, E., Hongisto, V., Virjonen, P., Oliva, D., Keskinen, E.** (2011). Effects of five speech masking sounds on performance and acoustic satisfaction. Implications for open-plan offices, *Acta Acustica united Acustica*, 97(4), 641–655
- Haeberle, K., Herzberg J., & Hobby T.** (2009). Leading the Multigenerational Work Force. *Healthcare Executive*, 24(5)
- Hall, E. T.** (1990). *The Hidden Dimension*. Anchor Book, Usa, ISBN 978-0-385-08476-5.
- Hammond, M.** (2018). Spatial agency: Creating new opportunities for sharing and collaboration in older people's cohousing, *Urban Science*. 2(3), 64. Doi: 10.3390/urbansci2030064www.mdpi.com/journal/urbansci
- Harootyan, R.** (1988). Improving environmental design technologies for the elderly. *American Behavioral Scientist*, 31(5), 607-613.
- Harrison, S. L., Dyer, S. M., Laver, K. E., Milte, R. K., Fleming, R., & Crotty, M.** (2022). Physical environmental designs in residential care to improve quality of life of older people. *The Cochrane database of systematic reviews*, 3(3), CD012892. Erişim Adresi (19.11.2023): <https://doi.org/10.1002/14651858.CD012892.pub2>
- Hassan, R.** (1975). Social and psychological implications of high density in Hong Kong and Singapore. *Ekistics*, 382-386.
- Havenith, G.** 2001. Temperature regulation and technology. *Gerontechnology* 1, 41–49.
- Hazer, O. & Aslan, Ö.** (2010). Yaşlılıkta sosyal ilişki ve toplumsal hayata katılım. *Akad Geriatri*, 2 (3), 143-147.
- Heiting, G.** (2017). How Your Vision Changes as You Age. *All About Vision*. Erişim Adresi (09.04.2024): <https://www.allaboutvision.com/over60/vision-changes.htm>
- Henderson E.** (2013). Senior Living for Confort and Convenience. *Home Design Guide*, 8(2).
- Hesselgren, S.** (1969). *The Language of Architecture*. Applied Science Publishers Ltd., Londra.
- Heywood, F., Oldman, C., & Means, R.** (2002) Housing And Home In Later Life, Buckingham: *Open University Press*.
- Hodge, G.** (2008). *The Geography of Aging: Preparing communities for the surge in seniors*. McGill-Queen's Press.
- Hood, S., & Amir, S.** (2017). The Aging clock: Circadian rhythms and later life. *The Journal of Clinical Investigation*, 127(2), 437–46.
- Hoof, van J., & Hensen, J. L. M.** 2006. Thermal comfort and older adults. *Gerontechnology* 4: 223–228.

- Huitt, W.** (2007). Maslow's hierarchy of human needs based on two groupings: deficiency needs and growth needs. *Educational Psychology Interactive*. Erişim Adresi (15.04.2024): http://www.rlfiles.com/files/en/2015_Grad_F.pdf
- HÜNEE.,** (2009), *Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2008*, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Sağlık Bakanlığı Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü, Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ve TÜBİTAK, Ankara, Türkiye. Erişim Adresi (19.11.2023): https://openaccess.hacettepe.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11655/23332/TNSA-2008_ana_Rapor-tr.pdf?sequence=3&isAllowed=y
- ICNIRP (International Commission on Non-Ionizing Radiation Protection).** (2020). Guidelines for limiting exposure to electromagnetic fields (100 kHz to 300 GHz). *Health physics*, 118(5), 483-524.
- ICNIRP (International Commission on Non-Ionizing Radiation Protection).** (1998). Guidelines Guidelines for Limiting Exposure to Time-Varying Electric, Magnetic, and Electromagnetic Fields (up to 300GHz). International Commission on non-ionizing radiation protection. *Health Phys.* 74(4), 494–522.
- Inglehart, R.** (1997). *Modernization and Postmodernization: Cultural, Economic, and Political Change in 43 Societies*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Ishihara, K., Ishihara, S., Nagamachi M., Hiramatsu, S., & Osaki, H.** (2001). Age-related decline in color perception and difficulties with daily activities—measurement, questionnaire, optical and computer-graphics simulation studies. *International Journal of Industrial Ergonomics*, 28(3–4); 153-163. Erişim Adresi (09.02.2024): <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0169814101000282?via%3Dihub>
- ISO 2631-International Organization for Standardization, (2003).** Mechanical vibration and shock- Evaluation of human exposure to whole-body vibration Part 2: Vibration in buildings (1 Hz to 80 Hz). ISO 2631-2:2003.
- Işıkhan, V.** (2001). Emekliliğe Hazırlık Programları. *Sosyal Hizmet Sempozyumu*, K. Karataş (Ed.), SHÇEK ve HÜ Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Ortak Yayını, Ankara.
- Işık, O.** (1994). Değişen Toplum/Mekân kavrayışları: Mekanın Politikleşmesi, Politikanın mekânlaşması. *Toplum ve Bilim*, 64–65(28).
- Ittelson, W.H., Proshansky, H.M., & Rivlin L.G.,** (1970). The environmental Psychology of the psychiatric ward, In: Proshansky HM, Ittelson HM, Rivlin LG, (Eds.). *Environmental Psychology*, New York, NY: Holt, Reinhart and Winston; 1970:419-438
- İçli, G.** (2008). Yaşlılar ve yetişkin çocuklar. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 2008(1)-29-38.

- İçli, G.** (2010). Yaşlılar ve yaşlılığın değerlendirilmesi: Denizli üzerine niteliksel bir araştırma, *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi / Elderly Issues Research Journal* 2010(1), 1-13.
- İmamoğlu, V., & İmamoğlu, E. O.** (1996). *Yaşlıların Yaşam Çevreleri-Diğerlerinin Konut Sorunları*, TMMOB Mimarlar Odası, Ankara.
- Janus, S. I. M., Kusters, J., van den Bosch, K. A., Andringa, T. C., Zuidema, S. U., & Luijendijk, H. J.** (2021). Sounds in nursing homes and their effect on health in dementia: a systematic review. *International psychogeriatrics*, 33(6), 627-644. Doi: <https://doi.org/10.1017/S1041610220000952>
- Jarvis, H.** (2015). Towards a Deeper Understanding of the Social Architecture of Co-housing: Evidence From the UK, USA and Australia. *Urban Research & Practice*, 8 (1), 93-105
- Jee, S. I.** (2016). A Study on the Therapeutic Effects of Light for Demented Elderly-focused on the visual and physiological therapeutic effects-]. *Journal of Basic Design & Art*, 17 (2), 509-522.
- Joedicke, J.** (1986). *Bir Mimari Mekân Kuramına Giriş ve Aynı Zamanda Mimarinin Durumunun Saptanması İçin Deneme, Bauen-t-Wohnen 1968/9*, Çev.: Doç. A. Arpat, İstanbul: İTÜ Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi Matbaası.
- Johansson, A.** (2018). *Structural Effects On Externally Induced Building Vibration*. Master's Dissertation, Lund University, Division of Structural Mechanics, Faculty of Engineering LTH, Sweden.
- Johnson, R. B., & Onwuegbuzie, A. J.** (2004). "Mixed methods research: A research paradigm whose time has come". *Educational Researcher*, 33(7), 14-26.
- Joseph, A., Choi, Y.-S., & Quan, X.** (2016). Impact of the Physical Environment of Residential Health, Care, and Support Facilities (RHCSF) on Staff and Residents: A Systematic Review of the Literature. *Environment and Behavior*, 48(10), 1203-1241. <https://doi.org/10.1177/0013916515597027>
- Jun, S., Lily, Dongxia, X., Yue, L., Hong, Z., & Lin, W.** (2021). A Phenomenological Study on New Care Needs of Maslow's Need-Hierarchy Among Disabled Residents at Nursing Homes in Modern Chinese Society. *Journal of Transcultural Nursing*, 32(5):501-507. doi: 10.1177/1043659620967426
- Kahya, N. C., Özgen, S., Aydın, E., & Sağsöz, A.** (2005). Yaşlıların huzurevlerinden fiziksel beklentileri: Trabzon Huzurevi örneği. III. *Ulusal Yaşlılık Kongresi*, 16-19 Kasım, İzmir, Bildiriler Kitabı, 323-338.
- Kahya, N. C., Zorlu, T., Ozgen, S., Sari, R.M., Sen, D.E., & Sagsoz, A.** (2009). Psychological effects of physical deficiencies in the residences on elderly persons: A case study in Trabzon Old Person's Home in

- Turkey. *Applied Ergonomics*, 40(5), 840–851. Erişim Adresi (19.11.2023): <https://doi.org/10.1016/j.apergo.2008.09.002>
- Kane, R. A., Kling, K. C., Bershadsky, B., Kane, R. L., Giles, K., Degenholtz, H. B., Liu, J., & Cutler, L. J.** (2003). Quality of life measures for nursing home residents. *The journals of gerontology. Series A, Biological sciences and medical sciences*, 58(3), 240–248. Erişim Adresi (19.01.2024): <https://doi.org/10.1093/gerona/58.3.m240>
- Kang, B. D., Scales, K., McConnell, E. S., Song, Y. T., Lepore, M., & Corazzini, K.** (2020). Nursing home residents' perspectives on their social relationships. *J. Clin. Nurs.*, 29(7-8), 1162-1174. Erişim Adresi (10.04.2024): <https://doi.org/10.1111/jocn.15174>.
- Kang, J.** (2006). *Urban Sound Environment*. CRC Press.
- Kaptan, G.** (2013). Yaşlanma ve yaşlılıkla ilgili tanımlamalar. İçinde: *Geriatrik Bakım İlkeleri*. G Kaptan (Ed.), Nobel Tıp Kitapevleri, İstanbul, s. 1-7.
- Kaptanoğlu, A. Y. (2012).** Yaşlı Sağlığı. Erişim Adresi (04.04.2024): chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/http://www.dat.net.tr/FileUpload/op488361/File/05_05_yasli-sagligi.pdf
- Karaca, F.** (2010). Huzurevinde kalan yaşlıların hayata bakış açıları ve gelecekle ilgili beklentileri. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 21(21), 50-72. Erişim Adresi (19.11.2023): <https://dergipark.org.tr/en/pub/spcd/issue/21100/227238>
- Karadakovan A.** (2014). *Yaşlı Sağlığı ve Bakım*. Ankara: Akademisyen Tıp Kitapevi,
- Kalaycıoğlu, S., Tol, U. U., Küçükural, Ö., Cengiz, K.** (2003). *Yaşlılar ve Yaşlı Yakınları Açısından Yaşam Biçimi Tercihleri*, Türkiye Bilimler Akademisi Raporları, Ankara.
- Kalınkara, V.** (2004). Yaşlı konutlarında iç mekan tasarımının ergonomik boyutu. V. Kalınkara (Ed.), *Yaşlılık, disiplinler arası yaklaşım, sorunlar, çözümler*, içinde, 59-79. Ankara: Odak.
- Kalınkara, V.** (2009). Küreselleşmenin öteki yüzü: Yoksullaşan yaşlılar. *Dün, Bugün ve Yarın Yaşlılık*. Yaşlılık Platformu. Erişim Adresi (30.01.2024): <http://yaslilikplatformu.com/book.php>
- Kalınkara, V.** (2011). *Temel Gerontoloji: Yaşlılık Bilimi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kalınkara, V.** (2015). Yaşlıların antropometrik ölçülerinin iç mekân tasarımına uygulanması. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 8(2), 98-113. Erişim Adresi (19.10.2023): <https://www.researchgate.net/publication/298339025>
- Kalınkara, V.** (2016a). *Temel Gerontoloji Yaşlılık Bilimi*, 3. Basım, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kalınkara, V.** (2016b). Nüfus Yaşlanması ve Toplumsal Boyutları. H. Ceylan, (Ed.), *Yaşlılık Sosyolojisi* içinde, 21-40, Ankara: Nobel Yayıncılık.

- Kalınkara, V., & Arpacı, F.** (2016). Yerinde yaşlanma. V. Kalınkara içinde, *Yaşlılık Disiplinler Arası Yaklaşım, Sorunlar, Çözümler 2*, 399-422. Ankara: Nobel.
- Kalınkara, V., Tezel, E., & Zorlu, T.** (2016). Gero(n)teknoloji: Yaşlı ve Teknoloji. V. Kalınkara içinde, *Yaşlılık; Disiplinler Arası Sorunlar, Çözümler 2*, 509-540. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kalkınma Bakanlığı.** (2018). *On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023)*, Yaşlanma Özel İhtisas Komisyonu Raporu (Yayın No: KB: 3018- ÖİK: 799). Ankara: T.C. Kalkınma Bakanlığı.
- Kavut, İ.E., & Alici, N.** (2021). 1920–1945 akımlar dönemi kapsamında iç mimarlıkta form. *Journal of Architectural Sciences and Applications*, 6 (2), 621-637.
- Kaya, S. İ.** (1994). *The effects of socio-cultural user requirement on the organization of spaces for elderly residences*. (Doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Kerns, E., Masterson, E. A., Themann, C. L., & Calvert, G. M.** (2018). Cardiovascular conditions, hearing difficulty, and occupational noise exposure within US industries and occupations. *American journal of industrial medicine*, 61(6), 477–491. Erişim Adresi (02.01.2024): <https://doi.org/10.1002/ajim.22833>
- Kılavuz, M. A.** (2003). *Yaşlanma Dönemi Din Eğitimi*. Bursa: Arasta Yayınları.
- Kılıç, H. N.** (2019). *Emekli konakları: Konya/Karatay örneği*. (Yüksek lisans tezi), KTO Karatay Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Kılıç, S.** (2016). Cronbach'ın alfa güvenirlik katsayısı. *Journal of Mood Disorders*, 6(1), 47-48.
- Kızıldağ, Özdemirli, Y.** (2022). Türkiye'de Yaşlanan Nüfuslara Yönelik Konut. 233-253. doi: 10.4324/9781003173670-17
- Koç İ., Eryurt M., Adalı T., Seçkiner P.** (2010). *Türkiye'nin Demografik Dönüşümü: Doğurganlık, Aile Planlaması, Anne- Çocuk Sağlığı ve Beş Yaş Altı Ölümlerdeki Değişimler*, 1968-2008. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Ankara.
- Kondo, Y.** (1990). Creativity in daily work. *Human systems management*, 9(1), 7-13.
- Kopec, D.** (2012). *Environmental Psychology for Design*, ed 2. New York, Fairchild boks.
- Korur, S., Oğuzalp, E. H., & Korkmaz, S. Z.** (2011). Yapı Biyolojisi ve Elektroiikimsel Kirlilik. *New World Sciences Academy*, 6(4), 882-899.
- Koşar, N.** (1996). *Sosyal Hizmetlerde Yaşlı Refahı Alanı*. Ankara: Şafak Matbaacılık.
- Kökenek, Y. Y.** (2012). Normal yaşlılık ve yaşlanma psikolojisi. R. N. Ekşioğlu, H. K. Akyüz, N. Yücel ve İ. B. Kulaksızoğlu (Ed.), *Yaşlıya psikolojik destek kitabı* içinde (s. 13-26). İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi.

- Krokfors, K.** (2012). Co-Housing in the Making. *Built Environment* 38 (3); 309–314. doi:10.2148/benv.38.3.309.
- Kuban, D.** (2021). *Türk Ahşap Mimarisi 17. – 19. yüzyıllar*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 5 Basım
- Kula, S. & Çakar, B.** (2015). Maslow ihtiyaçlar hiyerarşisi bağlamında toplumda bireylerin güvenlik algısı ve yaşam doyumu arasındaki ilişki, *Bartın Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 6(12), 191-210.
- Kul, S.** (2014) İstatistik Sonuçlarının Yorumu: P-değeri ve Güven Aralığı Nedir? *Türk Toraks Derneği Dergisi*, 11-13. DOI:10.5152/pb.2014.003. Erişim Adresi (12.04.2024): https://www.toraks.org.tr/site/sf/books/pre_migration/c19fa28083ae026a97e3878c26e1b03eaacfd74d114c8d66f832d8d806c56307.pdf
- Kumtepe, H.** (2018). *Yaşlı nüfusunun (65+) il ve bölge yerleşim yerlerinin adrese dayalı nüfus kayıt sistemi (ADNKS) verilerine göre dağılımları ve oranları ile demografik değerlendirilmesi*. Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Yaşlı Hizmetleri Dairesi Başkanlığı, Ankara.
- Kurt, G., Beyaztaş, F. Y., Erkol, Z.** (2010). Yaşlıların sorunları ve yaşam memnuniyeti. *Adli Tıp Dergisi / Turkish Journal of Forensic Medicine*, 24(2), 32-39
- Kutlu, R.** (2018). Çevresel faktörlerin mekân kalitesi ve insan sağlığına etkileri. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication – TOJDAC*, 8(1), 67-78, ISSN: 2146-5193
- Küçükerman, Ö.** (1996). *Turkish House in Search of Spatial Identity – Kendi Mekanının Arayışı İçinde Türk Evi*. İstanbul: Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu
- Küçükerman, Ö., & Güner, Ş.** (1995). *Anadolu Mirasında Türk Evleri*. T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Lakovidis, S., Apostolidis, C., Manassas, A., Samaras, T.** (2022). Electromagnetic Fields Exposure Assessment in Europe Utilizing Publicly Available Data. *Sensors*, 22(21), 8481. Erişim Adresi (09.04.2024): <https://doi.org/10.3390/s22218481>
- Lauer, O., Frei, P., Gosselin, M. C., Joseph, W., Rösli, M., & Fröhlich, J.** (2013). Combining near-and far-field exposure for an organ-specific and whole-body RF-EMF proxy for epidemiological research: a reference case. *Bioelectromagnetics*, 34(5), 366-374.
- Lee, D. T. F., Yu, D. S. F., Kwong, A. N. L.** (2009). Quality of life of older people in residential care home: a literature review. *Journal of Nursing and Healthcare of Chronic Illness* 1(2), 116–25.
- Lee, R., & Mason A.** (2006). What is the demographic dividend? *Finance and Development*, 43(3). Erişim Adresi (15.01.2024): <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2006/09/basics.htm>
- Lefebvre, H.** (1981). *Critique de la vie quotidienne. III*, Paris: L’Arche

- Lejeune, L.** (2009). *Habiter Autrement, Du Squat À La Coopérative D’habitants Entre Innovation Et Transformation Sociale*, Institut d’Etudes Politiques de Université Pierre Mendè, France.
- Lercher P,** (2003). Schulte-Fortkamp B. The relevance of soundscape research to the assessment of noise annoyance at the community level. In: *Proceedings of the Eighth International Congress on Noise as a Public Health Problem*; Rotterdam, 225-231.
- Lewis, C. B., Bottomley J. M. (Ed.)** (2002). Principles and practice in geriatric rehabilitation. *Geriatric Physical Therapy, A Clinical Approach*, 249-287.
- Lietaert, M.** (2009). Cohousing relevance to degrowth theories. *Journal of Cleaner Production*, 18(6), 576-580. Erişim Adresi (20.11.2023): <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0959652609003916>
- Liu, H. M., Liu, Y., Li, A. C., Xiang, L., Ye, T., & Wang, J.** (2018). Construction of the institutional care service needs index system for the disabled elderly of combination of medical and health care. *J. Nurs. Adm.*, 18(4):244e8. Erişim adresi (03.04.2024): <https://doi.org/10.3969/j.issn.1671-315x.2018.04.004>
- Livingston, G., Kelly, L., Lewis-Holmes, E., Baio, G., Morris, S., Patel, N., ... & Cooper, C.** (2014). A systematic review of the clinical effectiveness and cost-effectiveness of sensory, psychological and behavioural interventions for managing agitation in older adults with dementia. *Health technology assessment (Winchester, England)*, 18(39), 1–vi. <https://doi.org/10.3310/hta18390>
- Mackinlay E.** (2001). *The spiritual dimension of ageing*, First ed. United Kingdom, Jessica Kingsley Publishers.
- Maeda, D.** (1991). The role of families in the care of the elderly: Ageing in urbanization. *Proceedings of the United Nations International Conference on Aging Populations in the Context of Urbanization*. 289-305. Sendai: United Nations.
- Majercsik E.** (2005). Hierachy of needs of geriatric patients. *Gerontology* 51(3), 170-173. Erişim adresi (03.03.2024): <https://doi.org/10.1159/000083989>.
- Mandıracıoğlu, A.** (2010). Dünyada ve Türkiye’de yaşlıların demografik özellikleri. *Ege Tıp Dergisi*, 49(3), 39-45.
- Mannheim, K.** (1952). The Problem of Generations. In Kecskemeti, Paul (ed.). *Essays on the Sociology of Knowledge: Collected Works*, 5. New York: Routledge. 276–322
- Marckmann, B., Gram-Hanssen, K., & Christensen, T. H.** (2012). Sustainable living and co-housing: Evidence from a case study of eco-villages. *Built Environment*, 38(3), 413–429.

- Maslow, A. H.** (1943). A Theory of Human Motivation. *Psychological Review*, 50(4), 370–396.
- Maury, Y., Bernard, N.** (2009). *Les Cooperatives D’habitants: Une Troisieme Voix Pour Le Logement?* Bruxelles: editions Bruylant.
- Maxwell, L. E.** (1996). Multiple effects of home and day care crowding. *Environment and Behavior*, 28, 494-511
- Mccamant, K., & Durrett, C.** (1994). *Cohousing: a contemporary approach to housing ourselves* (2nd ed.). Ten Speed Press.
- Mccamant, K., Durrett, C., & Hertzman, E.** (1994). *Cohousing: A Contemporary Approach to Housing Ourselves*. Berkeley, California: Ten Speed Press.
- McLeod, S.** (2018). Maslow's Hierarchy of Needs. *Simply Psychology*. Erişim adresi (13.04.2024): <https://www.simplypsychology.org/maslow.html>
- Mehrabian, A., & Russell, J.** (1974). *An Approach to Environmental Psychology*, Cambridge, MA: MIT Press
- Meltzer, G.** (2000). Cohousing: Verifying The Importance of Community in The Application of Environmentalism. *Journal of Architectural and Planning Research*, 17(2), 110–132. Erişim adresi (30.04.2024): <http://www.jstor.org/stable/43030531>
- Meltzer, G.,** (2005). *Sustainable Community: Learning from The Cohousing Model*. Crewe: Trafford.
- Meltzer, G.** (2010). Cohousing and Ecovillages: A personal Take on Their 104 Similarities and Differences. In D. Urban Vestbro (Ed.), *Living together- Cohousing Ideas and Realities Around the World: Proceedings from the international collaborative housing conference in Stockholm 5–9 May 2010* (pp. 105–113). Division of Urban and Regional Studies, KTH, and Kollektivhus NU.
- Mendes, A., Pereira, C., Mendes, D., Aguiar, L., Neves, P., Silva, S., ... Teixeira, J. P.** (2013). Indoor Air Quality and Thermal Comfort—Results of a Pilot Study in Elderly Care Centers in Portugal. *Journal of Toxicology and Environmental Health, Part A*, 76(4–5), 333–344. Erişim adresi (23.02.2024): <https://doi.org/10.1080/15287394.2013.757213>
- Min, Y. H., & Lee, S.** (2020). Domestic Research Trends on Elderly Space Design and Aging Visual Perception: A Systematic Review. *Archives of Design Research*, 33(2), 169-179.
- Mitchell, R. E.** (1971). Some social implications of high density housing. *American Sociological Review*, 18-29.
- More, T.** (2023). *Utopia*. Çev. Günyol, V., Eyüboğlu, S., Urgan, M., (Mina Urgan’ın İncelemesiyle), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, XXXVIII Basım, İstanbul.

- Moritz, D. J., Kasl, S. V., Berkman, L. F.** (1995). Cognitive Functioning and the Incidence of Limitations in Activities of Daily Living in an Elderly Community Sample, *Am J Epidemiol*, 141(1), 41-49.
- Mu, J., Kang, J., & Wu, Y.** (2021). Acoustic environment of comprehensive activity spaces in nursing homes: A case study in Harbin. *China. Applied Acoustics*, 177(24), Article 107932. Erişim adresi (03.02.2024): <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0003682X21000256?via%3Dihub>
- Multani N., & Verma S.** (2007). *Principles of Geriatric Physiotherapy*, Jaypee Brothers medical publishers LTD, New Delhi.
- Munro, M.** (1996). *İngiltere’de yaşlılar için konut- Diğerlerinin Konut Sorunları*, TMMOB Mimarlar Odası, Ankara.
- Murphy, K.** (2012). The social pillar of sustainable development: a literature review and framework for policy analysis. *Sustainability: Science, Practice and Policy*, 8(1), 15–29.
- Murphy, P. J., & Campbell, S. S.** (1996). Enhanced performance in elderly subjects following bright light treatment of sleep maintenance insomnia. *Journal of sleep research*, 5(3), 165–172. Erişim adresi (03.03.2024): <https://doi.org/10.1046/j.1365-2869.1996.t01-1-00001.x>
- Murtagh, K. N., Hubert, H. B.** (2004). Gender Differences in Physical Disability Among An Elderly Cohort. *Am J Public Health*, 94, 1406-1411.
- Nalbant, S.** (2008). Yaşlılıkta Fizyolojik Değişiklikler, *Nobel Medicus Dergisi*, 4(2).
- Nasar, J. L., & Fischer, B.** (1993) Hot spots of fear and crime: a multi-method investigation, *J. Environ Psychol.* 13, 187-206
- Navai, M., & Veitch, J. A.** (2003). Acoustic satisfaction in open-plan offices: review and recommendations. Acoustic Satisfaction Review. *Institute for Research in Construction National Research Council Canada*, Research Report RR-151
- Nettleton, S., Buse, C., & Martin, D.** (2018). Envisioning bodies and architectures of care: Reflections on competitions designs for older people. *Journal of Aging Studies*, 45, 54-62. doi: ISSN 0890-4065
- Nielsen, J., Mirza, A., Cervello, S., Frid, A., Müller, R., Nelain, B. och Ruest, P.** (2013). Train induced ground vibration – optimised rolling stock mitigation measures and their parameters. *RIVAS Rapport D5.4*.
- Noell-Waggoner, E.** (2006). Lighting in nursing homes-the unmet need. *International Commission on Illumination Publication: CIE 031:2006 Proceedings of the 2nd CIE Expert Symposium Lighting and Health*, 1–6. Erişim adresi (10.04.2024): <https://cie.co.at/publications/proceedings-2nd-cie-expert-symposium-lighting-and-health-7-8-september-2006-ottawa>
- Nordin, S., McKee, K., Wijk, H., & Elf, M.** (2017). The association between the physical environment and the well-being of older people in residential

care facilities: A multilevel analysis. *Journal of advanced nursing*, 73(12), 2942–2952. Erişim adresi (10.11.2023): <https://doi.org/10.1111/jan.13358>

- Onat, Ü.** (2000). Yaşlılık ve Sağlıklı Yaşlanma, *Antropoloji ve Yaşlılık*. G. Erkan, V. Işıkhani (Ed.), Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayın No: 006, 101-106.
- Onat, Ü.** (2002a). Sosyal Politikalar Açısından Yaşlılık. Gökçe-Kutsal, Y. (Ed.), *Geriatry 2002 Sempozyumu Bildirileri*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Geriatrik Bilimler Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, 266-276.
- Onat, Ü.** (2002b). Gerontoloji, Geriatri ve Sosyal Hizmet. *I. Ulusal Geriatri Kongresi*, 30 Ekim-3 Kasım 2002, Antalya.
- Onur, B.** (1991). *Gelişim Psikolojisi: Yetişkinlik-Yaşlılık-Ölüm*, 2. Basım, Ankara: Verso Yayınları.
- Ordoukhani, D., & Khoshnevis, A. M. K. (2022).** Designing nursing homes using sense of attachment to place approach. *International Journal of Health Sciences*, 6(7), 1454-1468. Erişim adresi (01.04.2024): <https://doi.org/10.53730/ijhs.v6nS7.11549>
- Oseland, N., & Hodsman, P. (2015).** Planning for Psychoacoustics. *Workplace Unlimited, Saint-Gobain Ecophon, Research Report*.
- Ögren, M. (2016).** *Vibrationer inomhus från trafik*. Erişim adresi (08.04.2024): <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.naturvard.sverket.se/contentassets/75624f1be56a4654852dc65347f07e4b/rapport-vibrationer-inomhus-fran-trafik-2016-05-27.pdf>
- Öksüzokyar, M., Eryiğit, S., Ögüt Düzen, K., Erdoğan Mergen, B., Sökmen, Ü., & Ögüt, S. (2016).** Biyolojik Yaşlanma Nedenleri ve Etkileri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 34-41.
- Öner Doğanıyğit, S. (2018).** Geronteknolojik Ürünlerin Kullanımı. A. Duben içinde, *Yaşlanma ve Yaşlılık* (s. 135-152). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Özbalta, T., & Çakmanus, İ. (2008).** *Binalarda Sürdürülebilirlik: Ömür boyu maliyete ilişkin yaklaşımlar*, Doğa Sektörel Yayınları, İstanbul.
- Öz, F. (2002).** Yaşamın son evresi: Yaşlılık psiko-sosyal açıdan gözden geçirme. *Kriz Dergisi*, 10(2), 17-28.
- Özer Baş, G. (2019).** *Yeterlilik düzeyi bağımsız olan yaşlıların mekân kullanımına yönelik bir çalışma*. (Sanatta yeterlilik tezi). Hacettepe Teknik Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Ankara.
- Pakdil, O. (1992).** *Yaşlılık Sorunları ve Yaşlılara Sağlanan Servisler (İngiltere Örneği)*. Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi Baskı İşliği, İstanbul

- Pakdil, O., & Pakdil, F.** (1996). Yaşlıların barınma ve bakım sorunları, yaşlılar için sağlanan çeşitli servisler. Diğerlerinin Konut Sorunu, *Mimarlar Odası Yayını*, Ankara.
- Panero, J., & Zelnik, M.** (1979). *Human dimension & interior space: a source book of design reference standards*. Whitney Library of Design.
- Parasote, B.** (2011). *Autopromotion, Habitat Partagé, Écologie Et Liens Sociaux*. Strassbourg: Yves Michel.
- Parke, B.B.** (2007). Physical Design Dimension of an Elder Friendly Hospital: An evidence-based practice review undertaken for the Vancouver Island Health Authority. 11-30.
- Pastalan, L.** (1990). *Aging in Place, The Role of Housing and Social Supports*. New York: Routledge.
- Patton, M. Q.** (1987). *How to use qualitative methods in evaluation* Newbury Park, CA: Sage.
- Peace, S., Holland, C., & Kellahe, L.** (2006). *Environment and Identity in Later Life*. Open University Press: Bristol, UK, ISBN 978-0335215119.
- Peng, J., Zeng, Y., Zhao, L., & Zeng, J.** (2018). An investigation of acoustical environments in the elderly care facilities. *Applied Acoustics*, 137, 45–50.
- Pekcan, H.** (2000). Yaşlılık, *Antropoloji ve Yaşlılık*, G. Erkan ve V. Işıkhah (Ed.), Ankara: HÜ Sosyal Hizmetler Yüksekokulu, Yayın No: 006, 51-54.
- Peponis, J., Wineman, J.** (2002). Spatial structure of environment and behavior, In: Betchel RB, Chirchman A, (Eds.). *Handbook of Environmental Psychology*, 2nd ed. New York: Wiley, 271-291
- Peris E, Fenech B.** (2020). Associations and effect modification between transportation noise, self-reported response to noise and the wider determinants of health: a narrative synthesis of the literature. *Sci. Total Environ.* 748.
- Persson, P.** (2016). *Vibrations in a Built Environment: Prediction and Reduction*. Doctoral Thesis. Lund University, Division of Structural Mechanics, Faculty of Engineering LTH, Sweden.
- Pınar Bölüktaş, R.** (t.y.). Yaşlılığa genel bakış. R. Pınar Bölüktaş (Ed.), *Temel Gerontoloji* içinde, s. 1,20, İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi.
- Pınar, R., & Sert, H.** (2009). Türkiye'nin ulusal yaşlı bakım politikası nasıl olmalıdır? *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*, 11(2), 46-55.
- Pollock, A., & Fuggle, L.** (2013). Designing for dementia: creating a therapeutic environment. *Nursing and residential care*, 15, 438-442.
- Postolache, T. T., & Oren, D. A.** (2005). Circadian phase shifting, alerting, and antidepressant effects of bright light treatment. *Clinics in sports medicine*, 24(2), 381-413.

- Poston, B.** (2009). Maslow's hierarchy of needs. *The Surgical Technologist*. Erişim Adresi (13.04.2024): <https://www.ast.org/pdf/308.pdf>
- Porter, T.** (1979). *How Architects Visualize*. Studio Vista, New York.
- Potter, P. A., & Perry, A. G.** (1997). *Fundamentals of Nursing: Concepts, Process, and Practice*, St. Louis: Mosby.
- Puplampu, V., Matthews, E., Puplampu, G., Gross, M., Pathak, S., & Peters, S.** (2020). The Impact of Cohousing on Older Adults Quality of Life. *Canadian Journal on Aging / La Revue Canadienne Du Vieillessement*, 39 (3), 406-420. doi:10.1017/S0714980819000448
- Rasmussen, S. E.** (2016). Yaşanan Mimari. Remzi Kitapevi.
- Reynolds, J., Stewart, M., MacDonald, R., & Sischo, L.** (2006). Have adolescents become too ambitious? High school seniors' educational and occupational plans, 1976 to 2000. *Social Problems*, 53, 186-206.
- Rodin, J.** (1976). Density, perceived choice, and response to controllable and uncontrollable outcomes. *Journal of Experimental Social Psychology*, 12(6), 564-578. Erişim Adresi (03.04.2024): [https://doi.org/10.1016/0022-1031\(76\)90035-4](https://doi.org/10.1016/0022-1031(76)90035-4)
- Rodrigues, M. A., Facchini, L. A., Thumé, E., & Maia, F.** (2009). Gender and incidence of functional disability in the elderly: a systematic review. *Cadernos de saude publica*, 25(3), 464-476. Erişim Adresi (05.01.2024): <https://doi.org/10.1590/s0102-311x2009001500011>
- Roth, L. M.** (2019). *Mimarlığın Öyküsü; Öğeleri, Tarihi ve Anlamı*. İstanbul: Kabalca Yayınları, 3. Baskı.
- Ruback, R. B., & Dey, J. P.** (1992). Very Hot and Really Crowded: Quasi-Experimental Investigations of Indian "Tempos." *Environment and Behavior*, 24(4), 527-554. Erişim Adresi (03.04.2024): <https://doi.org/10.1177/0013916592244005>
- Sagha Zadeh, R., Eshelman, P., Setla, J., Kennedy, L., Hon, E., & Basara, A.** (2018). Environmental Design for End-of-Life Care: An Integrative Review on Improving the Quality of Life and Managing Symptoms for Patients in Institutional Settings. *Journal of pain and symptom management*, 55(3), 1018-1034. Erişim Adresi (03.04.2024): <https://doi.org/10.1016/j.jpainsymman.2017.09.011>
- Salado, A., & Nilchiani, R.** (2013). Using Maslow's hierarchy of Needs to define elegance in system architecture. *Procedia Computer Science*, 16, 927-936. Erişim Adresi (13.04.2024): <https://doi.org/10.1016/j.procs.2013.01.097>
- Saleh, N.** (2022). An overview on the impact of nursing homes' acoustic characteristics on the elderly's quality of life. *Berkeley Program in Law & Economics*, 151(4_Supplement), A105-A105. doi: 10.1121/10.0010793

- Samancı Tekin, Ç. ve Kara, F.** (2018). Dünyada ve Türkiye’de Yaşlılık. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (IBAD)*, 3(1), 219-229. Erişim Adresi (03.01.2024): <https://doi.org/10.21733/ibad.370584>
- Sanders, M.S., & McCormick, E. J.** (1993). *Human factors in engineering and design* (7th ed.). New York: McGraw-Hill Book Company.
- Sanguinetti, A.** (2014). Transformational practices in cohousing: Enhancing residents' connection to community and nature, *Journal of Environmental Psychology*, 40, 86-96
- Sarp, A.** (2000). *Yapının İç Çevresindeki Gürültünün Yapı Biyolojisi Açısından İrdelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). Mimarlık Anabilim Dalı. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Sayın A. O.** (2006). *Hemşirelik bakımının değerlendirilmesi ile ilgili bir çalışma*. (Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı, İstanbul.
- Saygılı, S.** (2010). *Yaşlılık Psikolojisi*. İstanbul: Elit Kültür.
- Scheer, F. A., van Doornen, L. J., & Buijs, R. M.** (1999). Light and diurnal cycle affect human heart rate: possible role for the circadian pacemaker. *Journal of biological rhythms*, 14(3), 202-212.
- Schwarz B., & Brent R.** (1999), *Aging, Autonomy, and Architecture: Advances in Assisted Living*. Johns Hopkins University Press.
- Scotthanson, C., S., & Scotthanson, K., S.** (2004), *The Cohousing Handbook: Building a Place for Community*. Canada: New Society Publishers.
- Sevencan, F. ve Çilingiroğlu, N.** (2007). Sağlık alanındaki araştırmalarda kullanılan niteliksel veri toplama yöntemleri. *Toplum Hekimliği Bülteni*, 26(1), 1-6. Erişim adresi (04.01.2024): <https://docplayer.biz.tr/30310761-Saglik-alanindaki-arastirmalarda-kullanilan-niteliksel-veri-toplama-yontemleri.html>
- Seyyar, A.** (2006). *Değişen Dünyada ve Türkiye’de Sosyal Politikalar*. İstanbul: Değişim Yayınları.
- Sharaf, F. M.** (2014). An approach to improve acoustic performance in multipurpose halls. *Journal of American Science* 10(3s), 9–15. Erişim adres (06.04.2024): https://www.researchgate.net/publication/265336908_An_Approach_to_Improve_Acoustic_Performance_in_Multipurpose_Halls
- Sharghi, A., Zarghami, E., & Kousalari, F. S.** (2018). A Systematic Analytical Study about the Effective Criteria on the Life Quality in Nursing Homes. *Journal of Gerontology*, 2(4), 44-56. doi: 10.29252/JOGE.2.3.44
- Sinav, A.** (2020). Genç-Yaşlı, Orta-Yaşlı ve İleri-Yaşlı Bireylerin Sosyal Medya Kullanım Davranışlarının Karşılaştırmalı Analizi: Eskişehir İli Örneği. *Etkileşim*. 5. 116-145

- Sinoo, M.M., Hoof, J.V., Kort, H.S.M.** (2011) Light conditions for older adults in the nursing home: assessment of environmental illuminances and colour temperature *Build. Environ.*, 46, 1917-1927. Erişim adres (01.04.2024): <https://doi.org/10.1016/j.buildenv.2011.03.013>
- Sirgy, M. J.** (1986), A quality-of-life theory derived from Maslow's developmental perspective: 'quality' is related to progressive satisfaction of a hierarchy of needs, lower order and higher. *American Journal of Economics and Sociology*, 329-342.
- Smith, J. W., & Clurman, A.** (1997). *Rocking the ages: the yankelovich report on generational marketing*, New York: Harper Collins.
- Smola, K. W., & Sutton, C. D.** (2002). Generational differences: revisiting generational work values for the new millennium, *Journal of Organizational Behavior*, 23, 363–382.
- Son, H., Park, Y., & Lee, J.** (2014). An Analysis of Research Trends on Color Appearing in the Elderly Space Studies]. *Journal of Basic Design & Art*, 15 (5), 303-313.
- Stephoe A., Di Gessa G.** (2021). Mental health and social interactions of older people with physical disabilities in England during the COVID-19 pandemic: a longitudinal cohort study. *Lancet Public Health*, 6(6), 365-373. Erişim Adresi (11.04.2024): [https://doi.org/10.1016/S2468-2667\(21\)00069-4](https://doi.org/10.1016/S2468-2667(21)00069-4)
- Stichler J. F.** (2013). Design considerations for aging populations. *Healty Environments Research & Design*, 6(2), 7–11. Erişim adres (06.04.2024): <https://doi.org/10.1177/193758671300600202>
- St-Jean, P., Grant Clark, O., Jemtrud, M.** (2022). A review of the effects of architectural stimuli on human psychology and physiology, *Building and Environment*, 219, 109182, Erişim adres (07.04.2024): <https://doi.org/10.1016/j.buildenv.2022.109182>.
- Story, M. F., Mueller, J. L., & Mace, R. L.** (1998). *The Universal Design File: Designing for People of All Ages and Abilities, Revised Edition*, Center for Universal Design, NC State University, Raleigh.
- Strauss, W. & Howe, N.** (1991). *Generations: The History of America's Future*. New York, NY: William Morrow.
- Sucu Garipbaş, E.** (2019). Günümüzde Ortak Barınma Tartışmaları: Cohousing Deneyimi. (Yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Ankara.
- Suzman R., Beard, J. R., Boerma, T., & Chatterji, S.** (2015), Health in an Ageing World—What Do We Know? *Lancet*, 385(9967), 484-486.
- Suzman, R., & Riley, M. W.** (1985). Introducing the "oldest old". *The Milbank Memorial Fund quarterly. Health and society*, 63(2), 177–186.
- Sürmen, Ş.** (1995). Çağımızda Yaşlılık ve Yaşlılarla ilgili Konut Politikaları. *Yapı Dergisi*. İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayınları.

- Sürmen, Ş.** (2000). *Yaşlılar ve Yaşlılık Üzerine Dağınık Notlar*. İstanbul: Nüansarma Yayınları.
- Şenol, O., & Cansever, İ. H.** (2023). Yaşlı nüfusun geleceği ve sağlık hizmetleri ile ilişkilendirilmesi: dünya bankası gelir grupları üzerine bir araştırma. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 34(2), 267-283. DOI: 10.33417/tsh.989051
- Şentürk, Ü.** (2018). *Yaşlılık Sosyolojisi Yaşlılığın Toplumsal Yörüngeleri*. Bursa: Dora Yayınevi.
- Tamura, A.** (1998). An environmental index based on inhabitants' recognition of sounds. In: Proceedings of the 7th International Congress on Noise as a Public Health Problem, Nov; Sydney, Australia: *International Commission on Biological Effects of Noise*.
- Taneli, Y.** (1997). *Türkiye'de yaşlı yurtları araştırması*. (Yüksek lisans tezi). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Tashakkori, A., & Teddlie, C.** (1998). Mixed methodology: Combining qualitative and quantitative approaches. *Applied Social Research Methods Series*, 46. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Tatar, M.** (2002). Geriatri Merkezlerinin Örgütlenmesi. Gökçe-Kutsal, Y. (Ed.), *Geriatri 2002 Sempozyumu Bildirileri*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Geriatrik Bilimler Araştırma ve Uygulama Merkezi, 281-287.
- Tavakol, M., & Dennick, R.** (2011). Making sense of Cronbach's alpha. *International journal of medical education*, 2, 53–55. Erişim Adresi (17.04.2024): <https://doi.org/10.5116/ijme.4dfb.8dfd>
- Taylor, R. B.** (2002). Crime prevention through environmental design, In: Betchel RB, Churchman A., (Eds.). *Handbook of environmental psychology*, 2nd ed. New York: Wiley, 413-426
- Taylor, S. E., & Brown, J. D.** (1988). Illusion and well-being: A social psychological perspective on mental health. *Psychological Bulletin*, 103(2), 193–210. Erişim adres (06.04.2024): <https://doi.org/10.1037/0033-2909.103.2.193>
- Tekinsoy, P.** (2005). *Yoğun bakım ünitesinde tedavi gören hastaların refakatçilerinin gereksinimlerinin saptanması* (Yüksek lisans tezi) Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Anabilim Dalı, Kayseri.
- Tel Aydın, H., Tel, H., & Sabancıoğulları, S.** (2006). Evde ve kurumda yaşayan 60 yaş üzeri bireylerin günlük yaşam aktivitelerini sürdürme ve yalnızlık yaşama durumu. *Turkish Journal Of Geriatrics*, 9(1), 34-40.
- Telatar, G. T., & Özcebe, H.** (2004). Yaşlı nüfus ve yaşam kalitelerinin yükseltilmesi. *Türk Geriatri Dergisi*, 7(3), 162-165.
- Tercan, M. E.** (2020). Ortak konut (Co-housing) modelinin İstanbul'da genç profesyoneller üzerinden değerlendirilmesi. Erişim adres (06.03.2024): https://www.academia.edu/44300943/ORTAK_KONUT_CO_HOUSING_MODEL%C4%B0N%C4%B0N_%C4%B0STANBULDA_GEN

- Tereci, D., Turan, G., Kasa, N., Öncel, T., & Arslansoyu, N.** (2016). Yaşlılık kavramına bir bakış. *Ufuk Ötesi Bilim Dergisi*, 16 (1), 84-116.
- Terman, J. S., Terman, M., Lo, E. S., & Cooper, T. B.** (2001). Circadian time of morning light administration and therapeutic response in winter depression. *Archives of general psychiatry*, 58(1), 69-75. <https://doi.org/10.1001/archpsyc.58.1.69>
- Ter, Ü., Erdoğan, E., & Kuter, N.** (2016). Yaşlılık ve kamusal dış mekan tasarımı. V. Kalınkara, (Ed.), *Yaşlılık Disiplinler Arası Yaklaşım, Sorunlar, Çözümler* içinde, 2, 453-488. Ankara: Nobel.
- Terzioğlu, G., Güven, S., Hazer, O., Öztıp, H., & Şener, A.** (2004). Yaşlılıkta sosyal ve ekonomik yaşam. *Yaşlılık Gerçeği*. Ankara: H. Ü. Hastaneleri, 115-130.
- Terzi, Y.** (2019). Anket güvenilirlik-geçerlilik analizi, (Ders notları). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, İstatistik Bölümü, Samsun.
- Tezcan, M.** (2010). *Sosyolojiye Giriş*. Anı Yayınları, Ankara.
- Thomas, P., Aletta, F., Filipan, K., Mynsbrugge, T. V., Geetere, L. D., Dijckmans, A., ... Devos, P.** (2020). Noise environments in nursing homes: An overview of the literature and a case study in Flanders with quantitative and qualitative methods. *Applied Acoustics*, 159, <https://doi.org/10.1016/j.apacoust.2019.107103>
- Thomas, P., Aletta, F., Mynsbrugge, T. V., Filipan, K., Dijckmans, A., Geetere, L. D., ... Devos, P.** (2018). Evaluation and improvement of the acoustic comfort in nursing homes: a case study in Flanders, Belgium. *Euronoise 2018, May*, 405-412. Erişim Adresi (03.04.2024): https://www.researchgate.net/publication/325451514_Evaluation_and_improvement_of_the_acoustic_comfort_in_nursing_homes_a_case_study_in_Flanders_Belgium/citations
- Thompson, W. S.** (1929). Population. *The American Journal of Sociology*, 34(6), 959-975. Erişim Adresi (05.12.2023): <https://u.demog.berkeley.edu/~jrw/Biblio/Eprints/%20T-V/thompson.1929.AJS.population.pdf>
- Thörn, H., Larsen, H. G., Hagbert, P., Wasshede, C.** (2020). Co-housing, Sustainable Urban Development and Governance. Pernilla Hagbert, Henrik Gutzon Larsen, Hakan Thörn, Cathrin Wasshede (Eds.). *Contemporary Co-housing in Europe*, ss.1-19. New York: Routledge
- Timonen, V.** (2016). *Beyond successful and active ageing. A theory of model ageing*. Policy Press.
- Tolson, D., Rolland, Y., Andrieu, S., Aquino, J. P., Beard, J., Benetos, A., ... Morley, J. E., & The International Association of Gerontology and Geriatrics/World Health Organization/Society Française de**

- G rontologie et de G riatrie Task Force** (2011). International Association of Gerontology and Geriatrics: a global agenda for clinical research and quality of care in nursing homes. *Journal of the American Medical Directors Association*, 12(3), 184–189. Erişim Adresi (30.01.2024): <https://doi.org/10.1016/j.jamda.2010.12.013>
- Topar, A. H.** (1996). Yapıda Elektroiklimsel Kirlilik ile İnsan Sağlığı İlişkisi ve Alınabilecek  nlemler. Y kseklisans tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Topçu, N.** (2006). *Sosyoloji*. Dergah Yayınları, İstanbul.
- Torres-Antonini, M.** (2001). *Our Common House: Using the Built Environment to Develop Supportive Communities*. Degree of Doctor of Philosophy, University of Florida.
- Torres-Antonini, M.** (2006). Cohousing: Design for Environmental Conservation, Personal Empowerment, and Social Justice. *Art & Design for Social Justice Symposium*, 38–42.
- Torres, C., Ciocon, J. O., Galindo, D., & Ciocon, D. G.** (2001). Clinical approach to urinary incontinence: a comparison between internists and geriatricians. *International urology and nephrology*, 33(3), 549–552. Erişim Adresi (05.01.2024): <https://doi.org/10.1023/a:1019580322555>
- Torresin, S., Albatici, R., Francesco, A., Babich, F., Oberman, T., Siboni, S., & Kang, J.** (2020). Indoor soundscape assessment: a principal components model of acoustic perception in residential buildings. *Building and Environment*, 182, Doi: <https://doi.org/10.1016/j.buildenv.2020.107152>
- Tremblay, K. R., & Bamford, L. V.** (1988). Rental apartments for the elderly: housing and design criteria. *Housing Science*, 12(3), 175-188.
- Tschumi, B.** (1990). *Questions of Space*. Architectural Association Publications.
- Tsuzuki, K., & Iwata, T.** (2002). Thermal comfort and thermoregulation for elderly people taking light exercise. In *Proc.* Edited by H. Levin, Monterey, CA, *Indoor Air*, 4, 647–652.
- Tsuzuki, K., & Ohfuku, T.** (2002). Thermal sensation and thermoregulation in elderly compared to young people in Japanese winter season. In Levin H, Ed. *Proc. Indoor Air 2002*. Monterey, CA, USA, 4: 659–664.
- Tufan, İ.** (2001). Yaşlanan dünyada bir delikanlı: Türkiye. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 12(3), Ankara: H  Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayını,
- Tufan, İ.** (2016). *Antik  ağdan Günümüze Yaşlılık ve Yaşlanma*. 2. Basım. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Tummers, L.** (2016). The re-emergence of self-managed co-housing in Europe: A critical review of co-housing research. *Urban Studies*, 53(10), 2023–2040.

- Turan, B. O.** (2011). 21. Yüzyıl Tasarım Ortamında Süreç, Biçim ve Temsil İlişkisi, *Megaron Journal*, 6(3). Erişim adresi (21.01.2024): http://www.journalagent.com/megaron/pdfs/MEGARON_6_3_162_170.pdf
- Turan, İ., Şimşek, Ü., & Aslan, H.** (2015). Eğitim Araştırmalarında Likert Ölçeği ve Likert-Tipi Soruların Kullanımı ve Analizi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* (30), 186-203.
- Tutal, O.** (2016). Yaşlılık, yaşam çevresi ve evrensel tasarım. V. Kalıncara (Ed.), *Yaşlılık disiplinler arası yaklaşım, sorunlar, çözümler* içinde. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 489-507.
- TÜİK,** (2022). İstatistiklerle Yaşlılar, 2022, Sayı: 49667, Erişim Adresi (24.12.2023): <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=%C4%B0statistiklerle-Ya%C5%9Fl%C4%B1lar-2022-49667&dil=1>
- TÜİK,** (2023). İstatistiklerle Yaşlılar, 2023, Sayı: 53710, Erişim Adresi (18.05.2024): <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=İstatistiklerle-Yaslılar-2023-53710>
- TÜİK, (t.y.).** Huzurevleri ile Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği, Birinci Kısım, Genel Hükümler, Erişim Adresi (24.12.2023): <https://www.aile.gov.tr/eyhgm/mevzuat/ulusal-mevzuat/yonetmelikler/huzurevleri-ile-huzurevi-yasli-bakim-ve-rehabilitasyon-merkezleri-yonetmeligi/>
- Tümerdem, Y.** (2006). Gerçek yaş. *Turkish Journal of Geriatrics*, 9(3), 195.
- Türel, G.** (2001a). Yaşlılar için kentte konut. *1. Ulusal Yaşlılık Kongresi Kitabı*, 10-11.
- Türel, G.** (2001b). Başkentte yaşlılara ait üç mekânın değerlendirilmesi. *Yaşlı Sorunlarını Araştırma Dergisi*, 1(2), 125-138.
- Türel, G.** (2004). Yaşlılar için sunulan kentsel servisler. V. Kalıncara, (Ed.), *Yaşlılık, disiplinler arası yaklaşım, sorunlar, çözümler* içinde. 81-100. Ankara: Odak.
- Türkmen, A.** (2022). *Temel tasarım eğitiminde çoklu zekâ kuramı üzerinden uzamsal becerinin gelişimine etki eden bir izlençe önerisi.* (Doktora tezi). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Türnüklü, A.** (2000). Eğitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilecek nitel bir araştırma tekniği: Görüşme. *Kuram ve uygulamada eğitim yönetimi*, 24(24), 543-559. Erişim adresi (04.01.2024): <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kuey/issue/10372/126941>
- United Nations** (2021). Global Population Growth and Sustainable Development. United Nations, *Department of Economic and Social Affairs, Population Division*. New York. UN DESA/POP/2021/ TR/NO. 2.
- United Nations** (2022). World Population Prospects 2022, Summary of Results. United Nations, *Department of Economic and Social Affairs*,

- Population Division, New York. UN DESA/POP/2021/TR/NO. 3. Erişim Adresi (15.01.2024): https://www.un.org/development/desa/pd/sites/www.un.org.development.desa.pd/files/wpp2022_summary_of_results.pdf
- United Nations** (2023). World Social Report 2023: Leaving No One Behind in an Ageing World. United Nations, *Department of Economic and Social Affairs, Population Division, Chapter 1*. Erişim Adresi (15.01.2024): https://www.un.org/development/desa/dspd/wp-content/uploads/sites/22/2023/01/WSR_2023_Chapter_Key_Messages.pdf
- Ünal, D.** (1997). *Ülkemizde değişen toplumsal koşullar sürecinde yaşlı konutlarının irdelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi Fen bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı, Adana.
- Ünsal Gülmez, N.** (2008). Metropolde çeşitlenen hanehalkları ve konut. (Doktora tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, İstanbul.
- Üresin, Ş.** (2005). *Yaşlıların bakım ve barınma ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik mekansal organizasyonlarda 'ev' ortamının sağlanması: 75. Yıl Dinlenme ve Bakımevi örneği*. (Yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Van Hoof, J., Wetzels, M. H., Dooremalen, A. M. C., Wouters, E. J. M., Nieboer, M. E., Sponselee, A. A. M., ... Overdiep, R. A.** (2014). Technological and architectural solutions for Dutch nursing homes: Results of a multidisciplinary mind mapping session with professional stakeholders. *Technology in Society*, 36, 1-12, ISSN 0160-791X, Erişim Adresi (26.02.2024): <https://doi.org/10.1016/j.techsoc.2013.12.001>
- Vanus, J., Koziorek, J., & Hercik, R.** (2013). Design of a smart building control with view to the senior citizens' needs. *IFAC Proceedings Volumes*, 46(28), 422-427. Erişim Adresi (13.04.2024): Doi: <https://doi.org/10.3182/20130925-3-CZ-3023.00045>
- Vargas Garay, M. A., Roncancio García, A. D., & Cardona García, O.** (2018). Cohousing: Una alternativa comunitaria a la propiedad privada. *Cuadernos Latinoamericanos de Administración*, XIV (27), Erişim Adresi (08.03.2024): <http://www.redalyc.org/articulo.oa?id=409658132006>.
- Vasquez Sanchez, S. N., Mahaek, E., & Lekagul, A.** (2020). A Framework of Design Criteria for Elderly Facilities Using Maslow's Hierarchy of Needs. *Nakhara: Journal of Environmental Design and Planning*, 18, 97-116. Erişim Adresi (06.04.2024): <https://doi.org/10.54028/NJ20201897116>
- Vestbro, D., (Ed).** (2010). *Living Together – Co-Housing Ideas and Realities Around the World*. Stockholm: Royal Institute of Technology division of urban studies in collaboration with Kollektivhus NU.

- Vestbro, U. D.** (1993). The study of collective housing: A Swedish perspective in *the meaning and use of housing*, pp. 405-424, Arias, E. G., (Ed.), Avery, Aldershot.
- Vondrasova, D., Hajek, I., & Illnerova, H.** (1997). Exposure to long summer days affects the human melatonin and cortisol rhythms. *Brain research*, 759(1), 166-170.
- Wahlroos, N., Narsakka, N., Stolt, M., & Suhonen, R.** (2022). Physical Environment Maintaining Independence and Self-management of Older People in Long-Term Care Settings—An Integrative Literature Review. *Journal of Aging and Environment*, 37(3), 295-313. Erişim Adresi (28.05.2024): <https://doi.org/10.1080/26892618.2022.2092927>
- Walker, A., & Maltby, T.** (2012). Active ageing: A strategic policy solution to demographic ageing in the European Union. *International Journal of Social Welfare*, 21(1), 117–130. Erişim Adresi (02.05.2023): <https://doi.org/10.1111/j.1468-2397.2012.00871.x>
- Wallace, J.** (2006). Work commitment in the legal profession: A study of baby boomers and generation Xers, *International Journal of the Legal Profession*, 13(2), 137–151.
- Wang L, Kang J.** (2020). Acoustic demands and influencing factors in facilities for the elderly. *Appl. Acoust*, 170, 107470. Erişim Adresi (04.04.2024): <https://doi.org/10.1016/j.apacoust.2020.107470>.
- Weithington E., & Krout J. A. (Ed.).** (2002). *Residential Choices and Experiences of Older Adults: Pathways to Life Quality*, New York: Springer Publishing, p. 5-6.
- Wetzels, R. B., Zuidema, S. U., de Jonghe, J. F., Verhey, F. R., & Koopmans, R. T. C. M.** (2010). Determinants of quality of life in nursing home residents with dementia. *Dementia and geriatric cognitive disorders*, 29(3), 189-197.
- White, M. D., Ancoli-Israel, S., & Wilson R.R.** (2013). Senior living environments: Evidence-based lighting design strategies. *Meta-Analysis*, 7(1), 60–78. Erişim Adresi (04.04.2024): https://www.researchgate.net/publication/260271675_Senior_Living_Environments_Evidence-Based_Lighting_Design_Strategies
- WHO.** (2002). Proposed Working Definition of an Older Person in Africa for the MDS Project. Erişim Adresi (21.12.2023): <https://www.who.int/healthinfo/survey/ageingdefnolder/en/>
- WHO.** (2015). World Report on Ageing and Health. Erişim Adresi (20.12.2023): https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/186463/9789240694811_eng.pdf?sequence=1
- WHO.** (2018a). Country Office Evaluation: Rwanda Volume: 1: Evaluation Report. Erişim Adresi (19.10.2022): https://www.who.int/about/evaluation/rwanda_country_office_evaluation_report.pdf

- WHO.** (2018b). Environmental Noise Guidelines for the European Region. p. 160. Erişim adresi (05.01.2021): <https://www.who.int/europe/publications/i/item/9789289053563>
- WHO.** (2022). Ageing and health. Erişim Adresi (20.01.2024): <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/ageing-and-health>
- Widener, M. N.** (2010). Cohousing: joining affordable, sustainable and collaboratively-governed, single family neighborhoods.
- Williams, J.** (2005a). Designing Neighbourhoods for Social Interaction: The Case of Cohousing. *Journal of Urban Design*, 10(2), 195–227.
- Williams, J.** (2005b). Homes for the future – accommodating one-person households the sustainable way. *Sustainable Development and Planning II*, 84, 161–170.
- Williams, J.** (2005c). Sun, Surf and Sustainable Housing— Cohousing, the Californian Experience. *International Planning Studies*, 10(2), 1–33.
- Wohlwill, J. F.** (1974). Human adaptation to levels of environmental stimulation. *Human Ecology*, (2), 127-147, <https://doi.org/10.1007/BF01558117>
- Woudhuysen, J. A.** (1993). Call for Transgenerational Design. *Applied Ergonomics*, 24(1).
- Wu, M. L.Y., Wang, C. S., Peng, C. H., & Zeng, T. Y.** (2018). Research progress of nursing quality evaluation index system in nursing home. *Chin J Nurs*; 53(9), 1127-1131. Erişim Adresi (10.04.2024): <https://doi.org/10.3761/j.issn.0254-1769.2018.09.022>
- Wu, Y., Kang, J., Zheng, W., & Wu, Y.** (2020). Acoustic comfort in large railway stations. *Applied Acoustics*, 160, 107-137. Erişim Adresi (10.02.2024): <https://doi.org/10.1016/j.apacoust.2019.107137>.
- Xiao, J., Aletta, F.** (2016). A soundscape approach to exploring design strategies for acoustic comfort in modern public libraries: A case study of the Library of Birmingham, *Noise Mapp.*, 3, 264-273.
- Xie H, Zhong B, Liu C.** (2020). Sound environment quality in nursing units in Chinese nursing homes: a pilot study. *Build. Acoust.* 27(4), 283–98.
- Yağcıoğlu, R.** (2013). *Huzurevinde kalan 65 yaş üstü yaşlıların yaşam kalitesini etkileyen etmenlerin İncelenmesi.* (Yüksek lisans tezi), Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Yang, W., Kang, J.** (2005a). Acoustic comfort evaluation in urban open public spaces. *Applied Acoustics*, 66(2), 211–229. Erişim Adresi (03.04.2024): <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0003682X04001215>
- Yang, W., Kang, J.** (2005b). Soundscape and sound preferences in urban squares: a case study in Sheffield. *Journal of Urban Design*, 10(1), 61–80. Doi: <https://doi.org/10.1080/13574800500062395>.

- Yazgaç, R.** (1992). *Yaşlılık ve huzurevleri, İstanbul'da 4 huzurevinde yapılan bir araştırma.* (Yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yazıcı, S.** (2014), "Gerontoloji ve Gelişim Süreci", *Küreselleşme ve Yaşlılık, Eleştirel Gerontolojiye Giriş*. Derleyen: N. Korkmaz ve S. Yazıcı. Sözkese Matbaası, Ankara, s. 21-38
- Yerli, G.** (2017). Yaşlılık dönemi özellikleri ve yaşlılara yönelik sosyal hizmetler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(52), 1278-1287. Doi: <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2017.1979>
- Yertutan, C.** (1991). Yaşlılıkta Ortaya Çıkan Fiziksel Değişiklikler. *Aile ve Toplum Dergisi*, 1(2), 63-66.
- Yıldız, S.** (2012). *Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalar*, Sosyal Politika. A. Tokol ve Y. Alper (Ed.), Bursa: Dora Yayınları.
- Yilmazer, A.** (2013). Dünyada ve Türkiye'de Yaşlılarda Demografik Değişiklikler. M. Altındış (Ed.), *Yaşlılarda güncel sağlık sorunları ve bakımı* içinde, s. 1-9. İstanbul: İstanbul Tıp Kitabevi
- Yılmaz, S.** (2010). *Geleceğin yaşlıları için ideal mekân tasarımları.* (Yüksek lisans tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yüksel, Ş.** (1991). *Ülkemizde toplumsal değişim süreci içinde yaşlı yurtları programlama ve tasarım ilkelerinin ortaya konması.* (Doktora tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Zalejska-Jonsson A., & Wilhelmsson M.** (2013). Impact of perceived indoor environment quality on overall satisfaction in Swedish dwellings. *Build. Environ.* 63: 134–144. Doi: 10.1016/j.buildenv.2013.02.005
- Zarghami, E., Olfat, M., & Fatourehchi, D.** (2019). An investigation into the relationship between quality of life of the elderly in relation to physical spaces in order to select an ideal residence. *Journal of Housing and The Built Environment*, 34(2), 465-488. Doi: 10.1007/S10901-018-9630-5
- Zevi, B.** (1990). *Mimariyi Görmeyi Öğrenmek*, Çev. H. Demir Divanlıoğlu, İstanbul: Birsen Yayınevi.
- Zhang, T., Liu, Y., Wang, Y., Li, C., Yang, X., Tian, L., Wu, Y., Lin, L., & Li, H.** (2022). Quality indicators for the care of older adults with disabilities in long-term care facilities based on Maslow's hierarchy of needs. *International journal of nursing sciences*, 9(4), 453–459. Erişim Adresi (10.04.2024): <https://doi.org/10.1016/j.ijnss.2022.09.012>
- Zorlu, T.** (2017). Yaşlılar için konutta iç mekân tasarımı ve ergonomi. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi (YSAD)*, 10(2), 40-53. ISSN 1308-5816, Erişim Adresi (19.02.2023): <http://dergipark.gov.tr/yasad>
- Zöngür, O.** (2008). *İç mekan tasarımında biçim ve anlam üzerine kavramsal bir inceleme/Post modern tasarım yaklaşımları ve Philippe Starck.*

(Yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler
Enstitüsü, Ankara

İnternet Kaynakları

- URL-1** <[https://www.huzurevleri.org.tr/docs/shcek_yasliliga_genel_bakis.pdf](https://www.aile.gov.tr/media/33626/turkiyede-yaslilarin-durumu-ve-yaslanma-ulusal-eylem-plani-uygulama-programi.docx#:~:text=Ya%C5%9Fl%C4%B1lar%C4%B1%20koruma%20hizmetini%20veren%20ilk,i%C3%A7in%20bar%C4%B1nma%20tesisi%20bulundu%C4%9Fu%20saptanm%C4%B1%C5%9Ft%C4%B1r.>”, Erişim tarihi: 19.11.2023.</p><p>URL-2 <, Erişim tarihi: 19.11.2023.
- URL-3** <<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2828&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>>, Erişim tarihi: 19.11.2023.
- URL-4** <<https://www.aile.gov.tr/sss/engelli-ve-yasli-hizmetleri-genel-mudurlugu/huzurevi-ile-huzurevi-yasli-bakim-ve-rehabilitasyon-merkezi/>>, Erişim tarihi: 19.11.2023.
- URL-5** <<https://www.aile.gov.tr/eyhgm/kuruluslar/yasli/>>, Erişim tarihi: 19.01.2024.
- URL-6** <[https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Yaslilar-2021-45636](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=%C4%B0statistiklerle-Ya%C5%9Fl%C4%B1lar-2022-49667&dil=1#:~:text=Ya%C5%9Fl%C4%B1%20n%C3%BCfusun%20toplam%20n%C3%BCfus%20i%C3%A7indeki%20oran%C4%B1n%C4%B1n%20%10%2C0%20ve%20%C3%BCzerinde,say%C4%B1s%C4%B1%202022%20y%C4%B1l%C4%B1nda%2052%20oldu.&text=T%C3%BCrkiye'de%202022%20y%C4%B1l%C4%B1nda%20toplam,az%20bir%20fart%20bulundu%C4%9Fu%20g%C3%B6r%C3%BCld%C3%BC.>”, Erişim tarihi: 20.11.2023.</p><p>URL-7 <, Erişim tarihi: 20.11.2023.
- URL-8** <<https://www.aile.gov.tr/eyhgm/mevzuat/ulusal-mevzuat/yonetmelikler/huzurevleri-ile-huzurevi-yasli-bakim-ve-rehabilitasyon-merkezleri-yonetmeligi/>>, Erişim tarihi: 05.01.2024.
- URL-9** <<https://www.aile.gov.tr/eyhgm/mevzuat/ulusal-mevzuat/yonetmelikler/kamu-kurum-ve-kuruluslari-bunyesinde-acilacak-huzurevlerinin-kurulus-ve-isleyis-esaslari-hakkinda-yonetmelik/>>, Erişim tarihi: 09.01.2024.
- URL-10** <<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=12317&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>>, Erişim tarihi: 09.01.2024.
- URL-11** <<https://sozluk.gov.tr/>>, Erişim tarihi: 29.01.2024.
- URL-12** <https://tr.wikipedia.org/wiki/Alfa_Ku%C5%9Fa%C4%9F%C4%B1#/media/Dosya:Generation_timeline.svg>, Erişim tarihi: 09.07.2023.
- URL-13** <<https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.65UP.TO.ZS?locations=1W>>, Erişim tarihi: 13.05.2024.

URL-14 <<https://www.visualcapitalist.com/cp/charted-the-worlds-aging-population-1950-to-2100/>>, Erişim tarihi: 23.01.2024.

URL-15 <<https://www.aile.gov.tr/>>, Erişim tarihi: 10.01.2024.

URL-16 <<http://www.cohousing.org/>>, Erişim tarihi: 25.02.2024.

URL-17 <<https://www.communityledhomes.org.uk/what-cohousing>>, Erişim tarihi: 19.03.2024)

URL-18 <<https://www.ekoyapidergisi.org/gun-isigi-ile-dogal-aydinlatma>>, Erişim tarihi: 04.04.2024.

URL-19 <<https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=4414&mevzuatTur=KurumVeKurulusYonetmeligi&mevzuatTertip=5>>, Erişim tarihi: 20.11.2023.

EKLER

EK A: Etik Kurul Onayı

EK B (1, 2): Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Araştırma İzni

EK C (1, 2, 3, 4): Anket Formları

EK A

Evrak Tarih ve Sayısı: 07.06.2023-113897

T.C.
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Fen Bilimleri Enstitüsü

Sayı : E-96241527-302.14.99-113897
Konu : Etik Kurul Başvuru Formu Hk.

07.06.2023

Sayın Nedim ALİCİ

İlgi : 24.05.2023 tarihli ve Bila-300-Bila sayılı yazınız.

Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 02 Haziran 2023 tarih, 15/2 sayılı kararı aşağıda belirtilmektedir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

KARAR 2:

İç Mimarlık Anabilim Dalı Doktora öğrencisi 20193102016 nolu Nedim ALİCİ'nin Etik Kurul Başvuru Formuna ilişkin dilekçesi incelendi.

Yapılan değerlendirmeler sonucunda; Adı geçen öğrencinin lisansüstü tez çalışması kapsamında kullanılan yöntem ve anketlere ilişkin tez danışmanı tarafından yapılan etik inceleme Üniversite Senatosu'nun 24.05.2018 tarih ve 10 sayılı toplantısında alınan 11 numaralı kararı doğrultusunda uygun görülerek gereği için öğrenciye bildirilmesine oy birliği ile karar verildi.

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu :BSN4Z8ABA2
Adres:Meclis-i Mebusan Caddesi No: 24 34427 Fındıklı / İstanbul
Telefon:(0212) 252 16 00 - 248 Faks:(0212) 244 05 41
e-Posta:fenbil@msgsu.edu.tr
Kep Adresi:msgsu@ts03.kep.tr

Belge Takip Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/msgs-ehys>

Bilgi için: Çiğdem KURUGÖL
Unvanı: Enstitü Sekreteri V.

T.C.
AİLE VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI
Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığı

Sayı: 844529573-605.01- 340
Konu: Araştırma İzni (Nedim ALICI)

12.08/2023

BAKANLIK MAKAMINA

Sinop Valiliği Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'nün 12/07/2023 tarih ve 7879320 sayılı yazısı ile Sinop Üniversitesi Ayancık Meslek Yüksekokulu Tasarım Bölümü İç Mekan Tasarım Programında Öğretim Görevlisi olarak görev yapan ve aynı zamanda Mimar Sinan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü İç Mimarlık ana bilim dalında doktora öğrencisi olan Nedim ALICI'nın "Yaş Dostu Mekanların İç Mekan Fiziksel Çevre Faktörleri Kapsamında İncelenmesi ve Birlikte Yaşam İçin Bir Model Önerisi "konulu tez çalışmasının araştırmasını Sinop Huzurevi ve Yaşlı Bakım Rehabilitasyon Merkezi Müdürlüğü, Gerze Huzurevi Müdürlüğü ve İstanbul Etiler Huzurevi ve Yaşlı Bakım Rehabilitasyon Merkezi Müdürlüğünde hizmet alan yaşlı bireylere uygulayabilme talebi Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün 24/07/2023 tarih ve 8007326 sayılı yazısı ile olumlu değerlendirilmiştir.

Söz konusu araştırmanın İl Müdürlüğü koordinesinde, kuruluş müdürlüğü denetiminde, kuruluşun işleyişini aksatmayacak şekilde ankete katılma zorunluluğu olmaksızın gönüllülük esasına dayalı olarak, ses-görüntü kaydı alınmaksızın, kuruluşların yönetmeliklerinde belirtilen gizlilik kurallarına dikkat edilerek, araştırma sonuçlarının herhangi bir yerde yayınlanmadan önce kurum izni alınması ve araştırma bitiminde bir örneğinin Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğüne, İl Müdürlüğüne ve Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığına gönderilmesi ve taahhütname imzalatılması koşulları ile uygulanabilmesi hususunda;

Olurlarınızı arz ederim.

O L U R
... / 08 / 2023

- EK: 1 - Taahhütname (1 Sayfa)
2- 12/07/2023 tarihli ve 7879320 sayılı yazı.
3- 24/07/2023 tarihli ve 8007326 sayılı yazı.

Ek-1

T.C.
AİLE VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI
Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü

Sayı : E-40592741-605.01-8007326
Konu : Araştırma İzni (Nedim ALICI)

24.07.2023

EĞİTİM VE YAYIN DAİRESİ BAŞKANLIĞINA

İlgi : 17.07.2023 tarihli ve E-84459573-605.01-7934933 sayılı yazınız.

İlgide kayıtlınız yazı ile Sinop Üniversitesi Ayancık Meslek Yüksekokulu Tasarım Bölümü İç Mekan Tasarım Programında Öğretim Görevlisi olarak görev yapan ve aynı zamanda Mimar Sinan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü İç Mimarlık ana bilim dalında doktora öğrencisi olan Nedim ALICI'nın "Yaş Dostu Mekanların İç Mekan Fiziksel Çevre Faktörleri Kapsamında İncelenmesi ve Birlikte Yaşam İçin Bir Model Önerisi" konulu tez çalışmasına ait anket çalışmasını Sinop Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi Müdürlüğü, Gerçe Huzurevi Müdürlüğü ve İstanbul Etiler Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi Müdürlüğünden hizmet alan yaşlı bireylere uygulanabilmesi talebinde bulunduğu bildirilmektedir.

Bu doğrultuda, söz konusu çalışmanın; İl Müdürlükleri koordinesinde, kuruluş müdürlükleri denetiminde, kuruluşların işleyişini aksatmayacak şekilde ankete katılma zorunluluğu olmaksızın gönüllülük esasına dayalı olarak, ses ve görüntü kaydı alınmaksızın, kuruluş yönetmeliğinde belirtilen gizlilik kurallarına dikkat edilerek, araştırma sonuçlarının herhangi bir yerde yayınlanmadan önce bir kopyasının Genel Müdürlüğümüze gönderilerek izin alınması şartıyla uygulanması olumlu mütalaa edilmektedir.

Bilgilerini ve gereğini arz ederim.

KOD: (SH/.....) (SGH/.....) (EH/.....) (DŞH/.....) (DYH/.....) (DRLH/.....)/...../2023	
1. BÖLÜM: SOSYO-DEMOGRAFİK BİLGİLER	
Bu anket, Yatılı Sosyal Hizmet Kuruluşlarında yaşayan yaşça kıdemli bireylerin yaşam alanlarına yönelik durumu değerlendirmek ve mekânsal beklentilerini öğrenmek amacıyla hazırlanmıştır. Ankete vereceğiniz cevaplar, yaşadığınız mekanların istek ve ihtiyaçlarınıza göre yeniden düzenlenmesi ve taleplerinizi karşılamak için yol gösterici olacaktır. Vereceğiniz objektif cevaplar bizim için çok önemlidir. <u>Ankette kişisel bilgilerinizi ortaya çıkaracak bir soru yer almamaktadır.</u> Toplanan bilgiler; Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İç Mimarlık Bölümü Doktora Programı, Doç. Dr. Damla ALTUNCU danışmanlığında yürütülen “Yaş Dostu Mekanların İç Mekân Fiziksel Çevre Faktörleri Kapsamında İncelenmesi ve Birlikte Yaşam İçin Bir Model Önerisi” başlıklı tez çalışmasında kullanılacaktır. Vermiş olduğunuz bilgiler bilimsel amaçla kullanılacak olup gizliliği korunacaktır. Araştırmaya vermiş olduğunuz destek için şimdiden teşekkür ederiz. Anketi Düzenleyen: Yüksek İç Mimar Nedim ALİCİ	
Çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul ediyorum. (☐)	
1.1	Cinsiyetiniz: ☐ Kadın ☐ Erkek
1.2	Doğum tarihiniz:/...../19....
1.3	Çocuğunuz var mı? ☐ Hayır ☐ Evet (Sayısını belirtiniz.....)
1.4	Medeni durumunuz: ☐ Bekâr, hiç evlenmemiş ☐ Evli (İşi Yaşıyor..) / Yaşamıyor(..) ☐ Boşanmış/Ayrı yaşıyor
1.5	Öğrenim düzeyi: ☐ Okur-yazar değil ☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Yüksek öğrenim (Belirtiniz:)
1.6	Kaç yıldır bu kurumda yaşıyorsunuz? (Belirtiniz.....)
1.7	Bu kuruma gelmeden önce nerede yaşıyordunuz? ☐ Kendi evinde ☐ Çocuğunuzun evinde ☐ Akraba evinde ☐ Diğer (Belirtiniz.....)
1.8	Kurumda yaşama nedeniniz nedir? (Belirtiniz.....)
1.9	Kuruma gelmeden önce ne iş yapıyordunuz? (Belirtiniz.....)
1.10	Aşağıda verilen hangi rahatsızlıkları yaşıyorsunuz? ☐ Görme duyusunda azalma ☐ İşitme duyusunda azalma ☐ His kaybı ☐ Düşme riski ☐ Hareket etmede zorlanma ☐ Solunum sorunları ☐ Isı dengesizlikleri ☐ Diğer (Kronik rahatsızlığınız varsa belirtiniz.....)
1.11	Günlük yaşantınızda bir yardımcıya ihtiyaç duyuyor musunuz, yaşantınızı nasıl tanımlarsınız? ☐ Bağımsız ☐ Yarı Bağımlı ☐ Bağımlı
1.12	Kurumda kaç kişilik bir odada yaşıyorsunuz? ☐ Tek kişilik ☐ İki kişilik ☐ Diğer (Belirtiniz:.....)
1.13	Bulunduğunuz kurumda şimdiki yaşantınızı göz önüne alınca, gelecekteki yaşantınızda kurumla ilgili nelerin değişmesini istersiniz? (Duygusal, fiziksel, sosyal, toplumsal konularda veya çevresel konfor açısından daha iyi olmalı dediğiniz konuları lütfen kısaca açıklayın.)

EK C-2

2. BÖLÜM: İHTİYAÇ HİYERARŞİSİ (Lütfen aşağıda verilen maddeleri dikkatlice okuyunuz ve yaşadığınız mevcut şartları göz önünde bulundurarak anket maddelerini değerlendiriniz. Teşekkür ederim.)		1. Kesinlikle Katılmıyorum 2. Katılmıyorum 3. Kararsızım 4. Katılıyorum 5. Kesinlikle Katılıyorum				
2.1	Yaşadığım mekanda özel alanım var. (Özel alan, kişinin kendisine ait ve başkalarının müdahalesine kapalı olan fiziksel veya zihinsel alandır. Bu alana kişinin iç dünyası, yaşadığı ev, odası veya çalışma alanı dahildir.)	1	2	3	4	5
2.2	Tıbbi gereksinimlerim yeterince karşılanıyor.	1	2	3	4	5
2.3	İç mekan şartları ve fiziksel durumu sağlığım için yeterlidir. (Örneğin; merdivenler, rampalar, asansörler, yeterli genişlikte koridor ve kapılar, engelli tuvaletleri, yeterli aydınlatma ve ses düzeyi, mobilya ve ekipmanlar, işaret ve yönlendirmeler, acil durum çıkışları ve acil durum uyarıları vb.)	1	2	3	4	5
2.4	Huzur evi iç mekânlarında yeterli ortak kullanım alanları bulunuyor. (Örneğin; sohbet etmek, oyun oynamak, film izlemek vb. sosyal aktivite alanları.)	1	2	3	4	5
2.5	Huzur evimin dış mekânlarında yeterli ortak kullanım alanları bulunuyor. (Örneğin; oturmak, yürüyüş yapmak, hava almak gibi ihtiyaçlar için kullanılan alanlar.)	1	2	3	4	5
2.6	Huzur evinin hem iç hem de dış mekânlarını istediğim zaman kullanabiliyorum.	1	2	3	4	5
2.7	Huzur evi personeli ve diğer sakinlerle birlikte olmak memnuniyet vericidir.	1	2	3	4	5
2.8	Acil bir ihtiyaç durumunda birlikte yaşadığım insanlardan destek istiyorum.	1	2	3	4	5
2.9	Huzur evinde güvenlik kameraları ve diğer teknolojik önlemler güvenliğimizi yeterince sağlıyor.	1	2	3	4	5
2.10	Huzur evindeki diğer sakinlerin davranışlarından rahatsızlık duyuyorum.	1	2	3	4	5
2.11	Huzur evindeki personeller, ihtiyaçlarımızı karşılamak için yeterli zaman ayırıyor ve çevremizin güvenliği ile ilgileniyor.	1	2	3	4	5
2.12	Sağlık desteği gerektiğinde hemşire veya hastabakıcı hizmeti yeterlidir.	1	2	3	4	5
2.13	Çevremdeki insanlarla birlikte geçirdiğim zaman beni tatmin eden bir birtiklilik hissi vermektedir.	1	2	3	4	5
2.14	Huzur evinde yeterli düzeyde sosyal aktiviteler düzenlenmektedir.	1	2	3	4	5
2.15	Huzur evindeki diğer sakinlerle sosyalleşme imkanı yeterlidir.	1	2	3	4	5
2.16	Yaşadığım kuruma karşı aidiyet duygusu hissediyorum.	1	2	3	4	5
2.17	Toplumun bir parçası olduğumu hissediyorum.	1	2	3	4	5
2.18	Kendime ait hobilerim ve ilgi alanlarım için yeterli zaman ve imkanım oluyor.	1	2	3	4	5
2.19	Huzur evi sakinleri, personelleri yaşantıma ve özel hayatıma saygı göstermektedir.	1	2	3	4	5
2.20	Saygın bir yaşam standardım var. (Örneğin; maddi refah, çevresel saygınlık, sağlıklı bir yaşam tarzı, güvenli bir konut, kaliteli sosyal ilişkilere vb. sahip olmak.)	1	2	3	4	5
2.21	Kendimi yeterli derecede bağımsız hissediyorum.	1	2	3	4	5
2.22	Huzur evindeki diğer sakinlerin uyumlu, saygılı ve olumlu davranışları kendimi değerli ve saygın hissetmeme yardımcı oluyor.	1	2	3	4	5
2.23	Yaşam biçimimi seviyorum.	1	2	3	4	5
2.24	Bulduğum kurumdaki diğer insanlar birbirine saygılıdır.	1	2	3	4	5
2.25	Huzur evi ortamı; destekleyici, kabul edici ve hoşgörülü olduğu için, kendi değerlerime, ilgi alanlarıma ve kişisel tercihlerime göre özgürece yaşayabilirim.	1	2	3	4	5
2.26	Huzur evinde, kişisel ilgi ve beğenilerime uygun olan faaliyetler için imkanlar sunulmaktadır. (Örneğin; sanatsal veya el işi gibi hobi çalışmaları, kişisel gelişim programları, çiçek ve fidan dikmek gibi bahçe işleri vb.)	1	2	3	4	5
2.27	Huzur evindeki personel, fikirlerimizi dinleyerek kendimizi ifade etmemize izin vermektedir.	1	2	3	4	5
2.28	Bulduğum ortamı, yaratıcı ve üretken olmam için imkan sağlıyor. (Örneğin; bilimsel veya sanatsal çalışmalar yapmak, fikir veya düşünce yazıları yazmak, müzik, resim, heykel gibi sanatsal alanlarla ilgili çalışmalar yapmak vb.)	1	2	3	4	5
2.29	Huzur evinde görev ve sorumluluklar alıyorum. Çeşitli kararlarda söz sahibi olduğumu hissediyorum.	1	2	3	4	5
2.30	Kurumun her alanında kendimi özgür hissediyorum. (Örneğin; odamda, ortak kullanım alanlarında, yemek salonunda, bahçede vb.)	1	2	3	4	5
2.31	Yaşadığınız çevre hakkında mimari ve iç mimari konularında başka neler söylemek istersiniz? Lütfen belirtiniz;					

EK C-3

3. BÖLÜM: İÇ MEKAN KULLANIM SONRASI DEĞERLENDİRME (Lütfen aşağıda verilen maddeleri dikkatlice okuyunuz ve yaşadığınız mekanın fiziksel şartlarını göz önünde bulundurarak anket maddelerini değerlendiriniz. Teşekkür ederim.)		1. Kesinlikle Katılmıyorum 2. Katılmıyorum 3. Kararsızım 4. Katılıyorum 5. Kesinlikle Katılıyorum				
3.1	İç mekanın genişliği düzeyi yeterlidir.	1	2	3	4	5
3.2	Güneş ışığı iç mekana güvenli bir şekilde dağılıyor ve doğrudan gözlere vurması durumu söz konusu değil.	1	2	3	4	5
3.3	İç mekana giren doğal gün ışığı, elektrikli aydınlatmanın daha az kullanılmasına yardımcı oluyor.	1	2	3	4	5
3.4	Elektrik aydınlatması, iç mekanın yeterli bir şekilde aydınlatılmasına ve günlük aktivitelerimiz için uygun bir ortam oluşmasına katkı sağlıyor.	1	2	3	4	5
3.5	Elektrikli aydınlatmanın iç mekanda yerleştirildiği yerler, kullanım amaçlarına uygun şekilde belirlenmiştir. (Örneğin; yatak odası, banyo, koridor, çalışma alanı, ortak alan, vb.)	1	2	3	4	5
3.6	Elektrikli aydınlatmaların ışık düzeyi, farklı alanların ihtiyaçlarına göre kademeli olarak ayarlanabilmektedir. (Örneğin; yatak odası, banyo, koridor, çalışma alanı, ortak alan, vb.)	1	2	3	4	5
3.7	İç mekanın renkleri, rahatlık ve huzur hissi verici bir atmosfer oluşturuyor.	1	2	3	4	5
3.8	İç mekanda kullanılan renkler gözü yoruyor.	1	2	3	4	5
3.9	İç mekanda kullanılan renkler birbiri ile uyumlu, amacına uygun ve estetik bakımından yeterlidir.	1	2	3	4	5
3.10	İç mekanda kullanılan malzemeler sağlıklı ve hijyendir. (Örneğin; mutfak ve banyo alanlarında suya ve neme dayanıklı, kolay temizlenebilir ve antibakteriyel malzeme kullanımı. Mobilyalar, zemin kaplamaları, perde ve yatma çevresinde kullanılan kumaşların sağlık için güvenilir olması vb.)	1	2	3	4	5
3.11	İç mekanda kullanılan malzemeler kaliteli ve uzun ömürlüdür. (Örneğin; mobilyalarda, zeminde, duvarlarda vb. kullanılan malzemeler.)	1	2	3	4	5
3.12	İç mekanda kullanılan malzemelerin görünümü güzel ve kullanımı konforludur. (Örneğin; parke, kapı, dolap kullanılan ahşap malzemeler, perde ve mobilyalardaki kumaş malzemeler, seramik, granit pvc malzeme olan zemin kaplamaları vb.)	1	2	3	4	5
3.13	İç mekandaki dokular görsel olarak hoş görünüyor. (Örneğin; duvar kaplamaları, zemin malzemeleri, mobilyalar veya dekoratif nesnelerin dokuları.)	1	2	3	4	5
3.14	İç mekandaki dokular rahat ve konforlu bir his veriyor.	1	2	3	4	5
3.15	İç mekanda kullanılan dokular, genel tasarım ile uyumlu ve bütünlük sağlıyor.	1	2	3	4	5
3.16	İç mekan sıcaklığı, aktivite seviyemi etkileyerek beni daha az enerjik hissettiriyor.	1	2	3	4	5
3.17	İç mekanda düşük sıcaklık seviyesi, eklem ağrıları gibi fiziksel rahatsızlıklarımı artırıyor.	1	2	3	4	5
3.18	İç mekandaki sıcaklık seviyesi, konforum için yeterlidir. (Örneğin; uyurken ortam ısısının rahatsız etmemesi, yatak odasında ve ortak alanlarda üşime veya terleme gibi durumların yaşanmaması vb.)	1	2	3	4	5
3.19	Pencereler odanın doğal havalandırması için yeterlidir.	1	2	3	4	5
3.20	Oda, banyo ve tuvalet havalandırması yeterlidir.	1	2	3	4	5
3.21	Ortak alanların havalandırması yeterlidir.	1	2	3	4	5
3.22	İç mekanda havanın nem oranı uygun seviyededir.	1	2	3	4	5
3.23	İç mekandaki nem seviyesi alerjik sorunlarımı azaltıyor ve solunum yollarımı rahatlatıyor.	1	2	3	4	5
3.24	İç mekandaki nem seviyesi, sağlık durumumu olumsuz etkiliyor.	1	2	3	4	5
3.25	Odalarda hava yeterince temizdir.	1	2	3	4	5
3.26	İç mekan hava kalitesi, dış etkenlerden olumsuz etkileniyor. (Örneğin; sigara dumanı, araç egzoz gazları, duman, hava kirliliği vb.)	1	2	3	4	5
3.27	İç mekan hava kalitesi, içerdeki etmenlerden etkileniyor. (Örneğin; yiyecekler, içecekler, mobilyalar, insanlar, parfüm, temizlik malzemeleri vb.)	1	2	3	4	5
3.28	Isıtma sistemi, iç mekanı istenilen sıcaklıkta ve dengeli bir şekilde ısıtıyor.	1	2	3	4	5
3.29	Isıtma sistemi, havanın kuruluşuna neden oluyor.	1	2	3	4	5
3.30	İç mekan ısıtma sisteminin çalışma süreleri, benim için uygundur.	1	2	3	4	5
3.31	Odalar arasında ses izolasyonu yoktur.	1	2	3	4	5
3.32	Dışarıdan gelen sesler odada gürültüye neden oluyor.	1	2	3	4	5

EK C-4

		1. Kesinlikle Katılmıyorum	2. Katılmıyorum	3. Kararsızım	4. Katılıyorum	5. Kesinlikle Katılıyorum
3.33	İç mekan kaynaklı oluşan sesler rahatsızlık veriyor. (Örneğin; Havalandırma sistemi, aydınlatmalar, kapılar, sandalye, yatak ve dolap kapakları gibi mobilyalar ile yürürken döşeme malzemesinden kaynaklı sesler vb.)	1	2	3	4	5
3.34	İç mekandaki seslerin tonu çok yüksek çıkıyor.	1	2	3	4	5
3.35	İç mekanda konuşmaları anlamakta zorlanıyorum.	1	2	3	4	5
3.36	İç mekandaki ses tonu dağılımı benim için uygundur.	1	2	3	4	5
3.37	Oda içinde konuşurken sesler yankılanıyor.	1	2	3	4	5
3.38	İç mekanda duyulan seslerin netliği yeterli değil ve boğuk bir şekilde duyuluyor.	1	2	3	4	5
3.39	Genel olarak oda akustiğinden memnunuz.	1	2	3	4	5
3.40	İç mekanda insanların çıkardığı gürültü üzerimde çeşitli rahatsızlıklara sebep oluyor. (Örneğin; Uyku bozukluğu, konsantrasyon zorluğu, stres, rahatsızlık hissi, baş ağrısı vb.)	1	2	3	4	5
3.41	Dışarıdan iç mekana yüksek düzeyde ses sızıyor. (Örneğin; insan, trafik, inşaat ve çevre çalışması kaynaklı sesleri vb.)	1	2	3	4	5
3.42	Odadaki ses seviyesi beni memnun ediyor.	1	2	3	4	5
3.43	Yaşadığım mekanda kullandığım alanlar birbirine yakın olduğu için iç mekan planlaması konforlu ve rahat bir kullanım sunuyor. (Örneğin; Fizik Tedavi Alanı, Revir, Yatak Odaları, Oturma Salonu, Yemek Salonu, Mutfak, Banyo, Tuvalet, Çamaşırhane, Danışma, Asansör vb.)	1	2	3	4	5
3.44	Mekanlar arasındaki geçiş alanlarının kullanımı kolaydır. (Örneğin; kapılar, koridorlar, asansörlerin genişlikleri ve merdivenlerin rampa eğimleri vb. uygun şekilde tasarlanmıştır.)	1	2	3	4	5
3.45	Ortak kullanım alanlarından odalara ulaşım kolaydır. (Örneğin; yemekhane, toplantı salonu, bahçe veya sosyal alanlardan odalara rahatça erişilebilir.)	1	2	3	4	5
3.46	İç mekan kullanım alanı küçüktür. (Küçük olan alanları işaretleyin; (...)Oda, (...)Balkon, (...)Yemekhane, (...)Salon, Banyo, (...)Tuvalet, Diğerleri:.....)	1	2	3	4	5
3.47	Kurum iç mekanlarını kullanırken fiziksel olarak zorlanıyorum. (Zorluk yaşadığınız alanı işaretleyiniz; (...)Merdiven, (...)Koridor, (...)Banyo, (...)Tuvalet, (...)Yatak odası, (...)Yemekhane, (...) İç mekan mobilyaları, Diğerleri:.....)	1	2	3	4	5
3.48	Kurumdaki dış mekanı kullanırken fiziksel olarak zorlanıyorum. (Zorluk yaşadığınız alanı işaretleyiniz; (...)Bahçe, (...)Dış merdivenler, (...)Rampalar, (...)Dış mekan mobilyaları, Diğerleri:.....)	1	2	3	4	5
3.49	İç mekanda erişim gerektiren yükseklik ölçüleri, beden ölçülerime uygundur. (Örneğin; kapı kolu, aydınlatma anahtarı ve prizler, yangın alarmı butonu, kâpeste, tuşlama barları vb. yükseklikler.)	1	2	3	4	5
3.50	Mevcut mobilya ve eşyalar, beden ölçülerime uygundur. (Örneğin; yatak, dolap, masa, koltuk, sandalye ve banyo mobilyaları.)	1	2	3	4	5
3.51	Yapının iç mekan boyutlarından memnunuz. (Örneğin; oda, banyo, tuvalet ve ortak alanların genişlik-yükseklik ölçüleri.)	1	2	3	4	5
3.52	Dış etkenlerden kaynaklı titreşimler rahatsızlık ve endişe veriyor. (Örnek; iş makineleri, çevre çalışmaları, trafik, vb.)	1	2	3	4	5
3.53	İç mekanda titreşimler sesli veya gürültülü bir şekilde hissediliyor.	1	2	3	4	5
3.54	Yapıda oluşan titreşimler benim günlük aktivitelerimi veya uyku kalitemi etkiliyor.	1	2	3	4	5
3.55	Elektronik cihazların bulunduğu ortamlarda baş ağrısı, yorgunluk, uykusuzluk gibi rahatsızlıklar hissediyorum. (Örneğin; sabit veya cep telefonu, televizyon, buzdolabı, klima, bilgisayar, modem, elektrik panosu, elektrik pano odası vb.)	1	2	3	4	5
3.56	Manyetik alanı oluşturan cihazların konumunu değiştirebiliyorum. (Örneğin; sabit telefon, televizyon, buzdolabı, klima, modem, elektrikli ısıtıcı vb.)	1	2	3	4	5
3.57	İç mekanda bulunan teknolojik imkânlardan memnunuz. (Örneğin; sabit telefon, televizyon, bilgisayar, internet vb.)	1	2	3	4	5
3.58	Yaşadığınız çevre hakkında mimari ve iç mimari anlamda başka neler söylemek istersiniz? Lütfen belirtiniz;					